fondată în 1895
bpt
serie nouă

ochii panterei

proză fantastică americană

★★

Ilustrația copertei:
Reproducere după *A. Robert Birmelin*,
„Interior-exterior sumbru"

ochii pantere

proză fantastică americană

★ ★

TRADUCERE, ANTOLOGIE ŞI NOTE DE
MARIA-ANA TUPAN

SCAN: Doru Filip
PRELUCRARE şi editor
prima ediţie digitală
Costin Teo Graur
august 2011

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI • 1984
EDITURA MINERVA • BUCUREŞTI

Lector : SUZANA CARMEN DUMITRESCU
Tehnoredactor : VASILE CIUCĂ

Bun de tipar 28.XII.1983. Coli ed. 13,64
Coli tipar 8

Comanda nr. 30 514
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
București — Piața Scînteii nr. 1
Republica Socialistă România

HERMAN MELVILLE

(1819—1891)

Herman Melville s-a născut la New York, din tată scoțian și mamă olandeză, ambii de origine aristocratică. Falimentul tatălui îl silește să-și întrerupă studiile la vîrsta de cincisprezece ani, rămînînd ca, asemeni multor scriitori americani, să-și desăvîrșească formația la școala aspră a unei vieți aventuroase, pline de greutăți și primejdii. În 1837 întreprinde prima călătorie pe mare, ca simplu marinar, pe nava „St. Lawrence", ce transporta o încărcătură de bumbac de la plantațiile sudice pentru fabricile din Lancashire (Anglia). În 1841 se îmbarcă la bordul balenierei „Acushnet" (prototipul celei din *Moby-Dick*, 1851), cu destinația, Oceanul Indian. Tirania căpitanului navei îl face să evadeze împreună cu un camarad, preferînd societatea canibalilor. Este cules de pe insula Taipi de o balenieră australiană, aflată în drum spre Tahiti, voiaj descris în *Omoo: A Narrative of Adventures in the South Seas (Omoo: Relatarea aventurilor din Oceanul Indian)*, 1847. Din Tahiti, ori din Honolulu — istoriografia nu e fermă în această privință — se înrolează în echipajul navei de război americane „United States" — modelul fregatei „Neversink" din *Cojocelul alb* (1850). Revine acasă la numai douăzeci și cinci de ani, dar cu un imens material de viață, ce avea încă nevoie să se sedimenteze și să-și limpezească sonsurile. Lecturile și

prietenia cu Nathaniel Hawthorne îl sensibilizează la latura întunecată, profundă a vieții, ajutîndu-l să transforme niște simple aventuri în călătorii simbolice, în parabole ale condiției umane. Narațiunea se complică, necesitînd mai multe nivele de lectură. *Mardi: and a Voyage Thither (Mardi: Și călătoria până acolo)* 1849, de exemplu, este, în același timp, o carte de aventuri, o satiră la adresa misionarilor creștini și o utopie. Cu *Redburn: His First Voyage (Redburn: Prima sa călătorie pe mare)*, 1849, intenționează să renunțe la „metafizică" și să scrie o „poveste simplă și amuzantă, inspirată de experiența personală", dar nu se va rezuma numai la atît. Voiajul tînărului Redburn, naivul american, în agonizanta societate industrializată din Anglia e încărcată de simbolurile unei aventuri inițiatice, ale trecerii de la inocență la maturitate și cunoaștere. Un alt roman de formație: *Pierre or, The Ambiguities (Pierre, sau despre ambiguitate)*, 1852. O parabolă a societății americane contemporane și o savuroasă satiră a ei: *The Confidence-Man; His Masquerade (Mascarada șarlatanului)*, 1857.

Deși presărate cu o mulțime de episoade fantastice, singura din scrierile lui Melville, pe lîngă povestirea *Clopotnița*, care merită această definiție, este *Moby-Dick* — acea superbă alegorie a sufletului omenesc în proiecție cosmică. „Melville, scria H. Bruce Franklin *Future Perfect. American Science Fiction of the Nineteenth Century)*, era prea sceptic în privința importanței științei, pentru a face loc multor miracole științifice în opera sa, și prea copleșit de universul fizic ca atare, pentru a inventa vreo nouă minune în natură — cu excepția acelei Balene". Monstrul fabulos născut de cealaltă Lume, a mării, incomprehensibilă pentru om, apare în fragmentul reprodus de noi pentru a împlini un act justițiar, ce se înscrie într-un scenariu prestabilit, mitologic. Multiplele semnificații ale eposului simbolic melvillian și imensa influență asu-

pra prozei americane au fost relevate la noi într-o recentă și foarte serioasă exegeză: *Anatomia balenei albe*, de Marcel Pop-Corniș (Editura Univers, 1982).

ISTORIA BALENIEREI „TOWN-HO"[1]

Capul Bunei Speranțe, și întreaga regiune înconjurătoare, seamănă cu una din acele mari răspîntii de drumuri, la care întîlnești mai mulți călători decît în oricare alt colț al pămîntului.

Nu multă vreme după ce-am stat de vorbă cu „Goney", am întîlnit o altă balenieră aflată în drumul de întoarcere, și anume, „Town-Ho"*. Echipajul ei era alcătuit aproape în întregime din polinezieni. În scurtul „Gam" care a urmat, ei ne-au dat vești importante despre Moby Dick. De aci înainte, interesul unora față de Balena Albă avea să fie altițat considerabil de un episod din expediția vasului „Town-Ho", episod în care balena apărea, în chip miraculos, ca un soi de unealtă a așa-zisei Justiții Divine, ce se abate cîteodată asupra anumitor oameni. Acest episod, și împrejurările legate de el, formează ceea ce am putea numi partea secretă a tragediei pe care o istorisim aici, și n-a ajuns niciodată la urechile căpitanului Ahab sau ale secunzilor săi, deoarece nu era cunoscut nici măcar căpitanului vasului „Town-Ho". Episodul era proprietatea particulară a trei mateloți albi din echipajul acelui vas, dintre care unul a împărtășit această poveste lui Tashtego, poruncindu-i, să jure că n-o va da în vileag; dar în noaptea următoare Tashtego a vorbit în somn, dezvăluind-o în așa măsură, încît trezindu-se, i-a venit greu să ascundă restul. Povestea asta a avut însă o înrîurire atît de puternică

[1] Publicată în 1851 în *Harper's Magazine* și reprodusă în *Moby Dick* (capitolul al LIII-lea).

* Strigătul scos odinioară de vînători cînd zăreau vreo balenă din vîrful catargului — strigăt folosit și astăzi de cei ce vînează faimosul „terrapin" din Galapagos (n.a.).

asupra acelor marinari de pe „Pequod", care au luat cunoştinţă de ea, încît, cuprinşi, de o ciudată discreţie, ca să zicem aşa, au păstrat pentru ei taina, care nu s-a răspîndit, astfel, dincoace de arborele-mare al vasului. Împletind la locul cuvenit acest fir mai negru, în urzeala poveştii care circula pe punţile vasului, reconstitui aici, în întregime, ciudata întîmplare.

Ca să mă amuz, voi păstra stilul în care am istorisit-o odată la Lima, într-un cerc de prieteni spanioli, în ajunul unei sărbători, pe cînd fumam cu toţii pe terasa cu lespezi daurite a Hanului de Aur. Printre acei distinşi cavaleri, tinerii Don Pedro şi Don Sebastian erau prietenii mei intimi: aşa se explică întrebările cu care mă întrerupeau din cînd în cînd, şi la care eu răspundeam pe loc.

— Cu vreo doi ani înainte de a afla despre întîmplările pe care vreau să vi le povestesc, domnilor, vasul „Town-Ho", pornit din Nantucket pentru a vîna caşaloţi, naviga pe-aici, în Pacificul dumneavoastră, la puţine zile distanţă spre apus de acoperişul acestui straşnic Han de Aur. Se afla, anume, undeva la nord de linia Ecuatorului. Într-o dimineaţă, pe cînd manevrau pompele, la fel ca în fiece zi, oamenii băgară de seamă că vasul avea în cală mai multă apă ca de obicei. Bănuiră că fusese străpuns de vreun peşte-spadă. Dar întrucît căpitanul avea anume temeiuri să creadă că-l aştepta nu ştiu ce pleaşcă pe acele meridiane, şi nu prea voia, de aceea, să le părăsească şi întrucît spărtura nu era pe atunci socotită din cale-afară de primejdioasă — mai ales că nici nu putuseră s-o identifice, după cercetări făcute în cală, la cel mai jos nivel posibil pe-o vreme destul de rea — vasul îşi urmă drumul, marinarii lucrînd la pompe la intervale rare, fără să se speteaască; însă norocul nu le ieşi în cale. Mai trecură nu ştiu cîte zile, în care spărtura, nu numai că rămînea neidentificată, dar se şi lărgea simţitor — în aşa măsură, încît, niţeluş cam alarmat, căpitanul porni, cu toate pînzele sus, către cel mai apropiat port din insule, pentru a-şi repara vasul.

Deşi pînă acolo era o bună bucată de drum, el nu se temea cîtuşi de puţin că vasul i se va scufunda, deoarece avea nişte pompe excelente, iar oamenii lui, treizeci şi şase la număr, puteau, lucrînd în schimburi regulate, să golească apa din cală cu uşurinţă, chiar dacă spărtura s-ar fi dublat; şi apoi, conta pe o şansă cît de mică, ia adevărul este că aproape tot drumul avură parte de brizele cele mai prielnice, încît „Town-Ho" ar fi putut ajunge fără vătămare la portul acela, dacă secundul Radney, un tip din Vineyard, n-ar fi provocat prin aroganţa lui brutală, răzbunarea cumplită a unui anume Steelkilt, un diavol din Buffalo, din ţinutul lacurilor...

— Buffalo? Ţinutul lacurilor? Rogu-te, ce-i aia Ţinutul lacurilor, şi unde-i Buffalo? exclamă Don Sebastian, ridicîndu-se în jilţul său de nuiele.

— Pe ţărmul răsăritean al lacului Eric. Dar, Don Sebastian, ai răbdare, te rog, şi vei auzi poate curînd mai multe despre asta. Şi acum, domnii mei, aflaţi că pe bricurile cu vele patrate şi pe corăbiile cu trei catarge, cele mai trainice şi mai mari care-au navigat vreodată între bătrînul vostru Callao şi depărtata Manillă, nu s-a pomenit om mai pătruns decît acel riveran al lacurilor din inima Americii, de întregul folclor rustico-pirateresc, legat de întinderea oceanului. Căci mările noastre cu apă dulce — Eric, Ontario, Huron, Superior şi Michigan — au, pe lîngă uriaşa lor cantitate de apă, multe din cele mai nobile trăsături ale oceanului, şi chiar varietatea de climaturi şi de neamuri caracteristică ţărmurilor sale. Ele conţin întocmai ca apele polineziene arhipelaguri rotunde, cu insule romantice; pe ţărmurile lor vieţuiesc, ca şi pe ţărmurile Atlanticului, două mari naţiuni mult deosebite una de alta; ele oferă lungi drumuri maritime spre numeroasele noastre colonii răsăritene, presărate pe malurile lor; ici-colo sînt aţintite asupră-le baterii de tunuri, precum şi mortierele semeţului Mackinaw, cocoţate ca nişte capre pe stîncile sale; ele au auzit bubuitul luptelor navale victorioase purtate pe întinsul lor; în răs-

timpuri, plăjile lor cad pradă unor sălbatici, ale căror fețe vopsite în roșu scapără în deschizăturile corturilor făcute din piei; ele sînt acoperite, pe o întindere de multe leghe, cu bătrîne păduri virgine, unde niște pini pirpirii se înalță aidoma lungilor șiruri de regi din genealogiile gotice; aceste păduri adăpostesc fiare sălbatice africane și lighioane ale cărur blănuri mătăsoase sînt exportate pentru a servi la înveșmîntarea împăraților din Tartaria; apele acestor lacuri oglindesc străzile pavate ale unor orașe ca Bufallo și Cleveland, precum și ulițele satelor din Winnebago. Pe ele plutesc deopotrivă cargoul cu vele patrate, crucișetorul înarmat al Statului, nava cu aburi, și luntrea cea mai simplă; apele lor dulci sînt șfichiuite de vînturi capabile să smulgă catargele corăbiilor, și la fel de cumplite ca oricare din vînturile ce bicuiesc valurile sărate: ele știu ce înseamnă o epavă, fiindcă, deși așezate în interior, au înghițit, cu echipaje cu tot, numeroase corăbii, scufundate în puterea nopții, departe de ochii țărmurilor.

Vedeți, dar, domnilor, că, deși era un om al uscatului, Steelkilt era la fel de sălbatic ca un fiu al oceanului, născut și crescut de acesta — un matelot la fel de curajos ca oricare altul. Cît despre Radney, cu toate că în copilărie se va fi lungit pe plaja pustie de la Nantucket, pentru a suge din țîța maică-si, marea, și cu toate că avea mai apoi să cutreiere îndelung apele austerului nostru Atlantic și ale meditativului vostru Pacific, era la fel de circotaș și răzbunător din fire ca mărinarul acela crescut în păduri, și proaspăt venit de pe meleagurile unde se mînuiește pumnalul cu plăsele din coarne de cerb. Altminteri, omul din Nantucket nu era rău la suflet, iar acel fiu al Lacurilor — deși un adevărat diavol — putea fi totuși îmblînzit printr-o atitudine fermă, îndulcită de acel sentiment de omenie, la care are dreptul chiar și sclavul cel mai umil; tratat în felul acesta, Steelkilt se arătase îndelungă vreme ascultător și inofensiv. În orice caz, pînă atunci așa păruse, dar Radney își ieși din fire, iar Steelkilt... răbdare, domnilor, veți afla de îndată!

Nu trecuseră decît două-trei zile de cînd „Town-Ho" își îndreptase prova spre portul din insule, că spărtura din cală părea din nou să se mărească, însă nu prea mult, ci doar atîta cît să facă necesar încă un ceas-două de lucru la pompe, în fiecare zi. Trebuie să știți că, pe un ocean calm și civilizat cum e Atlanticul nostru, unii căpitani nu înțeleg să-și pună oamenii să pompeze tot timpul, deși, în cîte o noapte liniștită și îmbietoare la somn, dacă s-ar întîmpla ca secundul de cart pe punte să-și uite datoria în această privință, e mai mult ca sigur că nici el nici tovarășii săi nu și-ar mai aduce aminte de asta, fiindcă întreg echipajul s-ar duce încetișor la culcare. Dar chiar pe mările sălbatice și pustii care se întind departe de dumneavoastră, către apus, nu-i deloc un lucru obișnuit ca pompele să funcționeze toate odată din plin, oricît de lungă ar fi călătoria unui vas — bineînțeles cînd ea se desfășoară de-a lungul unor coaste cît de cît accesibile, sau cînd există perspectiva vreunui alt refugiu prielnic. Dar cînd o corabie care a luat apă ajunge la o latitudine foarte puțin frecventată a acelor mări, în vreo zonă lipsită de orice liman, căpitanul ei începe să se simtă nițeluș cam neliniștit.

Cam așa se petrecuseră lucrurile și cu „Town-Ho", de aceea, văzînd că spărtura continuă să se lărgească, mulți dintre oameni se arătară oarecum îngrijorați; mai ales Radney, secundul. El porunci să fie înălțate din nou pînzele de sus, și întinse bine în bătaia vîntului. Acest Radney era, socot, un om la fel de puțin fricos din fire, și la fel de puțin înclinat spre o neliniște nervoasă în legătură cu propria-i persoană, ca oricare dintre vitejii de pe mare sau de pe uscat pe care vi le-ați putea imagina dumneavoastră. De aceea, cînd și-a dat în vileag această îngrijorare față de soarta corăbiei, unii dintre marinari și-au zis că secundul se arată îngrijorat, numai din pricină că nava era, în parte, a lui. Drept care, cînd, în seara aceea, s-au dus să manevreze pompele, au început să facă glume pe socoteala lui, în vreme ce stăteau cu picioarele în apa limpede — da, limpede, domnii mei, lim-

pede ca unda oricărui izvor — și care țîșnea necontenit din pompe, revărsîndu-se pe punte și. de-acolo, în mare, prin găurile de drenaj din partea de sub vînt

După cum bine știți, nu rareori se întîmplă, în această lume plină de convenții în care trăim — fie pe apă fie pe uscat — ca un ins investit cu autoritate asupra semenilor săi, să găsească printre ei unul care-i este net superior, prin calitățile sale omenești, vrednice de laudă; tocmai împotriva unui astfel de om ajunge el să nutrească atunci o irezistibilă antipatie și ciudă; iar dacă va avea prilejul, va dărîma turnul acelui subaltern, prefăcîndu-l într-o grămăjoară de pulbere. Veți spune că-i doar o închipuire de-a mea, dar trebuie să știți, domnilor, că Steelkilt era un animal înalt și chipeș, cu un cap roman și cu o barbă aurie, ce se revărsa aidoma cioltarelor înciucurate ale armăsarului fugos, al răposatului dumneavoastră vicerege; și avea, domnilor, o minte, o inimă, și-un suflet, care ar fi făcut dintr-însul un Charlemagne, dacă ar fi fost zămislit de tatăl lui Charlemagne. În schimb secundul Radney era urît ca un catîr, și la fel de rău și de încăpățînat; el nu-l înghițea pe Steelkilt, iar acesta simțea asta.

Văzîndu-l pe secund că se-apropie de pompele la care lucra împreună cu ceilalți, fiul Lacurilor se prefăcu că nu-l vede, și urmă să vorbească fără teamă, în bătaie de joc:

— Da, da, băieți, e-o gaură strașnică. Ia aduceți careva o cană, ca să gust din apa vie. Dumnezeule, ar merita s-o punem în sticle! Uite ce e, băieți, eu cred că banii lui moș Rad se cam duc cu apa asta; ar face mai bine să-și taie partea lui de vas și s-o remorcheze pîn-la el acasă. Adevărul este că peștele-spadă n-a făcut decît începutul; după aia s-a întors cu o trupă întreagă de pești-dulgheri, pești-fierăstrău, pești-rașpel, și tot felul de meșteri, care lucrează acum din greu la crestarea și la tăierea fundului, pesemne că aduc îmbunătățiri calei. Dacă moș Rad ar fi acum aici, i-aș spune să sară peste bord și să-i pună pe fugă: se joacă pe moșia lui, zău așa! Numai că moș Rad e un bătrînel cumsecade și cam

prostănac, în schimb e frumos de pică! Se zice că şi-a băgat restul averii în oglinzi. Mă-ntreb dacă l-ar lăsa pe-un amărît ca mine să-şi facă un nas ca al lui...

— Crăpa-v-ar ochii! de ce nu lucrează pompa aia? răcni Radney, prefăcîndu-se că n-auzise trăncănelile marinarilor. Daţi-i drumul, repede!

— Da, da, domnule, îi răspunse Steelkilt, vesel ca un greiere. Repede, băieţi, repede!

Drept care, pompa începu să duduie de parc-ar fi lucrat cincizeci de tulumbe de pompieri; oamenii îşi scoaseră beretele şi, în curînd, se auzi gîfîitul acela specific, care indică încordarea maximă a energiei vitale.

Plecînd de lîngă pompă împreună cu ceilalţi, fiul Lacurilor merse, gîfîind, spre prova şi se aşeză pe cabestan; faţa i-era roşie ca focul, ochii injectaţi, iar fruntea gîrlă de năduşeală. Ei bine, domnilor, ce demon amăgitor l-o fi împins pe Radney să-l provoace pe-un om, aflat într-o asemenea stare de exasperare fizică? N-aş şti să vă spun, dar fapt este că a făcut-o. Călcînd cu paşi mari pe punte, secundul îi porunci, pe un ton agresiv, să ia o mătură şi să cureţe scîndurile; apoi, să ia un făraş şi să ridice murdăria făcută de-un porc lăsat liber pe punte.

Or, domnii mei, măturarea unei punţi în largul mării este o treabă care se face de regulă în fiecare seară, pe orice vreme, cu excepţia momentelor cînd bîntuie vreo furtună năpraznică; se cunosc cazuri cînd ea a fost făcută chiar în clipa cînd corabia se scufunda. Într-atît de inflexibile sînt uzanţele marinăreşti, şi într-atît de mare e dragostea pentru curăţenie a mateloţilor, încît unii dintre ei nu s-ar duce la fund înainte de a se spăla pe faţă. Dar, pe toate navele, treaba asta, a măturatului, cade exclusiv în sarcina muşilor, în cazul cînd există muşi la bord. Şi apoi, oamenii mai vînjoşi de pe „Town-Ho" fuseseră împărţiţi în echipe, care lucrau cu schimbul la pompe; iar Steelkilt, care era cel mai vînjos dintre ei, fusese pus în chip firesc să comande una din aceste echipe şi, în consecinţă, trebuia scutit de orice muncă brută,

fără legătură cu adevăratele îndatoriri marinărești, așa cum erau scutiți și camarazii lui. Vă dau toate aceste amănunte ca să puteți înțelege exact care era situația, și care erau relațiile dintre cei doi.

Mai mult încă: ordinul în legătură cu fărașul urmărea limpede să-l umilească și să-l insulte pe Steelkilt, ca și cum Radney l-ar fi scuipat în obraz. Orice om care a lucrat vreodată ca marinar pe o balenieră, va înțelege asta; dar Steelkilt a înțeles nu numai asta, ci desigur mult mai mult, în momentul când secundul și-a rostit ordinul. Dar el a rămas o clipă locului și, privind țintă în ochii răi ai secundului, a zărit în ei butoaiele de pulbere îngrămădite acolo, precum și flacăra fitilului ce se apropia încet de ele; și atunci, s-a simțit copleșit de senzația ciudată pe care o încearcă de obicei oamenii cu adevărat curajoși, când, deși profund jigniți, rabdă insultele și refuză să stîrnească și mai mult furia celui care-i jignește; ei bine, domnilor, tocmai această senzație indigibilă îl copleși pe Steelkilt.

De aceea, el îi răspunse secundului, cu o voce normală, deși nițeluș cam spartă din cauza oboselii — că măturatul punții nu era treaba lui, și deci n-o va face. Apoi, fără a mai pomeni de fărag, arătă spre cei trei flăcăi care măturau de obicei puntea și care, nefiind repartizați la pompe, nu făcuseră nimic toată ziua, sau aproape nimic. Radney replică atunci printr-o înjurătură și repetă ordinul, pe un ton agresiv și insultător; în același timp apucă un ciocan de dogar de pe un butoi din apropiere, și înaintă spre Steelkilt, care continua să șadă pe cabestan.

Aținat și înfierbîntat de munca istovitoare la pompe, Steelkilt nu putea, oricît de îngăduitor ar fi fost la început, să accepte această purtare a secundului; dar, înăbușindu-și cumva mînia ce-i clocotea în piept, rămase tăcut la locul lui, parc-ar fi prins rădăcini acolo, încît Radney, exasperat

în culme, sfîrși prin a agita ciocanul sub nasul lui, poruncindu-i cu furie să execute ordinul.

Steelkilt se ridică și, retrăgîndu-se agale înapoia cabestanului, — urmat îndeaproape de secund cu ciocanul ridicat amenințător — își repetă cu glas apăsat hotărîrea de a nu executa ordinul. Văzînd totuși că atitudinea lui răbdătoare nu avea nici un efect, îl avertiză, printr-un gest cumpănit de grăitor al mîinii, să se retragă: dar furiosul și trufașul secund nu mai putea fi oprit. Cei doi ocoliră încă o dată, încet, cabestanul, apoi, hotărît să nu mai dea înapoi și socotind că ajunsese la limita răbdării, fiul Lacurilor se opri pe bocaport și-i vorbi astfel secundului:

— Domnule Radney, nu mă voi supune. Ia-ți la o parte ciocanul, sau, dacă nu, păzește-te!

Dar secundul, parcă împins de soartă, se apropie și mai mult de Steelkilt, care rămăsese nemișcat, și-și agită ciocanul cam la un deget de gura lui în vreme ce din propria-i gură ieșeau niște înjurături înfiorătoare. Fără să se dea înapoi nici măcar cu un milimetru, privindu-l țintă în ochi de parcă l-ar fi fulgerat cu un pumnal, și strîngîndu-și la spate pumnul drept, Steelkilt îi spuse prigonitorului său că, dacă ciocanul acela îi va atinge obrazul, el, Steelkilt, îl va ucide. Dar, domnilor, nebunul fusese parcă însemnat de zei pentru a fi ucis. Ciocanul atinse fața matelotului, iar în clipa următoare secundul, cu falca de jos sfărîmată, se prăbuși pe bocaport, scuipînd sînge ca o balenă.

Înainte ca vestea să ajungă la pupa, Steelkilt zgîlțîi una din patrulățelele ce duceau spre vîrful catargului, unde stăteau de veghe doi dintre tovarășii lui. Amîndoi erau canalgii...

— Canalgii! exclamă Don Pedro. Am văzut multe baleniere în porturile noastre dar încă n-am auzit de canalgii dumitale. Scuză-mă că te întreb: cine, și ce anume sînt ei?

— Don Pedro, canalgii sînt niște marinari care vin de pe malurile Canalului Erie — trebuie să fi auzit de acest mare canal.

— Nu, Senior, aici, în țara asta somnoroasă și toridă, în care plină și leneșă e creditara, știm prea puțin despre viguroasa dumneavoastră țară de la miazănoapte.

— Zău! Atunci, fii bun, Don Pedro, și umple-mi cupa. *Chicha* asta a voastră e o băutură străsnică. Înainte de a merge mai departe cu povestirea mea, vă voi spune ce anume sînt canalgiii, căci o asemenea explicație ar putea contribui la înțelegerea a ceea ce urmează să vă povestesc. Aflați, domnii mei, că de-a lungul și de-a latul întregului stat New York, cale de trei sute și șaizeci de mile, prin numeroase orașe aglomerate și sate prospere, prin întinse și jalnice regiuni nălăstinoase și prin lanuri bogate, de o rodnicie fără seamăn; prin săli de biliard și prin baruri; prin păduri uriașe; peste poduri romane durate deasupra unor rîuri indiene; prin locuri însorite și prin altele umbroase; lăsînd în urmă inimi fericite sau zdrobite; străbătînd vastul peisaj plin de contraste al nobilului ținut Mohawk[1]: și mai ales, lăsînd în urmă șirurile de bisericuțe albe ca neaua, ale căror clopotnițe se înalță aidoma unor borne — ei bine, printre toate acestea curge un șuvoi de viață dezmățată și îngrozitor de nelegiuită, ca aceea a veneției lor de odinioară. Iată, domnii mei, unde se pot găsi adevărații ashanti[2], unde pot fi auzite urletele adevăraților păgîni: acolo, îi găsiți chiar lîngă ușa casei voastre, sau în umbra prelungă și ocrotitoare a bisericilor. Căci, printr-o ciudată fatalitate, domnilor, păcătoșii se înghesuie cel mai mult în preajma locurilor sfinte, așa cum se observă adesea, în orașele dumneavoastră, că vagabonzii se îngrămădesc în jurul palatelor de justiție.

— Nu cumva trece un călugăr? exclamă cu o îngrijorare hazlie Don Pedro, aruncîndu-și privirea spre terasa ticsită.

— Din fericire pentru prietenul nostru de la miazănoapte, Inchiziția Donei Isabella e în scădere la Lima, rise Don Sebastian. Continuă, rogu-te!

[1] Trib indian din America de Nord, înrudit cu irochezii.

[2] Băștinași ai regatului Ashanti din Africa Centrală (Coasta de aur).

— Un moment, pardon! exclamă un altul dintre cei prezenți. În numele tuturor cetățenilor Limei aci de față, doresc să-ți spun, domnule matelot, că apreciem gestul dumitale delicat, de a nu înlocui depărtata Veneție cu Lima din zilele noastre, în comparația privitoare la dezmăț, pe care ai făcut-o. A, nu te mai înclina și nu te mai arăta mirat! Cunoști zicala care circulă de-a lungul acestui litoral: „Corupt ca Lima". Ea nu face decît să confirme ceea ce spuneai, despre bisericile, mai numeroase decît sălile de biliard, biserici veșnic deschise și... „corupte ca Lima". La fel e și Veneția: am fost și eu acolo — în sfînta cetate a binecuvîntatului San Marco, evanghelistul! Fie ca Sfîntul Dominic s-o spele de păcate!... Dă-mi rogu-te, cupa dumitale — așa, mulțumesc, iată că ți-o umplu. Și acum, toarnă dumneata, mai departe.

— Domnilor, dacă ar fi zugrăvit în toată splendoarea lui, canalgiul ar putea fi un erou dramatic fără pereche, într-atît de mare și pitorească i-e ticăloșia. Întocmai ca Marc Antoniu, el plutește zile în șir pe apa Nilului său cu maluri înverzite și înflorite, hîrjonindu-se cu Cleopatra lui rumenă la față și bronzîndu-și pe puntea însorită coapsele de culoarea caisei. Pe mal, însă, moliciunea asta femeiască încetează cu desăvîrșire. Masca de brigand pe care canalgiul o arborează cu atîta mîndrie, și pălăria largă, cu panglici pestrițe, îi scot în relief trăsăturile nobile. Fața lui încruntată și aerele pe care și le dă, nu-i bagă în sperieți doar pe naivii locuitori ai satelor pe lîngă care trece, ci chiar și pe cei ai orașelor. Vagabondînd eu însumi cîndva pe Canalul lor, i-am dat unuia dintre acești canalgii prilejul de a-mi face un serviciu, pentru care îi mulțumesc din inimă, căci nu sînt ingrat din fire. Una din principalele calități care compensează adesea violența acestor oameni, este că sînt gata să dea o mînă de ajutor unui sărman străin aflat la ananghie, așa cum sînt gata oricînd să jefuiască pe un străin bogat. Pe scurt, domnilor, sălbăticia vieții de pe Canal e subliniată cum nu se poate mai clar de un fapt: și anume, că sălbatica noastră tagmă a

pescarilor de balene e plină de asemenea exemplare umane, și că nici o altă categorie de oameni, cu excepția băștinașilor din Sidney, nu-i privită cu mai multă neîncredere de către căpitanii balenierelor noastre. Iar faptul că pentru mulți dintre băieții noștri de la țară și pentru mii de tineri născuți pe malurile Canalului, noviciatul petrecut pe apele acestuia oferă singura punte de trecere de la o viață tihnită, de secerător al unor lanuri creștinești, la aceea de despicător îndrăzneț al celor mai barbare mări, nu știrbite cîtuși de puțin, cred, ciudățenia acestei istorii...

— Înțeleg, înțeleg! exclamă cu patimă Don Pedro, răsturnîndu-și cupa cu *chicha* peste manșetele-i argintii. Nici n-are rost să călătorești! Lumea întreagă e o nesfîrșită Limă. Îmi închipuiesc că, în Nordul vostru temperat, oamenii sînt la fel de reci și de sfinți ca stîncile... Dar s-auzim povestea...

— Am întrerupt-o, domnilor, în momentul în care fiul Lacurilor zgîlțîia pataraţina aceea. Abia făcuse acest lucru, că se pomeni înconjurat de cei trei ofițeri și de cei patru harponiști, care-l împinseră spre punte. Dar, coborînd cu niște comete pe vergi, cei doi canalgii se aruncară în învălmășeală și încercară să-l ducă pe tovarășul lor la teuga. Intrînd și alți mateloți în învălmășeală, se încinse o încăierare în lege. Ținîndu-se ceva mai de-o parte, vajnicul căpitan, înarmat cu o lance, țopăia de colo-colo și-i îndemna pe ofițeri să-l înhațe pe ticălos și să-l tîrască la puntea de comandă. Din cînd în cînd, alerga pînă la marginea cercului mișcător al învălmășelii și încerca să-l împungă pe ticălos cu vîrful lancei. Dar Steelkilt și camarazii lui erau prea numeroși: ei izbutiră să ajungă pe puntea tengii, unde, rostogolind în grabă vreo trei-patru butoaie de-o parte și de alta a cabestanului, acești parizieni ai mării se baricadară îndărătul lor.

— Ieșiți de-acolo, piraților! răcni căpitanul, amenințîndu-i cu cele două pistoale pe care tocmai le adusese intendentul. Ieșiți de-acolo, bandiților!

Steelkilt sări pe baricadă şi, plimbîndu-se în lungul ei, sfidător, fără să-i pese de pistoalele căpitanului, îi dădu limpede a înţelege că moartea lui — a lui Steelkilt adică — ar constitui semnalul unei răscoale sîngeroase a întregului echipaj. Temîndu-se de o asemenea perspectivă, căpitanul se înmuie puţin, dar continuă să le ordone răsculaţilor să se întoarcă numaidecît la pompe.

— Ne făgăduiţi că, dacă ne-ntoarcem, n-o să vă atingeţi de noi? întrebă căpetenia răsculaţilor.

— Întoarceţi-vă, întoarceţi-vă! Nu vă făgăduiesc nimic! Înapoi la datorie! Ce, vreţi să se scufunde corabia din cauza voastră, fiindcă încetaţi lucrul pe o vreme ca asta? Înapoi la pompe! zbieră căpitanul, ridicînd din nou unul dintre pistoale.

— Să se scufunde corabia? exclamă Steelkilt. Scufunde-se! Nimeni dintre noi n-o să se întoarcă la pompe dacă dumneavoastră nu veţi jura că n-o să ridicaţi măcar o sfîntă împotriva noastră. Ce ziceţi, băieţi?

Răspunsul oamenilor fu un ropot de urale.

Fiul Lacurilor patrula acum pe baricadă, fără a-l slăbi din ochi pe căpitan, şi vorbind cam în felul acesta:

— Nu-i vina noastră, nu noi am vrut asta. I-am spus să-şi lase jos ciocanul. Treaba pe care-mi poruncea s-o fac e o treabă de muşi, ar fi putut să mă cunoască mai bine... Doar l-am prevenit să nu zădărască taurul... Cred că mi-am rupt un deget izbindu-i falca afurisită... Băieţi, nu cumva cuţitele de tocat se află acolo, la teuga? Hai, vitejilor, puneţi mîna pe drugii ăia! Domnule căpitan, pentru Dumnezeu, luaţi seama ce faceţi — rostiţi cuvîntul, lăsaţi prostiile, hai să uităm totul... noi sîntem gata să ne-ntoarcem la pompe... purtaţi-vă cum trebuie cu noi, şi vă vom asculta... Dar n-o să ne lăsăm biciuiţi!

— Înapoi la pompe! Nu fac nici un fel de promisiune, — înapoi la pompe, vă spun!

— Atunci, luaţi seama! exclamă Steelkilt, întinzîndu-şi braţul spre căpitan. Sînt printre noi unii — între care şi eu

care ne-am îmbarcat doar pentru o anumită cursă; știți foarte bine că avem dreptul să cerem desfacerea contractului de îndată ce corabia aruncă ancora. Dar noi nu vrem ceartă — n-ar fi în interesul nostru — vrem să fim pașnici, sîntem gata să muncim, dar nu vrem să fim biciuiți.

— Înapoi la pompe! răcni căpitanul.

Steelkilt aruncă o privire în jur, apoi spuse:

— Uite ce e, domnule căpitan, n-o să ridicăm mîna asupra dumneavoastră, decît dacă ne atacați, fiindcă nu vrem să ajungem în ștreang din cauză c-am omorît un asemenea ticălos. Să știți, însă, că n-o să mișcăm nici un deget dacă nu ne făgăduiți că nu vom fi biciuiți.

— Atunci, jos la teuga, jos cu voi! O să vă țin închiși acolo pînă-o să vă săturați! Jos cu voi!

— Mergem? îi întrebă Steelkilt pe oamenii săi.

Cei mai mulți dintre ei erau împotrivă, dar în cele din urmă, supunîndu-se voinței lui, i-o luară înainte, dispărînd unul cîte unul în bîrlogul lor întunecos, aidoma unor urși care coboară, mormăind, într-o peșteră.

Cînd capul lui Steelkilt ajunse în dreptul punții, căpitanul și oamenii săi săriră peste baricadă și închiseră grabnic capacul luminătorului, apăsîndu-l cu mîinile și strigîndu-i intendentului să aducă lacătul cel mare de aramă, de la scara tambuchiului. Apoi, deschizînd puțin capacul, căpitanul rosti cîteva cuvinte în șoaptă, îl închise la loc și răsuci cheia în broasca lacătului: zece dintre marinari erau astfel închiși la teuga, pe punte rămînînd alți douăzeci sau poate mai mulți, care se arătaseră neutri pînă atunci.

Toată noaptea, ofițerii rămaseră de veghe, la prova și la pupa, mai ales lîngă luminătorul teugei și lîngă bocaportul de la prova, temîndu-se că insurgenții ar putea să iasă prin acest din urmă loc, după ce vor fi spart peretele despărțitor. Dar orele se scurgeau în tăcere; oamenii rămași la datorie munceau din greu la pompe, al căror păcănit răsuna din cînd în cînd, lugubru, prin noaptea mohorîtă.

În zori, căpitanul merse la prova și, ciocănind în punte, le porunci răsculaților să iasă la lucru, dar ei refuzară, printr-un chiot unanim. Căpitanul ordonă unui marinar să le dea o găleată cu apă, și să le arunce două grămăjoare de pesmeți; după care, răsucind din nou cheia în broască și vîrînd-o în buzunar, căpitanul se întoarse pe punțea de comandă. Același lucru se repetă de două ori pe zi, vreme de trei zile; dar în dimineața celei de-a patra zile, cînd veni să-și repete, ca de obicei, ordinele, căpitanul auzi un zgomot înăbușit, de ceartă și apoi de încăierare, iar prin capacul luminătorului de la teuga ieșiră brusc patru oameni, care-i spuseră că sînt gata să se întoarcă la lucru. Aerul stătut, regimul de foamete și, poate, spaima de pedeapsă, îi făcuseră să se predea. Încurajat de gestul lor, căpitanul își repetă ordinul, către ceilalți, dar Steelkilt îi răspunse, urlînd ca un apucat, să înceteze cu palavrele și să se ducă la dracu'. În dimineața celei de-a cincea zile, alți trei insurgenți se smulseră din brațele deznădăjduite care încercau să-i rețină. Rămaseră numai trei.

— Îți face mai bine să vă-ntoarceți și voi! le strigă căpitanul, chicotind.

— Încuie-ne la loc! răcni Steelkilt.

— A, desigur! îi răspunse căpitanul, răsucind din nou cheia în broască.

Atunci, domnilor, înnebunit de trădarea a șapte dintre foștii săi aliați, de vocea batjocoritoare a căpitanului, precum și de îndelungata lui ședere în locul acela întunecos ca un mormînt — Steelkilt le propuse celor doi canalgii, care păreau deocamdată uniți cu el în același gînd, să iasă afară la următorul apel al garnizoanei și, înarmați cu satîrele lor tăioase — niște cuțite lungi, grele, în formă de seceră, cu cîte un mîner la fiece capăt — să se repeadă de la bompres pînă la pupa, ca să pună stăpînire pe vas, prin orice mijloace. El, unul — spunea Steelkilt — așa va face, chiar dacă ceilalți doi nu i se vor alătura. Era ultima noapte pe care era dispus s-o mai petreacă în această văgăună. Dar planul lui nu în-

tîmpină nici o împotrivire din partea celorlalți doi, care jurară să facă orice, numai să nu se predea. Mai mult încă, fiecare din ei stărui să iasă primul pe punte, în clipa sorocită; dar căpetenia lor se opuse cu străşnicie, căci îşi rezerva sieşi această întîietate, mai ales că prietenii săi nu voiau să şi-o cedeze unul altuia, iar amîndoi n-ar fi avut cum să iasă deodată, întrucît scara nu permitea decît trecerea unui singur om... Şi acum, domnilor, veţi vedea cum a ieşit la iveală trădarea acestor nelegiuiţi. Auzind de planul nebunesc al căpeteniei lor, în Mintea fiecăruia dintre ei încolţise acelaşi gînd, de a ieşi primul, ca să se predea înaintea celorlalţi doi şi ca să-şi asigure astfel o cît de mică şansă de iertare, ţinînd seama că nu se predase ultimul. Dar cînd Steelkilt le împărtăşi hotărîrea lui de a-i conduce pînă la capăt, ceilalţi doi îşi contopiră, printr-o subtilă chimie a ticăloşiei, trădările pînă atunci separate; în clipa cînd şeful lor aţipi, ei se destăinuiră unul altuia, în cîteva cuvinte, apoi îl legară fedeleş şi-i vîrîră un căluş în gură, după care, la miezul nopţii, începură să strige ca să atragă atenţia căpitanului.

Crezînd că se întîmplă o crimă, şi deschizîndu-şi larg nările pentru a adulmeca mirosul sîngelui, pe întuneric, căpitanul împreună cu toţi ofiţerii, şi harponiştii, înarmaţi pînă-n dinţi, se repeziră spre teuga. Peste cîteva minute, capacul luminătorului era deschis, iar starostele răsculaţilor, încă zbătîndu-se, deşi legat de mîini şi de picioare, fu azvîrlit pe punte de către perfizii săi aliaţi, care revendicară de îndată gloria de a-l fi imobilizat pe acest om, gata-gata să comită o crimă. Dar fură legaţi şi ei, şi tîriţi pe punte ca nişte vite înjunghiate; apoi, toţi trei fură suiţi în arborele artimon, unde rămaseră spînzuraţi unul lîngă altul, pînă a doua zi dimineaţă, aidoma unor hălci de carne.

— Blestemaţilor! le strigă căpitanul, plimbîndu-se de colo pînă colo, sub ei. Nici măcar vulturii n-au să se atingă de voi, păcătoşilor!

În zorii zilei următoare, îşi chemă întreg echipajul la apel, şi, despărţindu-i pe cei ce se răzvrătiseră, de cei care nu lua-

seră parte la răscoală, le spuse celor dintîi că ar avea chef să-i biciuiască pe toți — și că ar face-o nu greșit, precum poruncește și legea, — dar că, deocamdată, luînd în considerație capitularea lor la timp, îi va lăsa fără altă pedeapsă decît o mustrare — pe care o și rosti, în dialectul său foarte colorat.

Apoi se întoarse spre cei trei oameni spînzurați pe catarg și le spuse:

— Cît despre voi, stîrvuri ticăloase ce sînteți, intenția mea este să vă sfîrtec în bucăți și să vă azvîrlu în cazan!

Și, apucînd o parîmă, începu să-i lovească din răsputeri pe cei doi trădători, pînă cînd aceștia încetară să mai țipe și rămaseră parcă fără viață, cu capetele lăsate pe umeri, întocmai ca tîlharii răstigniți pe cruce.

— Mi-am scrîntit mîna din cauza voastră! răcni el în cele din urmă. Dar mai am destulă frînghie și pentru tine, cocoșule trufaș, care nu vrei să te dai bătut! Luați-i călușul ăla din gură, ca s-auzim ce are de spus.

O clipă, vlăguitul rebel încercă să-și miște fălcile amorțite, apoi, rotindu-și anevoie capul, spuse cu un fel de șuierat:

— Iată ce am de spus — și ține bine minte vorbele mele: dacă mă biciuești, te omor!

— Nu zău?! chiar mă sperii!

Și spunînd acestea, căpitanul ridică parîma ca să lovească.

— Ai face mai bine să te abții, șuieră fiul Lacurilor.

— Dar nu pot! răspunse căpitanul, ridicînd din nou parîma ca să izbească.

Steelkilt mai șuieră ceva, care scăpă celorlalți, dar nu și căpitanului, care, spre surprinderea tuturor marinarilor, se trase brusc înapoi, străbătu de cîteva ori puntea cu pași grăbiți, apoi, lăsînd din mînă frînghia, spuse:

— N-o să-l biciuiesc... dezlegați-l... dați-i drumul, n-auziți?

Dar, în timp ce secunzii mai tineri se grăbeau să-i execute ordinul, un individ palid, cu capul bandajat, îi opri: era Radney, primul secund. De cînd fusese lovit, zăcuse în culcușul său, dar în dimineața aceea, auzind gălăgie pe punte, se furi-

șase afară și asistase, tăcut, la întreaga scenă. Gura i-era rămîtă în așa hal încît abia putea să vorbească; dînd a înțelege, prin mormăielile lui, că el dorea și era în stare să facă ceea ce domnul căpitan nu îndrăznea, îi smulse acestuia parîma și înaintă spre dușmanul lui țintuit pe stîlp.

— Ești un laș! șuieră fiul Lacurilor.

— Da, sînt, dar pînă una alta, primește asta!

Și secundul se pregăti să lovească, avan, cînd un alt șuierat îi paralizâ brațul întins. Se opri o clipă, apoi își sfîrși gestul, ținîndu-se de cuvînt, în ciuda amenințării lui Steelkilt, oricare ar fi fost aceasta. După aceea, cei trei rebeli fură dezlegați și toți marinarii fură trimiși la pompe; manevrate în silă de oamenii mohoriți, ele începură să duduie la fel ca înainte.

În ziua aceea, îndată după căderea întunericului, cînd unul din schimburi coborî la teuga, se auzi dintr-acolo o larmă de glasuri; cei doi trădători ieșiră în goană de la teuga și se opriră, tremurînd, în fața ușii cabinei, spunînd că ei nu mai au curajul să rămînă în același loc cu restul echipajului. Nici vorbele, nici ghionții, nici amenințările nu-i putură îndupleca să se întoarcă, astfel încît, la propria lor propunere, fură duși în cală, pentru a fi la adăpost. În rîndurile celorlalți, însă, nu se produse nici un semn de revoltă. Dimpotrivă, se pare că, îndeosebi din îndemnul lui Steelkilt, se hotărîseră să rămînă cît se poate de pașnici, să asculte toate ordinele, pînă la sfîrșitul călătoriei, și să părăsească apoi în bloc vasul, atunci cînd acesta va ajunge în port. Dar, pentru a grăbi sfîrșitul călătoriei, se învoiră asupra încă unui lucru — să nu semnalizeze balenele, în cazul cînd s-ar fi ivit vreuna; căci, în ciuda spărturii din cală, și în ciuda celorlalte primejdii, „Town-Ho" continua să aibă oameni de veghe pe catarge, iar căpitanul era gata oricînd să-și lanseze ambarcațiunile în urmărirea unei balene, la fel ca atunci cînd corabia lui sosise în zona de vînătoare; Radney era și el dispus să-și schimbe hamacul pe o ambarcațiune, pentru a încerca să astupe, cu gura lui bandajată, fălcile unei balene.

Fiul Lacurilor îi convinsese aşadar pe mateloţi să adopte această atitudine, dar el însuşi îşi ţinea ascunse (cel puţin pînă la realizarea lor) intenţiile în legătură cu propria-i răzbunare împotriva omului care-l jignise pînă-n străfundurile inimii. Steelkilt făcea parte din cartul de noapte al primului secund care, ca şi cum, în sminteala lui, s-ar fi străduit să rămînă singur în întîmpinarea destinului, stărui să-şi reia comanda asupra cartului, uitînd cele petrecute sub arborele artimon, şi nesocotind sfaturile căpitanului. Aflînd acest lucru, şi bizuindu-se pe alte cîteva certitudini, Steelkilt îşi construi sistematic planul său de răzbunare.

În timpul nopţii, Radney avea obiceiul, destul de puţin marinăresc, de a şedea pe parapetul punţii de comandă, rezemîndu-şi braţul de copastia ambarcaţiunii atîrnate acolo, ceva mai sus de bordul vasului. Se ştia că i se întîmpla uneori să adoarmă în această poziţie. Între ambarcaţiune şi vas era un spaţiu destul de larg, iar dedesubt se întindea marea. Steelkilt îşi făcu socoteala că-i va reveni rîndul la timonă către orele două noaptea, a treia din ziua în care fusese trădat. Pînă atunci, se folosi de răgaz pentru a-şi împleti cu mare grijă ceva, la teuga.

— Ce faci acolo? îl întrebă odată un matelot.

— Tu ce crezi? cu ce seamănă?

— Cu nişte băiere de sac, dar cam ciudate la înfăţişare.

— Da, cam ciudate, zise fiul Lacurilor, ţinînd obiectul la capătul braţului. Dar cred c-o să meargă. Amice, n-ar fi destulă sfoară, n-ai putea să-mi dai puţină?

— La teuga nu mai e nici un pic.

— Atunci trebuie să iau de la moş Rad.

— Şi se ridică să plece la pupa.

— Nu cumva te duci să-i cereşti *lui*?! îl întrebă un alt marinar.

— De ce nu? Crezi că n-o să-mi facă un serviciu, care pînă la urmă o să-i folosească şi lui?

Şi, ducîndu-se la secund, îi ceru, privindu-l calm în ochi, puţină sfoară ca să-şi repare hamacul. Radney îi dădu

însă nici sfoara nici băierile nu aveau să mai fie văzute vreodată. În schimb, în noaptea următoare, un bulgăr de fier înfășurat într-o împletitură deasă, căzu din buzunarul mantalei lui Steelkilt, în clipa cînd acesta se pregătea să și-o pună la căpătîi în chip de pernă. Cu douăzeci și patru de ore mai tîrziu îi venea rîndul la timonă, lîngă omul care avea obiceiul să aţipească drept deasupra mormîntului veşnic pregătit pentru marinari. Ora fatală se apropia, iar în sufletul lui Steelkilt, care prevăzuse totul, secundul era de pe acum țeapăn ca un cadavru, cu fruntea zdrobită.

Dar, domnilor, un imbecil îl salvă atunci pe ucigaș de la sîngeroasa faptă pe care-o pusese la cale. Totuși, de răzbunat se răzbună, și încă din plin, fără să miște un deget. Căci, printr-o misterioasă fatalitate, însuși Cerul păru că intervine pentru a-i smulge din mîini și pentru a săvîrși însuși reprobabila faptă, pe care altminteri ar fi făcut-o omul.

În zorii zilei următoare, cu puțin înainte de răsăritul soarelui, pe cînd mateloții spălau punțile, un nătărău din Teneriffe[1], care scotea apa agățat de port-sarturi, începu deodată să strige:

— Uite-o colo, uite-o colo! Isuse, ce mai balenă!...

Era Moby Dick.

— Moby Dick?! exclamă Don Sebastian. Pe sfîntul Dominic! Domnule marinar, dar ce, balenele au nume de botez? Cine e Moby Dick?

— O balenă foarte albă, Don Sebastian — cel mai ucigaș și mai nemuritor monstru — dar ar fi o poveste prea lungă...

— Cum? Ce? strigară toți tinerii spanioli, bulucindu-se.

— Nu, domnii mei, nu, nu! Nu vă pot povesti toate astea acum. Dați-vă puțin la o parte, ca să respir, domnilor!

— *Chicha, chicha!* răcni Don Petro. Vigurosului nostru prieten pare să i se fi făcut rău, umpleți-i cupa!

— Nu e nevoie, domnilor. Încă un moment, și vă povestesc mai departe. Ei bine, domnilor, cînd zări atît de pe neaș-

[1] Insulă muntoasă din arhipelagul Canarelor.

teptate balena zăpezie la numai vreo cincizeci de yarzi de corabie, omul din Teneriffe — uitînd de înțelegerea stabilită de mateloți — se pomeni, în ațîțarea lui, că strigă pentru a semnala monstrul, care fusese desigur observat încă mai înainte de marinarii posaci din vîrfurile celor trei catarge. Strigătul lui dezlănțui un adevărat delir. „Balena albă! Balena albă!" strigau acum căpitanul, secunzii și harponiștii, care, nelăsîndu-se intimidați de zvonurile înfricoșătoare privitoare la monstru, erau nerăbdători să captureze un exemplar atît de faimos și de prețios. Cît despre echipaj, se uita chiondorîș, înjurînd de mama focului, la uriașa spinare lăptoasă, care, luminată de razele orizontale ale soarelui, strălucea ca un superb opal încrustat în albastrul mării matinale. Domnilor, o stranie fatalitate caracterizează întreaga desfășurare a acestor întîmplări, ca și cum ele ar fi fost concepute încă înainte de facerea lumii. Rebelul era cîrmaciul ambarcațiunii secundului și, ca atare, datoria lui era să șadă, în timpul unei urmăriri, alături de Radney, cînd acesta stătea la prova cu lancea în mînă, și să tragă sau să slăbească sfoara, la porunca secundului. Mai mult încă, atunci cînd cele patru ambarcațiuni fură lăsate la apă, aceea a lui Radney se nimeri să fie înaintea celorlalte, iar Steelkilt chiuia de bucurie în timp ce trăgea vîrtos la rame. După ce luară un avans serios, harponistul ambarcațiunii își azvîrli harponul, iar Radney sări la prova, cu lancea în mînă. Se pare că era totdeauna furios cînd se afla într-o ambarcațiune, iar acum, prin gura lui bandajată, dădu ordin vîslașilor să-l ducă drept în spinarea balenei. Cîrmaciul îi făcu bucuros pe voie, apropiindu-l din ce în ce mai mult de monstru, printr-o ceață de spumă orbitoare, în care se contopeau două mase albe — pînă cînd, deodată, ambarcațiunea se izbi de balenă ca de un recif submarin și, aplecîndu-se, îl azvîrli peste bord pe secund, care stătea în picioare. În clipa cînd acesta se prăvălea pe spinarea lunecoasă a monstrului, ambarcațiunea își recăpătă echilibrul și fu împinsă de hulă, iar Radney căzu pe spate, pe celălalt versant al balenei. El începu să înoate prin spul-

berul de spumă; o clipă, fu văzut prin această ceaţă încercînd, disperat, să scape din raza ochiului cumplit al lui Moby Dick. Dar balena se răsuci bruse, într-un adevărat maelstrom[1]; îl prinse pe înotător între fălcile sale şi, avîntîndu-se în văzduh împreună cu el, plonjă apoi în mare şi se făcu nevăzută.

Între timp, la prima izbitură în fundul ambarcaţiunii, Steelkilt slăbise saula, ca să se ţină departe de vîrtej, şi, absorbit de propriile lui gînduri, urmărise, calm, spectacolul. Dar o smucitură teribilă, care trăgea parcă în jos ambarcaţiunea, îl făcu să taie repede cu cuţitul saula, slobozind astfel balena. La o oarecare distanţă, balena reapăru însă la suprafaţă cu nişte zdrenţe ale bluzei roşii a lui Radney prinse între colţii ce-l nimiciseră. Toate cele patru ambarcaţiuni porniră din nou la atac, dar balena le ocoli şi, pînă la urmă, dispăru de-a binelea.

„Town-Ho" ajunse la timp în port — un loc sălbatic şi pustiu, unde nu sălăşluia nici o fiinţă civilizată. Acolo, condus de fiul Lacurilor, aproape întreg echipajul, cu excepţia a cinci-şase oameni de la arborele trinchet, dezertă pierzîndu-se printre palmieri; iar la un moment dat puseră mîna pe o pirogă mare a băştinaşilor şi porniră spre un alt port.

Echipajul de pe „Town-Ho" fiind redus acum la o mînă de oameni, căpitanul făcu apel la băştinaşi să-l ajute la abaterea vasului în carenă, treabă foarte anevoioasă, dar necesară pentru a astupa spărtura. Mica bandă de albi fu nevoită să-i supravegheze zi şi noapte pe aceşti primejdioşi aliaţi, şi să muncească atît de greu, încît atunci cînd vasul fu din nou gata să pornească pe mare, căpitanul nu avu curajul să ia cu el nişte oameni atît de vlăguiţi. După ce se sfătui cu ofiţerii săi, ancoră vasul cît mai departe de ţărm, îşi încărcă şi-şi puse la pupa cele două tunuri, îşi fixă pe dunetă flintele, apoi, avertizîndu-i pe băştinaşi să nu se apropie de vas, luă cu el un om şi, coborînd în cea mai bună ambarcaţiune, porni

[1] Vîrtej în largul coastelor Norvegiei; prin extensiune, orice vîrtej nimicitor.

drept spre Tahiti, cale de cinci sute de mile, ca să caute oameni pentru echipaj.

În ziua a patra, zări o luntre mare, ce părea să se fi lipit de o insulă de corali, nu prea înaltă. Se depărtă de ea, dar luntrea primitivă se năpusti spre ambarcaţiunea căpitanului, care auzi în curînd vocea lui Steelkilt, somîndu-l să se oprească şi ameninţîndu-l că, altfel, i-o va scufunda. Căpitanul îşi scoase pistolul. Cu cîte un picior proptit în prova fiecăreia dintre cele două bărci, din care era făcută luntrea aceea războinică, fiul Lacurilor începu să rîdă, spunîndu-i căpitanului că, în clipa cînd va apăsa pe trăgaci, îşi va găsi mormîntul în valurile înspumate.

— Ce vrei de la mine? îl întrebă căpitanul.

— Încotro ai pornit-o? şi pentru ce anume? Să nu mă minţi! tună Steelkilt.

— Mă duc la Tahiti să caut oameni.

— Foarte bine. Lasă-mă să mă apropii o clipă — vin cu gînd de pace.

Şi spunînd acestea, sări din luntre şi înotă spre ambarcaţiune; apoi, căţărîndu-se peste copastie, se pomeni faţă în faţă cu căpitanul.

— Încrucişează-ţi braţele, domnule, şi lasă-ţi capul pe spate. Şi acum, repetă după mine: „De îndată ce Steelkilt mă va părăsi, jur să-mi îndrept ambarcaţiunea spre plaja acelei insule, şi să rămîn acolo timp de şase zile. Dacă nu voi face astfel, să mă trăznească Dumnezeu!"... Aşa, aşa, eşti un elev cuminte, căpitane, rîse Steelkilt. *Adios, Senor!*

Şi sărind în mare, înotă înapoi spre tovarăşii săi.

După ce privi îndelung ambarcaţiunea, pînă cînd aceasta ajunse pe plaja insulei, şi se legă de rădăcinile cocotierilor, Steelkilt porni din nou la drum cu luntrea lui şi sosi în curînd la Tahiti, unde dorise şi el să ajungă. Acolo, norocul îi surise: două corăbii erau pe punctul de a ridica ancora cu destinaţia Franţa, dar aveau nevoie, în chip providenţial, taman de atîţia oameni cîţi îl însoţeau pe Steelkilt. Ei se îmbarcară pe cele două corăbii, despărţindu-se pentru totdeauna de fostul

lor căpitan, care poate că nu renunțase cu totul la ideea de a-i da în judecată pentru purtarea lor.

La vreo zece zile după plecarea celor două corăbii franceze, sosi și ambarcațiunea căpitanului, iar acesta fu nevoit să tocmească niște tahitieni mai răsăriți, și mai deprinși cu navigația pe mare. El închirie o mică goeletă indigenă, și se întoarse cu acești tahitieni la vasul lui; găsind totul în perfectă ordine la bord, își reluă călătoria.

Nimeni nu știe, domnilor, pe unde o fi acum Steelkilt; dar pe insula Nantucket văduva lui Radney continuă să privească spre oceanul care refuză să-și scoată la iveală morții; ea vede încă, în vis, îngrozitoarea balenă albă care i-a omorît soțul...

— Ai terminat? mă întrebă pe un ton calm *Don* Sebastian.

— Am terminat, *Don*.

— Atunci, spune-mi, rogu-te, dacă, în fundul sufletului dumitale ești convins că povestea asta e adevărată? E atît de admirabilă, încît întrece orice închipuire! Ai aflat-o dintr-un izvor sigur? Iartă-mă că insist atîta.

— Iartă-ne pe noi toți, domnule marinar, căci ne alăturăm cu toții rugăminții lui *Don* Sebastian, rostiră în cor ceilalți, aținați la culme.

— Se află oare aici, domnilor, vreun exemplar din Sfînta Evanghelie?

— Nu, răspunse *Don* Sebastian, dar cunosc un preot vrednic, care locuiește pe aproape și care îmi va face grabnic rost de carte. Mă duc să i-o cer — dar te-ai gîndit bine? s-ar putea să iasă cine știe ce încurcătură serioasă...

— Ești bun *Don* Sebastian, să-l aduci și pe preotul acela?

— Deși la Lima nu mai există *auto-da-fe*-uri, îi spuse unul dintre cei prezenți vecinului său, mă tem că amicul nostru, marinarul, își va atrage asupră-și fulgerele arhiepiscopului. Hai să ne retragem ceva mai încolo, unde nu bate luna. Personal, nu pricep ce nevoie e de toată povestea asta.

— Scuză-mă, *Don* Sebastian, că am alergat după dumneata, dar te-aş ruga să stărui în a face rost de cea mai voluminoasă Evanghelie ce se poate găsi pe aici.

— Iată-l pe preot, îmi spuse cu gravitate *Don* Sebastian, întorcîndu-se cu un personaj înalt şi cu o înfăţişare solemnă.

— Aduce cu dînsul cuvîntul Evangheliei.

— Daţi-mi voie să-mi scot pălăria. Şi acum, cinstite părinte, păşeşte, rogu-te, mai la lumină, şi ţine Cartea Sfîntă în faţa mea, ca s-o pot atinge. Jur pe onoarea mea că povestea pe care v-am spus-o, domnilor, este adevărată în substanţa şi în liniile ei mari. Aşa să-mi ajute Cerul, că o ştiu adevărată. Ea s-a întîmplat pe acest glob pămîntesc; am călcat eu însumi pe acea corabie; i-am cunoscut echipajul; l-am văzut pe Steelkilt şi am stat de vorbă cu el, după moartea lui Radney.

SILAS WEIR MITCHELL

(1829—1914)

Medic renumit, autor a șase cărți de medicină, din care unele sînt încă tratate de bază, al cîtorva lucrări de pionierat despre neurologia clinică, Silas Weir Mitchell a lăsat în urmă și cincisprezece romane, patru cărți pentru copii și patru volume de nuvele. Cunoscut în epocă drept o minte strălucită și o personalitate fermecătoare, mai este citit și astăzi pentru modernitatea romanelor istorice și profunzimea analizelor psihologice. Cel mai adesea, acțiunea cărților sale este plasată într-o Philadelphie bulversată de Războiul Civil: *Roland Blake* (1886); *War Time (La vreme de război)*, 1885; *The Red City (Orașul revoluționar)*, 1907; *Westways (Spre apus)*, 1913. Cel mai cunoscut roman istoric este *Hugh Wynne: Free Quaker (Hugh Wynne, un Quaker liber)*, 1896, pentru care s-a documentat vreme de șapte ani, reconstituind cu meticulozitate obiceiurile și vorbirea vremii.

Publicată în *Atlantic Monthley* în 1870, povestirea *Was He Dead?*, reluată în antologia de față sub titlul *Experiența*, conține o speculație similară *Secretului eșafodului*, de Villiers de l'Isle-Adam, ipoteza unei influențe directe fiind foarte probabilă. Dincolo de un interes pur poesc în explorarea hotarului dintre viață și moarte și un evident gust pentru macabru, scriitorul american mai este interesat de implicațiile morale ale cazului în

sine, care trebuie să fi preocupat savantul în zorii științei moderne ce forța limitele impuse omului de natură. Referirea la Frankenstein este, dealtfel, explicită.

EXPERIENȚA

Înroșit de flacăra jucăușă a focului din cămin, giganticul ou de moa[1] își continua solemn ampla mișcare circulară. În lume se cunosc doar cinci asemenea ouă: patru se păstrează în mari muzee, iar al cincilea aparține prietenului meu Purpel, fiind cea mai prețioasă piesă din bogata sa colecție de curiozități. Mă aflu într-o cameră spațioasă, cu pereții dublați de rafturi ticsite de cărți. Deasupra lor atîrnă stampe, tablouri și armele otrăvite ale unor triburi sălbatice, printre care sumbra dardă și arcul cu săgeți — toate asigurate printr-un complicat sistem de protecție, ce nu lasă nicăieri la vedere lucirea rece și tăioasă a oțelului curat. Un microscop de alamă, cu oglindă protectoare, lucește în lumina difuză, ce dezvăluie pe jumătate amestecul confuz de instrumente sofisticate create de știința modernă. Lampa de citit de pe biroul din mijloc e stinsă, pierzîndu-se în acea învălmășeală de scrisori, cărți și ziare, atît de dragă unor cunoștințe de-ale mele cu o concepție personală despre ordine și dezordine.

Chiar deasupra lor, suspendat cu o sîrmă de oțel, atîrnă giganticul ou de moa, care, după cum spuneam, se învîrtea acum într-un cerc larg, ca o mare planetă printre luminile și umbrele spațiului etern.

— Purpel, i-am zis, oul acela te-a costat o sută de lire. Ce demon al nesăbuinței te îndeamnă acum să-l faci să zboare prin cameră?

---

[1] Specie stinsă de păsări din Noua Zeelandă (genul Dinornithiae).

— Mercantilule, îmi replică bărbatul zvelt care se răsfăța în fotoliul larg de lîngă cămin, îmi joc și eu o carte. Dacă sufletu-ți robit dolarului va fi moștenit ceva din marele tău tiz, Sir Thomas, atunci mă vei înțelege. Acest ou mi-e mai scump decît cel mai mare velier al tău destinat Indiilor Orientale, și, totuși, îl pun la bătaie, așa cum îți riști tu galionul, de dragul a ceea ce-mi aduce din lumea necunoscutului. Ia uită-te cc curbă amplă și neliniștită își taie prin rotocoalele de fum ale pipei mele.

Zicînd acestea, trimise de pe buze un nor, precum cel ce s-a arătat în fața israeliților, și urmări mulțumit rotirea oului, însoțită de mișcarea rapidă a umbrei sale pe perete și pe bibliotecă.

— Ia loc, Gresham, mă invită prietenul meu.

— Fii bun atunci și oprește oul acela infernal. Crezi că mi-ar face plăcere să-mi cadă zece livre de var în cap?

— Bată-te norocul! Îți mulțumesc, că mi-ai dat o idee. Poate că și este un *ovum infernale*. Ce dovadă am că a fost un ou de moa și nu oul diavolului? Iată o ispită pentru mine. Ne vom mai gîndi la asta, Mercator! Totuși, continuă el zimbind, ce nu facem noi de dragul unui prieten.

Spunînd aceasta, se urcă pe un scaun și opri mișcarea oului, lăsîndu-l să spînzure ca sub puterea unei vrăji, de firul său nevăzut.

— L-ai văzut azi pe Vance? Trebuia să fie aici la ora nouă. Sper că nu ne va trage clapa. Creierul meu a clocotit astăzi ca un vulcan și am puțină nevoie de dușul logicii lui reci și imperturbabile.

— Credeam, doctore, că nu prea ești amator de așa ceva.

— Amator! exclamă el. Uneori detest logica tot atît de mult precum gerul tăios al unei dimineți de decembrie, dar, ce vrei, bătrîne, e un tonic amar pentru mine ca mine, puțin amintit și purtînd crucea științei franceze. Dar iată-l și pe amicul nostru! Vorbești de lup... Ce mai faci, V.? Te-așteaptă pipa pe scrumiera aceea. Ai chibrit?

Fără să aştepte răspuns, Purpel scăpără un chibrit, la a cărui lumină lividă am remarcat contrastul celor două chipuri.

Purpel, scund şi subţirel săltîndu-şi cu vioiciune capul acoperit de şuviţe negre, rebele, avea o expresie de sinceritate gravă pe faţa atît de specific americană, cu o gură mare şi foarte mobilă şi o privire nostalgică în ochii săi mari. Mult îl admiră pe acest bărbat posesorul viclean şi imperturbabil al celor doi ochi reci, albaştri, ce strălucesc acum în flama chibritului, prin lentila monoclului. Trăsăturile prietenului meu Vance sînt modelate, asemeni spiritului său, după principiul frumuseţii clasice, caracterizate prin proporţie şi echilibru. Fruntea înaltă şi severă străjuieşte liniile precis conturate ale feţii, buzele au un aer expectativ, ca ale unui judecător obişnuit să aştepte şi să pronunţe sentinţa. Doar ridurile gureşe de la colţuri vorbesc despre un bărbat rîzînd adeseori — ridurile bunei dispoziţii, cum le spune Purpel, care-l iubeşte şi are pentru el acel curios respect al geniului, incapabil de a se aprecia pe sine, pentru omul de talênt, a cărui gîndire o poate înţelege şi admira.

Sîntem foarte vechi prieteni şi nu-i greu de înţeles de ce m-am ataşat de ei. Mai ciudat mi se pare să-i văd pe ei întorcîndu-mi afecţiunea, deşi nu sînt decît un negustor oarecum prosper, deosebit şi prin felul de a fi şi prin preocupări.

Poate am început să le împrumut gusturile graţie îndelungatei cunoştinţe, ori poate Purpel, care e sardonic uneori şi vorbeşte în şarade, a avut dreptate spunînd că eu reprezint în discuţiile lor glasul omului de rînd. „Un fel de cobai" rînjeşte Vance — ceea ce nu mă deranjează prea tare, ştiind bine cît le sînt de drag amîndorura.

După ce ne-am aprins pipele înnegrite în toamna existenţei lor, ne-am apropiat fotoliile de buştenii ce ardeau înăbuşit. Purpel îşi suise iar picioarele pe policioara căminului, iar eu am făcut haz pentru a nu ştiu cîta oară pe seama acestui lucru.

— G, îmi zise, căci așa obișnuia el să vorbească, Vance fiind V., nu ai aflat că în felul acesta activezi circulația creierului, înviorînd mecanismul gîndirii, ceea ce explică superioritatea rasei americane?

— Și a congresmanilor, interveni Vance.

— Și a celor ce își pierd timpul prin tavernе, am adăugat eu.

— Prostii! ripostă Purpel. Dacă moara ar avea o capacitate limitată, nu ar avea importanță că-i învîrte roata Missouri, ori un iaz oarecare.

— Iată unul din lucrurile pe care nu le gîndești decît pe jumătate și nu le crezi nici atît, replică Vance.

— Cîtuși de puțin, se apără Purpel. Oare nu gîndim mai bine atunci cînd stăm lungiți? Cu cît pompezi mai mult sînge în creier, cu atît gîndești mai intens și mai profund.

— Ei bine, atunci cum rămîne cu actorii de circ, doctore? întrebai într-o clipă de inspirație.

— Iată-l cum progresează, strigă Vance, dîndu-mi un ghiont prietenesc. Exersează în biroul tău cîte o oră pe zi și într-o săptămînă îl vei lăsa lefter pe Vanderbilt.

— Nu-mi veni acum cu vechea poveste, protestă Purpel iritat. Gîndirea ta e ca o cale ferată V, în vreme ce eu rătăcesc după voie, ca un copil pierdut într-o pădure. Am mai multe șanse să descopăr ceva decît tine.

— Ești ca un copil în mai multe privințe, amice, zise celălalt. Strîngi o mulțime de bizarerii inutile în buzunarele minții.

— Nu știi ce spune filozoful meu favorit? Inutilitățile sînt stele a căror lumină nu a ajuns încă pînă la noi. Fumează mai bine pipa tăcerii, V., dacă numai la atît te duce capul. Ca să crezi că totul e inutil, înseamnă să recunoști că ești mai tînăr cu o sută de ani. Intră, adăugă, auzind o bătaie în ușă.

— Vă caută un gentleman, *sir*.

— Să intre, zise Purpel. În numele elementarei bune-cuviințe, cine și ce naiba vrea de la mine, în afară de păginii de voi, la o asemenea oră?

Ușa se deschise numaidecît și un bărbat cu o înfățișare cît se poate de obișnuită păși înăuntru.

— Doctor Purpel? întrebă el, plimbîndu-și privirea de la unul la altul.

— Eu sînt doctorul Purpel. Cu ce vă pot fi de folos? Luați loc! Vă rog să mă scuzați, dar nu v-am reținut numele.

— Cum naiba să-l fi reținut, se arătă mirat străinul, dacă nu l-am spus?

Vance îmi făcu semn:

— Asta-i mai lipsea lui P., nu?

— Hm! mormăi Purpel, ușor iritat, cred că nu vă trebuie neapărat o etichetă. Ce vă aduce la mine?

— Am putea vorbi între patru ochi?

— De ce nu? răspunse doctorul, ridicîndu-se alene și lăsîndu-și pipa. Mă întorc numaidecît, V.

Dispăru apoi într-o cameră dosnică, urmat de oaspetele său. Deși promisese să se întoarcă repede, lipsi o oră. Cînd ceasul bătea de miezul nopții, reapăru, singur de astă dată și, scuzîndu-se în grabă, ieși din nou. Vance și cu mine am încetat numaidecît discuția și ne-am îndreptat spre casă, înfruntînd ninsoarea viscolită a unei nopți de ianuarie.

A doua zi dimineața, am primit de la Vance un bilet prin care mă ruga să ne întîlnim în seara aceea la locuința prietenului nostru. Continuam să ne vedem, atît cît ne permiteau celelalte relații sociale ori căile deosebite ale vieții noastre, și orice chestiune de interes major ne reunea pentru a ne sfătui împreună. Nu am fost deci defel surprins de întîlnirea fixată.

V-am mărturisit că eu reprezentam pentru el ceva mai mult decît o banală existență comercială.

Despre Purpel, se spune că ilustrează cu strălucire figura omului de geniu în ale cărei vine curge cel mai năvalnic sînge al acestui secol. Minunat înzestrat pentru a cerceta toate

ascunzișurile naturii, el nu recunoaște nici o limită gîndirii speculative și pasiunea sa e să înfrunte leșinurea sfincșilor muți ce se încruntă spre noi din acele tărîmuri necunoscute descrise de filozoful său favorit[1], după cum urmează:

„Mustind de nemaiauzite ciudățenii,
Un caleidoscop al veșnic-noului răsărit,
Cu mumele culorilor ce-mpodobesc pămîntul
Acolo unde se naște nevăzutul".

Vance, un savant care se poate dedica studiului, ca unul scutit de griji materiale, reprezintă o școală guvernată de o logică mai severă, dar mai puțin fertilă, pentru el satisfacțiu supremă fiind aceea de a putea transcrie rezultatele științei sale iubite, în lanțul de fier al unui set de ecuații. Purpel se ținea iar de șotii în seara aceea cînd, scuturîndu-ne zăpada de pe cizme, am intrat și ne-am instalat confortabil pentru a ne fuma în liniște pipele. Spuneam că revenise la șotiile sale, căci marele ou de moa se învîrtea din nou într-un cerc larg, impulsionat parcă în zborul lui prin spațiu de o putere nevăzută.

— Dacă-l mai privesc mult timp, i-am zis, am să încep să pricep și eu ceva din farmecul ce-l are pentru tine, Purpel.

— Orice gen de mișcare e un mister, zise el visător, și viața înseamnă mișcare. Ce ritmicitate are! Cred că dacă ar fi destul de mare și ar primi un impuls inițial proporțional, un asemenea ou universal s-ar putea învîrti la nesfîrșit.

— Nimic nu durează veșnic, zise Vance. Pînă și stelele se opresc din drumul lor. S-ar opri asemeni lor. Mișcarea o cunoaștem destul de bine. Doar acest amărît de element uman ne mai dă bătaie de cap.

— Într-adevăr, încuviință Purpel, și, după cum știm, s-ar putea să pună în pericol pînă și funcțiile motorii ale bătrînului glob pămîntesc. Doar nu-mi închipui că putem săpa, construind mine și tunele la nesfîrșit, deplasînd noroiul dintr-un

[1] *Ralph Waldo Emerson (1803—1882)*, filozof, eseist și poet american.

loc în altul, fără să tulburăm echilibrul sărmanului ou pe care trăim. Iar într-o zi, s-ar putea să-l afectăm atît de tare, încît ne vom rostogoli prin spațiu ca o bilă neomogenă de biliard.

— Mi-ar place să fiu și eu de față la spectacol, zise Vance, rizînd vesel. Sper să se adune suficient noroi în timpul vieții mele. Încearcă altceva, caraghiosule! O să ajungi ca Planchette, dacă o să-ți tot zăpăcești cerebelul cu aburul unor asemenea observații. Mai bine spune-ne ce e cu asasinatul acela?

— Despre asta voiam să vă vorbesc. Necunoscutul care ne-a întrerupt atunci era un detectiv. A fost trimis la mine de Fred Desart, avocatul nepoților victimei. Voia să examinez rănile de pe trupul bătrînei. După ce am inspectat cadavrul, am cercetat imobilul cu curiozitatea firească stîrnită de un caz derutant. Am decupat cîteva pete de sînge de pe podea, dar nu am găsit nimic neobișnuit.

— Este totdeauna ușor să identifici petele de sînge? întrebai.

— De obicei este. Putem recunoaște dacă e vorba de sînge, dacă aparține unei reptile, unei păsări, ori unui mamifer, deși nu putem fi siguri dacă e al unui om, ori al unui animal, căci particulele diferă doar ca mărime. Ca timpul însă, grație construirii unor microscoape din ce în ce mai puternice, e foarte probabil ca și această chestiune să fie rezolvată.

— Presupun, zise Vance, că mai devreme sau mai tîrziu vom putea identifica un individ fără putință de îndoială numai în funcție de particularitățile globulei sale sanguine care aparține, să zicem, speciei *b*, varietatea *2*.

— Nu cred, răspunse Purpel, neobservînd zîmbetul celuilalt. Nimic nu pare să fie mai puțin caracteristic decît sîngele, care își păstrează structura indiferent de vîrstă. Individualitatea este cantonată la nivelul elementelor solide.

— Așa încît, continuă Vance, dacă în arterele nebunului reginei Elisabeta s-ar fi introdus sîngele lui Shakespeare, acesta nu i-ar fi împrumutat mai mult haz.

— Nu, domnule, nici în caz contrar, dacă sîngele ar fi fost sănătos, nu ajungeam noi în posesia *Hamlet*-ului.

— Foarte ciudat atunci, am remarcat eu, că gîndirea și vorbirea populară au ales tocmai partea cea mai puțin caracteristică din om pentru a-i stabili genealogia și rubedeniile. Oare crezi că-i absurd să încerci a reîntinerești un bătrîn făcîndu-i o transfuzie de sînge tînăr?

— Absolut, răspunse Purpel. De fapt, s-a și încercat de nenumărate ori. S-a cumpărat sînge tînăr pentru a împrospăta venele îmbătrînite, ba chiar se spune că și chipurile modelate cu zgîrcenie de natură au căutat un remediu în fluidul ce lurănește obrajii trandafirii și membrele rotunde.

— Cine a încercat primul, Purpel? întrebă Vance.

— Nici mai mult nici mai puțin decît Christopher Wren[1] se zice că ar fi sugerat ideea unor asemenea transfuzii, dar cel care a realizat, pentru prima dată, experiența, a fost un oarecare Daniel Magon din Bonn, în anul 1667. În numeroase rînduri de-atunci încoace au fost venele omului alimentate cu sînge de oi ori de viței.

— Fără să le dăuneze cu nimic? întrebă Vance.

— Absolut cu nimic. La individul respectiv nu s-a observat nici o schimbare. Ceea ce e mai ciudat e că s-au folosit săruri de amoniu pentru a menține fluiditatea sîngelui în timpul operațiunii. Cei care au inventat transfuziile le-au folosit și pentru administrarea de medicamente pe cale intravenoasă — un procedeu reluat de curînd, dar care a fost mult timp uitat. Iată-mă însă, ca de obicei, acaparat de pasiunea de medic.

— În ceea ce mă privește, exclamă Vance, regret că încercarea s-a dovedit un eșec. Gîndiți-vă ce delicioasă confuzie de identități s-ar fi creat. Cum ai mai putea pretinde tînărului de douăzeci de ani, cu mustață și barbă mătăsoasă, să onoreze plata pentru peruca pe care-a comandat-o cu o săptămînă

[1] *Christopher Wren (1632 - 1723)*, celebru matematician, astronom și arhitect englez.

în urmă? Bătrîna doamnă Natură ne pune multe probleme, dar nu îngăduie ca legile ei să-i fie atît de ușor date peste cap, cum s-ar întîmpla în acest caz.

— Este totuși un subiect tentant, ripostă Purpel, și poate nu s-a spus încă ultimul cuvînt.

— Un subiect tentant! pufni Vance disprețuitor. Prostii! Doar nu-ți închipui că am vorbit măcar o clipă serios. E doar un subiect pe placul celor care cred că există undeva un izvor de viață veșnică. Bați cîmpii din ce în ce mai tare. O să ai nevoie de un curs Emerson.

— Te rog, Vance, acest subiect îi-e interzis, după cum știi. Stima pe care...

— Prostii! Eu mă refeream la Aritmetica lui Emerson, omule! Asta îți trebuie: precizie și rigoare în gîndire: un curs de matematică.

— Ce să spun! protestă Purpel. Chiar îți-nchipui că nu poate exista om mare care să nu se priceapă la algebră? Bine, amice, dar sînt domenii de cercetare unde matematicienii nu ajung departe, după cum, pentru a izbîndi, ai nevoie de multe ori să fii poet în aceeași măsură ca om de știință. Întîlnești adesea chimiști ori fiziologi dispunînd de bogate resurse imaginative. Ce ne spune filozoful nostru?: „Știința nu e decît Poezie care a jurat credință adevărului pe altarul naturii". Astfel ne explicăm geniul lui Haller și Davy, al lui Goethe și Faraday, după cum și aleasa expresivitate a multor lucrări de știință. Primul naturalist în viață al acestei țări încă n-a ajuns să înțeleagă cum se poate exprima un număr printr-un simbol și cum poate fi substituit de el. În ceea ce-l privește pe Emerson, nu sînt de acord cu tine.

— Iată-te, domnul meu, vorbind ca omul de pe stradă, zise Vance care stătea acum sub oul de moa, căci a spune „nu sînt de acord" înseamnă a te exprima simplu, energic și fără ambiguități. Rar îi se întîmplă filozofilor din școala ta să fie atît de expliciți. Este foarte ușor să dai un nou veșmînt unei banalități oarecare și să treci drept un tip strălucit, cînd nu ești decît un cabotin fără speranță.

— Iar se ia de prietenii mei, Gresham, și partea cea mai amuzantă e că n-ar putea reproduce un rînd din autorul pe care-l denigrează.

— Zici că n-aș putea? ripostă Vance, încîntat de iritarea lui Purpel, provocată în mod constant de tachinăriile lui pe acea temă. N-aș putea eu să-l citez? Ia să vedem! Oare ce spune el despre diavol, P.? Acolo unde-l numește „un miez torid însuflețit"? Sper că e o demonstrație convingătoare.

— La naiba, V, izbucni Purpel; el se referea la un bondar.

— Atunci nu văd logica, replică celălalt. Și, totuși, el are un stil mai îngrijit de a turna gogoși decît tine. E mai îngrijit, dar, bată-te norocul, P, nu este oare puțin...

— Puțin cum? se zbîrli Purpel. Ce te mai nemulțumește?

— Așteaptă și am să-ți spun. Fii bun și umple-mi pipa. În vreme ce voi cita din memorie: acela care mă suspectează de o minciună (nespusă în mod deliberat), îmi face un bine, căci îmi dă un motiv de introspecție. În ceea ce privește gemul, există două feluri de mincinoși. Unii se mint pe sine, fiind sinceri cu restul lumii. Alții îi mint doar pe ceilalți, pe ei înșiși nu se înșală. În plus, fiecare secol îi apune celui anterior: „Minți". Astfel încît a minți nu înseamnă decît a proroci. Ei bine, P, nu pune el oare problema într-un chip mai generos decît dacă ar spune pur și simplu că nu este de acord? Mi-ar place să-ți indic și pagina și rîndul, dar, după cum vezi, am memorie destul de bună.

— Nefericitule, gemu Purpel, ai memorie bună, nu? Ești prea aproape de acest om, ca să-i vezi întreaga măreție.

„Ei sînt bărbați cu fruntea-n soare,
Iar cei ce vor cu ei să se măsoare
Se rătăcesc în umbra lor, precum nisipu-n mare,
Și îngust li-i văzul, ca o gămălie
În a ochiului prinsoare."

Poftim, îți răspunde el însuși.

— Sînt satisfăcut, mîrîi Vance. Pînă la saţiu, aş putea spune. Hai să coborîm din nou pe pămînt. Parcă voiai să ne povesteşti despre o crimă.

— Întocmai, V. Mă interesează foarte mult întîmplarea. Nu văd cum ar putea scăpa nepotul de condamnare.

— Cum s-a întîmplat? am întrebat.

— Victima, răspunse Purpel, era o bătrînă din secta quakerilor, ducîndu-şi traiul modest într-o casă cu două etaje de pe Hill Street. În ziua crimei, ea scosese din bancă o sută de dolari pe care, ca de obicei, îi purta asupra sa. Camerele de la etajele inferioare erau subînchiriate altor persoane, iar ea ocupa o cămăruţă dosnică la al doilea etaj. Spre vest, casa e separată printr-o alee de zidul unei magazii. Dincolo de fîşia îngustă de teren de la nord se înalţă un imobil cu apartamente de închiriat, dar care, în prezent, cu excepţia parterului, e liber. Balansoarul bătrînei era la locul său obişnuit, întors cu faţa spre masă şi cu spatele la fereastra dinspre nord. Fusese împins de lîngă masă, iar cadavrul zăcea lîngă el, pe podele. Petele de sînge se găseau aproape toate în faţa scaunului, pe tavan, pe pereţi, pe masă.

— Cine a dat alarma?

— Nimeni pînă dimineaţa, cînd a aflat-o nepoata ei pe podele, cu beregata tăiată. Crima trebuie să se fi comis devreme, căci tînăra a părăsit-o pe la nouă, oră la care bătrîna obişnuia să citească ziarul, iar la zece era în pat. Cînd au găsit-o, zăcea îmbrăcată lîngă balansoar.

— Şi despre nepot ce ştii?

— Nepotul e un bărbat de patruzeci de ani, sau pe-aproape. Ca şi ceilalţi, pare să fi cunoscut o viaţă mai bună cîndva. Acum e un fel de reporter şi e logodit cu nepoata bătrînei şi verişoara sa. Există dovezi că o cam tapa pe bătrînă de bani. E unul din acei indivizi fără noroc, care nu mor de foame, dar nici nu-şi află cu-adevărat bine capului. A venit la locuinţa bătrînei după-amiază, a stat la ceai şi a rămas după plecarea nepoatei, pentru a-i citi mătuşei sale ziarul. Fata spune că nu a fost singur cu ea decît un sfert de ceas şi că l-a auzit

închizînd ușa de la stradă mai înainte ca ea însăși să se fi dezbrăcat. În momentul cînd a fost arestat, avea asupra sa cincizeci de dolari, una din bancnote fiind identificată de agentul companiei de asigurări care-i plătise bătrînei renta anuală. Deși a fost cercetat cu toată atenția, nu s-au descoperit pete de sînge pe hainele sale, cele purtate și în ajun. Ei, Vance, ce părere ai?

— Nu eu hotărăsc, răspunse acesta. Din cele ce mi-ai spus, rezultă suficiente motive pentru a-l spînzura și așa se va întîmpla.

— Nenumărate circumstanțe pledează în favoarea sa, am remarcat.

— E drept, încuviință Vance, dar e la modă acum să spînzuri oameni. Cum îl cheamă?

— Upton, răspunse Purpel. Denis Upton.

— Dumnezeule mare! exclamă Vance. Bine, Gresham, dar îl cunoști și tu pe acest om. Era un funcționar mărunt angajat în slujba unchiului meu. Nu ți-l amintești? Un tip isteț, genul tău, cu trăsături mari, aspre și maniere stîngace. Îmi pare nespus de rău. Auzisem eu de mai multă vreme că ar fi decăzut, dar chiar să sfîrșească atît de îngrozitor! Trebuie să-l văd. P.

Oarecum tulburați de neașteptata reamintire a unei vechi cunoștințe, ne-a pierit pofta de conversație și, despărțindu-ne, ne-am îndreptat gînditori spre casă.

A doua zi, am mers cu prietenii mei, mai întîi, la locuința victimei și apoi, să-l vizităm pe Upton la închisoare. L-am urmat pe ofițerul de serviciu prin toate camerele, iar Purpel și Vance le-au studiat pe rînd. În camera unde avusese loc crima erau pete uscate de sînge pe pereți și o baltă înfiorătoare, semifluidă, pe podea, dar nici un singur strop în spatele balansoarului, așezat cu spatele spre geamul dinspre nord. Se pare că în momentul atacului, bătrîna își depărtase scaunul de masă și făcuse cîțiva pași spre ușă. Totuși, pe clanța ușii, ori pe pervazul geamului dinspre nord, nu era nici o urmă de sînge.

Contrariați de caracterul derutant al probelor, am părăsit mobilierul și ne-am dus să-l vizităm pe inculpat, ori mai bine zis, Vance s-a dus, în vreme ce noi am așteptat în camera paznicului. A revenit după puțin timp, dar cum mai avea o întîlnire în ziua aceea, am hotărît să ne vedem seara pentru a ne povesti despre întrevederea avută.

— E chiar omul de care vorbeai, Vance? îl întrebai.

— Din păcate da, răspunse el, și o ființă mai nenorocită nu mi-a fost dat să întîlnesc. Mi-a spus o poveste lungă, plină de neșanse și dezamăgiri dar, în ciuda lor, fata aceasta nu l-a părăsit niciodată. Nu mi-a ascuns nici că uneori a căzut în patima jocurilor de noroc, sau a beției, dar nenorocirile sale par să se fi datorat mai puțin acestor vicii, cît unei lipse de simț practic, ca să spun așa.

— Multora le lipsește acest simț, am remarcat.

— Tu nu l-ai recunoaște, Gresham. E genul tău, masiv la trup, cu trăsături mari, aspre, și nu are nimic atrăgător în afară de zîmbet.

— De zîmbet? se miră Purpel, nefericitul mai putea zîmbi?

— E una din curiozitățile firii, zise Vance. Trăim sub imperiul clipei. La Havana, am văzut un individ condamnat la moarte prin strangulare, căruia, cu un minut înainte de-a fi legat, i-a mai ars să omoare un țînțar ce i se așezase pe obraz.

— Sinistru, mă înfiorai eu. Pare foarte speriat de ce-l așteaptă?

— Nu, răspunse Vance. Își înțelege situația, dar am impresia că e atît de obosit de a mai bate la porțile închise ale destinului, încît îi e oarecum indiferent, excepție făcînd fata aceea.

— Și despre ea ce ne poți spune?

— Este o figură interesantă, Purpel. M-am dus s-o văd, la rugămintea lui, și am găsit o femeie în jur de treizeci de ani, cu acea față osoasă, aspră, caracteristică tipului acru al quakerilor. Trebuie să fi dus o viață cenușie în compania acelei bătrîne și în așteptarea zadarnică a unui viitor mai bun. Am avut cu ea o discuție lungă și la sfîrșit m-a întrebat:

– Dumneavoastră îl credeți vinovat?

– Nu, i-am răspuns. Ceea ce era adevărat.

– Credeți că ar scăpa dacă ar mărturisi un altul?

– Desigur, replicai, cît se poate de uimit, după cum vă puteți da seama. Atunci mi-a zis:

Dacă nu vă supărați, aș vrea să rămîn singură. Așa că am plecat.

La cîteva zile după această scurtă conversație, femeia a fost eliberată, căci asupra ei nu părea să planeze nici un fel de bănuială, în vreme ce bietului Upton i se strîngea tot mai tare lațul de gît.

Cum întîmplarea aceasta e doar parțial legată de firul principal al povestirii mele, care ne privește, în primul rînd, pe noi și discuțiile ce le purtăm, mă grăbesc să trec peste amănuntele acestei drame oribile. După cum prevăzuse Vance, Upton fu condamnat și peste cîteva zile istoria lui și a faimoasei crime fură înghițite de zgomotoasa fierbere a vieții metropolei, pentru a reînvia atunci cînd episodul ghilotinei avea să fie povestit ascultătorilor curioși ce-și gustau în tihnă micul dejun.

În mijlocul nepăsării generale, doar noi trei stăruiam cu încăpățînare în credința noastră că acuzatul era nevinovat, în timp ce acesta, asemeni unui iepure încolțit de copoi, se aruncase la pămînt, așteptînd sfîrșitul de unde-ți puteai da seama cît de neagră i se părea viața în comparație cu moartea, sub orice chip avea ea să vină.

Cam cu o săptămînă mai înaintea zilei în care nefericitul avea să se înfățișeze la judecata Domnului, ne-am întîlnit ca de obicei. După cum un alt obicei al nostru, comun poate și altor cercuri de prieteni, era să păstrăm cîteva clipe de tăcere asupra pipelor proaspăt aprinse.

Încetul cu încetul, licărirea domoală a pipei avea să ne facă să uităm de oboseala și nemulțumirile de peste zi și, încetînd să mai fim sclavii conversațiilor sau ai societății, ne vom lăsa purtați oriîncotro ne vor călăuzi gîndurile ori fanteziile. Căzusem de acord să nu mai vorbim despre tragedia

pe care cei mai mulţi o şi uitaseră, aşa încît conversaţia noastră a luat un alt curs.

— Am citit astăzi, spuse Vance, speculaţiile cuiva despre efectul probabil al tutunului asupra intelectului, în Germania. Cred însă că în curînd nici o naţiune nu va mai fi atît de liberă de acest viciu, încît să ofere un termen de comparaţie.

— Poate că nu, obiectai eu. Se spune că indianul, primul fumător, nu a căzut niciodată în exces, precum reprezentanţii altor rase.

— El îşi şi petrece mult timp în aer liber, zise Purpel, pipa nu face rău celui obişnuit să-şi ducă traiul sub coviltir ori într-o colibă.

— De asta pot să garantez, zise Vance. Curios e însă că noi mestecăm tutunul, în vreme ce soldatul german, care practica acest obicei aproape fără excepţie în timpul războiului de treizeci de ani, a renunţat la el.

— N-am ştiut acest lucru, zise Purpel, dar cinste neamţului. În ceea ce priveşte fumatul, cred că nu are rost să încerci să-i reziştl, şi nici nu cred că e vătămător, dacă e practicat cu moderaţie şi de către bărbaţi maturi. Eu aş putea, nu zic şi că aş vrea, aş putea deci renunţa la bătrîna mea pipă în favoarea unei soţii. Mai înainte de a mă aventura la un asemenea schimb, aş dori însă să fiu sigur de puterea femeii de a alina şi fermeca în aceeaşi măsură ca această pipă. Presupun că tutunul dăunează, într-adevăr, organelor cerebrale ale unor oameni, dar mă îndoiesc că un drog sau altul ar putea afecta maşinăria unei entităţi atît de spirituale cum e gîndirea. Oricît am încerca, este imposibil să disociem calităţile mentale superioare de relaţia lor cu o sferă de activităţi aflate dincolo de posibilităţile noastre prezente de cercetare.

— Şi totuşi, obiectă Vance, ştiinţific vorbind, avem dovezi că gîndirea, în toate formele sale, este legată de schimbările materiale din ţesutul cerebral. Dacă există condiţiile care asigură integritatea materiei nervoase, gîndim, ne amin-

tim, ne imaginăm, iar în lipsa lor, aceste activități sînt perturbate, ori încetează cu totul.

— Ceea ce mi se pare mie ciudat, zise Purpel, este că în vreme ce formele activităților mentale sînt atît de distincte, nu constatăm nici o diferențiere semnificativă între țesuturile diferitelor diviziuni ale creierului în vederea producerii lor.

— După cum, adăugă Vance, nu există nici o deosebire aparentă între structura unui creier de inteligență medie și cele ale lui La Place, ori Newton.

— O diferență de volum și greutate poate că există, zise Purpel, dar nimic care să explice uriașa deosebire dintre produsele activității creierelor în discuție.

— Pe mine sigur că mă nedumerește acest lucru, am recunoscut cu umilință. Observăm că un individ cu o forță fizică ieșită din comun dispune de o musculatură foarte dezvoltată. Ori, diferența atît de nesemnată dintre o minte de rînd și un geniu mă umple de uimire.

— Dar G., zise Purpel, nu găsești că e o comparație cu totul nepotrivită? În execuția unei mișcări, mușchiul e doar un element din componența desăvîrșitei mașini care e trupul omenesc. Ori nervii au și ei rolul lor, la fel, centrii nervoși. Căci, în ciuda concepției populare că numai un bărbat musculos e puternic, de fapt, masa de mușchi e elementul cel mai puțin important, ceea ce contează fiind, în primul rînd, impulsul nervos.

— Cum așa?

— Pentru că poți vedea un nebun cu o constituție deficitară dovedind o putere de atlet.

— Considerînd că întregul aparat neuro-muscular e responsabil pentru producerea mișcării, interveni Vance, deducem, prin urmare, că acesta atinge capacitatea maximă în persoana celor smintiți ori...

— Așa se spune, îl întrerupse Purpel, eu, în orice caz, am unele îndoieli. Un nebun este atît de insensibil la durerea ce rezultă din maxima solicitare a nervilor și mușchilor, încît

nu poți compara vigoarea demonstrată în asemenea condiții cu aceea a unui individ sănătos. Căci, dacă am înțeles eu bine, voiai să spui că organele mentale vătămate au și funcțiile diminuate.

— Nu și dacă geniul înseamnă curată nebunie, spusei eu, căci asta cred că dădea de înțeles marele maestru al cupletului eroic[1].

— Nu cred în strînsa lor înrudire, zise Purpel. Și sînt, pe deplin, de acord cu marele francuz care a spus în legătură cu această teorie că dacă lucrurile ar sta întocmai, geniul ar fi moștenit.

— Și nu este? întrebă Vance.

— Nu, răspunse Purpel. Talentul este adesea o chestiune ereditară, și, de regulă, un cuplu de oameni deștepți are mai multe șanse să dea naștere unor urmași dotați decît doi oameni mediocri. În ceea ce privește geniul însă, din cîte cunosc, foarte rar se întîmplă să fie moștenit.

— Ai dreptate, fără îndoială, zise Vance, și, de fapt, există o curioasă lipsă de continuitate a facultăților excepționale într-un arbore genealogic.

— Cum așa? mă mirai eu.

— Uite-așa, răspunse Vance. S-a observat că oamenii mari au rareori urmași; și aceasta se explică printr-o lege a economiei, în virtutea căreia suprasolicitarea intelectului împuținează capacitatea de reproducere, astfel încît este foarte probabil ca un erou, un om de stat, un poet să lase mai puțini descendenți. Din același motiv, riscul ca aceștia să fie niște ființe debile este mai crescut decît în cazul copiilor unui meșteșugar oarecare.

— Copiii minții ucid copiii trupului, zise Purpel.

— Afirmația este cam îndrăzneață, zise Vance, dar, revenind, mi se pare că un creier bolnav e adesea capabil de cele mai mari performanțe, numai că aceste produse sînt degenerate, în vreme ce, dacă opinia comună nu greșește, sis-

[1] Aluzie la William Shakespeare.

temul muscular şi creierul demonstrează în cazul celor sminţiţi nu numai forţă, ci şi rapiditate în mişcare şi o inegalabilă rezistenţă la efort.

Cu alte cuvinte, superlativul e atins în prezenţa unui element morbid. Ce părere ai de asta, P.?

— Eu mă îndoiesc, totuşi, că aşa stau lucrurile, zise Purpel.

— Ia te uită! am exclamat. Se pare că v-aţi inversat rolurile astă seară. Cum se face, V.?

— Aşa se explică de ce vorbeşte atît de bine, zise Purpel, dar să revenim.

— Este, într-adevăr, posibil să stimulezi creierul prin impulsuri electrice?

— Nu, răspunse Purpel. Există cîţiva centri nervoşi motorii şi senzitivi care pot fi stimulaţi la animale prin impulsuri galvanice şi ele au reacţionat. Dar cei mai mulţi centri nervoşi, incluzîndu-i pe cei cărora le atribuim paternitatea stărilor mentale, nu dau nici un semn cînd sînt excitaţi în acest mod.

— Sînt inaccesibili în viaţă, la om vreau să spun, interveni Vance.

— Da, răspunse Purpel, dar avem acces la ei în cazul animalelor vii.

— Vai, dar cum? se miră celălalt. Eşti confruntat cu imposibilitatea practică de a primi răspuns, fie din cauza vătămării organului testat, fie a incapacităţii animalului de a exprima stări mentale.

— De ce nu se încearcă pe om? întrebai.

— Nu cumva vrei să te oferi tu? rise Vance.

— Poţi oricînd găsi un om indiferent pentru ce, am continuat, dar pentru o asemenea operaţiune va trebui, e drept, să cauţi mai mult.

— Ei bine, zise Vance, revenind la ale noastre, mă întreb, dacă, după cum ne-a spus Purpel săptămîna trecută, organele diferitelor simţuri înregistrează doar în limba lor înţepătura unui ac ori un şoc electric.

— Stai puțin, îl întrerupsei. Ce vrei să spui?

— Cam așa, preluă Purpel firul discuției, că dacă acționezi asupra globului ocular, apăsînd pe nervul optic, ceea ce percepi este doar un fulger luminos. La fel în cazul gurii, o descărcare electrică este resimțită ca un gust special și o concluzie similară se poate trage, probabil, și în ceea ce privește auzul.

— Înțeleg, îi răspunsei. Și-acum Vance, ce voiai să spui cînd te-am întrerupt?

— Mă gîndeam, zise el, că excitînd prin impulsuri electrice nervi care conduc de la un lob la altul, am putea declanșa funcția specifică fiecărei părți, fie că e vorba de gîndire, memorie, imaginație și nu mai știu ce încă. Presupun, totuși, că obții reacții la fel de regulate și atunci cînd firele nervoase sînt afectate de o boală, precum sîrmele de telegraf lovite de trăznet.

— Hm, mormăi Purpel, ar fi mai bine să te oprești bătrîne, căci depășești cu mult noțiunile tale curente.

— Este drept, zisei atunci, într-una din acele clipe de inspirație cunoscute din cînd în cînd de un individ mediocru, căruia mințile strălucite ale celor din jur îi împrumută uneori puțin din fosforul lor, este drept că un asemenea experiment ar produce în cazul unui om viu o infinită confuzie mentală și tot felul de efecte neplăcute; dar să presupunem că ai putea menține în viață doar organele intelectului și le-ai stimula cîte unul pe rînd.

Nu-mi pot da seama cînd Vance glumește sau vorbește serios decît atunci cînd își scoate creionul și o bucată de hîrtie și începe: „să zicem că a + b = etc, iar q este etc." De data asta, se revoltă brusc din pricina cursului aberant luat de discuția noastră:

— Ho, hol cine a început toată absurditatea asta?

După care plonjă într-una din tiradele sale violente împotriva lipsei de rigoare a limbajului, făcîndu-se din nou avocatul pregătirii matematice și așa mai departe.

Între timp, Purpel căzuse într-una din dispozițiile sale meditative și se preumbla încet prin cameră, ocolind mese și scaune. În cele din urmă, exclamă:

- Da, într-adevăr, chiar și gîndirea și imaginația trebuie să aibă un suport material, în absența căruia-nu le-am putea recunoaște. Dacă am posibilitatea de a menține în viață cîteva zile o mînă retezată, care reacționează la lovituri prin mișcarea mușchilor, transpiră și este *vie*, de ce să nu realizăm, într-o zi, același lucru și în cazul organelor cerebrale? Reacțiile lor, chiar dacă vor fi haotice, ne vor dezvălui totuși ceva despre fiziologia respectivelor organe.

— Vrei să spui, îl întrebai, că poți reînvia un organ mort?

— Depinde, spuse el, de ceea ce înțelegi prin organ mort. Un mare savant a obținut mîna unui om ghilotinat la ora opt dimineața. După paisprezece ore, era rece și rigidă. Atunci a introdus în arterele ei sînge din propriul său braț. Imediat fluidul a început să se scurgă din vene. Circulația a fost menținută, iar sîngele ce se reîntorcea în artere era oxigenat. După cîteva minute, mîna s-a înroșit și a început să capete culoarea normală, a oricărui membru viu. Rigiditatea morții a dispărut și, la lovituri sau sub acțiunea impulsurilor electrice, mușchii se contractau. Cît timp a menținut alimentația sanguină — și aceasta a durat șase ore — membrul retezat a prezentat toate reacțiile specifice vieții. Fusese mort mai înainte? Nu putem spune că nu a fost viu după aceea.

— Rezultă deci, spuse Vance, că viața este ceea ce biologii tăi numesc un complex de circumstanțe — de condiționări mai mult sau mai puțin interdependente.

— E doar în parte adevărat, răspunse Purpel, căci o definiție atît de vagă nu epuizează miracolul care este viața.

— Dar poți resuscita într-un mod similar și creierul? îl întrebai.

— Tocmai asta voiam să spun, zise el. Același savant a repetat experiența pe niște cîini aparent morți din diverse cauze.

Deschizînd venele de la gît, pentru a degaja inima supradilatată, şi introducînd apoi sînge în arterele capului, a reuşit să readucă la viaţă unele din aceste animale. Pe măsura ce pătrundea sîngele, faţa animalului se schimba, devenea mobilă, el deschidea ochii şi mărimea pupilei se modifica în funcţie de variaţiile de lumină. Bineînţeles că şi creierul funcţiona, dar în ce măsură nu putem şti.

— S-a încercat aşa ceva şi pe oameni? întrebă Vance.

— Nu, răspunse Purpel, sau nu în condiţii identice. Nu există însă nici un motiv ca experienţa să nu reuşească la fel de bine ca în cazul clinilor. Puţini cred că şi-ar reveni, dar măcar, în aceste cazuri, lucrul este posibil.

— Ce gînd hidos, zise Vance, să readuci un om la viaţă, numai pentru a-l omorî din nou. Sînt cîţiva inşi pentru care aş prefera să nu-mi asum responsabilitatea.

— Şi, totuşi, remarcă Purpel, ne-o asumăm în cazul fiecărui muribund menţinut în viaţă. Instinctul medicului este să salveze viaţa. Consecinţele ulterioare nu-l mai privesc pe el.

— Dacă aş fi eu victima reanimată, zise Vance, te-aş considera precum monstrul lui Frankenstein pe creatorul său. Ar trebui să-mi asiguri masă şi casă pînă în ultima clipă a celei de-a doua existenţe a mea. Şi pe urmă, cine ştie cu ce gusturi extravagante m-aş întoarce de pe cea lume?

— Aş accepta riscul, zise Purpel zîmbind. Cine este? adăugă, pentru că în acel moment servitorul său deschisese uşa, explicînd agitat:

— O femeie, domnule, n-am putut s-o împiedic să urce.

— Cine? Ce? întrebă Purpel, în vreme ce o siluetă se strecura înăuntru pe lîngă servitorul său, înaintînd în cercul de lumină — o intrusă ciudată şi antipatică.

— Dumnezeule! exclamă Vance. Domnişoara Gray, ce Dumnezeu vă aduce aici la o asemenea oră?

Era nepoata bătrînei asasinate.

Femeia lăsă să-i cadă mantaua uzată de *tweed* şi rămase îmbrăcată într-o rochie decolorată, de mătase, mulată pe

trupul ei uscățiv. Ținea în mînă o bonetă de genul celor purtate de femeile quaker și avea fața și părul mușcate în lapovița de afară. Un chip sever și hotărît, marcat de suferință și grijă, cu un fel de sfîrșeală în expresia gurii și cu ochii unuia copleșit de o suferință prea adîncă pentru un biet suflet muritor.

— Nu se poate face nimic? întrebă ea. Chiar trebuie să moară?

Atît de surprinzătoare fusese apariția ei, încît pe moment eram cu toții la fel de zăpăciți.

Apoi Purpel îi spuse cu blîndețe:

— Așezați-vă lîngă foc, domnișoară Gray.

Imediat îi luă boneta și mantia, așezînd-o aproape de bușteni aruncați în foc și care ardeau acum cu vîlvătaie.

O clipă femeia păru învinsă de senzația plăcută a căldurii și se aplecă, întinzîndu-și mîinile asupra flăcărilor. Deodată se întoarse spre Vance și-i spuse cu o scăpărare de violență în privire:

— N-aș vrea să-i spuneți lui, dar... eu am făcut-o. Aș vrea să mă duceți la... la... cineva, să-i mărturisesc cum a fost. Dar lui să nu-i spuneți. Ar zice că nu-i adevărat. N-o să-i spuneți, nu-i așa?

— Firește că nu, promise Vance, dar domnișoară Gray, nimeni nu vă crede făptașă.

— Ba or să mă creadă. Or să mă creadă, strigă ea. Haideți, n-avem vreme de pierdut. Unde mi-e boneta? Lăsați-mă să plec. Vreau să plec!

— Ce facem, Purpel? întrebai.

Nu mi-a răspuns, dar, ridicîndu-se și aflîndu-se față în față cu nefericita femeie, îi puse ambele mîini pe umeri și-i spuse pe un ton grav:

— Nici unul dintre noi nu credem că el e făptașul, sărman suflet. Sîntem convinși că e nevinovat. Am făcut și vom face tot ceea ce putem pentru a-l salva. Oare nu ți-e de-ajuns acest lucru, de trebuie să-ți încarci conștiința cu o minciună? Aproape ți-ai pierdut mințile... și nici nu-i de mirare, știi

însă foarte bine că nu dumneata ai făptuit crima. Totuși, nimeni nu are dreptul să te oprească și eu însumi sînt gata să te însoțesc la procurorul districtului, rugindu-l să te asculte, deși mă îndoiesc că te va crede.

— Ba da, strigă ea, cine altcineva putea fi? Cred că eu sînt făptașa. Mă și văd capabilă de această crimă. Vreau să spun că am comis-o într-adevăr. Nu vă dezgustă prezența mea? Haideți!

Purpel ne făcu semn să rămînem și tocmai ieșeam, cînd femeia se întoarse brusc:

— Dar dacă... O, bunule Dumnezeu, dacă nu mă vor... crede și... și-l vor ucide, se va întoarce să mă vadă zicînd: „Fetițo?..." Poate nu știți că așa-mi zice el. Oare ce spuneam? Va zice: „Morții nu mint, fiind atît de aproape de Dumnezeu, iar eu nu am pe suflet acest păcat".

— Îngrozitor! exclamă Vance. Pentru Dumnezeu, ia-o de-aici. Așteaptă, mă duc să aduc o birjă de la colț!

Ieși, urmat de Purpel și de domnișoara Gray, care se mai opri o clipă în prag pentru a mă întreba:

— Dumneavoastră nu-l credeți vinovat?

— Cine... eu? Firește că nu.

— Nu mă luați în seamă, zise ea atunci. Pe toți îi întreb așa.

Apoi se întoarse nerăbdătoare spre Purpel, adăugînd: „Ce mai așteptați? O să dați de bucluc, dacă mă mai țineți aici."

Eram prea agitat pentru a putea dormi și de aceea, mai aruncînd bușteni pe foc și aprinzîndu-mi pipa, m-am lăsat purtat de gînduri pînă la întoarcerea prietenilor mei; ei reușiseră, între timp, s-o încredințeze pe fata aproape nebună unei doamne din aceeași sectă, de la locuința căreia fugise în acea seară. Nu mai e, cred, nevoie să spun că, deși domnișoara Gray inventase o istorie destul de ingenioasă, aceasta n-a rezistat nici celei mai superficiale examinări și, în final, a trebuit să recunoască în fața autorităților că nu avea absolut nici un amestec în afacerea criminală. Din acel moment, însă, a continuat să inventeze tot soiul de versiuni, pînă ce mintea i s-a întunecat complet și a fost trimisă într-un azil de nebuni.

Dacă să revenim la noi trei.

După ce mi-au povestit aventura lor, Purpel și Vance s-au cufundat o vreme în tăcere, întreruptă, în cele din urmă, de gazda noastră:

— Dacă un mort s-ar întoarce printre cei vii, el ar fi cu siguranță crezut și de ce să nu-l faci să vorbească? Vance, crezi că ar fi un păcat dacă... dacă ar fi posibil desigur, să reînvii un mort pentru a obține de la el mărturisirea vinei ori nevinovăției sale?

— Așa cum a reînviat savantul său client? întrebai.

— De ce nu? răspunse Purpel.

— Dintre toate nerozițile tale, aceasta le întrece! exclamă Vance.

— Nerozie ori ba, lucrul este posibil, se încăpățînă Purpel, mai ales, în cazul morții prin asfixiere.

— Dar Purpel, am obiectat, ce ar spune legea în caz că ai reînvia un condamnat la moarte?

— Nu e vorba decît de o reanimare temporară, răspunse el.

— Bine, omule, remarcă Vance, dar a-l lăsa din nou să moară după ce l-ai readus la viață înseamnă crimă.

— Dilematică situație, zisei. Legea omoară un om: tu îl readuci la viață și apoi îl abandonezi din nou neființei. Poți fi dat în judecată pentru tratament inadecvat de rudele defunctului.

— Legea și-a ajuns scopul în ceea ce-l privește, zise Purpel, l-a spînzurat și l-a declarat mort. Ai putea oare reveni asupra verdictului, declarîndu-l viu? În acest caz, cred că-mi pot asuma riscul fără nici o teamă.

— La fel și eu, i se alătură Vance, doar că ideea e absurdă. Ce sens are să discutăm așa ceva! Hai să mergem, se crapă de ziuă.

Așa s-a sfîrșit discuția noastră.

În săptămîna următoare, Purpel s-a arătat neobișnuit de tăcut și nici nu l-am prea văzut pînă în ziua ce a urmat celei în care sărmanul Denis Upton a fost trimis pe lumea cealaltă. A murit ca mulți alții, susținînd că e nevinovat. Experiența

dovedise însă în nenumărate rînduri că aceasta nu era o probă de nevinovăţie şi puţini i-au deplîns soarta, ori s-au îndoit de justeţea pedepsei.

Ne-am întîlnit, ca de obicei, în apartamentul lui Purpel, seara tîrziu şi l-am aflat într-o neobişnuită stare de agitaţie. Se plimba de colo colo şi mormăia ceva cu jumătate de glas, în vreme ce oul de moa se legăna deasupra sa, părînd la fel de neliniştit ca şi posesorul său.

— Am mai pierdut o şansă, zise el. Încă una. Iar viaţa e scurtă, atît de scurtă.

— Ce tot baţi cîmpii? îl întrebă Vance.

— Nu-i decît o mică dezamăgire, răspunse doctorul.

— Deschideţi inima atunci, zise Vance, să revărsăm şi este ca compasiunea noastră. Dar ce-ai adunat în colţul acela? întrebă el, arătînd spre o grămadă de ţevi, elemente de acumulator şi accesorii de alamă.

— Acelea... puteţi rîde dacă vreţi... dar am vrut să încerc să-l readuc la viaţă pe nenorocitul spînzurat ieri. Aş fi reuşit parţial sau total, dar cel puţin aş fi încercat şi chiar dintr-un eşec complet aş fi avut ce învăţa.

Vance îşi ciocăni fruntea cu degetul şi zise, uitîndu-se la mine.

— S-au dus... rămăşiţele unei minţi luminate, Gresham.

Purpel era însă prea afectat, pentru a gusta gluma, şi ripostă oarecum tăios.

— N-ai decît să glumeşti, dacă te amuză o întîmplare precum cea de ieri. În ceea ce mă priveşte însă...

— Purpel, Purpel, îl mustră Vance, nu-i arde nimănui de glumă în legătură cu cele întîmplate ieri. Îmi venea doar să zîmbesc, văzîndu-ţi mutra jalnică. Şi pe mine mă obsedează femeia aceea ca un spectru. Cuvintele ei te-au îndemnat la o experienţă atît de stranie?

— Şi ele, dar şi curiozitatea mea faţă de aspectul ştiinţific al problemei. Dar nu are importanţă. Prietenii sărmanului Upton au intervenit în ultima clipă, refuzîndu-mi şansa unei încercări.

— Dacă ți se iveşte ocazia, zise Vance, aş vrea să asist şi eu la experienţă.

— Eşti invitatul meu, răspunse Purpel. Astăzi am cu atît mai multe motive să regret eşecul, în acest caz, pentru că am aflat ceva ce m-a convins că omul ucis ieri era nevinovat, tot atît de nevinovat ca mine sau ca tine, Vance.

— Adevărat? întrebai. Despre ce e vorba?

— Am să vă spun. Vă amintiţi de vecinii doamnei Gray?

— Perfect, ţi răspunsei.

— Casa ei era despărţită printr-o alee de un zid în partea de vest şi printr-o fîşie de teren de opt sau zece picioare de o casă modestă situată la nord, zise Vance.

— Întocmai, încuviinţă Purpel. Iar în această casă, ferestrele erau puţin mai sus în comparaţie cu cele ale locuinţei bătrînei. Cînd poliţia a cercetat imobilul, a constatat că fereastra camerei opuse celei în care se afla doamna Gray avea obloanele închise. Locuinţa victimei nu avea obloane. La parter, locuia un cizmar, despre care s-a dovedit că era în altă parte în momentul, cînd a fost comis asasinatul.

— Mi-l amintesc pe individul acela, spusei. A fost teribil de agitat în timpul interogatoriului. Îl crezi cumva vinovat, Purpel?

— Sigur că nu. Ceilalţi chiriaşi fuseseră evacuaţi de proprietar, care intenţiona să schimbe casa, transformînd-o împreună cu cele două învecinate într-un atelier de tîmplărie. Începuseră reparaţiile şi cele două etaje erau pline de lemn de construcţia ce urma să servească înălţării acoperişului cu cîteva picioare.

— Dar cizmarul de ce mai rămăsese? întrebai.

— Mai avea trei luni pînă îi expira chiria, interveni Vance. Mi-amintesc că a fost întrebat la proces şi aşa a răspuns. Continuă P.

— Nici eu, urmă acesta, nu cercetasem mai înainte locuinţa. Azi dimineaţă însă, sub puterea nu ştiu cărui îndemn, am plecat de-acasă devreme şi l-am găsit pe cizmar la lucru. I-am explicat că eram interesat de cazul Gray şi l-am

rugat să mă lase să vizitez casa. La început, a fost destul de refractar, dar cu ceva bani și cîteva cuvinte amabile l-am înduplecat. M-am dus, de-a dreptul, în camera opusă celei ocupate de doamna Gray. Era cufundată în întuneric. Am avut presimțirea că voi afla ceva extraordinar în legătură cu soarta bătrînei. Cizmarul a deschis fereastra și odată cu lumina zilei a pătruns înăuntru ceva ce aș putea numi o anticipație a groazei. Cizmarul m-a informat că, din diverse motive, printre care falimentul proprietarului, cheresteaua ce zăcea pe podea rămăsese neîntrebuințată. Cerceveaua ferestrei se putea ridica și cobori cu ușurință. Distanța pînă la geamul bătrînei era de nouă picioare și zece țoli, după cum am aflat, făcînd măsurătoarea. Am examinat apoi cerceveaua și marginea ferestrei, dar nu am găsit nimic neobișnuit. Mi-am îndreptat, apoi, atenția spre scîndurile de lîngă perete, dar în zadar. Cizmarul m-a asigurat că „ei, detectivii, făcuseră exact la fel". În cele din urmă însă, am ridicat o scîndură ce zăcea lipită de perete și împinsă în parte, sub fereastră. Pe ea am văzut, aproape de capăt, patru pete mici, cît diametrul unei frînghii și, mai departe, una mai mare. Erau pete de un maroniu închis, aproape negre. Ce reprezentau oare? Cu o sută de ani în urmă, nici un om de pe pămînt nu ar fi putut răspunde, în vreme ce eu, într-o oră sau două, aveam să știu. Vă miră că eram emoționat?

— Dacă ne mirăm? Ne îngrozim, exclamai eu. Aproape îmi pare rău, că le-ai găsit. Ce-a urmat, Purpel?

— Am crezut că aici sfîrșeau căutările mele. Veți afla însă cît de mult m-am înșelat. M-am întors spre cizmar și, fără să-i arăt petele, l-am rugat să-mi aducă o unealtă ascuțită. După cîteva minute, s-a întors aducîndu-și cuțitul său de cizmărie, cu ajutorul căruia am desprins așchiile pe care le vedeți acum pe masa de colo, singurele pete de pe scîndură. Eram pe cale să-i înapoiez cuțitul, cînd m-a străbătut fiorul rece al unei presimțiri, așa cum se întîmplă mai înainte ca ideea să ți se definitiveze în minte: cuțitul era nou-nouț

— Unealta asta e foarte ascuțită, i-am zis. Trebuie să fi cumpărat-o de curînd.

— Aa... și ce-i cu asta, mi-a răspuns el pe un ton răstit, și ce dacă... să zicem că aș fi cumpărat-o de curînd? Nu mai am vreme de pierdut. Dați-mi cuțitul înapoi, că vreau să încui camera.

Fără să-l iau în seamă, am continuat:

— Cînd ai cumpărat cuțitul?

— Eu unul cred că aș fi aminat acea întrebare pînă coboram de-acolo, zise Vance.

— Nu-l întrerupe, strigai. Și pe urmă, Purpel?

— Omul mi-a răspuns, bineînțeles, că nu era treaba mea. I-am spus că nu-mi era greu să obțin răspunsul pe alte căi, la care el a închis morocănos fereastra, bodogănind ceva pentru sine, în vreme ce coboram încet scările. Ajunși în atelierul lui, m-am întors brusc spre el și am repetat pe un ton energic întrebarea, la care el mi-a cerut să las cuțitul și să-mi iau tălpășița. M-am încumetat atunci să fac o încercare:

— Ai cumpărat cuțitul la puțin timp după ce a avut loc crima, i-am zis. Unde este vechiul cuțit?

Să-i fi văzut mutra: o clipă mă privi îngrozit și apoi exclamă:

— Doar nu vreți să spuneți că am ucis-o eu. Vă jur că nu-s vinovat. Nu știu nimic de cuțit, atît doar că vechiul cuțit mi-a dispărut în ziua crimei. Nu l-am mai găsit, domnule, și cumva am bănuit că făptașul trebuie să mi-l fi furat, așa că am mers și mi-am cumpărat unu' nou, da' mi-a fost frică să suflu o vorbă despre asta.

— Dumnezeule! am strigat. Din cauza ta a fost spînzurat un om nevinovat, lașule! Ți-a fost frică! De ce ți-a fost frică?

— Nu fiți aspru cu mine, domnule. Sînt un om sărman și dacă spuneam, nu credeți că aș fi stat la închisoare, ca martor, și cine era să vadă de nevastă-mea și de micuți?

— Este oare posibil? am exclamat. Neghiobule, nevasta și copiii tăi ar fi fost la adăpost de griji, pe cînd acum... Oh, de ce nu m-am gîndit acum o săptămînă?

- N-o să vorbiți, nu-i așa, îmi zise crocul, n-o să spuneți nimănui.

- N-am să spun! Ai să vii imediat cu mine.

M-a rugat în genunchi, dar nu aveam nici un pic de remușcare în privința lui. După o jumătate de oră, îl făcusem să mărturisească în fața procurorului districtului. Gata. Vance, asta-i povestea.

Eu și Vance am respirat adînc. În minte, îmi veni imaginea spînzurătorii, amuțindu-mă de groază.

În cele din urmă, Vance întrebă:

- Și chiar erau pete de sînge, Purpel?

- Fără nici o urmă de îndoială, răspunse acesta, și la fel de sigur că e sîngele doamnei Gray.

Traversă camera și ne aduse așchiile de lemn pătate de o substanță maroniu închisă.

- Dar, ar putea fi sînge din degetul vreunui muncitor, remarcai după o pauză.

Ar putea, dar nu e, replică Purpel.

Iar cizmarul, întrebă Vance, este în afara oricărei bănuieli?

- Îți vă a avut un alibi perfect, zisei.

- Mai mult, continuă Purpel, am observat că este stîngaci, ceea ce în meșteșugul lui trebuie să fie un defect destul de neplăcut. Ori dacă vă mai amintiți de una din discuțiile noastre anterioare, eu susțineam că asasinatul a fost comis de un om care, stînd în spatele bătrînei, i-a pus brusc mîna în gură și cu cealaltă i-a înfipt cuțitul în gît. Rana a fost făcută cu mîna dreaptă, fiind mai adîncă în partea stîngă. Ucigașii — căci eu cred că au fost doi — au pătruns, în camerele goale ale casei vizitate azi. Noaptea au deschis fereastra și au întins o scîndură între cele două geamuri. Bătrîna, care era, după cum ați auzit, surdă de-a binelea, s-a speriat la început simțind, deodată, aerul rece pătrunzînd prin fereastra deschisă. Se ridică brusc, dar e înșfăcată pe la spate. Probabil, s-a zbătut, împotrivindu-se jefuitorilor. Ori poate crima a fost premeditată. Ea se opune, i se taie gîtul, e prădată.

Unul din complici e, probabil, mai sîngeros, celălalt mai puțin, ori deloc. Al doilea închide fereastra în urma lor, trage scîndura și închide obloanele de la casa cizmarului, de unde ucigașii se strecoară afară neobservați.

— Dacă ipoteza ta e corectă, zise Vance, înseamnă că intenția lor a fost la început s-o jefuiască, dar trecînd prin atelierul cizmarului, au luat cuțitul să-l aibă la ei în caz de nevoie.

— Cred că e precum spui, Purpel, zisei eu. Cei care au comis această faptă trebuie să fi fost niște criminali înveterați, căci altfel nu și-ar fi putut pune la cale îndeplinirea planului cu atîta sînge rece, încît să nu lase decît acele urme superficiale. Picăturile de sînge găsite au căzut, probabil, pe scîndură în timp ce se tîrau înapoi peste ea.

— Poate au mai fost și altele, zise Purpel, și dacă mi-ar fi venit ideea mai devreme le-aș fi găsit, căci e puțin probabil ca un ucigaș cu mîinile scăldate în sînge să nu fi lăsat mai multe urme.

— Și la ce-i folosesc toate acestea sărmanului Upton? zise Vance. Puțini, cred, vor da crezare poveștii auzite astă-seară.

Așa a și fost. Căci oricît efort am depus noi pentru a elucida, cazul în fața opiniei publice, lumea considera această o încercare din partea prietenilor lui Upton de a salva memoria defunctului și de a arunca umbra îndoielii peste o sentință dreaptă. Lunile treceau, iar noi încetasem, în cele din urmă, să mai discutăm despre cumplita tragedie ce tulburase o vreme cursul liniștit al vieții noastre.

Într-o seară de la sfîrșitul iernii următoare, atît eu, cît și Vance, am primit din partea lui Purpel o înștiințare urgentă, cum că a doua zi intenționa să facă, în sfîrșit, faimoasa experiență.

Cînd ne-am întîlnit, seara, ne-a explicat că aranjase să obțină cadavrul unui criminal ce urma să fie spînzurat în dimineața următoare. Condamnatul era un nenorocit lipsit de prieteni, care se făcuse vinovat de toate delictele posibile și avea acum să ispășească una din crimele comise cu cel mai deplin sînge rece din analele curții cu juri. Cadavrul său

urma să-i parvină lui Purpel cît mai curînd posibil după execuţie. Din motive lesne de înţeles, prietenul nostru nu dorea altă asistenţă în afară de noi doi şi ne instrui cu privire la aparatura pe care avea de gînd s-o folosească, pentru a nu pierde timp în cursul operaţiunilor necesare.

A doua zi, după prînz, ne-am adunat în laboratorul din spatele casei lui Purpel, unde obişnuia să-şi desfăşoare cercetările pe animale. Era o încăpere văruită simplu, sărăcăcios mobilată şi cam întunecoasă. Am aprins lămpile cu gaz de deasupra mesei centrale şi am aşteptat, cu oarecare înfiorare, sosirea cadavrului. Mulţumită pungii lui Purpel, nu a trebuit să aşteptăm mult timp. Cam la o oră după execuţie, o căruţă cu coviltir a fost mînată în grajdul de la marginea curţii. Cei doi oameni care veniseră cu ea au depus trupul neînsufleţit pe masă şi au plecat, primind o sumă frumoasă ca răsplată.

Purpel desfăcu grăbit cearceaful în care fusese înfăşurat cadavrul, dînd la iveală un trup masiv, îmbrăcat într-o cămaşă roşie şi nişte haine negre ponosite. Faţa cu pete roşii şi albe era însemnată de numeroase cicatrice şi avea o expresie de o cruzime bestială.

— Trupul este cald, zise Purpel, cît priveşte inima... n-o mai aud bătînd, dar poate că auriculele se contractă încă foarte slab.

Au fost executate rapid operaţiile plănuite, deschizîndu-se o venă de la gît, pentru a descongestiona inima. O pompă simplă, menită să absoarbă sîngele dintr-un bazin şi să-l introducă în creierul defunctului, fu conectată prin două tuburi la cele două mari artere care alimentează creierul. Vance fu apoi instruit cum să-i facă respiraţie artificială, ridicîndu-i braţele şi apăsîndu-i pieptul.

— Foarte ingenios, zise Vance rece, dar n-o să meargă, P.

— Mă mulţumesc şi cu o reuşită parţială, răspunse acesta. Nu ţin să readuc pe lume un ticălos.

Experienta începu în mijlocul unei tăceri profunde.

Deodată Purpel ne atrase atenţia: „Priviţi!"

Petele pestriţe de pe faţă dispăreau treptat. Ochii îşi pierdură luciul îngheţat, buzele se înroşiră şi, din cînd în cînd,

spasme ușoare îi traversau chipul. În cele din urmă, pieptul de uriaș se ridică încet, cu de la sine putere parcă, se opri și apoi se ridică din nou.

L-am privit pe Purpel. Era alb ca varul.

— Oprește-te, Purpel, zise Vance cu voce răgușită, oprește-te-te!... Se trezește. Eu nu merg mai departe.

— Încă puțin, îl îndemnă Purpel, încă puțin.

— Priviți! le spusei, căci ochii i se rostogoleau în orbite și mi se părea chiar că-mi urmăresc mișcările.

Deodată, l-am auzit pe Vance întrebînd:

— Cine a vorbit? Ce-a fost asta?

Un murmur răgușit ne-a făcut să tresărim.

— A vorbit, răspunsei eu. Omul... cadavrul... a vorbit.

— Imposibil! zise Purpel. Înalță-i puțin capul! Ridică scîndura!

I-am cerut să tacă.

De pe buzele nefericitului se desprinse o șoaptă:

— Scîndura, înghină el... doar o femeie bătrînă... scîndura.

Ne-am privit, fiecare mai alb decît celălalt.

— Nu mai suport, gemu Vance. Ați auzit... ați auzit... Doamna Gray: Omul acesta a ucis-o; A... ucis-o... a ucis-o pe doamna Gray.

— Gray, murmură mortul înviat, păr sur[1], da.

— Purpel, îi zisei cu glas sever, ajunge! Trebuie să te oprești!

— Nu, eu am să mă opresc, exclamă Vance. Și, dintr-un impuls incontrolabil, vărsă recipientul cu sînge pe podea.

— Foarte bine, încuviință Purpel. Tăcere V. Ce spune? Ia priviți, își schimbă paloarea. Oh, ceea ce spune este „Mamă, mamă!"

— Destul, ajunge! strigă Vance. Am păcătuit oare? Să mergem!

---

[1] Joc de cuvinte intraductibil. În engleză, *grey*, pronunțat identic cu *Gray*, înseamnă sur.

AMBROSE BIERCE

(1842—1914)

Ambrose Bierce s-a născut în Meigs County, statul Ohio, ca fiu al unui fermier sărac. Studiile sale se rezumă la un an de școală militară. Se înrolează ca simplu soldat în timpul Războiului Civil. La plecarea lui Bret Harte în Anglia, devine cea mai importantă figură literară din San Francisco. După o ședere în Anglia (1872—1876), se întoarce în San Francisco, reluîndu-și cu succes cariera publicistică.

În 1913, pleacă în Mexico, unde i se pierde urma. Parcă în concordanță cu viața sumbră, misterioasă a majorității povestirilor, sfîrșitul său rămîne o enigmă.

Povestiri despre militari și despre civili, 1891, intitulate, în ediția britanică, *În mijlocul cozii*, se numără printre cele mai autentice relatări de război, egalate doar de *Semnul roșu al curajului*, de Stephen Crane. Povestirile fantastice din ciclul *Pot oare exista asemenea lucruri?* îl plasează pe autor în tradiția lui Edgar Allan Poe. Filonul sumbru, alimentat de supranatural, al întîmplărilor ciudate îi oferă contrastul necesar pentru acel „clar-obscur și lumină al fanteziei", cum îi spunea undeva.

The Cynic's Word Book (*Dicționarul Cinicului*), 1906, reeditat în 1911 sub titlul îndeobște cunoscut de *Dicționarul Diavolului*, reproduce scrierile publicistice

ale autorului, reprezentative pentru scepticismul și ironia lui amară. El e cel care a definit fericirea drept „acea senzație agreabilă ce provine din contemplarea nenorocirii altuia"...

Povestirile ce urmează ilustrează teme consacrate ale genului: amenințarea unui animal fantastic, transferul de identitate, metamorfoza.

CEASUL LUI JOHN BARTINE

Istorisirea unui medic

— Ora exactă? Dumnezeule mare, prietene, de ce insiști? S-ar putea crede... dar n-are importanță. Este evident, ora de culcare — nu-i suficient? Dar dacă trebuie neapărat să-ți potrivești ceasul, poftim, ia-l pe-al·meu și vezi singur!

Zicînd acestea, își desprinse ceasul — o piesă foarte veche și grea — din lanț și mi-l întinse. Întorcîndu-se, traversă apoi camera și se opri în fața unui raft de cărți, cărora începu să le examineze cotorul. Agitația sa și semnele unei tulburări adînci m-au surprins; nu le puteam ghici cîtuși de puțin motivul. Potrivindu-mi ceasul după al său, m-am dus la el și i-am mulțumit.

Am observat că, în timp ce-și prindea la loc ceasornicul, mîinile-i tremurau. Cu un tact pentru care mă felicitam, am pășit nepăsător spre bar și mi-am turnat puțin coniac și apă; apoi, cerîndu-i iertare pentru neglijență, l-am invitat și pe el, după care mi-am reluat locul lîngă cămin, lăsîndu-l să se servească singur, după cum ne era obiceiul.

Acest incident ciudat s-a petrecut în apartamentul meu, unde John Bartine își petrecuse seara. Cinasem împreună, venisem acasă cu o trăsură — cu alte cuvinte, totul se petrecuse în modul cel mai prozaic cu putință. Iată de ce nu puteam

în ruptul capului să înțeleg ce-i venise să tulbure ordinea firească a lucrurilor și să se dea în spectacol printr-o izbucnire ce nu părea să aibă alt scop decît propriul său amuzament. Cu cît mă gîndeam mai mult la acest lucru, în timp ce darurile strălucitei sale conversații se recomandau lipsei mele de atenție, cu atît deveneam mai curios și nu mi-a fost, bineînțeles, greu să mă conving că numai grija prietenească mă îmboldea. Așa ne mascăm de obicei curiozitatea, pentru a nu stîrni resentimente. Am întrerupt deci cu brutalitate una din cele mai frumoase fraze ale ignoratului său monolog:

— John Bartine, te rog din suflet să mă ierți dacă greșesc, dar în neștiința mea nu-ți pot da dreptul să te faci praf, numai pentru că te-am întrebat cît e ceasul. Nu găsesc că e cazul să manifești o misterioasă repulsie de a-ți privi propriul ceas și să-ți exteriorizezi în prezența mea, fără nici o explicație, niște sentimente dureroase, pe care nu le înțeleg și care nu mă privesc deloc.

La acest discurs ridicol, Bartine nu replică imediat, ci rămase privind cu gravitate focul. Temîndu-mă că l-am jignit, tocmai mă pregăteam să-mi cer scuze, dar, privindu-mă calm în ochi, oaspetele meu spuse:

— Dragă prietene, dezinvoltura ta nu ascunde cîtuși de puțin nemaipomenita nerușinare a întrebării. Din fericire, mă hotărîsem deja să-ți spun ceea ce dorești să afli și dovada că nu ești vrednic să asculți nu mă face să mă răzgîndesc. Acordă-mi deci atenția ta și vei afla toată povestea.

Acest ceas a aparținut strămoșilor mei vreme de trei generații. Primul proprietar, străbunicul meu, Bramwell Olcott Bartine, pentru care a fost executat, era un fermier bogat din Virginia colonială și un conservator aprig, cum altul nici c-a fost, trimițînd în nopțile de veghe tot felul de anateme pe capul domnului Washington și născocind mereu alte mijloace de a-l ajuta și încuraja pe bunul rege George. Într-o zi, acest brav gentleman a avut marele nenoroc de a săvîrși în sprijinul cauzei sale un serviciu de importanță capitală, a

cărui legitimitate nu a fost recunoscută de cei ce i-au suferit ponoasele. Nu contează ce anume, dar o urmare de mai mică importanță a fost arestarea într-o noapte a ilustrului meu înaintaș în propria sa casă de către un grup al rebelilor lui Washington. I s-a îngăduit să-și ia rămas bun de la familia sa scăldată în lacrimi și apoi l-au excortat în întunericul nopții ce l-a înghițit pentru totdeauna. Nu s-a găsit nici cel mai mic indiciu cu privire la soarta sa. După război, nici cele mai stăruitoare cercetări, nici oferta unor uriașe sume de bani nu au condus la descoperirea celor ce l-au arestat și a împrejurărilor dispariției sale. Parcă îl înghițise pământul.

Era ceva în atitudinea lui Bartine ce nu trecuse în cuvinte — nu-mi dădeam seama ce anume — dar care m-a făcut să întreb;

— Ce părere ai dumneata despre această întîmplare, despre justețea ei?

— Părerea mea, se aprinse Bartine, lăsîndu-și pumnul încleștat pe masă, de parcă s-ar fi găsit într-un local public, jucînd zaruri cu niște escroci, părerea mea e că a fost vorba de unul din mișeleștile asasinate înfăptuite de acel blestemat trădător de Washington și de haimanalele lui răsculate.

Se așternură cîteva clipe de tăcere. Am așteptat ca Bartine să se liniștească și apoi l-am întrebat:

— Asta a fost tot?

— Nu, a mai fost ceva. La cîteva săptămîni după arestarea străbunicului meu, i-au găsit ceasul în fața intrării principale a locuinței sale. Era înfășurat într-o bucată de hîrtie, pe care era scris numele lui Rupert Bartine, unicul fiu și bunicul meu. Acel ceas îl port eu acum.

Bartine făcu o pauză. Ochii săi negri, de obicei atît de vii și neliniștiți, erau ațintiți asupra grătarului și în fiecare pîlpîia o luminiță roșiatică, reflectată de cărbunii încinși. Părea să fi uitat de mine. Trosnetul crengilor unui copac biciuit de vînt, din fața unei ferestre, și, aproape simultan, un răpăit de ploaie în geam îl readuseră la realitate. Afară se iscase o furtună, vestită de o singură rafală de vînt și, după cîteva

clipe, se putu auzi plescăitul monoton al apei pe caldarîm. Nu știu de ce am pomenit acest incident. Îmi părea să aibă o anume semnificație în desfășurarea evenimentelor, pe care nu mai sînt în stare acum a o distinge cu claritate. În orice caz, zbuciumul naturii adăugase o notă gravă, dacă nu chiar solemnă. Bartine reluă:

— Am un sentiment ciudat față de acest ceas, un fel de afecțiune. Îmi place să-l port deși, în parte, din cauza greutății sale, în parte, dintr-un motiv inexplicabil, rareori o fac. Motivul este următorul: în fiecare seară cînd îl am la mine, simt o dorință ciudată să-l deschid și să-l privesc, chiar dacă nu mă interesează deloc cît e ora. Dacă cedez acestui impuls, în momentul cînd privirea îmi cade pe cadran, mă cuprinde o teamă misterioasă, am sentimentul că în clipa următoare se va întîmpla o nenorocire. Senzația devine tot mai insuportabilă, pe măsură ce se apropie ora unsprezece — după acest ceas, indiferent cît e ora cu adevărat. După ce limbile au trecut de unsprezece, dorința de a-l privi dispare; îmi devine cu totul indiferent. Pot să-l consult oricît de des, fără să simt o emoție mai puternică decît a ta, privindu-ți propriul ceas. Firește, m-am educat în așa fel, încît să nu mă mai uit la ceas seara, înainte de ora unsprezece. Nimic nu mă poate determina s-o fac. Iată de ce insistența ta astă-seară m-a tulburat puțin. Simțeam ceea ce trebuie să simtă opiomanul cînd setea după iadul său particular se bucură de prilej favorabil și de încurajare.

Asta-i povestea și ți-am spus-o în interesul științei tale grozave, dar dacă într-una din serile următoare mă vei mai vedea purtînd acest ceas blestemat și vei avea strălucita idee de-a mă întreba cît e ora, să nu te superi de te voi face să săruți podelele.

Umorul său nu mă amuză. Observasem că în timp ce-mi împărtășea obsesia sa, era din nou oarecum tulburat. Își încheiase spusele cu un zîmbet sinistru, iar ochii oglindeau ceva mai mult decît obișnuita lor neliniște. Rătăceau fără noimă dintr-un colț în altul al camerei și parcă deslușeam în ei o

expresie sălbatică, așa cum au bolnavii mintali. Poate aceasta nu era decît rodul imaginației mele, dar oricum, mă convinsesem acum că prietenul meu suferea de una din cele mai neobișnuite și interesante monomanii. Fără să pierd nimic din grija afectuoasă ce-o simțeam pentru el ca prieten — cel puțin așa cred — am început să-l privesc ca pe un pacient care-mi oferea posibilitatea unui studiu profitabil. Și de ce nu? Nu-și expusese el însuși cazul în interesul științei? Ah, bietul om, servea știința mai mult decît știa, căci nu numai povestea, ci el însuși sta mărturie. Doream să-l vindec, desigur, dar, mai întîi, aveam să fac un mic experiment psihologic. — nu, experimentul însuși urma să fie un pas spre vindecare.

— A fost o dovadă de sinceritate și prietenie din partea ta, Bartine, i-am spus cu căldură în glas, și sînt mîndru de încrederea ta. Povestea e destul de stranie, într-adevăr. Nu vrei să-mi mai arăți puțin ceasul?

Și-l desprinse de la vestă, cu lanț cu tot, și mi-l întinse, fără un cuvînt. Avea un capac gros, din aur, cu o ornamentație bizară. I-am privit cadranul și am observat că era aproape ora douăsprezece. Deschizîndu-i capacul din spate, am făcut interesanta descoperire că mai avea un capac-interior, din fildeș, pe care era pictat un portret miniatural, în maniera delicată și meșteșugită, la modă în secolul al optsprezecelea.

— Cerule! exclamai simțind o intensă desfătare artistică, cine ți l-a făcut? Credeam că arta miniaturii pe fildeș s-a pierdut.

— Nu e portretul meu, răspunse el cu un zîmbet grav, ci al ilustrului meu străbunic, regretatul Bramwell Olcott Bartine, Esquire, din Virginia. Pe vremea aceea era mai tînăr — cam de vîrsta mea, de fapt. Se spune că-i semăn, găsești?

— Dacă-i semeni? Te cred! De n-ar fi costumul, pe care mi-am închipuit că l-ai îmbrăcat din respect pentru artă — sau pentru *vraisemblance*[1], ca să zicem așa — și fără mustață

[1] Verosimilitate (fr.).

portretul îți seamănă leit, în fiecare trăsătură, linie sau expresie.

O vreme nu am mai spus nici unul nimic. Bartine și-a luat o carte de pe masă și a început să citească. Afară se auzea plescăitul neîncetat al ploii. Din cînd în cînd, răsunau pași grăbiți pe trotuar, iar alteori, un pas mai rar și mai greoi părea să se oprească la ușa mea — vreun polițist, mă gîndeam, căutînd adăpost sub streașină. Crengile copacilor băteau insistent în geam, de parcă ar fi cerut să intre. Mi-am amintit foarte bine totul în acești ani de viață mai înțeleaptă și mai profundă.

Simțindu-mă neobservat, am luat cheia veche ce atîrna de lanț și repede am dat înapoi limbile cu o oră; apoi, închizînd capacul, i-am restituit lui Bartine ceasul și l-am văzut prinzîndu-și-l la loc. I-am spus atunci cu prefăcută nepăsare:

— Parcă ziceai că după ora unsprezece imaginea cadranului nu-ți mai produce nici o impresie. Cum este aproape douăsprezece — după ceasul meu — și dacă nu te deranjează dorința mea de-a avea o dovadă, poate îți vei arunca acum o privire.

Zîmbi bine dispus, își scoase din nou ceasul, îl deschise și în aceeași clipă sări în picioare cu un strigăt pe care cerul nu mi-a îngăduit să-l pot uita. Ochii săi, a căror întunecime era izbitor accentuată de paloarea chipului, erau ațintiți asupra ceasului ținut în mîinile încleștate. Cîteva clipe rămase în această poziție, fără să scoată un sunet; apoi, cu o voce de nerecunoscut, spuse:

— Fii blestemat! E unsprezece fără două minute!

Izbucnirea lui nu m-a găsit nepregătit și, fără să mă ridic, i-am răspuns destul de calm:

— Te rog să mă ierți; trebuie să fi greșit cînd mi-am potrivit ceasul după al tău.

Bartine închise capacul cu un țăcănit ascuțit și-și puse ceasul în buzunar. Se uită la mine, încercînd să zîmbească, dar buza de jos îi tremura și părea incapabil să deschidă gura. Mîinile i tremurau și ele, iar el și le încleștă, scunzîndu-le în

buzunarele sacoului. Spiritul său curajos se străduia din răsputeri să supună trupul nevolnic. Efortul era prea mare; începu să se clatine într-o parte și-n alta, de parcă ar fi fost cuprins de amețeală și, mai înainte ca eu să sar de pe scaun pentru a-l sprijini, genunchii îi cedară și se prăbuși greoi cu fața înainte. Am încercat să-l ajut să se ridice, dar John Bartine nu se va mai ridica în vecii vecilor.

Autopsia nu aduse nici un indiciu; toate organele erau perfect sănătoase. În schimb, cînd cadavrul fu pregătit pentru înhumare, se observă că pe grumaz apăruse un cerc subțire, întunecat; cel puțin așa m-au asigurat diverse persoane care erau de față, dar eu unul nu pot spune dacă într-adevăr așa a fost.

După cum nici nu pot impune limite legii eredității. De unde știu eu că, în lumea spiritului, un sentiment sau o emoție nu pot supraviețui inimii ce le-a adăpostit, căutînd lăcaș într-o viață înrudită, după mult timp. Sigur, dacă ar fi să emit o ipoteză în cazul lui Bramwell Olcott Bartine, aș spune că, probabil, a fost spînzurat la ora unsprezece noaptea și că i-au dat răgaz cîteva ore să se pregătească pentru acest eveniment.

Cît despre John Bartine, prietenul meu, pacientul meu timp de cinci minute și — cerul să mă ierte! — victima mea întru eternitate, nu mai am nimic de spus. A fost înmormîntat și, odată cu el, și ceasul, de asta m-am îngrijit personal. Fie ca Domnul să-i odihnească sufletul în ceruri, ca și pe al înaintașului său virginian, dacă, într-adevăr, sînt două suflete.

IEDERA

La vreo trei mile de orășelul Norton, statul Missouri, pe drumul ce duce la Maysville, se înalță o casă veche, ce aparținuse ultima oară unei familii numită Harding. Din 1886, nu a mai

locuit nimeni în ea și, după toate probabilitățile, nici nu va mai locui cineva vreodată. Timpul și antipatia vecinilor au făcut din ea un fel de ruină pitorească. Trecătorul care nu-i cunoaște povestea nu are motive s-o includă în categoria „caselor bîntuite", deși de această nedorită faimă are parte în tot ținutul. Îi lipsesc geamurile și ușile, acoperișul e spart în mai multe locuri și, rămasă nevopsită, șindrila a căpătat o nuanță de un cenușiu sumbru. Și, totuși, aceste indubitabile semne ale supranaturalului sînt estompate în parte, de frunzișul bogat al unei uriașe plante agățătoare ce acoperă întreaga construcție. Planta, dintr-o specie pe care nici un botanist nu a fost în stare s-o identifice, joacă un rol important în istoria casei.

Familia Harding era alcătuită din Robert Harding, soția sa, Matilda, domnișoara Julia Went, sora acesteia, și doi copii mici. Robert Harding era un bărbat tăcut și ursuz, care nu-și făcuse nici un prieten printre vecini și nici nu părea dornic de așa ceva. Avea în jur de patruzeci de ani, era un ins chibzuit, muncitor; își cîștiga existența de pe urma micii ferme, năpădită acum de tufe și rugi de mure. El și cumnata sa erau oarecum ostracizați de vecini, care găseau că sînt văzuți prea des împreună — ceea ce nu era neapărat o vină, căci purtarea lor în asemenea ocazii nu era de natură să dea naștere la bănuieli. Codul moral al celor din Missouri este însă foarte sever.

Doamna Harding era o femeie blajină, cu ochi triști, și infirmă: îi lipsea piciorul stîng.

Într-o vreme, era în 1824, se auzi că doamna Harding a plecat să-și viziteze mama, în Iowa. Cel puțin așa răspunsese soțul ei celor curioși iar felul în care-o spusese nu încurajase și alte întrebări. Soția sa nu s-a mai întors. Doi ani mai tîrziu, fără să-și vîndă ferma sau avutul și fără să angajeze un agent care să aibă grijă de ele, sau fără să-și ia cu el bunurile casnice, Harding a părăsit localitatea, împreună cu restul familiei. Nimeni nu știa încotro a plecat; nimănui nu-i păsa la vremea aceea. Cum era de așteptat, tot ceea ce putea fi luat dispăru curînd și casa părăsită deveni o casă „bîntuită".

Într-o seară de vară, patru sau cinci ani mai tîrziu, pastorul J. Gruber din Norton și un avocat din Maysville, pe nume Hyatt, s-au întîlnit călare în fața fostei locuințe a familiei Harding. Avînd de discutat niște afaceri, cei doi legară caii și se duseră să stea de vorbă pe veranda casei. Unul din ei aminti în glumă de sumbrul renume al locului, dar remarca fu repede uitată și trecură la treburile ce le aveau de hotărît, tăifăsuind pînă pe înserate. Era o seară caldă și apăsătoare, cu un aer stătut.

Deodată ceva îi făcu să tresară uimiți: o lungă plantă agățătoare, ce acoperea pe jumătate fațada casei și ale cărei brațe atîrnau deasupra verandei, începu să se agite cu zgomot, scuturîndu-și violent tulpina și frunzișul.

— Vine furtuna! exclamă Hyatt.

Gruber nu răspunse nimic, ci, în tăcere, îi atrase atenția asupra copacilor din jur, al căror frunziș era nemișcat.

Chiar și vîrfurile ascuțite ale crenguțelor ce se profilau distinct pe bolta senină erau nemișcate. Cei doi coborîră în grabă treptele spre ceea ce fusese o pajiște și-și ridicară privirile spre plantă pe care o puteau vedea acum în întregime. Continua să se frămînte sălbatic, deși fără nici un motiv aparent.

— Să plecăm, spuse pastorul. Și au plecat. Uitînd că mergeau în direcții opuse, cei doi călăriră mai departe împreună pînă la Norton, unde povestiră strania întîmplare unor prieteni discreți.

În seara următoare, cam pe la aceeași oră, se aflau din nou pe veranda casei Harding, însoțiți, de data asta, de alți doi bărbați, ale căror nume nu s-au păstrat. Misteriosul fenomen se petrecu din nou. Sub privirile lor, iedera se convulsionă puternic de la rădăcină pînă în vîrf și toți laolaltă nu reușiră să-i imobilizeze tulpina. După o oră, se retraseră cu nimic mai luminați decît veniseră.

În scurt timp, ciudățenia stîrni curiozitatea întregului ținut. Zi și noapte se adunau acolo o mulțime de spectatori, „căutînd un semn". Nimeni nu părea să-l fi aflat, dar atît de

respectabili erau martorii menționați, încît nimeni nu punea la îndoială „fenomenul" descris de ei.

Dintr-o fericită inspirație sau în scop pur distructiv, cineva — nu se știe cine anume — veni într-o zi cu propunerea de a dezgropa iedera și, după multă chibzuință, hotărîră s-o facă. Nu găsiră decît o rădăcină și, totuși, ce ciudățenie!

De la baza tulpinii, pe o distanță de vreo cinci-șase picioare, rădăcina se afunda drept, străbătînd un pămînt afînat, friabil. Apoi se ramifica într-o mulțime de rădăcinuțe, fibre și filamente, împletite într-un chip cît se poate de curios.

După ce le scuturară de pămînt, în fața lor se arătă o formă cu totul neobișnuită. Ramificațiile firișoarelor încolăcite și răsucite alcătuiau o țesătură compactă, prezentînd, în formă și mărime o uimitoare asemănare cu trupul omenesc. Avea cap, trunchi și membre, pînă și degetele de la mîini și picioare se conturau cu claritate. Mulți susțineau chiar că dispunerea fibrelor în masa globulară ce reprezenta capul sugera în modul său grotesc o față de om. Silueta era orizontală. Rădăcini mai mici începuseră să se unească pe piept.

Asemănarea cu forma omenească era imperfectă. La vreo zece țoli[1] sub unul din genunchi, firișoarele ce alcătuiau piciorul se răsuceau înapoi.

Figurii îi lipsea piciorul stîng.

Concluzia era bătătoare la ochi. În agitația ce se stîrni în urma uimitoarei descoperiri, diverse acțiuni fură propuse, dar abandonate din lipsa celor capabili să le înfăptuiască. Șeriful puse capăt disputelor, ordonînd în calitate de custode legal al proprietății abandonate să fie scoasă rădăcina și să se astupe groapa la loc.

Investigațiile ulterioare au adus la lumină un fapt deosebit de semnificativ: doamna Harding nu-și vizitase niciodată rudele din Iowa, care nici nu știau că ea ar fi intenționat s-o facă.

[1] Aproximativ 25 centimetri.

Despre Robert Harding și restul familiei nu se mai știe nimic. Casa își păstrează proasta reputație, în schimb, iederа replantată e cea mai cuminte și mai inofensivă plantă la adăpostul căreia să-și poată petrece o noapte plăcută orice persoană cu nervii slabi, în timp ce greierii își deapănă destăinuirile imemoriale, iar din depărtare, îi aprobă rîndunica de noapte.

OCHII PANTEREI

I

NU TOȚI NEBUNII SE CĂSĂTORESC

Un bărbat și o femeie — așa a fost de cînd lumea — ședeau pe o bancă rustică în după-amiaza tîrzie. Bărbatul era în floarea vîrstei, zvelt, oacheș, cu aerul unui poet și tenul unui pirat, un gen de bărbat care nu trece neobservat. Femeia era tînără, blondă, grațioasă, avînd ceva „sprințar" în înfățișare și în mișcări. Purta o rochie cenușie, în țesătura căreia se distingeau niște desene ciudate, întunecate. Putea trece drept o femeie frumoasă; nu-ți dădeai seama de la început, căci ochii îți acaparau toată atenția. Erau cenușii-verzui, alungiți și înguști, cu o căutătură ce nu se poate descrie. Puteai spune doar că erau tulburători. Cleopatra trebuie să fi avut asemenea ochi.

Bărbatul și femeia discutau.

— Da, spunea ea, te iubesc, Dumnezeu mi-e martor! Dar să mă căsătoresc cu tine, nu. Nu pot, nu vreau.

— Irene, așa răspunzi mereu, dar niciodată nu mi-ai destăinuit motivul. Am dreptul să-l știu, să-l înțeleg, să-mi dovedesc tăria de a-l înfrunta, dacă o voi avea; vreau să aud motivul.

— Pentru ce te iubesc?

Un zîmbet flutură pe chipul palid, scăldat în lacrimi al femeii. Replica nu-l amuză pe partenerul ei.

— Nu, nu există un asemenea motiv. Te întreb de ce refuzi să te căsătorești cu mine? Am dreptul să știu. Trebuie să știu, vreau să știu!

Se ridicase și stătea în fața ei cu mîinile încleștate și fața încruntată, arătînd aproape amenințător. Părea că-i gata s-o sugrume pentru a afla ceea ce voia să știe. Ea nu mai zîmbea; își înălțase spre el o privire fixă și albă, golită de orice emoție sau sentiment. Și totuși era ceva în acea privire ce potoli înverșunarea bărbatului, făcîndu-l să se cutremure.

— Chiar vrei să știi? întrebă ea pe un ton mecanic, ce-i trecea privirea în sunet.

— Te rog... dacă nu-ți cer prea mult.

Se părea că acest zeu al creațiunii era dispuns să-i cedeze semenei sale o parte din împărăție.

— Bine, atunci am să-ți spun: sînt nebună.

Bărbatul tresări, apoi o privi neîncrezător, simțind că e cazul să rîdă. Din nou simțul umorului îl părăsi însă și, în ciuda scepticismului său, se simți profund tulburat de ceea ce auzise. Convingerile și sentimentele noastre nu sînt întotdeauna în bună înțelegere.

— Așa ar spune doctorii, continuă femeia, eu găsesc că-i mai curînd vorba de un caz de „posesiune". Așază-te și ascultă-mi povestea!

Bărbatul se așeză tăcut lîngă ea, pe banca de la marginea drumului. În fața lor, dealurile de pe versantul răsăritean al văii erau înroșite de razele apusului și liniștea ce domnea pretutindeni vestea amurgul. Ceva din solemnitatea lui misterioasă pătrunsese și-n sufletul bărbatului. În universul spiritual, precum în cel material, există semne și prevestiri ale nopții. Rareori întîlnindu-i privirea și, ori de cîte ori se întîmpla, fiind intens conștient de spaima inexplicabilă ce i-o provocau ochii ei, în ciuda farmecului lor felin, Jenner Brading ascultă în tăcere povestea Irenei Marlowe. Din respect

pentru cititor, care ar putea fi neplăcut impresionat de lipsa de meșteșug a unui povestitor neexperimentat, autorul a preferat să o redea în versiune proprie.

II

O CAMERĂ POATE FI PREA STRÎMTĂ PENTRU TREI PERSOANE, CHIAR ȘI ATUNCI CÎND UNA LIPSEȘTE

Într-o căsuță de lemn, constînd dintr-o singură cameră, mobilată sărăcăcios, o femeie ședea ghemuită la perete, strîngîndu-și copilul la piept. În jurul colibei, o pădure deasă își întindea hățișul pe o rază de cîteva mile. Era noapte și în cameră domnea un întuneric de nepătruns; nici un ochi omenesc nu ar fi putut distinge femeia și copilul. Și, totuși, cei doi erau observați îndeaproape, cu lăcomie, cu vigilență, cu o intensitate ce nu slăbea nici o singură clipă; acesta e nucleul narațiunii noastre.

Charles Marlowe făcea parte din acea clasă — stinsă acum în țara noastră — de pădurari pionieri, care și-au aflat mediul propice în deșerturile împădurite ce acopereau versantul răsăritean al Văii Mississippi, de la Marile Lacuri pînă la Golful Mexic. De mai bine de o sută de ani, acești oameni și-au croit drum înspre vest, generație după generație, cu arma și securea, smulgînd Naturii și sălbaticilor săi copii cîte un petec izolat de pămînt arabil care, abia domesticit, trecea mai departe în mîinile urmașilor, mai puțin aventuroși, dar mai chibzuiți. În cele din urmă, străpungînd frontiera pădurii, au ieșit la cîmp deschis și au dispărut, de parcă i-ar fi înghițit o prăpastie. Pădurarul pionier nu mai există; pionierul cîmpiei, a cărui sarcină, mult mai ușoară, a fost aceea de a ocupa două treimi din țară în timpul unei singure generații, e o specie diferită, inferioară.

Pe Charles Marlowe îl însoțeau în pustietate, împărțind cu el primejdiile, greutățile și privațiunile unei existențe ciudate și aspre, soția și copilul, cărora, în spiritul clasei

sale, ce făcea din valorile casnice o religie, le era profund atașat. Femeia era încă destul de tînără, pentru a fi atrăgătoare și prea neobișnuită cu izolarea cumplită a vieții sale, pentru a fi veselă. Dar, deși o frustrase de dreptul la o fericire pe care nu i-o puteau aduce simplele satisfacții ale traiului în mijlocul pădurii. Cerul nu fusese vitreg cu ea. Sumarele datorii gospodărești, copilul, bărbatul și cîteva cărți sentimentale pe care le avea îi umpleau îndeajuns viața.

Într-o dimineață, pe la mijlocul verii, Marlowe își desprinse pușca de pe perete, arătînd că intenționa să plece la vînătoare.

— Avem destulă carne, îi spuse femeia, te rog, nu pleca azi de-acasă. Am visat azi-noapte, o, ce vis îngrozitor! Nu mi-l pot aminti bine, dar sînt convinsă că, dacă pleci, se va adeveri.

Trebuie să spunem, cu părere de rău, că Marlowe a primit solemna prevestire cu mai puțină gravitate decît cerea natura ei misterioasă. De fapt, a rîs.

— Încearcă să-ți amintești, spuse el. Poate ai visat că Baby și-a pierdut darul vorbirii.

Ideea-i fusese evident sugerată de faptul că fetița, agățîndu-se cu degețelele-i moi de poalele hainei sale de vînătoare, își spunea și ea părerea printr-un gîngurit entuziast, inspirat de clăpiul din piele de raton al tatălui.

Femeia cedă. Lipsindu-i darul umorului, nu putea înfrunta blînda lui ironie. Așadar, cu un sărut pentru mamă și unul pentru fiică, bărbatul ieși, închizînd pentru totdeauna ușa fericirii sale.

Se înserase, dar el nu se întorsese încă. Femeia pregăti cina și aștepta. Apoi, culcă fetița și-i cîntă încet, pînă o adormi. Între timp, focul din vatră, la care gătise, se stinsese și camera era luminată de o singură lumînare. O luă și o așeză în fereastra deschisă, ca un far și un bun sosit pentru vînător, dacă se întîmplă să vină din partea aceea. Zăvorise cu grijă ușa împotriva fiarelor ce ar fi ales acea cale în loc de o fereastră deschisă — despre obiceiul animalelor de pradă de a intra neinvitate în casă nu fusese prevenită —, deși, cu prevederea

specifică femeilor, ea se gîndise, probabil, la posibilitatea ca acestea să intre pe horn.

Pe măsură ce înainta în noapte, simțea cum o cuprinde nu neliniștea, ci un fel de toropeală, și, în cele din urmă, își odihni brațele pe pat, lîngă copil, lăsîndu-și capul pe ele. Luminarea din fereastră arse pînă la soclu, sfîrîi și pîlpîi o clipă, apoi, se stinse neobservată, căci femeia dormea și visa.

În vis, se făcea că stă lîngă leagănul unui al doilea copil. Primul murise. La fel și tatăl. Coliba din pădure pierise, iar ea se afla acum într-o casă străină. Aceasta avea uși grele de stejar, ce nu se deschideau niciodată, iar dincolo de ferestre, erau bare de fier, înfipte în zidurile groase de piatră, ca o măsură de protecție contra indienilor, cel puțin așa credea ea. Lua cunoștință de toate acestea cu un sentiment de infinită autocompătimire, dar fără să se mire — o emoție absentă în vise. Nu putea vedea copilul din leagăn, acoperit cu o păturică, pe care ceva o împiedica s-o dea la o parte. Încumetîndu-se totuși, s-o facă descoperi fața unui animal sălbatic. Sub șocul teribilei descoperiri, femeia se trezi, tremurînd din tot trupul în întunericul colibei sale din pădure.

Recăpătîndu-și simțul realității înconjurătoare, bîjbîi după trupul fetiței, care nu era un vis, și se asigură după respirația-i liniștită că totul era în ordine. Nu se putu stăpîni să nu-și treacă ușor mîna peste fețișoara ei. Apoi, sub acțiunea unui impuls nelămurit, se ridică și-și luă în brațe copilul adormit, strîngîndu-l la piept. Pătuțul copilului avea capul spre unul din pereți, de care se rezemă acum femeia, întorcîndu-se. Ridicîndu-și privirea, văzu două puncte de foc străpungînd întunericul cu o lucire roșie-verzuie. Crezu că era vorba de doi tăciuni din vatră, dar odată ce-și recăpătă simțul de orientare, o năpădi conștiința neliniștitoare a faptului că luminile nu se aflau în acea parte a camerei, ci mult mai sus, aproape la nivelul ochilor, al propriilor săi ochi. Erau ochii unei pantere.

Fiara se afla în dreptul ferestrei deschise, la o distanță de nici cinci pași. Nu se vedeau decît acei ochi teribili, dar

în mijlocul tumultului său sufletesc, dezlănțuit de înțelegerea situației în care se găsea, ea intuia vag că fiara stătea pe picioarele de dinapoi, sprijinindu-se cu labele pe pervazul ferestrei. Poziția semnifica o intenție malefică — nu doar satisfacerea unei curiozități pasive. Conștiința acelei atitudini spori amenințarea celor doi ochi cumpliți, în care se topeau deopotrivă toată tăria și curajul său. Sub tirul mut al acelei priviri cercetătoare, se cutremură, simțind că i se face rău. Genunchii i se înmuiară și, străduindu-se involuntar să evite orice mișcare bruscă, ce ar fi putut asmuți fiara asupra sa, se lăsă încetișor să lunece pe podea; ghemuindu-se la perete și încercînd să-și apere copilașul cu trupul ei tremurător, dar fără să-și întoarcă privirea de la cele două sfere luminoase ce-o ucideau. Nici o clipă gîrdul la bărbatul ei nu-i traversă agonia — nici cea mai vagă sperarță de salvare nu-i slăbea încordarea. Capacitățile sale de gîndire și simțire erau reduse la o singură senzație: groaza de a simți saltul animalului, greutatea trupului său, loviturile labelor uriașe, ferocitatea colților ce-i sfîșiau beregata și-i sfîrtecau copilul. Mută și țeapănă, își aștepta sfîrșitul în clipe ce se lungeau cît ore, ani, secole, și ochii aceia drăcești pîndeau în continuare... pîndeau ... pîndeau ...

Întorcîndu-se acasă noaptea tîrziu, cu un cerb pe umeri, Charles Marlowe încercă ușa. Era încuiată. Ciocăni, dar nu primi nici un răspuns. Lăsă jos cerbul și se duse la geam. Cînd dădu colțul casei, i se păru că aude niște pași furișați și un foșnet în tufișurile din apropiere, dar zgomotele fuseseră prea slabe chiar și pentru urechea sa experimentată, așa că nu avea certitudinea că le auzise cu adevărat. Apropiindu-se de fereastră, fu uimit s-o găsească deschisă. Își trecu un picior peste pervaz și sări înăuntru. Camera era cufundată în tăcere și în întuneric. Merse pe bîjbîite pînă la cămin, scăpără un chibrit și ap inse o luminare. Privi apoi în jur. O văzu pe soția sa ghemuită lîngă perete, strîngînd în brațe copilul. Se repezi spre ea. Femeia se ridică și izbucni într-un hohot lung, mecanic, lipsit de emoție sau de sens, acel ris ce seamănă cu zor-

năitul unui lanț. Fără să-și dea prea bine seama ce face, bărbatul întinse brațele. Femeia depuse în ele copilul. Era mort — sufocat de îmbrățișarea propriei sale mame!

III

TEORIA APĂRĂRII

Așa s-au petrecut lucrurile într-o noapte, într-o pădure, dar povestea Irenei Marlowe nu cuprindea toate detaliile întîmplării, căci nu le cunoștea. Cînd a sfîrșit, soarele coborîse dincolo de orizont și lungul amurg al verii se adîncea în scorburile pămîntului.

Brading rămase tăcut cîteva clipe, așteptînd o continuare a povestirii, care să explice legătura sa cu discuția ce-o precedase. Povestitoarea era însă la fel de tăcută ca și el. Își întorsese fața, iar mîinile i se încleștau spasmodic în poală, într-un chip ce sugera o forță independentă de voința sa.

— E o poveste cutremurătoare, într-adevăr, spuse Brading, în cele din urmă, dar tot nu înțeleg. Știu că îi spui tată lui Charles Marlowe. Am văzut, sau mi s-a părut că el arăta îmbătrînit înainte de vreme, zdrobit de o mare suferință. Dar, scuză-mă, spui că tu... că tu...

— Că sînt nebună, răspunse fata, fără nici o tresărire a capului sau a trupului.

— Dar, Irene, spuneai — te rog, iubito, nu-ți întoarce privirea de la mine — spuneai că acel copil era mort, nu demult.

— Acela, dar eu sînt al doilea. M-am născut trei luni mai tîrziu. Cerul s-a îndurat de mama, îngăduindu-i să-și dea viața, aducîndu-mă pe lume.

Brading tăcu din nou; era ușor amețit și nu putea gîndi pe loc ce se cuvenea să spună. Fata nu-și întorsese fața spre el. Neștiind ce să facă, încercă instinctiv să-i apuce mîinile ce se frămîntau în poală, dar ceva — nu putea spune ce —

îi opri. Își aminti apoi vag că niciodată nu dorise cu adevărat să-i ia mîna.

— Este oare posibil, continuă ea, ca o ființă născută în asemenea împrejurări să fie ca toți ceilalți, să fie sănătoasă la minte?

Brading nu răspunse; o idee nouă îi răsărise în gînd — ceea ce un om de știință ar numi o ipoteză; o prezumție de detectiv, o teorie. Ar fi aruncat mai multă lumină, fie și una lugubră, asupra sănătății ei mintale, căci propriile ei afirmații nu reușiseră să-i risipească îndoiala.

Ținutul era încă nou, și, cu excepția satelor, era slab populat. Vînătorul de profesie, o figură încă familiară, își număra printre trofee capete și piei de vînat mare. Povești mai mult sau mai puțin credibile despre înfruntări nocturne cu animale sălbatice pe drumuri pustii circulau adesea, treceau prin obișnuitele stadii de înflorire și decădere și erau apoi uitate. Acestor fabulații populare, li se adăugase de curînd o istorioară ce apăruse, se pare, simultan în mai multe cămine, despre o panteră ce băgase în sperieți respectivele familii, apărîndu-le noaptea la geam.

Legenda stîrnise un val de emoție, ba chiar ajunsese și în ziarul local, dar Brading nu-i dăduse nici o importanță. Asemănarea cu povestea recent auzită nu i se părea pur întîmplătoare. Nu era oare posibil ca una să fi sugerat-o pe cealaltă, găsind un mediu prielnic într-o minte morbidă și o imaginație fecundă?

Brading își amintea acum unele ciudățenii ale fetei — la care iubirea-l făcuse orb pînă atunci — cum erau viața ei singuratică împreună cu tatăl, a cărui casă nu o frecventa nimeni, teama ei ciudată de noapte; cei ce-o cunoșteau foarte bine spuneau că nu putea fi văzută niciodată după ce se lasă întunericul. Într-o asemenea minte, imaginația, odată stîrnită, poate s-o ia lesne razna, întunecînd spiritul. De faptul că era nebună — deși convingerea îi provoca o suferință profundă — nu se mai îndoia. Doar că ea luase poate efectul minții ei tulburate drept cauză, asociind propriei persoane,

fanteziile făuritorilor de mituri din ținut. Cu vaga intenție de a-și proba noua sa „teorie", dar fără o noțiune clară despre cum avea s-o facă, începu pe un ton grav dar șovăitor:

— Irene, iubito, spune-mi — te rog să nu te superi — dar spune-mi...

— Ți-am spus, îl întrerupse ea, vorbind cu o sinceritate pătimașă pe care nu i-o cunoscuse, ți-am spus deja că nu ne putem căsători, ce altceva mai e de spus?

Mai înainte s-o poată opri, ea sărise de pe bancă și, fără vreun cuvînt sau vreo privire, lunecase printre copaci, îndreptîndu-se spre casa tatălui ei. Brading se ridicase pentru a o reține, dar rămase locului, urmărind-o în tăcere pînă ce fata dispăru în întuneric. Deodată tresări, de parcă l-ar fi străpuns un glonte. Pe chip i se așternu o expresie de spaimă și uimire: în întunecimea ce-o înghițise pe fată, întrezărise fulgerul unor ochi strălucitori!

Stătu o clipă amețit și nehotărît, apoi se repezi după ea, în pădure, strigînd: Irene, atenție! Pantera! Pantera!

Străbătu în goană liziera pădurii și ajunse în luminiș. Apucă să vadă fusta cenușie a fetei dispărînd pe ușa colibei. Nu se zărea nici o panteră.

IV

RECURS LA CONȘTIINȚA DIVINĂ

Avocatul Jenner Brading locuia într-o căsuță la marginea orașului. Dincolo de ea, începea pădurea. Fiind burlac și lipsit, conform draconicului cod etic al timpului și locului, de serviciile unei „fete în casă", locuia, de fapt, la hotelul din oraș, unde-și avea și biroul. Casa de la marginea pădurii era păstrată — nu cu cine știe ce cheltuială, bineînțeles — ca o dovadă de prosperitate și respectabilitate. Nu se cuvenea ca o persoană pe care ziarul local o numise cu mîndrie „cel mai mare jurist al timpului său" să nu aibă o locuință proprie.

deși el își dădea, probabil, seama uneori că noțiunile de „locuință" și „cămin" nu sînt perfect sinonime.

Era de presupus că și el avea conștiința deosebirii și dorința de a le armoniza, căci după cum vorbea lumea, la scurt timp după ce-și construise casa, proprietarul făcuse o încercare nerăbdătită de a se căsători. Ajunsese, într-adevăr, să fie respins de frumoasa, dar excentrica fiică a bătrînului Marlowe, sihastrul. Povestea se bucura de crezămînt, deoarece o spusese avocatul și nu fata — invers de cum se întîmplă de obicei.

Dormitorul lui Brading era în spatele casei, avînd o singură fereastră, ce da înspre pădure. Într-o noapte, îl trezi un zgomot la fereastră; era greu de spus cu ce semăna. Ușor emoționat, se ridică în capul oaselor și apucă revolverul pe care, cu un simț de prevedere lăudabil la unul obișnuit să doarmă la parter cu geamul deschis, și-l pusese sub pernă. Camera era cufundată în întregime în întuneric, dar cum nu-și pierduse cumpătul, știu încotro să-și îndrepte privirea și, fixîndu-și-o într-acolo, așteptă în tăcere să vadă ce avea să urmeze. Putea distinge acum cadrul ferestrei — un pătrat mai puțin întunecat decît restul. Deodată, la baza sa, apărură doi ochi ce ardeau cu o flacără malefică, de nedescris. Inima îi tresări puternic, apoi păru să stea în loc. Un fior rece îi străbătu șira spinării și-i făcu părul măciucă; simți cum îi fuge sîngele din obraji. Nu avea sens să strige — nu i-ar fi ajutat să-și salveze viața. Fiind însă un bărbat curajos, nu ar fi făcut-o oricum. Chiar dacă îi tremura puțin trupul nevolnic, spiritul nu se lăsa doborît.

Ochii arzători se înălțau încet, constant, ceea ce părea să indice o apropiere. Dreapta lui Brading se ridică încet, ținînd pistolul. Trase!

Deși orbit de flacără și asurzit de detunătură, Brading auzi, sau i se păru că aude, urletul sălbatic al panterei, atît de omenesc în sunet, atît de diavolesc în sugestie. Sărind din pat, se îmbrăcă în grabă și, cu pistolul în mînă, se repezi afară, întîlnind vreo cîțiva bărbați care veneau alergînd dinspre drum. Scurta explicație dată de Brading fu urmată de o cer-

cetare atentă în jurul casei. Iarba era acoperită de rouă; sub fereastră, fusese culcată pe o porțiune întinsă, de la care pleca, după cum descoperiră la lumina lanternei, o urmă șerpuitoare, ce se pierdea în tufișuri.

Unul din bărbați se împiedică și căzu în mâini. Ridicându-se și frecîndu-și-le, observă că erau lunecoase. Cercetându-le, descoperi că erau înroșite de sînge.

Să înfrunte o panteră rănită, mai ales că erau neînarmați, nu le făcea deloc plăcere. Făcură cu toții calea întoarsă, cu excepția lui Brading. Înarmat cu lanternă și pistol, acesta se afundă curajos în pădure. Traversînd cu greu hățișul unor arbuști, ajunse într-un mic luminiș și acolo cutezanța sa își primi răsplata, căci găsi, în sfîrșit, cadavrul victimei sale. Dar nu era o panteră. Ceea ce era putem citi pînă în ziua de azi pe o piatră de mormînt mîncată de vreme din cimitirul satului și adeverită zilnic, timp de mai mulți ani, la marginea gropii, de trupul încovoiat și de fața zbîrcită de suferință a bătrînului Marlowe. Fie ca sufletul său, ca și al nefericitei sale copile, să se odihnească în pace.

Pace lor și mîngîiere!

HENRY JAMES

(1843—1916)

Henry James, unul dintre întemeietorii romanului modern, s-a născut la New York, într-o familie cu origine dublă, irlandeză și scoțiană. Averea lăsată de bunicul său, milionarul William James of Albany, scutește urmașii de griji materiale, îngăduindu-le să-și urmeze în deplină libertate gusturile și vocația. Tatăl scriitorului, filozof, prieten cu Emerson, ține să dea fiilor o educație cosmopolită. Henry și fratele său, William, prestigiosul filozof și psiholog de mai târziu, sînt încredințați unor profesori particulari, urmează diferite școli, inclusiv în străinătate. În 1862, Henry începe să studieze dreptul la Harvard, dar renunță curînd, dedicîndu-se scrisului.

Primul retorician al romanului pledează pentru dramatizarea acțiunii, pentru unitatea perspectivei narative, precum și pentru rigoare în construcția romanescă, ce trebuie să elimine neglijențele și hazardul povestirii tradiționale. Romanul poate deveni astfel „cea mai înaltă formă artistică", organizînd superior „uriașa pînză de păianjen" a experienței personale.

Autorul rămîne neîntrecut în studiul ambiguităților și al complexităților relațiilor interumane, al delicatelor cazuri de conștiință, ori al personajelor obsedate. Iluminarea prin contrast este procedeul prin care obține

acea programatică, superbă claritate clasică: corupția privită cu ochii inocenței *(Ce știa Maisie*, 1897), ori confruntarea Lumii Noi cu Europa bătrînă și degenerată *(Între două țărmuri*, 1877, *Europenii*, 1878, *Daisy Miller*, 1878, *Portretul unei doamne*, 1881).

Din rațiuni metodologice, continentul operelor jamesiene este cartografiat în perioade de creație. Prima, cuprinsă între 1875—1886, păstrează urmele influenței lui Nathaniel Hawthorne. Prietenia și încurajarea lui William Dean Howells îl susțin în fața editorilor și publicului, cărora le-a trebuit timp pentru a se obișnui cu complexitatea scrierilor sale, circumscrise mai curînd unui univers estetic, sieși suficient, decît aventuroasei realități americane. După o perioadă de construcție, urma una de tezaurizare a tradiției și valorilor specifice. Cu volumul din 1875 — *A Passionate Pilgrim and Other Tales (Un pelerin pasionat și alte povestiri)*, eroii lui Henry James își încep pelerinajul transatlantic, pentru redescoperirea izvoarelor.

În perioada mijlocie (1886—1901), continuă procesul de depersonalizare, de obiectivare a prozei jamesiene, care capătă totodată o mai bogată încărcătură imagistică. Fraza se nuanțează, meandrează în digresiuni și fine precizări. Acum apar: *The Princess Casamassima (Prințesa Casamassima)*, 1886, *The Tragic Muse (Muza tragică)*, 1890, *Vîrsta ingrată*, 1899, precum și cîteva din cele mai cunoscute nuvele: *O coardă prea întinsă*, 1898, *The Altar of the Dead (Altarul morților)*, 1895, *The Figure in the Carpet (Desenul din covor)*, 1896, *Fiara din junglă*, 1903.

Ultima perioadă, a capodoperelor maturității tîrzii, vădește o întoarcere la romanul internațional: *Aripile porumbiței*, 1902, *Ambasadorii*, 1903, *The Golden Bowl (Potirul de aur)*, 1904.

Rămasă neterminată, călătoria în timp din *The Sense of the Past (Sentimentul trecutului)* anunța o interesantă direcție în cariera autorului.

Considerate printre cele mai bune povestiri fantastice ale tuturor timpurilor, *O coardă prea întinsă (The Turn of the Screw)* și *Urmărirea (The Jolly Corner)*, scrieri elaborate, de maturitate, au stîrnit numeroase controverse printre exegeți. Ultima ni se pare a limpezi și nucleul tematic al unei nuvele de tinerețe: *Un pelerin pasionat*. Alăturarea celor două texte sprijină, credem, interpretarea noastră din *Prefață*, în sensul că prezența fantasticului (motivul dublului și al transferului de identitate) la Henry James are mai puțin o semnificație psihologică și mai curînd una estetică.

URMĂRIREA

I

Toți mă întreabă ce „părere" am, spunea Spencer Brydon, iar eu le răspund după împrejurare — ba scuzîndu-mă, ba eschivîndu-mă, ba scurtîndu-i de la bun început cu toate ineptiile lor. Pentru ei, tot nu ar avea nici o importanță, în orice caz, căci, și de-aș putea răspunde pe loc la o întrebare atît de prostească despre un subiect așa de mare, „părerile" mele s-ar rezuma oricum aproape exclusiv la propria-mi persoană."

Se adresa domnișoarei Staverton, căreia, de cîteva luni, nu pierduse absolut nici un prilej de a-i vorbi; dorința de-a o vedea, mîngîierea și sprijinul ce părea să-i vină din relația cu ea, ocupaseră repede primul loc în fruntea considerabilei serii de surprize încă foarte vii stîrnite de revenirea sa neînțeles de tîrzie în America. Totul îl uimea într-un fel sau altul; ceea ce era oarecum firesc în situația unei persoane care, vreme îndelungată, își ignorase în chip deliberat căminul,

străduindu-se din răsputeri să lase cît mai mult loc surpri
zelor de tot felul. Le acordase mai mult de treizeci de an
— treizeci şi trei, mai exact — şi, într-adevăr, spectacolul lor
era vrednic de generozitatea lui.

Părăsise New Yorkul la vîrsta de douăzeci şi trei de ani —
acum, avea cincizeci şi şase. Doar dacă nu ar fi evaluat timpul
aşa cum simţea el uneori de cînd se repatriase, în care caz ar
fi trăit mai mult decît îi e dat îndeobşte unui muritor. Îşi
spunea adesea, cum îi spunea şi domnişoarei Alice Staver
ton, că ar fi fost nevoie de o absenţă mai lungă şi de o minte
şi mai înstrăinată decît cele de care se făcuse vinovat, pentru
a justifica schimbările, noutăţile, ciudăţeniile şi, mai ales,
enormităţile, în sens bun sau rău, ce-l asaltau oriîncotro îşi
întorcea privirea.

Cel mai mult îl intriga lipsa de previziune; fusese convins
că de la un deceniu la altul devine în chipul cel mai liberal şi
mai inteligent, tot mai deschis faţă de schimbări. Acum vedea
că se înşelase; era frustat de ceea ce crezuse că va găsi cu si
guranţă, găsea ceea ce nici prin gînd nu i-ar fi trecut. Valo
rile şi ierarhiile erau răsturnate, lucrurile urîte la care se aş
teptase, lucrurile urîte ale îndepărtatei sale tinereţi, cînd
prea repede se deşteptase în el simţul urîţeniei — acele stranii
fenomene îl fermecau parcă; în vreme ce lucrurile „şic" moder
ne, colosale, faimoase, acelea pentru care în mod deosebit tra
versase oceanul, asemenea multor curioşi naivi ce vin în fie
care an să le vadă, tocmai ele alcătuiau sursa consternării sale.

Erau tot atîtea capcane de nemulţumire, cărora piciorul
său neobosit le declanşa constant resortul. În general, spec
tacolul se arăta interesant, dar mult prea şocant, dé nu l-ar
fi salvat o realitate mai subtilă. Privită în această lumină,
mai adevărată, întoarcerea sa nu era numai de dragul mon
struozităţilor; venise — şi n-avea nevoie de o profundă introspecţie pentru a stabili acest lucru — venise dintr-un impuls
fără nici o legătură cu ele.

Scopul său era, cu o expresie pompoasă, să-şi vadă „pro
prietatea" de care-l despărţiseră mai bine de patru mii de mile

vreme de o treime de secol, sau, cu o expresie mai puțin sordidă, cedase dorinței de a-și vedea casa din colțul select, cum îi spunea el, de obicei, cu tandrețe — cel în care venise pe lume, acolo unde trăiseră și muriseră numeroși membri ai familiei, își petrecuse vacanțele copilăriei ultrașcolite și în care înfloriseră puținele relații sociale ale scrobitei sale adolescențe. Înstrăinată pentru o perioadă atît de lungă, proprietatea ajunsese, în urma morților succesive ale celor doi frați și prin expirarea unor mai vechi contracte, în exclusivitate, în mîinile sale. Mai avea o casă, nu la fel de „bună" — colțul select fiind de multă vreme extins și consacrat.

Valoarea celor două reprezenta principalul său capital, cu un venit constînd, în acești ultimi ani, din rentele respective care (mulțumită tocmai valorii și originalității lor) nu fuseseră niciodată foarte scăzute. Putuse trăi în „Europa", pe seama acestor concesiuni new-yorkeze, ba chiar avusese posibilitatea să-și reconstruiască a doua proprietate, o casă simplă ce se părăginise de tot într-un an de zile, la o scară mult mai mare.

Erau posesiuni de preț, fără îndoială, dar, de cînd sosise, se descoperea făcînd mai mult ca oricînd o netă deosebire între ele. Casa de la stradă, situată la vest de două blocuri îndrăznețe, se află deja în construcție, urmînd să devină un edificiu înalt, cu mai multe apartamente. Urcase pe schele cu cîtva timp în urmă, pentru a da dispoziții în vederea acestei transformări și acum, cînd lucrările erau în curs de desfășurare, descoperise cu uimire că, fără să fi posedat mai înainte nici un grăunte de experiență, dovedise totuși inteligență, ba chiar imrecare pricepere. Trăise toată viața atît de refractar unor astfel de preocupări și interesat de lucruri cu totul deosebite, încît nu știa ce să creadă constatînd cum înmugurea într-un compartiment necunoscut al minții sale o asemenea abilitate în afaceri și un simț al construcției. Aceste virtuți, atît de răspîndite în prezent în jurul său, fuseseră latente și în propriul suflet — unde s-ar fi putut crede că dorm somnul cel de veci.

Şi iată că acum, la minunata vreme de toamnă — toamna cel puţin era o explozie pură în acel oraş îngrozitor — el se dedica neabătut operei sale, agitîndu-se în taină, fără să „pese" că afacerea era, după cum se spunea, vulgară şi sordidă, gata mereu să urce scări, să meargă pe scînduri, să dea materiale şi să le cerceteze ca un expert, să pună întrebări, în fine, să ceară explicaţii şi să-şi bată capul cu o mulţime de cifre. Îl amuza, aproape că îl fermeca — şi, ca o coincidenţă, o amuza, chiar mai mult, pe Alice Staverton, deşi o fermeca probabil mult mai puţin. Ei, însă, nu-i folosea, aşa cum îi folosea *lui* — şi încă într-o măsură uimitoare. Ştia că nimic nu se mai putea adăuga fericirii ei, aşa cum se găsea acum, în după-amiaza vieţii, o proprietară sobră şi cumpătată a locuinţei sale din Irving Place, în care reuşise cu abilitate să se menţină în tot cursul carierei sale aproape exclusiv new yorkeze. Dacă drumul într-acolo îi era mai cunoscut acum decît oricare altul din lunga listă a adreselor ce păreau să transforme oraşul într-o pagină dintr-un uriaş registru al stării civile, fantastic multiplicată, plină de linii încrucişate şi de cifre — dacă, pentru mîngîierea sa, îşi formase obiceiul de a merge acolo, aceasta se datora nu în mică măsură faptului că întîlnise în deşertul vînzărilor *en gros*, făcînd notă discordantă cu epidemia vulgară de opulenţă, forţă şi succes, o mică oază în care obiectele şi umbrele delicate aveau acuitatea notelor unei voci înalte, perfect lucrate, şi din care spiritul de economie emana precum parfumul unei grădini. Prietena sa de odinioară locuia cu o singură cameristă şi ştergea cu propriile mîini, praful de pe lucrurile vechi, curăţa lămpile sau lustruia argintăria; se ţinea departe, cît putea de îmbulzeala modernă, dar îşi părăsea rezerva şi participa curajoasă la înfruntare, atunci cînd provocarea se adresa cu adevărat „spiritului", în privinţa căruia recunoştea, mîndră şi puţin timidă, că aparţinea unui timp superior, unei comunităţi şi îndepărtate, antidiluviene, perioade şi ordini sociale. Se folosea la nevoie de tramvaie — acele maşinării infernale pentru care oamenii se căţără în picioare, rîuri se îngrămă-

desc naufragiaţii cuprinşi de panică după bărcile de salvare; înfrunta, dacă era silită, toate zguduirile şi tot calvarul vieţii publice; şi totuşi îşi păstra acea graţie înşelătoare ce te făcea să te întrebi dacă era o tînără şi frumoasă doamnă, care părea puţin trecută din pricina necazurilor, ori o femeie mai în vîrstă, arătînd foarte bine, fiindcă nu pusese niciodată nimic la inimă. Mai erau, pe urmă, frecventele referiri la întîmplări şi amintiri familiare, ce făceau ca ea să-i pară tot atît de minunată ca o pală floare presată (o raritate în primul rînd), încît, şi fără alte suavităţi, i-ar fi fost suficientă răsplată pentru efortul său. Posedau cunoştinţe comune, cunoştinţele „lor" (acest posesiv discriminator era tot timpul pe buzele ei) despre figuri din trecut, prezenţe colorate în cazul lui de experienţa unui bărbat, de frivolitatea unui pribeag, de plăceri, infidelităţi, de întîmplări ciudate şi neînţelese pentru ea, pe scurt, de „Europa", dar încă neestompate, încă vii şi dragi, încă slujite de acea pioşenie a spiritului de la care ea nu se abătuse niciodată.

Îl însoţise într-o zi să vadă cum i se înălţa „blocul"; el o ajutase să urce, îi explicase planurile sale şi i se întîmplă să poarte de faţă cu ea o discuţie scurtă dar aprinsă cu şeful lucrărilor, reprezentantul firmei constructoare. Se pomenise „înfruntîndu-l" energic pe acel individ pentru că nu respectase un amănunt al schemei convenite împreună şi-şi pledase cazul atît de logic şi abil încît, după ce roşise fermecător în cîteva rînduri şi se bucurase de triumful lui, ea-i spusese mai tîrziu (deşi seriozitatea nu făcea decît să sporească efectul ironiei) că el îşi neglijase prea mult timp vocaţia. Dacă ar fi rămas acasă, i-ar fi luat-o înainte inventatorului zgîrie-norilor. Dacă ar fi rămas acasă, şi-ar fi descoperit la timp geniul pentru a inventa cine ştie ce nou stil arhitectural şi a-l practica pînă ce s-ar fi umplut de aur. Cuvintele ei aveau să-i revină în minte în săptămînile următoare, căci sunetul lor argintiu deşteptase unele din cele mai stranii şi mai profunde vibraţii ale sale, ce fuseseră mult timp înăbuşite.

Se insinuase în viața sa după primele două săptămîni, i se relevase pe neașteptate, cu brutalitate, acea ciudățenie nefirească. Îl întîmpinase aici — sub această imagine judeca el lucrurile, sau, în orice caz, și le reprezenta, tulburat și emoționat — sentimentul semăna foarte mult cu acela pe care ți-l dă întîlnirea cu un străin, un chiriaș nebănuit, la o cotitură întunecată, într-o casă goală. Ciudata analogie îl obsedă, pînă ce o înlocui cu alta mai potrivită: aceea a deschiderii unei uși în spatele căreia ar fi putut jura că nu se afla nimeni — ușa unei camere goale și întunecate, cu obloanele trase și în care totuși întîlnește, cu o tresărire puternică, abia stăpînită, o prezență provocatoare, un ceva implantat în mijlocul încăperii, înfruntîndu-l în întuneric. După acea vizită la casa aflată în construcție, se duse împreună cu însoțitoarea sa, s-o viziteze pe cealaltă, atît de superioară în toate privințele, care forma unul din colțurile răsăritene — colțul „select", fără îndoială, al străzii atît de decăzute și desfigurate acum în partea de vest și a bulevardului relativ conservator: Bulevardul își păstra încă pretențiile de decență, după cum spunea domnișoara Staverton. Lumea de altă dată dispăruse în cea mai mare parte, numele noi erau necunoscute și doar ici și colo dădeai întîmplător de vreunul ce-ți trezea o veche asociație, cît se poate de vagă, asemeni unei persoane foarte bătrîne pe care, întîlnind-o pe stradă la o oră tîrzie, simți impulsul de-a o urmări cu duioșie, pînă ce te asiguri că s-a întors cu bine în cuibul ei.

Prietenii noștri intrară împreună; Brydon își scoase cheia și deschise, căci, după cum explica el, din anumite motive, prefera să țină casa goală, angajînd doar o femeie cumsecade din vecinătate să vină cîte o oră în fiecare zi, pentru a aerisi, a mătura și a șterge praful. Spencer Brydon avea motivele sale și devenea tot mai conștient de ele, le găsea tot mai justificate cu fiecare vizită acolo, nu i le împărtășea pe toate prietenei sale, după cum nu-i mărturisise încă nici cît de des, cît de absurd de des venea. Străbătînd cu ea marile încăperi, îi îngăduia să vadă doar că pretutindeni domnea golul absolut,

și că de sus pînă jos nimic nu ar fi putut tenta un spărgător, cu excepția măturei doamnei Muldoon, sprijinită într-un colț. Doamna Muldoon tocmai se afla acolo și se ocupa volubilă de cei doi vizitatori, conducîndu-i dintr-o cameră în alta, deschizînd obloane și ridicînd cercevele — numai pentru a le arăta, după cum spunea și ea, cît de puțin era de văzut. Era, într-adevăr, puțin de văzut în cochilia uscată, unde distribuirea spațiului conform gustului unei epoci în care se trăia pe picior mare avea totuși pentru stăpînul casei mesajul său rugător, impresionîndu-l ca un servitor bătrîn, ceva în genul petiției unui slujitor de-o viață pentru o recomandație, ori chiar pentru o pensie; tot doamna Muldoon mai remarcă însă, că, deși era bucuroasă să-l îndatoreze pe domnul Brydon cu rondul ei de prînz, spera totuși să nu-i ceară niciodată un anume serviciu. Dacă s-ar fi întîmplat ca dintr-un motiv oarecare să-i pretindă să vină acolo după lăsarea întunericului, ea ar fi fost silită să-l roage să apeleze la serviciul altcuiva.

Faptul că nu era nimic de văzut nu o făcea pe vrednica femeie să se simtă în siguranță cu privire la ceea ce *ar fi putut* vedea și-i spuse de-a dreptul domnișoarei Staverton că nici unei doamne nu i se putea pretinde „să-i placă a bîntui pe la etajele de sus la ceasul rău". Casa nu avea gaze și lumină electrică, iar ea evocă o imagine de-a dreptul înspăimîntătoare a mersului ei prin marile încăperi cenușii — și cîte mai erau încă — avînd în mînă doar o feștilă chioară. Domnișoara Staverton răspunse cu un zîmbet privirii holbate de pe chipul cinstitei femei mărturisind că, fără îndoială, și ea s-ar fi abținut de la o asemenea aventură. În acest timp, Spencer Brydon păstra tăcerea — deocamdată; chestiunea privind ceasul „rău" din bătrîna sa casă devenise deja prea serioasă pentru el. Era ceva timp de cînd începuse să „bîntuie", știa ce înseamnă să ți se facă părul măciucă, după cum știa foarte bine pentru ce, în urmă cu trei săptămîni, pusese cu propria mînă, o legătură de luminări destinate unor asemenea aventuri, în fundul unui sertar al vechiului și elegan-

tului bufet ce ocupa ca o mobilă „fixă" nișa încăpătoare din sufragerie.

Acum făcu haz pe seama celor două femei, schimbînd însă repede subiectul. Motivul era, în primul rînd, că rîsul său părea chiar atunci să trezească ciudatul ecou, rezonanța umană conștientă (nici el nu știa cum s-o numească) pe care i-o trimiteau în auz, atunci cînd era singur acolo, zgomotele produse, ori imaginația; în al doilea rînd, i se păruse o clipă că Alice Staverton fusese pe punctul de a-l întreba, de parcă ar fi presimțit ceva, dacă nu cumva obișnuia să dea tîrcoale pe-acolo. Pentru anumite intuiții ale ei, el nu era pregătit și, în orice caz, reuși să evite întrebarea, pînă ce doamna Muldoon îi părăsi, ducîndu-se în alte camere.

Putea spune acum, într-un loc atît de sacru, tot ceea ce avea de spus, fără rețineri, așa încît o cascadă de declarații fu declanșată de remarca prietenei sale, după ce-și rotise o privire încîntată în jur:

— Nu vrei să spui, sper, că au de gînd să distrugă *această* casă!

Răspunsul lui veni prompt, odată cu mînia redeșteptată: era exact ceea ce voiau și pentru ce veneau pe capul lui zilnic, cu încăpățînarea unor oameni care nu pot pricepe în ruptul capului preferințele decente ale unui seamăn de-al lor. Regăsise locul așa cum îl știa și nu putea reda în cuvinte cît îl interesa și ce bucurie îi producea. Mai existau și alte valori în afară de blestematele afaceri imobiliare, încît pe scurt, pe scurt...! Aci domnișoara Staverton îl întrerupse:

— Pe scurt, vei profita atît de mult din zgîrie-norul tău, trăind în lux de pe urma acelor venituri cîștigate în chip discutabil, încît îți poți permite din cînd în cînd să devii sentimental aici!

Pentru el, zîmbetul ei avea, ca și cuvintele, acea blîndă ironie ce-i însoțea jumătate din conversație; o ironie lipsită de răutate, născîndu-se tocmai din faptul că avea atîta imaginație — nu de genul sarcasmelor ieftine în virtutea cărora pretind majoritatea indivizilor de „societate" reputația

de inteligență, cînd, de fapt, le lipsește cu desăvîrșire. Chiar în acea clipă, îi plăcea să știe că, răspunzîndu-i după o scurtă ezitare: „Mda: cred că așa stau lucrurile", imaginația ei îi va face dreptate. Îi explică apoi că, și de n-ar fi cîștigat un singur dolar de pe urma celeilalte case, o va păstra, totuși pe aceasta; și-i mai vorbi, în vreme ce se plimbau agale, de stupefacția produsă deja de refuzul său, de confuzia pe care simțea că o creează persoana sa.

Îi povesti cît valora pentru el tot ce citea în acea casă, în simpla priveliște a pereților, în configurația camerelor, în sunetul pașilor pe podele, în senzația pe care i-o dădea chiar și numai atingerea vechilor mînere sferice de la ușile de mahon, ce-i șngerau apăsarea palmelor celor duși de pe lume; în fine, trecerea celor șaptezeci de ani pentru care depuneau mărturie toate aceste lucruri, analele a trei generații apropiate, socotind-o și pe aceea a bunicului său mort aici, precum și cenușa imaterială a tinereții lui de mult apuse, plutind în aer, ca o pulbere microscopică. Ea îl asculta în tăcere, era o femeie care îți răspundea, în intimitate, dar care nu sporovăia niciodată. Nu risipea în jur nori de cuvinte; aproba, încuraja, fără să recurgă la ele. La sfîrșit, doar merse ceva mai departe decît o făcuse el însuși:

– Atunci, cine știe? Poate vei dori totuși să locuiești aici.

Îl inhibă într-adevăr, căci nu la asta se gîndise, cel puțin, nu în sensul atribuit de ea cuvintelor sale.

– Vrei să spui că aș putea să rămîn de dragul ei?

– Ei, da, cu o asemenea casă...!

Avea totuși prea mult tact pentru a pune punctul pe un *i* atît de ridicol și aceasta era o ilustrare a faptului că nu vorbea mult. Cum ar fi putut cineva – cît de cît inteligent – să insiste ca altcineva să „vrea" să locuiască în New York?

– O, exclamă el, aș fi putut (căci mi s-a oferit prilejul în fragedă tinerețe), mi-aș fi putut petrece aici toți acești ani. Totul ar fi fost altfel atunci și, îndrăznesc să spun, destul de „amuzant". Dar aceasta-i altă chestiune. Și pe

urmă, toată frumusețea, mă refer la perversitatea mea, la refuzul meu de a accepta un „tîrg" — constă în absența totală a unei rațiuni. Nu-ți dai seama că, dacă aș fi avut vreuna, ar fi trebuit să aleg cealaltă cale, că ar fi fost în mod inevitabil o chestiune de dolari? Aici nu există altă rațiune, decît dolarul. Haide atunci să ne lipsim de toate acestea, chiar și de fantoma lor.

Se găseau acum în hol, gata de plecare, dar, din locul în care stăteau, aveau, printr-o ușă deschisă, o perspectivă largă a salonului principal, cu răsfățul său aproape antic de spații între ferestre. Privirea ei reveni din acea călătorie și, pentru o clipă, o întîlni pe a lui.

— Ești sigur că o „fantomă" nu ajută mai curînd?...

El simți pur și simplu că pălește. Dar aveau probabil oricum să ajungă aici. Căci răspunsul său fu, după cum credea el, ceva între o uitătură holbată și un rînjet.

— O, fantomele — bineînțeles, locul trebuie să fie tiesit de ele. Aș suferi, dacă ar lipsi. Sărmana doamnă Muldoon are dreptate și de aceea nu i-am cerut mai mult decît să treacă pe aici.

Privirea domnișoarei Staverton se pierdu din nou și era clar că prin minte îi treceau tot felul de gînduri nerostite. Poate chiar i se păruse, pentru o clipă, că vede în acea încăpere somptuoasă închegîndu-se o imagine indefinită. Simplificată, precum masca mortuară a unui chip frumos, aceasta produsese cumva asupra ei un efect precum ivirea unei expresii în ghipsul „solidificat" al efigiei comemorative. Indiferent ce va fi simțit, de pe buze îi ieși o vagă platitudine.

— Ei, dacă ar fi mobilată și locuită...!

Părea să dea de înțeles că, dacă ar fi fost mobilată, el ar fi putut fi mai puțin refractar ideii de a rămîne. Trecu însă imediat în vestibul, ca pentru a se debarasa de propriile cuvinte. O clipă mai tîrziu, el deschisese ușa și ieșiseră amîndoi pe trepte. În vreme ce scormonea prin buzunare după cheie, plimbîndu-și privirea într-o parte și-n alta a străzii,

prezența oarecum brutală a Bulevardului îl făcu pe Brydon să se gîndească la asaltul luminii Deșertului asupra călătorului ieșit dintr-un mormînt egiptean. Mai înainte de a păși în stradă, el se încumetă să dea glas răspunsului strîns în el:

— Pentru mine *este* locuită. Pentru mine *este* mobilată.

La care ea scoase un oftat și un „O, da...!" cît se poate de vag și discret, căci părinții lui și sora favorită, fără a mai pomeni de o sumedenie de alte rude, trăiseră și muriseră acolo. În interiorul acelor pereți, era zidită o viață nepieritoare.

Trecuseră cîteva zile de la acea întîmplare și cei doi se aflau din nou împreună. El îi mărturisise iritarea produsă de curiozitatea agasantă a cunoștințelor sale cu privire la părerile lui despre New York. Nu ajunsese încă la nici una care să poată fi reprodusă public, cît privește ceea ce „gîndea" (în bine sau în rău despre cele întîlnite) ei, bine, îl acapara un singur subiect. Era narcisism pur și mai era, dacă voia, o obsesie morbidă. Descoperea că totul se reducea la întrebarea: cum ar fi fost el, ce viață ar fi dus și ce ar fi devenit dacă nu ar fi plecat de la bun început. Mărturisind pentru prima dată cît de mult îl preocupa acea speculație absurdă — care dovedea, fără îndoială, obiceiul de a se gîndi numai la sine — el își afirmă cu această ocazie și neputința de a găsi vreo altă sursă de interes, ori vreo altă chemare pe pămîntul natal.

— Ce s-ar fi întîmplat cu mine, ce aș fi devenit? Mă tot întreb, absolut prosteşte, ca și cum aș putea afla! Văd ce a făcut acest răstimp din toți cei pe care-i întîlnesc și încerc o durere adîncă, pînă la exasperare, gîndindu-mă că ar fi făcut și din mine altceva decît ce sînt. Doar că nu-mi pot da seama *ce*, iar frămîntarea și chinul curiozității niciodată satisfăcute mă fac să-mi reamintesc ceea ce am simțit o dată sau de două ori, cînd, gîndindu-mă bine, am descoperit motive să ard vreo scrisoare importantă fără s-o deschid. Mi-a părut rău, am regretat amarnic — n-am știut niciodată ce conțineau scrisorile acelea. Poate vei spune că-i un fleac!

— Nu spun asta, îl întrerupse cu gravitate domnișoara Staverton.

Ședea lîngă foc, iar el se plimba încolo și-ncoace prin fața ei, preocupat intens de ideea sa și inspectînd din cînd în cînd, cu monoclul, fermecătoarele nimicuri vechi de pe policioara căminului. Intervenția ei îl făcu să-i arunce o privire scurtă, ceva mai aspră.

— Nici nu mi-ar păsa, dacă ai spune-o, zise el, rîzînd totuși, și în orice caz aceasta nu e decît o figură de stil pentru a exprima ceea ce simt acum. Dacă nu-mi urmam cursul tinereții mele vicioase — înfruntînd aproape blestemul tatei, aș putea spune; dacă nu o țineam tot așa, dincolo, „peste ocean" din prima pînă în ultima zi, fără nici o umbră de îndoială ori de remușcare; dacă, mai presus de toate, nu mi-ar fi plăcut, dacă nu aș fi adorat pur și simplu viața aceea, cu o teribilă trufie pentru opțiunea mea, orice abatere de la ceea ce am trăit trebuie să fi avut un efect deosebit asupra vieții și „formației" mele. Aș fi rămas aici — dacă ar fi fost posibil; iar la douăzeci și trei de ani eram prea tînăr pentru a judeca, *pour deux sous*[1], dacă *ar fi fost* posibil. Dacă aș fi așteptat, s-ar fi putut să descopăr că era, iar atunci, rămînînd aici, s-ar fi putut să devin unul din aceste tipuri umane aspre și întreprinzătoare, călite de viața și mediul lor. Nu că aș avea admirație pentru ei — întrebarea dacă au farmec ori dacă îi farmecă și altceva pe lîngă posesiunea unor sume cît mai mari de bani nu are nici o legătură cu ceea ce discut acum; întrebarea e doar ce variantă fantastică și totuși perfect posibilă a devenirii mele am ratat. Mă gîndesc că posedam atunci, în străfundurile ființei mele, un straniu *alter ego*, cum doarme floarea deplină în bobocul strîns, și că eu i-am retezat creșterea transferind-o în altă climă ce a ucis-o.

— Și te întrebi cum ar fi arătat acea floare, zise domnișoara Staverton. La fel și eu, de vrei să știi; e ceea ce m-a

[1] Cîtuși de puțin (fr.).

frământat în toate aceste săptămîni. Cred în acea floare, continuă ea, cred că ar fi fost minunată, colosală.

— Mai ales, colosală! repetă oaspetele ei, și-mi mai închipui, în aceeași ordine de idei, că ar fi fost de-a dreptul hidoasă și agresivă.

Nu crezi asta, replică ea, căci atunci nu te-ai mai gîndi. Ai fi sigur și ți-ar ajunge. Ceea ce simți — și ceea ce simt și eu *în locul dumitale* — este că ai fi avut putere.

M-ai fi plăcut așa? întrebă el.

Răspunsul veni aproape fără ezitare:

- Te-aș fi plăcut oricum.

— Înțeleg. Ți-ar fi plăcut, ai fi preferat, să fiu miliardar.

- Te-aș fi plăcut oricum, repetă ea simplu.

Stătea în fața ei nemișcat — răspunsul îl imobilizase. Înțelegea tot ceea ce era cuprins în el și faptul că nu răspunse nimic dovedea acest lucru.

- Cel puțin știu ce sînt, se mulțumi el să continue; reversul medaliei este destul de clar. Nu am construit nimic, nu am fost folositor nimănui — lumea dintr-o sută de cartiere abia dacă mă găsește suficient de decent. M-am rătăcit pe cărări străine, m-am închinat unor zei străini; trebuie să-ți fi dat seama de asta foarte bine — de fapt, mi-ai și spus-o — că am dus, în toți cei treizeci de ani, o viață egoistă, frivolă, scandaloasă. Și vezi ce a făcut din mine?

Ea îl întrerupse cu un zîmbet.

— Poți vedea ce a făcut din *mine*.

- O, pe dumneata nimic nu te-ar fi putut schimba. Ești născută să fii ceea ce ești, oriunde și oricum, ai o perfecțiune pe care nimic nu ar fi putut s-o corupă. Și nu vezi că, de n-ar fi fost exilul meu, nu ar fi trebuit să aștept pînă acum...?

Își reprimă însă ciudatele remușcări.

— Lucrul cel mai important, zise ea repede, pare să fie acela că nu a distrus nimic. Prezența dumitale aici în cele din urmă. Nu a distrus asta. Nici că vorbești de... Fu rîndul ei să șovăie. El se întreba ce se ascundea sub emoția ei reținută.

— Crezi atunci — dar e îngrozitor! — că nu aș fi putut fi oricum mai bun?

— O, nu! Departe de așa ceva!

Spunînd acestea, se ridică și se apropie de el.

— Doar că nu-mi pasă, zîmbi ea.

— Vrei să spui că sînt destul de bun?

Ea se gîndi puțin.

— Ai crede, dacă ți-aș spune-o eu? Vreau să spun, te-ar liniști, ți-ar înlătura toate îndoielile?

Apoi, ca pentru a-i demonstra că el se înșela, că îl stăpînea o idee pe care, oricît de absurdă, nu o putea înlătura încă:

— O, nici ție nu-ți pasă — cu o deosebire: nu-ți pasă de nimic afară de tine însuți.

Spencer Brydon recunoștea asta — o spusese el însuși. Totuși ținu să specifice:

— Eu nu sînt *el*. *El* nu mă reprezintă. Este cu totul altă persoană. Dar vreau să-l văd, adăugă el, am posibilitatea și mă voi folosi de ea.

Privirile lor se întîlniră o clipă și în ochii ei ghici că-i intuise sensul cuvintelor sale ciudate. Nici unul nu spuse însă nimic, iar aparenta ei înțelegere, fără mirare, fără nici o ieftină ironie, îl impresionă mai adînc decît orice altceva pînă atunci, oferindu-i pe loc, în crisparea lui perversă, ceva ca un aer respirabil. Cuvintele ei fură însă cu totul neașteptate:

— Eu l-am văzut.

— Dumneata?

— L-am văzut în vis.

— O, în vis...! Era dezamăgit.

— Dar de două ori, continuă ea. L-am văzut ca pe dumneata acum.

— Ai visat același vis...?

— De două ori, repetă ea. Același.

Asta-i spunea ceva, totuși și-i făcea totodată plăcere.

— Mă visezi, deci?

— Îl visez pe *el*, zîmbi ea.

Ochii lui o cercetau din nou.

— Atunci știi totul despre el. Cum arată nefericitul?

Ea șovăi și, parcă pentru a scăpa, din motive știute doar de ea, de insistența lui, întoarse capul.

— Am să-ți spun altă dată.

II

Din acea zi, abandonarea în obsesiile proprii și cultivarea a ceea ce credea din ce în ce mai mult a fi privilegiul său căpătară tot mai mult pentru el caracterul unei virtuți, un rafinament subtil, un neînțeles farmec secret. Pentru asta trăise în ultimele săptămîni — căci într-adevăr simțea că trăiește abia după ce domnișoara Muldoon se retrăgea, iar el începea să viziteze spațioasa casă de la mansardă pînă în pivniță și, asigurîndu-se că e singur, se simțea în sfîrșit pe deplin stăpîn. Putea, după cum își spunea în gînd, să se desfășoare în voie. Uneori, venea de două ori în douăzeci și patru de ore; cel mai mult îi plăcea la vremea cînd se lăsa întunericul, în scurtul amurg autumnal; la ora aceea se simțea plin de speranță. Atunci i se părea că poate rătăci și aștepta în cea mai deplină intimitate, aștepta și asculta, atunci își simțea toată atenția — ce nu fusese niciodată atît de fină — concentrată asupra pulsului încăperilor mari și neguroase: avea preferință pentru intervalul în care nu se aprindeau încă lămpile și grozav și-ar fi dorit să poată prelungi învăluitoarea vrajă crepusculară. Mai tîrziu — rareori cu mult înainte de miezul nopții, dar atunci urma o îndelungată veghe — sta de pază cu feștila-i tremurătoare; înainta încet, ridicînd-o deasupra capului, luminînd la distanță, bucurîndu-se mai ales de perspectivele largi — punți de comunicare între camere și-n lungul coridoarelor, lunga, dreapta șansă ori scenă, cum i-ar fi zis el, pentru revelația pe care o moșea. Putea „lucra" fără să atragă atenția, nimeni nu avea nici cea mai vagă idee, nici chiar

Alice Staverton, care era pe deasupra și o mină de discreție, nu știa tot adevărul.

Intra și ieșea cu siguranța și calmul proprietarului; pînă acum hazardul îl favorizase, căci, dacă s-ar fi întîmplat să fie văzut uneori de vreun „ofițer" intrînd la ora unsprezece și treizeci, nu fusese, în schimb, surprins, din cîte știa el, ieșind la ora două. Se îndrepta într-acolo în serile reci, răcoroase de noiembrie, ajungînd de regulă tîrziu, odată cu lăsarea întunericului. Îi era mai ușor cînd cina în oraș, căci dădea impresia că se îndreaptă spre un club ori spre hotelul unde locuia. Cînd pleca de la club, dacă nu cinase în oraș, se putea crede că mergea la hotel, iar cînd pleca de la hotel, după ce-și petrecuse seara acolo, mergea la club, cu un cuvînt, totul era minunat; toate conspirau în a-l ajuta: în șirul experiențelor sale se ivise în sfîrșit ceva ce estompa, ce domolea și simplifica toate celelalte probleme de conștiință. Se plimba, discuta, reînnoia cu amabilitate cunoștințe vechi — răspundea, pe cît posibil, noilor comandamente sociale și, în general, în ciuda vieții sale plină de afit de multe legături, care, după cum i le prezentase domnișoara Staverton, ajutaseră foarte puțin în ochii celor ce l-ar fi urmărit în acești ani înălțării sale spirituale, el descoperea că era mai curînd agreat decît detestat. Într-un fel, reprezintă și el un succes social de mai mici proporții — și asta numai în ochii unor oameni care nu știau, de fapt, absolut nimic despre persoana lui. Nu era decît o tălăzuire de suprafață — murmurul saluturilor lor, pantomima lor exuberantă — după cum și el le răspundea cu gesturi extravagante, cu atît mai adînci, cu cît valorau mai puțin, ca într-un joc de *ombres chinoises*.[1] Cu gîndul, se proiecta tot timpul dincolo de bariera capetelor obtuze, inconștiente, în cealaltă viață, cea adevărată, consumată în așteptare; viața care, de îndată ce auzea în urma sa clinchetul marii uși de la intrare, începea să se desfășoare pentru el în colțul select la fel de ademenitor

[1] Umbre de chinezi (fr.).

precum primele măsuri din uvertura unei muzici profunde la bătaia ușoară a baghetei dirijorului.

Pîndea întotdeauna efectul primei lovituri de baston pe vechea pardoseală de marmură a holului — un mozaic mare în alb-negru, ce-și amintea că-i încîntase copilăria și care, după cum își dădea seama acum, sădise în el o primă concepție de stil. Zgomotul făcut de vîrful bastonului era un țăcănit reverberat de ecou, ca al unui clopot îndepărtat, afirmat — cine putea spune unde? — în adîncul casei, al trecutului, al acelei mistice lumi alternative ce-ar fi putut înflori pentru el, de nu ar fi abandonat-o, din fericire ori din păcate. Apoi, făcea, de fiecare dată, același lucru: își abandona, fără zgomot, bastonul într-un colț — revăzînd casa, drept o uriașă cupă din cristal de preț, vibrînd delicat la atingerea unui deget umed în jurul gurii. Cristalul conținea parcă acea virtuală lume mirifică și finețea infinită a murmurului său era geamătul patetic, abia perceptibil, al tuturor posibilităților abandonate, înăbușite, iar ecoul ce făcea el prin apelul prezenței lui mute era să le trezească la unica viață fantomatică de care se mai puteau bucura. Erau timide, iremediabil timide, dar nu cu adevărat sumbre; cel puțin nu așa cum le resimțise pînă atunci — mai înainte ca ele să fi îmbrăcat Forma aprig visată, Forma închegată, pe care uneori se vedea venind-o în vîrful degetelor, al pantofilor săi de seară, dintr-o cameră în alta, de la un etaj la altul.

Aceasta era esența visiunii — părînd poate nebunie curată atunci cînd era departe de casă și ocupat cu alte lucruri, dar căpătînd o perfectă verosimilitate de îndată ce-și relua veghea de noapte. Știa ca voia și ce urmărea; îi era la fel de clar, precum cifrele de pe un cec prezentat pentru a obține bani gheață. *Alter ego*-ul său „se plimba" — așa și-l imagina el, în vreme ce mobilul ciudatului chip în care-și petrecea acolo ore întregi i se înfățișa ca dorința de a-i ieși în drum și a-l cunoaște. Se prumbla încet, precaut, dar cuprins de o mare neliniște — domnișoara Muldoon

avusese perfectă dreptate cu figura ei de stil despre „a bîntui"; iar ființa vînată rătăcea și ea fără odihnă. Dar la fel de precaută și de crispată; convingerea probabilei ei evaziuni, de fapt, a încercării ei deja perceptibile de a se sustrage urmăririi, creștea de la o noapte la alta, impunîndu-i, în cele din urmă, o rigoare necunoscută vreodată. Știa că multă lume obișnuită să judece lucrurile la suprafață socotea că-și irosise viața, abandonîndu-se simțurilor, dar niciînd nu gustase o plăcere atît de rafinată precum tensiunea la care trăia acum, căci nici un sport nu-i mai cruse, în același timp, răbdarea și curajul urmăririi unei creaturi mai viclene și poate mai feroce, într-o înfruntare directă, decît oricare fiară a pădurii. Era vorba, din nou, de termenii, comparațiile, poate chiar de practicile însești ale vînătorii; în anumite clipe, îi reînviau chiar în minte incidente din experiența sa întîmplătoare de vînător — amintiri din tinerețe despre mlaștini, munte sau deșert, sporindu-i surescitarea prin irezistibila forță a analogiei. Se pomenea uneori — după ce-și punea unica luminare pe policioara căminului ori în vreo firidă — că se retrage în umbră, sau se ascunde în spatele unei uși ori în vreo nișă, așa cum căuta odinioară protecția unei stînci sau a unui copac, își ținea respirația și trăia bucuria clipei — acea încordare supremă cunoscută doar amatorului de vînat mare.

Nu-i era teamă (deși își punea întrebarea așa cum și-i închipuia făcînd pe vînătorii de tigri din Bengal ori pe cei încolțiți de marele urs din Munții Stîncoși); deoarece — în această privință cel puțin putea fi sincer! — avea impresia atît de intimă și de ciudată, că el însuși provoca, dacă nu spaimă, în orice caz, o încordare ce depășea în acuitate orice sentiment de care se simțea capabil. Distingea diferite categorii, îi deveneau, de-a dreptul, familiare, semnele alarmei stîrnite de prezența și vigilența sa; deși făcîndu-l totuși să observe cu teamă că stabilise poate o relație, că beneficia poate de o conștiință unică în istoria omului.

Destui oameni au fost în timpuri mai vechi ori mai noi terorizați de vedenii. Dar cine mai răsturnase vreodată situația devenind el însuși, în lumea spectrelor, o incalculabilă teroare? Poate că ar fi găsit împrejurarea sublimă, dacă ar fi îndrăznit să mediteze la ea, e drept însă, că el nu insista prea mult asupra acestui privilegiu. Prin exercițiu, dobîndise, cu timpul, o uimitoare capacitate de a pătrunde întunecimea depărtărilor și colțurilor, de a restitui inocenței lor viclenniile luminii schimbătoare, travestiul fantastic pe care-l căpătau în întuneric simple umbre, prin incidențe ale refracției ori datorită perspectivelor înșelătoare; se descotorosea de luminarea sa chioară — putea hoinări și fără ea, străbătînd alte camere, mulțumindu-se să știe că la nevoie era acolo, pentru a-și găsi drumul, proiectînd în jur, dacă voia, o lumină difuză. Noua sa facultate de a se orienta în întuneric îl făcea să se simtă ca o felină periculoasă ce se furișa în voie; se întreba dacă în asemenea clipe s-ar fi putut bolborosi în jur cu niște ochi galbeni, strălucitori, și ce-ar fi însemnat pentru nefericitul *alter ego* nemilos încolțit să se vadă confruntat cu o asemenea ființă.

Prefera totuși geamurile luminate, ridica toate jaluzelele lăsate de domnișoara Muldoon, coborîndu-le cu grijă la plecare, ca ea să nu observe: îi plăceau — îl încîntau cu adevărat și, mai ales, în camerele de sus! — strălucirea dură, argintie a stelelor de toamnă în cadrul ferestrelor și, aproape în aceeași măsură, lumina felinarelor de pe stradă, luciul alb al luminii electrice pe care numai cu draperii l-ai fi putut ascunde vederii. Acestea reprezentau umanul, realul, socialul; aparțineau lumii în care trăise și se simțea mai în largul său în ciuda aparentei nepăsări, simțind protecția lor rece și impersonală. Îi dădeau curaj, într-adevăr, mai ales în camerele dinspre marea fațadă și din lateral; îi lipseau însă în întunecimea încăperilor centrale și a celor dosnice. Dar dacă uneori, în rondurile sale, perspectivele optice îl bucurau, tot de atîtea ori spatele casei îi apărea ca însăși jungla unde trăia prada sa. Casa avea acolo mai multe despărți-

turi, mai ales într-o „aripă" largă, subîmpărțită într-o mulțime de cămăruțe pentru servitori, plină de nișe și unghere de oficii și coridoare și de ramificațiile unei mari scări de serviciu, peste care se apleca de multe ori pentru a privi în jos — netulburat în gravitatea sa de conștiința întîmplătoare că, pentru un spectator, ar fi putut părea un delir mintal, jucîndu-se cu toată seriozitatea de-a v-ați ascunselea. Din afara casei poate că ar fi făcut și el această comparație ironică, dar, în interiorul zidurilor și în ciuda ferestrelor luminate, perseverența sa era imună la lumina cinică a New Yorkului.

Îi venise ideea să pună la încercare conștiința exasperată a victimei sale: căci de la început își propusese, o, și cît de limpede încă! să-și „cultive" întreaga percepție. Simțea că e în cel mai înalt grad deschisă cultivării — ceea ce nu era decît un alt nume pentru felul de a-și petrece timpul. Prin exersițiu o ascuțea pînă la perfecțiune. Devenise atît de fină, încît era acum conștient de impresii, de dovezi ale postulatului său general ce nu i s-ar fi putut releva dintr-o dată. Acesta era cazul unui fenomen petrecut adesea în ultimul timp în camerele de sus: recunoașterea — absolut fără greș și începînd dintr-o anumită noapte, cînd își reluase campania după o absență strategică de trei nopți — a unei prezențe ce-l urmărea de la o distanță respectabilă, cu scopul bine definit de a-i submina încrederea și trufia că doar el este băiatașul. Schimbarea îl îngrijora — pînă la urmă îl înfrînse, căci dovedea, dintre toate semnele posibile, pe cel mai puțin potrivit cărții sale. Era ținut sub observație — în vreme ce el rămînea orb în esență și, în acele cazuri, singura soluție erau întoarcerile bruște, recîștigările rapide de teren. Se-nvîrtea în cerc, pe urmele propriilor pași, de parcă voia să surprindă măcar aerul mișcat, curentul vremii altei rotiri fulgerătoare. E drept că gîndurile total dezorientate ale acestei manevre îi aminteau de personajul Pantaleon, din mascarada de Crăciun, zăpăcit și înșelat de Arlechinul omniprezent. Cu toate acestea, straniul fenomen îl afecta de fie-

care dată la fel de profund, încît, și dacă asociația i-ar fi venit mereu în minte, nu ar fi făcut decît să-i sporească gravitatea. Făcuse cele trei absențe pentru a crea în casă falsa impresie a unei abandonări și rezultatul celei de-a treia avea să confirme efectul întîrziat al celei de-a doua.

Întorcîndu-se în acea noapte — după ce acordase ultimul răgaz — rămase în hol, privind în sus pe scară, cu o credință mai fermă ca oricînd: „El *e acolo*, la mansardă și așteaptă — nu tinde să dispară ca de obicei. Pentru prima oară, își menține poziția — ceea ce dovedește, nu-i așa, că a intervenit ceva."

Astfel medita Brydon, cu mîna pe rampă și piciorul pe prima treaptă a scării; o poziție în care simțea aerul înghețînd sub logica sa. Lui însuși i se făcu frig, căci dintr-o dată păru să priceapă despre ce era vorba. „Hăituit și încolțit?" da, își dă seama de asta, înțelegînd totodată că am venit, cum se spune, „pentru totdeauna". Nu-i place, nu se poate împăca cu gîndul vreau să spun că mînia lui, interesele amenințate sînt puse în balanță cu frica. L-am vînat pînă ce s-a „întors": sus, acolo, zace animalul hăituit fără milă și, în fine, „încolțit". Asupra lui se pogorî, după cum spuneam — dar sub acțiunea unei puteri mai presus de cuvintele mele! — acuitatea acestei certitudini, din pricina căreia în clipa următoare se acoperi de o sudoare ce nu ar fi consimțit s-o atribuie spaimei, după cum nici nu ar fi îndrăznit pe dată să întreprindă ceva. Simți totuși o emoție puternică, o emoție însemnînd groază, fără îndoială, dar, în același timp, și cea mai ciudată, mai încîntătoare și poate, în clipa următoare, cea mai trufașă dedublare de conștiință.

„A fost ezitant, retractil, laș, dar acum s-a mîniat, acum, va lupta!" — arzătorul sentiment făcea una triumful și groaza. În mod ciudat, satisfacția pentru ceea ce intuise era atît de puternică, încît, dacă își înmormînta celălalt eu, această identitate inefabilă nu era nevrednică de el în ultimă instanță. Fremăta acolo — undeva în apropiere, încă nevăzut — așa cum vînatul, cum pînă și viermele

călcat din adagiu, trebuie să se zburlească, în cele din urmă: ceea ce simți Brydon în acea clipă fu o senzație mult prea complicată, vecină cu nebunia. Parcă se rușina ca un caracter atît de înrudit cu al său să se încăpățîneze să stea ascuns, să nu riște a se arăta pînă la urmă, încît acest mic pericol putea să se dovedească decisiv. Totuși, printr-o altă fină manevră a aceleiași subtile judecăți, încerca de-acum să determine cu cît era mai mare pericolul de-a fi el însuși cuprins de frică; în vreme ce se bucura că putea inspira în mod activ frică unei alte forme, el tremura totodată pentru forma în care în mod pasiv o putea cunoaște chiar el.

Teama de-a o cunoaște trebuie să fi crescut după puțin timp și momentul cel mai bizar al aventurii sale, poate cel mai vrednic de rememorat, ori cel mai interesant, al crizei a fost înlănțuirea clipelor de luptă conștientă, aprigă, sentimentul necesității de-a se agăța de ceva, fie și în genul unui om care alunecă, alunecă necontenit pe o pantă îngrozitoare; și, mai ales, impulsul energic de-a se mișca, de a acționa, de a se agăța cumva și de ceva — de a-și dovedi, cu un cuvînt, că nu-i era teamă. Deocamdată era redus la necesitatea de a „rezista". Dacă ar fi fost ceva de prins în vastitatea camerelor goale, l-ar fi înhățat imediat, așa cum ar fi înșfăcat acasă, sub puterea unui șoc, cel mai apropiat spătar de scaun. De ceva era totuși conștient — fusese, îl surprinsese ceva cu totul nou de cînd vizita casa: își închise ochii, ținîndu-i strînși vreme de un minut nesfîrșit de lung, ca și cum ar fi fost copleșit de o viziune înspăimîntătoare. Cînd îi deschise, celelalte încăperi învecinate păreau miraculos de luminoase, atît de luminoase, încît la început crezu că se făcuse ziuă. Rămase nemișcat în locul unde se oprise; efortul de a rezista îl ajutase — parcă ar fi depășit un obstacol greu. După puțin timp avea să știe ceea ce fusese — pericolul iminent de a o rupe la fugă. Își încordase voința pentru a rămîne; altminteri, s-ar fi îndreptat spre scări și i se părea că, ținîndu-și încă ochii închiși, le-ar fi

coborît, ar fi știut el cum, iute și fără abatere pînă la ultima trează.

Rezistase însă și se afla aici, în vîrful scării, în mijlocul camerelor labirintice de la mansardă, primind provocarea tuturor celorlalte, a întregii case, ce urma s-o străbată cînd se va face ora de plecare. Atunci va pleca, numai atunci, nu pleca oare în fiecare noapte cam la aceeași oră? Își scoase ceasul — era suficientă lumină pentru a-i citi cadranul: abia unu și un sfert și niciodată nu se retrăsese atît de devreme. Ajungea în apartamentul său de la hotel cel mai adesea la ora două — după o plimbare pe jos de un sfert de ceas. Va aștepta pînă la ultimul sfert de ceas, nu se va mișca pînă atunci; stătea cu ochii la ceas, gîndindu-se în acest timp că așteptarea sa deliberată, o așteptare plină de efort, recunoștea acest lucru, servea perfect demonstrației sale. Îi dovedea curajul — afară de cazul cînd cea mai bună dovadă în acest sens nu ar fi fost chiar plecarea de acolo. Ceea ce simțea acum era că, dacă nu o luase la fugă de la început, trebuia acum să-și păstreze demnitatea — care niciodată în viață nu i se păruse atît de importantă. Aceasta-i apărea, într-adevăr, ca o efigie materială concretă, o imagine vrednică aproape de o epocă foarte romantică. Ideea licărise firav la început, numai pentru a arde mai apoi cu o flacără mai subtilă; căci ce putea fi mai romantic la urma urmelor decît starea sa de spirit, ori, în mod „obiectiv", cum se spune, ciudățenia situației ca atare? Singura deosebire era că, fluturîndu-și demnitatea ca pe un stindard deasupra capului, ar fi putut atunci, adică în vremurile eroice, să coboare scările cu o sabie în cealaltă mînă.

Acum însă, luminarea depusă pe căminul camerei învecinate trebuia să-i țină loc de sabie; cu acest instrument se înarmase în următorul minut, după ce făcuse cei cîțiva pași ce-l despărțeau de ea. Ușa dintre camere era deschisă și dintr-a doua o altă ușă dădea într-o a treia. După cum își amintea, acestea aveau ieșire și într-un coridor comun, în schimb, mai erai în spatele lor o a patra cameră, unde nu aveai

acces decît prin precedenta. Faptul că se mișca, sau că-și auzea din nou zgomotul pașilor îi era de mare folos; deși, chiar știind acest lucru, mai zăbovi puțin lîngă căminul pe care pusese luminarea. Cînd porni din nou, ezitînd încotro să se îndrepte, se pomeni în fața unui fapt ce, după prima constatare oarecum vagă, îl făcu să tresară ca atunci cînd ești săgetat de o amintire ori de șocul violent al reveniri la realitate după o salutară uitare. În fața ochilor săi, se afla ușa de la capătul scurtului lanț de comunicare: o cerceta acum din pragul cel mai apropiat.

Situată la o oarecare distanță, în stînga, aceasta i-ar fi îngăduit să pătrundă în ultima din cele patru camere, lipsită de orice altă ieșire, dară, după convingerea sa absolută, nu ar fi fost închisă *după* ultima sa vizită acolo, ce avusese loc, probabil, în urmă cu cel mult un sfert de ceas.

Se holbă uluit la ușa închisă, înțepenit locului, ținîndu-și respirația, în vreme ce se lupta să găsească vreun sens străniei întîmplări. Cu siguranță că fusese închisă *ulterior* — cînd trecuse mai înainte pe acolo era fără putința de îndoială deschisă!

Acceptă cu curaj faptul că între timp intervenise ceva — nu se putea să nu fi observat mai înainte (aceasta însemnînd cu ocazia primului rond prin toate camerele în acea seară) existența unei bariere. Este drept, că de-atunci trecuse printr-o agitație cumplită care i-ar fi putut șterge o imagine anterioară. Încercă să se convingă pe sine că poate intrase atunci în cameră și în mod mecanic trăsese ușa după el la ieșire. Din păcate, însă, era exact ceea ce nu făcea niciodată, contravenea întregii sale strategii, ar fi putut spune, al cărei scop era să mențină perspective larg deschise. După cum bine își dădea seama, aceasta era imaginea hrănită de la bun început de mintea sa: apariția într-o fundătură, a spectrului straniu, a „prăzii" amețite (ceea ce printr-o amară ironie devenise acum un termen atît de puțin potrivit). Aceasta era trofeul îndelung râvnit de imaginația sa, proiectînd în ei o frumusețe rafinată. De cincizeci de ori tresărise, părîndu-i

că l-a cucerit, pentru ca apoi să recadă în dezamăgire; de cincizeci de ori își spusese cu răsuflarea tăiată: „Acolo!", cuprins de o scurtă și dulce halucinație. Casa era cît se poate de potrivită scopului său. Avea de ce să admire gustul, arhitectura acelui timp, cu răsfățul ei de uși — aflată la cealaltă extremă a stilului modern, care le elimina aproape cu totul. Ea contribuise la nașterea acelei obsesii a unei prezențe confruntate telescopic, cum s-ar zice, focalizată și studiată în perspectivă îngustată.

Cu asemenea considerații, îi era prinsă momentan atenția și ele nu făceau decît să susțină nefirescul întîmplării. Pur și simplu, el *nu putuse*, cu ocazia vreunei incursiuni să blocheze trecerea; și dacă n-o făcuse, dacă era de neconceput, ce altceva însemna decît că ușa fusese închisă de un alt agent? Un alt agent? Simți, ca și cu o clipă în urmă, că-i surprinde chiar respirația; dar cînd fusese mai aproape de țintă ca în acest act simplu, logic cu desăvîrșire personal? Sau altfel spus, era atît de logic, încît putea fi *luat* drept personal; drept ce îl lua însă Brydon, se întreba, gîfîind ușor, cu ochii mai să-i iasă din orbite. În acel moment, cei doi *erau* în sfîrșit prezenți, ca două proiecții ale sale; și, de data asta, se punea destul de serios problema pericolului ce-l pîndea în întuneric. Cu aceasta se ridica mai mult, ca oricînd problema curajului — căci lui i se părea că fața impenetrabilă, oarbă, a ușii îi spunea: „Arată-ne cît curaj ai!" Se zgîia, se holba la el, provocîndu-l; îi punea în față alternativa: să o deschidă ori să n-o deschidă? A poseda conștiința acestor lucruri însemna a *gîndi* — iar a gîndi, știa Brydon foarte bine, în vreme ce stătea acolo, însemna, odată cu clipele ce se scurgeau, a nu acționa! A nu acționa — aceasta era durerea și remușcarea — însemna a nu acționa nici acum, însemna practic a simți lucrurile într-un alt chip, nou și cumplit. Cît vreme a stat așa deliberînd? Nu avea cu ce măsura timpul, căci pulsul său se schimbase deja — ca un efect parcă al intensității sale. Cu el închis acolo, încolțit, sfidător, avînd valoarea lucrului dovedit în mod palpabil, semnificînd ca o

rigidă tablă indicatoare — situația se schimbase, iar Brydon înțelese în sfîrșit în ce sens se schimbase.

Schimbarea îi dădea acum o altă povață, îi dezvăluia, în cel mai înalt grad, importanța Discreției! Ideea i se limpezise treptat, avusese nevoie de timp; atît de ferm își menținuse locul din prag, atît de puțin înaintase, ori se retrăsese pînă acum. Nimic nu era mai ciudat decît ca tocmai acum, cînd ,făcînd doar zece pași și punînd mîna pe o clanță, punînd chiar umărul ori genunchiul, de ar fi fost nevoie, și-ar fi putut satisface toată foamea căutării, și-ar fi potolit arzătoarea curiozitate și și-ar fi aflat liniștea — nimic nu era mai uluitor, dar și sublim, ca dintr-o dată să renunțe la urmărire. Discreția — se aruncă asupra acestei noțiuni; și totuși nu pentru a-și cruța nervii ori pielea ei, mult mai important, pentru a sal va situația. Cînd spun „se aruncă", simt consonanța termenului cu faptul că — la capătul unei perioade nu știu cît de lungi — mergea, se mișca din nou, traversa drept în direcția ușii. Nu voia s-o atingă — simțea că ar fi putut s-o facă, dacă ar fi vrut; se va mulțumi să aștepte acolo puțin, pentru a arăta, pentru a dovedi, că nu voia. Se oprise din nou aproape de obstacolul fragil ce-i refuza revelația, avea ochii plecați și mîinile depărtate, ascultînd într-o nemișcare încordată. Asculta, de parcă ar fi putut auzi ceva, dar cît păstră această atitudine, nu comunică decît cu sine. „Dacă nu vrei — bine, te cruț și te las în pace. Îmi inspiri de-a dreptul milă: mă convingi că din motive insurmontabile, superioare — ce știu eu? — amîndoi am fi avut de suferit. Le respect atunci și, deși tulburat și privilegiat cum cred că nu i-a mai fost dat unui om să fie, mă retrag, renunț — jurînd pe onoarea mea să nu mă mai întorc niciodată. Odihnește-te deci în pace — și lasă-mă și pe mine!"

Acesta era pentru Brydon sensul adînc al ultimei sale demonstrații — solemnă măsurată, directă, după cum îi părea lui. Îi puse capăt, se întoarse și abia atunci știu cu adevărat cît de adînc tulburat fusese. Se înapoie pe urmele propriilor pași, își luă din nou candela observînd că arsese,

aproape în întregime, şi, luminîndu-şi drumul acum, putea asculta iar, sunetul distinct al paşilor săi, după care, cît ai clipi din ochi, se pomeni în cealaltă parte a casei. Făcu atunci ceva ce nu mai făcuse la o asemenea oră — deschise pe jumătate o fereastră dinspre faţadă, lăsînd să pătrundă înăuntru aerul nopţii — un asemenea gest pînă atunci i-ar fi părut foarte nefericit, destrămîndu-i vraja. Vraja se destrămase acum, aşa că nu mai avea importanţă — fusese destrămată de concesia şi renunţarea sa, ce făceau ca vizitele acolo să nu-şi aibă rostul. Strada goală — a cărei viaţă nocturnă era marcată prin pustietatea luminată de felinare — se întindea la cîţiva paşi — sub imediata incidenţă a simţurilor. Parcă îi aparţinea din nou — deşi era încă suspendat undeva deasupra. Pîndea, aşteptînd consumarea vreunui incident obişnuit, vreo umilă notă umană, cum ar fi fost trecerea unui măturător ori a unui hoţ, sau a unei păsări de noapte, oricît de neînsemnate. Ar fi binecuvîntat acest simbol al vieţii; ar fi privit binevoitor apropierea domoală a prietenului său, poliţistul, pe care se străduise pînă atunci să-l evite, şi nu era sigur că, de-ar fi văzut trecînd o patrulă, nu s-ar fi simţit tentat să intre în vorbă cu ea, să o salute, sub un pretext oarecare, de la cel de-al treilea etaj al său.

Ce pretext ar fi inventat, care să nu pară prea prostesc ori compromiţător, ce explicaţie ar fi găsit pentru a-i salva demnitatea şi a-i feri numele de a apărea în ziare, nu-l interesa: era atît de preocupat să-şi dovedească discreţia — conform jurămîntului făcut recent intimului său adversar — încît importanţa faptului îl copleşea, răpindu-i oarecum simţul măsurii. Dacă ar fi existat o scară în faţa casei, fie şi una perfect perpendiculară, de genul celor folosite de zugravi ori de meşteri care repară acoperişul, uitată uneori şi pe timpul nopţii, ar fi încălecat pervazul ferestrei şi ar fi reuşit cumva să coboare, folosindu-se de ea. Dacă ar fi existat măcar una din curiozităţile acelea descoperite în camerele sale de hotel — un cablu ori o prelată servind în caz de incendiu, s-ar fi folosit de ele ca o dovadă — ei bine, ca o dovadă de deli-

cateţe. După cum stăteau lucrurile însă, el nutrea în van acele sentimente şi, chiar după un alt timp indefinit, simţi, parcă din pricina refuzului lumii exterioare de a-i da un răspuns, că-l cuprinde din nou o tristeţe nelămurită. I se părea că de o viaţă aşteptase un semn din partea sumbrei tăceri cenuşii; pînă şi viaţa oraşului era sub puterea unei vrăji — atît de nefiresc stăpîneau peste înşiruirea obiectelor familiare şi mai curînd urîte, pustietatea şi tăcerea. Oare cînd — se întreba privind clădirile greoaie şi inexpresive ce deveneau livide odată cu apropierea zorilor, oare cînd răspunseseră ele mai puţin vreunei nevoi a spiritului său?

Uriaşele goluri de beton, marile aglomerări ivite căpătau în inima metropolelor la orele mici un fel de mască lugubră şi această uriaşă negaţie colectivă i se relevă brusc lui Brydon — cu atît mai mult, cu cît zorii erau incredibil de aproape, amintindu-i ce noapte petrecuse.

Se uită din nou la ceas, reflectînd la valoarea relativă a timpului (orele îi păruseră minute, nu ca în stările de încordare, cînd minutele se lungeau cît orele). Strania atmosferă a străzilor nu era decît roşeaţa palidă, posomorită a zorilor, cînd totul este încă amorţit. Chemarea sa înăbuşită de la ferestra deschisă fusese singurul sunet viu şi, în cele din urmă, renunţă, cuprins de o adîncă deznădejde. Şi totuşi, în vreme ce zăcea atît de descurajat, se dovedi din nou capabil de o extraordinară hotărîre — cel puţin judecînd după starea sa de moment — aceea de a se întoarce la locul unde îngheţase atunci cînd îi dispăruse şi ultimul grăunte de îndoială cu privire la existenţa unei alte prezenţe, în afară de sine, în casa aceea. Efortul necesar era atît de mare, încît simţea că i se face rău; avea însă motivul său, care, în momentul acesta, domnea suprem. Trebuia să traverseze toată casa şi cum să se hotărască s-o facă, dacă uşa pe care o văzuse închisă, ar fi putut fi acum deschisă?

Se putea consola cu ideea că închiderea uşii fusese pentru el un act de graţie, o şansă ce i se oferise, pentru a se depărta, a pleca din locul acela şi a nu-l mai profana niciodată.

O asemenea idee se susținea, era logică, era verosimilă, dar înțelesul ei pentru el depindea acum, evident, de gradul de reticență impusă de acțiunea recentă, ori mai curînd de inacțiunea sa. Imaginea acelei „prezențe"—orice-o fi fost ea, ce aștepta acolo ca el să plece — acea imagine nu i se impusese niciodată atît de concret simțurilor, ca atunci cînd ocolise gestul ce i-ar fi adus certitudinea. Căci, cu toată fermitatea, ori, mai precis, cu toată spaima sa, el dăduse înapoi — nu voise să vadă. Riscul era prea mare și spaima sa căpătă în acea clipă o formă cumplit de precisă.

Știa — da, mai bine ca oricînd — că *de s-ar fi întîmplat* să vadă ușa deschisă, s-ar fi sfîrșit cu el în chipul cel mai jalnic. Ar fi însemnat că agentul rușinii sale — căci lașitatea era rușinea lui — se afla din nou liber și atotstăpîn: și ceea ce-i ardea acum privirea era gestul pe care se vedea săvîrșindu-l. L-ar fi împins drept spre fereastra lăsată deschisă și de acolo — chiar și fără scară ori cablu — ar fi luat ca un nebun drumul străzii. Oribila eventualitate putea fi, cel puțin, înlăturată, dar numai renunțînd din timp la rezerva sa. Trebuia să înfrunte din nou toată casa, aceasta era un fapt: acum însă știa că doar nesiguranța îl putea speria. Se retrase din locul unde se oprise — chiar și numai acest gest îl puse parcă dintr-o dată în siguranță — și se îndreptă orbește către marea scară, lăsînd în urmă golul căscat al camerelor și coridoarelor răsunătoare. Iată-l ajuns în vîrful scării largi, întunecate, întrerupte de trei paliere spațioase. Era însuflețit numai de bunătate și blîndețe, în schimb, pașii săi răsunau aspru pe podele și, ciudat, cînd după cîteva minute deveni conștient de acest lucru, se simți îmbărbătat. Nu ar fi putut vorbi, sunetul propriei voci l-ar fi speriat, iar banala stratagemă de a „fluiera în întuneric" (în sens literal ori figurativ) i-ar fi apărut vulgară, dar, cu toate acestea îi plăcea să-și asculte zgomotul pașilor și cînd ajunse pe primul palier — coborînd cu pas măsurat, fără grabă — reușita îi smulse un oftat de ușurare.

Casa părea dintr-odată imensă, spațiile se desfășurau din nou la o scară neobișnuită; camerele deschise, înspre care nu-și abătea privirea, se încruntau zăvorîte în întunecimea lor, ca niște caverne; doar lumina ce pătrundea prin lucarna înaltă ce încununa puțul de întuneric îi mijlocea înaintarea, colorînd însă aerul atît de straniu, de parcă înainta printr-o subterană acvatică. Încercă să se gîndească la ceva nobil, ca de exemplu, că reședința sa era, într-adevăr, măreață, dar noblețea aceasta lua și forma satisfacției evidente de a o sacrifica, în cele din urmă. Nu aveau decît să vină toți acum — constructorii, demolatorii — puteau să vină oricît de repede. După două rînduri de scări, coborîse deja în altă lume, iar de la mijlocul celei de-a treia, cînd îi mai rămăsese doar una, simți deja atmosfera ultimului nivel, cu jaluzelele pe jumătate trase, cu licărirea întîmplătoare a felinarelor de pe stradă, cu vestibulul plin de geamuri. Acolo era fundul mării, înzestrat cu o lumină proprie și pe care îl vedea chiar pardosit — se oprise la un moment dat, aruncînd o lungă privire peste balustrade — cu pătratele de marmoră ale copilăriei sale. Acum se simțea, fără îndoială, mai bine, cum s-ar fi putut spune într-un caz mai puțin neobișnuit; își îngăduise să se oprească și să-și tragă suflarea și sentimentul de ușurare creșcu la vederea șahului de marmoră. Dar ceea ce simțea în primul rînd, împins înainte de conștiința impunității ca de niște mîini puternice, era că acel ceva pe care l-ar fi putut vedea deasupra, dacă ar fi îndrăznit să privească, era un caz încheiat. Ușa închisă, binecuvîntat de îndepărtată acum, era tot închisă — și curînd avea să ajungă la aceea a casei.

Coborî și mai mult, traversă palierul ultimei scări, și, dacă se mai opri o clipă și aici, aceasta aproape se datora bucuriei ce i-o provoca apropiata evadare. Era atît de puternică, încît îl sili să-și închidă ochii — dechizîndu-i apoi, pentru a-i aținti asupra ultimelor scări abrupte. Era impunitate, desigur, dar aproape excesivă, căci nervurile boltei și luminile de la intrare luceau deja din hol; o impresie creată, după cum își dădu imediat seama, de faptul că ușile dinspre vestibul fu-

ușeră larg deschise. De-acolo se năpusti iar asupra lui *întrebarea;* simțea că-i ies ochii din orbite, așa cum i se întîmplase la mansardă în fața semnificației celeilalte uși. Dacă ar fi lăsat-o pe aceea deschisă, nu ar fi trebuit s-o închidă pe aceasta și nu era el confruntat acum cu *imediata* manifestare a unei activități oculte, de neconceput?

Era atît de tăioasă întrebarea, ca un cuțit la briu, dar răspunsul ardea încă, părînd să se piardă în întunecimea vagă, în jurul cărcia primii zori, ce se proiectau asupra ușii de la ieșire, desenau un arc de lumină, o aureolă înghețată, puțin jucăușă parcă — schimbătoare, dilatîndu-se, contractîndu-se.

I se părea că se află ceva în interior, protejat de penumbră, corespunzînd ca mărime suprafeței opace lăsate în urmă — lambriurile vopsite ale ultimei bariere în calea evadării sale și a cărei cheie o avea în buzunar. Clar-obscurul își rîdea de el chiar în vreme ce încerca să-l străbată cu privirea, provocîndu-l ca o certitudine încă învăluită, încît, după o scurtă ezitare, el înaintă cu sentimentul că în sfîrșit era ceva ce putea fi văzut, atins, luat, cunoscut — ceva cu totul nenatural și, de-a dreptul, îngrozitor, dar de înfruntarea cu el i se părea că depinde fie eliberarea sa, fie supunerea, înfrîngerea. Penumbra densă, tainică, era ecranul virtual al unei figuri implantate acolo ca o statuie într-o arcadă ori ca o sentinelă cu negru cozoroc, stînd de pază lîngă o comoară. Mai tîrziu, Brydon avea să știe, să-și amintească și să-și clarifice acel lucru deosebit avut în minte cît timp a mai durat coborîrea. În conturul aureolat de un gri strălucitor, vedea topindu-se obscuritatea din mijloc, luînd chiar forma către care-l imboldea de atîtea zile curiozitatea-i arzătoare. Pîndea, mocnea, era ceva, era cineva, epifania unei prezențe personale.

Nemișcat și conștient, fantomatic și totuși uman, un om din propria substanță, de aceeași statură, așteptînd acolo pentru a se măsura cu spaimele sale. Numai așa putea fi, își zicea — pînă ce înțelese, pe măsură ce înainta, că motivul pentru care nu-i vedea fața era acela că și-o acoperea cu mîi-

nile: departe de a-l sfruntа cu îndrăzneală, era îngropată în semn parcă de adîncă umilință. Așa-l judecă Brydon, ajuns în fața lui; fiecare amănunt se distingea acum în luminozitatea crescută, aspră și crudă: prezența lui țeapănă, materială, adevărul lui viu, capul căruntat, căzut pe piept, mascat de mîinile albe, concreteța bizară a costumului de seară, cu ochelarii atîrnînd la capătul șnurului, cu reverele lucioase de mătase, cămașa albă cu nasturi de perlă, lanț de aur la ceas și pantofii lustruiți. Nici un portret al vreunui mare maestru modern nu l-ar fi putut reprezenta cu mai multă vivacitate, nu l-ar fi putut reliefa cu mai multă artă, de parcă fiecare umbră ori proeminență necesitase cea mai rafinată „tratare". Prietenul nostru suferise o radicală schimbare, mai înainte ca el să-și dea seama — i se lumina, treptat, sensul enigmaticei manevre a adversarului. Înțelesul ei i se lămuri în vreme ce-l fixa cu ochi măriți; căci nu făcea, decît să-și privească celălalt eu, în noua sa tortură, să aibă dovada că el, cel care reprezenta viața triumfătoare, trăită din plin, nu putea fi văzut în triumful său. Ce dovadă mai deplină dorea, decît mîinile ce-l mascau — nu era ea atît de evidentă, încît, în ciuda unui detaliu ce întrecea în veridicitatea sa pe toate celelalte — faptul că una din mîini pierduse două degete, retezate parcă accidental și reduse la niște cioturi — chipul era totuși perfect protejat și salvat?

„Salvat", avea să fie totuși? Brydon își exercită interogația, pînă cînd chiar impunătatea atitudinii și insistența privirii produseră o agitație bruscă în celălalt, căci în clipa următoare, capul i se ridică, vestind o schimbare mai adîncă, trădînd o intenție mai curajoasă. Mîinile începură să se dea la o parte pînă ce, printr-o hotărîre fulgerătoare, căzură de pe față, descoperind-o vederii. Privelișteа îl umplu de groază pe Brydon, sugrumîndu-l, smulgîndu-i un geamăt dezarticulat, căci identitatea ce i se dezvăluise o reproducea în chip hidos pe a sa, și în ochi îi ardeau repulsia și răzvrătirea. Fața, fața aceea, a lui Spencer Brydon? O cercetă încă, dar își abătu privirea de la ea consternat, îngrozit, negînd-o, prăbușindu-se

de la înălțimea sa sublimă. Era necunoscută, de neconceput, respingătoare, ruptă de orice realitate!

Se „vinduse", gemu el în sine, urmărind un asemenea vînat; prezența din fața lui era o prezență. groaza din el era groază, în schimb. pierderea atîtor nopți fusese ridicolă, iar succesul aventurii, o ironie. Acea identitate nu se potrivea nicicum cu a sa, făcea alternativa ei monstruoasă. De o mie de ori, da. după cum lua cunoștință acum, fața aceea era a unui străin. Își dădea seama că era asemenea uneia din acele imagini mărite, fantastice, proiectate de lanterna magică a copilăriei, căci străinul—oricine o fi fost el, rău, odios, arogant, grosolan — se încrunta spre el amenințător, iar el se știa dînd înapoi. Apoi, încolțit și mai mult, rănit de forța șocului și copleșit de răsuflarea fierbinte și mînia stîrnită a unei vieți mai puternice decît a sa, de violența unei personalități în fața căreia se prăbușea, simți că i se întunecă vederea și i se înmoaie picioarele. Capul i se învîrtea; își pierdea cunoștința; își pierduse cunoștința.

III

Ceea ce l-a făcut să-și revină în simțiri — deși după cît timp oare?—a fost vocea doamnei Muldoon, venind spre el de undeva de aproape, atît de aproape, că parcă o și văzu deodată îngenunchind pe podea înaintea lui, în vreme ce el își ridica privirea spre ea; el însuși zăcînd pe jos, ci pe jumătate ridicat și sprijinit — conștient, da, că era sprijinit cu afecțiune și, mai ales, că avea capul rezemat pe ceva nespus de moale și catifelat, emanînd un parfum delicat. Se întrebă, își bătea capul, dar creierul nu-l ajuta decît pe jumătate, gîndurile îi erau amorțite încă, apoi, o altă față se ivi, aplecîndu-se mai aproape, și atunci își dădu seama că Alice Staverton îi sprijinea capul în poala ei și că în acest scop se așezase pe ultima treaptă a scării, în vreme ce el stătea întins cît era de lung pe mozaicul alb-negru. Erau reci acele pătrate

de marmoră ale tinereții sale, cumva însă el nu era, în revenirea vertiginoasă la conștiință; trăia cea mai frumoasă clipă cunoscută vreodată, aducîndu-l, încetul cu încetul, într-o stare atît de odihnitoare, de reconfortantă, minunat de pasivă și totuși înconjurat parcă de un tezaur de înțelepciune, așteptînd în tihnă momentul potrivit pentru a i se dezvălui, dezolvat, ar fi putut spune, în aerul casei și generînd lumina aurie a unei după-amiezi de toamnă tîrzie. Revenise, da — revenise de mai departe decît călătorise vreodată un alt om; ciudat era însă că acel ceva *la care* se întorsese părea să conteze cu adevărat, ca și cum marea sa călătorie nici nu avusese altă țintă. Încet dar sigur, conștiința i se deștepta, imaginea propriei condiții rotunjindu-se; fusese *adus* înapoi în chip miraculos — ridicat și purtat cu grijă din acel loc — capătul ultim al unui interminabil coridor cenușiu. Acum i se îngăduia să se odihnească și ceea ce-l înțelepțise fusese tocmai întreruperea monotonei mișcări.

Îl înțelepțise, îl înțelepțise — da, aceasta era starea sa de grație, semănînd din ce în ce mai mult cu a unui om care a adormit la auzul veștii că a primit o mare moștenire și apoi, după ce a pierdut-o în vis, după ce a profanat-o cu lucruri străine de ea, s-a deșteptat din nou, regăsindu-și liniștea certitudinii și nu mai trebuia acum decît să stea să o privească, să o vadă cum crește. Acesta era sensul pasivității sale — că nu trebuia decît să se încălzească la lumina ei. Mai mult încă, el trebuia să mai fie ridicat și purtat, căci de ce și cum altfel s-ar fi cunoscut pe sine mai tîrziu, cînd strălucirea amiezii devenise și mai intensă, iar el nu se mai afla la picioarele scărilor — situate, după cum i se părea acum, la celălalt capăt întunecat al tunelului — ci pe pervazul larg și adînc al unuia din geamurile salonului peste care fusese întinsă o mantie moale, tivită cu blană gri, ce-i era familiară și pe care o mînă a sa se odihnea cu drag pentru făgăduința ei de realitate.

Fața doamnei Muldoon dispăruse, dar cea de-a doua, recunoscută mai tîrziu, sta aplecată asupra lui într-un fel care spunea cum era încă sprijinit și înălțat. Înțelegea acum tot,

cu cît pricepea mai mult, cu atît i se părea că nici nu-i trebuie altceva: se simțea așa de împăcat, de parcă ar fi băut și s-ar fi ospătat. Cele două femei îl găsiseră atunci, cînd doamna Muldoon intrase cu cheia ei la ora obișnuită, iar domnișoara Staverton mai era încă în fața ușii. Tocmai se pregătea să plece, teribil de îngrijorată, după ce sunase mult timp în zadar. Așteptase ora la care știa că vine acea femeie de treabă; venise, într-adevăr, din fericire, în vreme ce ea mai era acolo și intraseră împreună.

L-au văzut dincolo de vestibul, zăcea ca și acum, părînd adică să fi căzut, dar fără să aibă, în mod miraculos, nici o contuzie ori rană, cufundat într-un leșin adînc. Ceea ce înțelegea el mai cu seamă, pe măsură ce gîndurile i se limpezeau, era că pentru un moment infinit de lung, îngrozitor, Alice Staverton îl crezuse mort.

— Poate că și eram. Încerca să-și explice, lăsîndu-se în continuare sprijinit. Da, eram, fără îndoială, mort. M-ai readus literalmente la viață. Totuși, se miră el, ridicîndu-și ochii spre ea, totuși, în numele cerului, cum?

Într-o clipă, ea se aplecă asupra lui și-l sărută și în felul în care mîinile ei îi cuprinseseră și-i strîngeau capul, în atingerea afectuoasă și virtuoasă a buzelor, era ceva în toată această beatitudine ce-i răspundea la întrebare.

— Iar acum te voi păstra, îi spuse ea.

— O, păstrează-mă, păstrează-mă! o imploră el, și, ca răspuns, fața ce-l priveghea se aplecă din nou, lipindu-se strîns de a lui. Era pecetea legăturii lor — a cărei bucurie el o gustă în tăcerea unui lung și îmbătător moment. În cele din urmă, se reculese.

— Dar de unde ai știut?

— Eram neliniștită. Trebuia să vii, ți-amintești? Și nu trimiseseși nici un mesaj.

— Da, mi-amintesc — urma să vin la ora unu. Și-amintiră o clipă de „vechea" lor viață și relație — care erau atît de aproape și atît de departe.

— Eu zăceam însă acolo, în străinătatea mea întunecată — unde am fost, ce a fost? Trebuie să fi stat multă vreme așa.

Se mira de profunzimea și durata leșinului său.

— De azi-noapte? întrebă ea, cu o ușoară teamă că întrebarea era poate indiscretă.

— De azi-dimineață, cred, din zorii reci și cenușii. Unde am fost, se lamentă el vag, unde am fost? Se simțea strîns cu putere și parcă astă îl încurajă să dea drumul unui geamăt ușor: Ce zi lungă și întunecată!

— În zorii reci și cenușii? întrebă ea cu voce tremurătoare.

Dar el deja începuse să adune laolaltă crîmpeiele întregii întîmplări.

— Cînd ai văzut că nu am apărut ai venit direct...?

Ea aruncă o scurtă privire în jur.

— M-am dus, mai întîi, la hotel — unde mi-au spus că lipsești. Plecaseși aseară să iei masa în oraș și nu te mai întorseseși. Credeau că ai fost la club.

— Așa că te-ai gîndit la *asta*...?

— La *ce?* întrebă ea după o clipă.

— La... la ceea ce s-a întîmplat.

— Mi-închipuiam, cel puțin, că vei fi trecut pe aici. Am știut tot timpul că obișnuiai să vii.

— Ai știut?

— Da... așa credeam. Nu ți-am spus nimic după discuția avută cu o lună în urmă — dar eram sigură. Știam că vei veni, mărturisi ea.

— Că voi continua să vin, vrei să spui?

— Că voiai să-l vezi.

— Oh, dar nu l-am văzut! strigă Brydon cu un geamăt adînc. Este cineva — o fiară înfiorătoare: pe care am în colțul-o pînă la urmă. Dar nu sînt eu acela.

Ea se aplecă din nou asupra lui, privindu-l în ochi.

— Nu, nu ești tu.

În vreme ce fața ei coborî spre el, lui i se păru că ar fi putut distinge, de nu ar fi fost atît de aproape, un sens anume, mascat de un zîmbet.

— Nu, slavă Domnului, repetă ea, nu ești tu! Nici nu ai fi putut fi, bineînțeles.

— Ba aș fi putut, o contrazise el blînd. Privea fix înaintea sa, așa cum făcea de multe săptămîni. Aș fi putut să mă cunosc pe mine însumi.

— Nu puteai! replică ea consolator. Reveni apoi, ca pentru a explica mai bine ceea ce făcuse. Dar nu a fost numai asta, faptul că nu te găsisem acasă, continuă ea. Am așteptat pînă la ora la care o întîlnisem pe doamna Muldoon în zina, cînd am venit aici cu tine; iar ea a ajuns tocmai cînd mă aflam pe trepte disperată, că nu-mi răspunde nimeni. Dacă nu ar fi apărut, cerul fie binecuvîntat, după puțin timp aș fi plecat în căutarea ei. Dar nu a fost, repetă Alice Staverton, ca pentru a întări un sens mai subtil, nu a fost numai asta.

El își întoarse privirea spre ea.

— Ce mai este, atunci?

Ea înțelese uimirea pe care o stîrnise.

— În zorii reci și cenușii, spui? Ei, bine, în zorii reci și cenușii ai acestei dimineți, te-am văzut.

— M-ai văzut pe *mine?*

— L-am văzut pe *el*, specifică Alice Staverton. Trebuie să se fi întîmplat în aceeași clipă.

El rămase tăcut o vreme, străduindu-se să înțeleagă — voind parcă să-și explice totul cît se poate de logic.

— În aceeași clipă?

— Da... în vis, același despre care ți-am povestit. El a revenit. Am știut că e un semn. Venise la tine.

Brydon dădu să se ridice; trebuia s-o vadă mai bine. Ea îl ajută, iar el se ridică în capul oaselor, căutîndu-și echilibrul, șezînd lîngă ea pe pervaz, ținîndu-i mîna într-a lui.

— Nu *el* a venit la mine.

— Tu te-ai întors la tine însuți, zise ea cu un zîmbet minunat.

— O, am redevenit eu însumi acum, mulțumită ție, iubito. Acea fiară, în schimb, cu fața ei respingătoare, fiara aceea mi-e cu desăvîrșire străină. Nu e nici o părticică din mine, nici măcar cel care *aș fi putut fi*, dacă nu aș fi plecat, susținu Brydon cu hotărîre.

Ea își păstrase luciditatea, ca o emanație infailibilă.

— Nu era vorba că atunci ai fi fost altul?

Brydon se încruntă.

— Chiar într-atît?

Privirea ei avea din nou o frumusețe nepămînteană.

— Nu voiai să știi tocmai *cît* de diferit? Așa că azi-dimineață mi-ai apărut.

— În postura *lui?*

— Un străin absolut.

— Atunci de unde știai că sînt eu?

— Pentru că, după cum ți-am spus cu săptămîni în urmă, mintea mea, imaginația s-au tot frămîntat, întrebîndu-se ce ai fi fost, cum nu ai fi putut fi — ca să-ți dovedesc, vezi, cît mă gîndeam la tine. Și atunci ai venit tu la mine — pentru ca întrebarea mea să primească răspuns. Așa am aflat, continuă ea, și mi-am închipuit că, dacă întrebarea te chinuia tot atît de mult ca în acea zi, vei afla singur răspuns. Iar azi dimineață, cînd l-am văzut din nou, mi-am zis că trebuie să fie din pricină că tu — încă de atunci, din primul moment, — că aveai cumva nevoie de mine. *El* părea să-mi spună acest lucru. Așa că, de ce să nu-l iubesc? spuse ea cu un zîmbet ciudat.

Cuvintele ei îl făcură pe Brydon să aară în picioare.

— Iubești oroarea aceea?

— L-aș fi putut iubi. Și pentru mine nu este o oroare. Îl acceptasem.

— Îl acceptaseși...? sună ciudat vocea lui Brydon.

— Mai înainte, pentru a-i înțelege deosebirea — da. Și cum nu m-am lepădat de el cînd l-am cunoscut — ceea ce

tu, dragul meu, confruntîndu-te cu el, în cele din urmă, ai făcut-o cu cruzime, văzîndu-i doar deosebirea — ei bine, mie, îți dai seama, că trebuie să-mi fi părut mai puțin respingător. Și poate l-a bucurat că mi-a fost milă de el.

Stătea în picioare alături de el, dar ținîndu-i încă mîna, sprijinindu-l cu brațul. Deși cuvintele ei îi aduceau o lumină tulbure, întrebă morocănos:

— Ți-a fost milă de el?

— A suferit mult, viața lui a fost răvășită.

— Iar eu n-am suferit? Nu sînt eu, uită-te la mine, răvășit?

— O, nu spun că-l iubesc *mai mult*, admise ea după o clipă de gîndire. Dar el e mohorît, e îmbătrînit, a trecut prin foarte multe. El nu cochetează ca tine cu un monoclu șarmant.

— Nu, își luă seama Brydon, nu mă puteam distra cu el în oraș. Cei de acolo ar fi rîs de mine.

— *Pince-nez*-ul său cu lentile mari — l-am văzut doar — e destinat bieților lui ochi slabi. Iar sărmana-i mînă dreaptă...!

— Ah, se crispă Brydon, din pricina identității sale dezvăluite ori a degetelor pierdute. Are un milion pe an, spuse, înțelegînd. Dar nu te are pe tine.

— Și el nu e... nu, nu ești... *tu!* murmură ea în vreme ce el o strînse la piept.

UN PELERIN PASIONAT

(f r a g m e n t e)

II

. . . . . .

— Aici poți hoinări în voie toată ziua, îi spuneam lui Searle, ca un prinț exilat care s-a întors pe furiș și dă tîrcoale domeniului uzurpatorului.

— Cînd mă gîndesc că „alții" s-au bucurat de el în to acești ani! îmi răspunse. Știu ce sînt, dar ce aș fi putut fi Ce fac asemenea locuri dintr-un om?

— Presupun că te obișnuiești pînă la platitudine. Mai cr însă că și în acest caz, dacă-l zgîndări pe simplul proprietar descoperi îndrăgostitul împătimit.

— Ce scenă și ce decor încîntător! continuă prieten meu. Cîte legende, cîte istorii n-au cunoscut de-a lungu vremii. Simt că-mi plesnesc băierile inimii sub povara în chipuirilor. Iată Stejarul Cuvîntător al lui Tennyson! Că zile poți petrece vara la umbra lui! Cum mi-aș mai depăna restul vieții pe gazonul Evului Mediu! Oare nu există în acest bătrîn conac, castel, ori curte — cum oare să-i spun vrăjitului tărîm — vreo vară necăsătorită care să se milo stivească și să-mi acorde permisiunea?

Se întoarse apoi spre mine aproape furios:

— De ce m-ai adus aici? De ce m-ai tîrît în acest pom de regrete vane?

Tocmai atunci trecea, prin apropiere, un tînăr cu înfă țișare modestă: venea dinspre grădini, arătînd a fi vreun rîndaș la grajduri. L-am strigat și l-am întrebat dacă nu am putea vizita casa. Îmi răspunse că stăpînul lipsea, dar, pro babil, menajera nu va avea nimic împotrivă să ne facă onorurile casei. Mi-am trecut brațul pe după al lui Searle.

— Haide, îi spusei, înghite-ți amarul, oricît ți-ar veni de greu. Trebuie să intrăm!

Ne-am apropiat, fără grabă, de fațada elegantă. Casa era una din fericitele împliniri ale epocii sale, cu mulțimea de frontoane grațioase și puzderia de hornuri încîlcite, cu pro eminențe îndrăznețe și firide tăcute, bătrîne ziduri acoperite de patina vremii și acoperișuri decolorate, nu de anotimpuri, ci de secole. Două terase mari dominau orizontul împădurit. La chemarea noastră, răspunse un majordom, care se arăta dispus să ne satisfacă slăbiciunea. Ne spuse și el că domnul Searle era plecat, dar se oferi să ne susțină personal cazul în fața menajerei. Dorea însă, dacă eram așa de amabil

să-i dăm cărţile de vizită. Însoţitorul meu se simţi oarecum ofensat, auzindu-i rugămintea ce urmase imediat ştirii că domnul Searle lipsea.

— Sper că nu pentru menajeră.

Majordomul tuşi diplomatic.

— Domnişoara Searle e acasă, domnule.

— Va trebui să se mulţumească atunci cu a dumitale, zise prietenul meu.

Am scos o carte de vizită şi un creion şi am notat sub numele meu *New York*. Cu creionul încă în mînă mi-a venit o idee. Fără să mă gîndesc nici o clipă la rigorile bunei-cuviinţe sau la consecinţele gestului meu, am cedat tentaţiei: deasupra numelui meu l-am adăugat pe acela al domnului Clement Searle. Oare ce avea să iasă de aici?

Peste cîteva minute doar, menajera era la dispoziţia noastră. Era o bătrînică vioaie şi rumenă, purtînd o bonetă curată şi demodată şi o rochie de casă cu o broderie sărăcăcioasă — o persoană bizară şi tipicară, dar dispusă să ne facă voia. Vorbea cu accent local, dar poseda manierele casei. Avînd-o drept ghid, am străbătut vreo duzină de camere, încărcate, după cum era de aşteptat, cu tablouri vechi, sculpturi vechi, armuri vechi, cu o sumedenie de obiecte ornamentale şi preţioase. Mai ales tablourile erau deosebit de valoroase. Cei doi Vandyke, trioul Rubensilor învăpăiaţi, singularul şi sumbrul Rembrandt aveau acolo luciul lor autentic. Un Claude, un Murillo, un Greuze, cîţiva Gainsborough se bucurau de o ambianţă ideală. Searle se preumbla de colo-colo, abia scoţînd cîte un cuvînt, palid şi grav, cu ochii injectaţi şi buzele contractate. Nu făcu nici un comentariu cu privire la cele văzute, punînd doar una sau două întrebări. Trezindu-mă la un moment dat că nu mai era lîngă mine, m-am întors şi l-am aflat în camera anterioară, aşezat pe un vechi divan turcesc, decolorat de vreme. Stătea cu coatele sprijinite pe genunchi şi cu faţa îngropată în mîini. Înaintea lui, pe o lungă *cré-*

dence[1] se afla o splendidă colecţie de veche majolică[2] italiană: faianţe de toate mărimile, cu emailul lor colorat cu gust, ulcioare şi vaze minunat ornamentate. Privindu-le, am avut deodată imaginea tînărului gentleman englez care, în urmă cu optzeci de ani, făcuse o călătorie lungă pînă în Italia, fiind asaltat la hanuri de negustori insistenţi şi convingători.

— Ce ai, dragul meu, l-am întrebat, nu te simţi bine?

El îşi descoperi faţa palidă şi trasă şi-mi dezvălui fulgerul unei iluminări cu sensuri mai adînci pentru mine, cred, decît pentru el.

— O amintire din trecut! Parcă văd vaza de porţelan ce se afla pe căminul din salon pe vremea cînd eram copil, avînd pictat pe o parte, portretul generalului Jackson, iar pe cealaltă, un buchet de flori. De cît timp crezi că era acea majolică în familie?

— De mult timp, probabil. A fost adusă în secolul trecut, într-o străveche Anglie, dintr-o străveche Italie, de vreun excentric cu gustul fleacurilor străine. Stă aici de un veac, păstrîndu-şi nealterate culorile limpezi în această lumină blîndă şi liniştită, ce nu i-a făcut niciodată publicitate.

Searle sări în picioare.

— Ascultă, pentru Dumnezeu, îndură-te şi ia-mă de aici! Nu mai suport. Fără să vreau, am să mă pomenesc făcînd cine ştie ce prostie. Am să fur vreo piesă din faianţa lor blestemată. Am să-mi dezvălui identitatea şi-am să-mi revendic drepturile. Am să mă duc hohotind de plîns la domnişoara Searle, rugînd-o să se milostivească şi să mă includă pe lista „candidaţilor".

De data asta, ameninţa să complice serios lucrurile. Am început să regret că-i prezentasem oficial numele şi mă pregăteam să-l scot neîntîrziat din casă. Am ajuns-o din urmă pe menajeră, într-un mic *boudoir* nefolosit. Deasupra căminu-

[1] *Crédence*, servantă cu vitrină pentru argintărie, porţelanuri etc. (fr.)

[2] Un fel de faianţă.

lui atîrnă portretul unui tînăr cu perucă pudrată şi vestă de brocart. Îl priveam uimit de asemănarea dintre el şi însoţitorul meu, în vreme ce ghida noastră ni-l prezentă:

— Acesta este domnul Clement Searle, unchiul domnului Searle, pictat de Sir Joshua Reynolds. A murit tînăr, sărmanul; a pierit pe mare, în drum spre America.

— El e cel care a adus majolica din Italia, am adăugat.

— Într-adevăr, domnule, cred că el a fost acela, spuse menajera fără să se mire.

— Este leit la chip cu tine, dragul meu Searle, am mai remarcat.

— Domnul îi seamănă de parcă pînza s-ar fi întrupat aici în carne şi oase, zise menajera.

Prietenul meu rămăsese cu privirea pierdută la tablou.

— Clement Searle... pe mare... în drum spre America...? izbucni el. Apoi se adresă bătrînei pe un ton aproape răstit:

— Ce naiba căuta în America?

— Ce căuta, într-adevăr, domnule? Aveţi dreptate să vă miraţi. Cred că avea rude acolo. Ele ar fi trebuit să vină la el.

Searle izbucni în rîs.

— Ele ar fi trebuit să vină la el! Ei, bine, continuă, fixînd-o pe femeie cu o privire ambiguă, iată că, în sfîrşit, au venit!

Ea roşi ca o petală veştedă de trandafir.

— Cu-adevărat, domnule, îmi vine să cred că sînteţi unul *de-ai noştri*.

— Port acelaşi nume ca acel tînăr frumos, continuă el. Iubit consîngean, mă bucur să te cunosc! Şi ce spui de asta? zise, luîndu-mă de braţ. Mi-a venit o idee. Să zicem că a pierit pe mare. Spiritul său a ajuns pe ţărm şi a rătăcit îndurerat, pînă ce şi-a aflat o nouă încarnare — în ăst sărman trunchi! Zicînd aceasta, îşi bătu pieptul scofîlcit. Aici a tot hodorogit vreme de patruzeci de ani, bătînd din aripi în colivia sa ralitică, rugîndu-se să fie readus acasă. Şi eu, care nu ştiam ce e cu mine! Acum spiritul rănit se poate elibera!

Bătrînica noastră rămăsese cu gura căscată, căutînd în jur o umbră de înțelegere — dacă nu descoperirea unui sens. Scena era, într-adevăr, penibilă și încurcătura mea a sporit, cînd am devenit conștient de prezența încă a unei persoane. O doamnă apăruse în pragul ușii, pe care menajera o prezentă cu voce abia perceptibilă:

— Domnișoara Searle!

La prima vedere, nu mi s-a părut nici tînără nici frumoasă. Stătea nesigură în prag, palidă, încercînd să zîmbească și frămîntînd, între degete, cartea mea de vizită. M-am înclinat numaidecît. Searle făcuse ochii mari, privind-o ca și cum ar fi văzut-o, coborînd din rama unui tablou.

— Dacă nu mă înșel, unul din dumneavoastră este domnul Clement Searle, îndrăzni ea.

— Prietenul meu este domnul Clement Searle, mă grăbii eu să-i răspund. Îngăduiți-mi să adaug că numai datorită mie v-a parvenit numele său.

— Mi-ar fi părut rău să... să nu-l văd, spuse domnișoara Searle, roșind ușor. Faptul că sînteți americani m-a făcut să... să dau buzna poate!

— Noi sîntem cei care am dat buzna, doamnă! Și scuza noastră este tocmai aceasta — că venim atît de departe.

Între timp, domnișoara Searle își ațintise privirea asupra prietenului meu, care rămăsese tăcut sub tabloul lui Sir Joshua. Menajera, aflată în culmea tulburării nu se mai putu abține:

— Domnul să ne aibă în pază, domnișoară! Dar parcă ar fi înviat tabloul unchiului dumneavoastră.

— Nu m-am înșelat, atunci, zise domnișoara Searle — trebuie că sîntem rude îndepărtate.

Avea aerul celei mai timide femei, care are permanentă nevoie de încurajare. Searle o măsura cu blînda uimire din cap pînă în picioare și-i puteam citi cu ușurință gîndurile. Prin urmare, ea era verișoara sa necăsătorită, viitoarea stăpînă a acestor comori. Avea vreo treizeci și cinci de ani, arăta mai înaltă decît media de atunci și poate prea plinuță pentru

gustul de acum. Avea ochi mici, cenușii și blajini, un păr des, castaniu foarte deschis și o gură zîmbitoare, expresivă. Purta o rochie de satin negru, mat, cu o scurtă trenă. În jurul gîtului, avea o batistă albastră, iar peste ea, se încolăcea, de cîteva ori, un șirag de mărgele de chihlimbar. Înfățișarea ei te deruta: trupeșă și totuși indefinită, matură și totuși neîmplinită. Felul în care ni se adresa trăda o mulțime de complexe. Searle și-o imaginase, cred, ca o frumusețe mîndră și rece de douăzeci și cinci de ani; era ușor derutat, descoperind o femeie timidă și nu inhibant de frumoasă. Dintr-o dată, îi reveni graiul:

— Cred că sîntem veri mai de departe. Sînt fericit să revendic un grad de rudenie pe care ați avut bunătatea să vi-l amintiți. Nu speram să știți ceva despre mine.

— Poate că am greșit, roși și zîmbi din nou domnișoara Searle. Am știut însă întotdeauna că avem rude de sînge în America și adesea m-am interesat de ele, fără să aflu însă prea multe. Astăzi, cînd am primit această carte de vizită și am înțeles că sub acoperișul nostru se află un Clement Searle ca un simplu străin, am simțit că trebuie să fac ceva. Numai că nu prea știam ce. Fratele meu e la Londra. Am făcut ceea ce cred că ar fi făcut și el. Să vă întîmpine și să vă ureze bun venit, ca unui văr.

Și cu o hotărîre ce-i înlătură orice stîngăcie, îi întinse mîna.

— Aș fi fost binevenit într-adevăr, chiar și de-ar fi făcut-o pe jumătate atît de grațios! Din nou, luîndu-i mîna, Searle se descurcă de minune.

— Ați văzut ceea ce era de văzut, cred, continuă domnișoara Searle. Poate acum nu aveți nimic împotrivă să luăm masa.

Am urmat-o într-o mică sufragerie, unde se lua micul dejun. O fereastră săpată într-o nișă adîncă se deschidea spre lespezile acoperite de mușchi ale unei terase. Domnișoara Searle rămase cîteva clipe tăcută și stînjenită, odihnindu-se parcă după un mare efort. Searle își conținuse și el efuziunile, așa că a trebuit să înlătur eu tăcerea. Nu-mi era greu, bineînțeles,

să laud frumusețea parcului și a vechii reședințe, și-n vremea ce vorbeam o studiam pe gazda noastră. Era lipsită de prefăcătorie, de temperament, de grație — poate chiar și de maniere; se îmbrăca bizar, aproape neglijent, și totuși mă impresiona plăcut. Avea o mireasmă antică — mireasma domestică a vechilor tradiții. Să rămîi așa de simplu în mijlocul atîtor comori, să fii atît de răsfățat și totuși atît de natural, atît de modest și totuși atît de stăpîn pe tine, toate acestea vorbeau tocmai de acea libertate tihnită din care ne imaginasem eu și Searle că se adapă viața oamenilor în asemenea locuri. Femeia din fața noastră era, în comparație cu Frumoasa din pădurea adormită, ceea ce e faptul nud față de un basm ori o interpretare față de un mit. Noi, la rîndul nostru, constituiam, pentru gazda noastră, obiectul unei curiozități pe care nu încerca să și-o ascundă.

— Mi-ar plăcea atît de mult să merg în străinătate! exclamă ea deodată, ca și cum ar fi vrut să vedem în cuvintele ei o dovadă a interesului ce-l inspiram.

— Nu ați mai fost niciodată? întrebă unul din noi.

— Doar o singură dată. Acum trei ani, fratele meu m-a dus în Elveția. Ni s-a părut foarte frumoasă. Cu excepția acelei călătorii, am trăit întotdeauna aici. M-am născut în această casă. E veche și frumoasă într-adevăr și mi-e foarte aproape de suflet. Dar uneori ești dornic de schimbare.

La întrebarea mea despre cum își petrecea timpul și în ce societate, îmi răspunse:

— Sigur că e foarte multă liniște aici! Continuă apoi rar, în propoziții scurte, ca o persoană pusă pentru prima oară în situația de a-și analiza viața:

— Vedem foarte puțină lume. Nu cred să fie multe persoane drăguțe prin împrejurimi. Cel puțin, nu le cunoaștem noi. Chiar propria noastră familie nu e deloc numeroasă. Pe fratele meu nu-l interesează decît călăria și cărțile. A avut o mare supărare în urmă cu zece ani. Și-a pierdut soția și unicul fiu, un băiețel adorabil, căruia i-ar fi revenit, bineînțeles, totul. Știți că asta mă face pe mine moștenitoare, pentru

că au specificat ceva — nu știu exact ce — în actul de succesiune. Sărmana de mine! De cînd s-a întîmplat acea nenorocire, fratele meu preferă singurătatea. Îmi pare rău că a plecat. Trebuie să-l așteptați pînă se întoarce. Va veni într-o zi-două.

Vorbea tot mai mult, îmboldită parcă tocmai de faptul că eram străini, despre situația ei, singurătatea, vederea tristă, din care cauză nu putea citi, despre florile, ferigile, clinii ei și despre vicarul prezentat, de curînd, credincioșilor de fratele ei, care își începuse deja slujbele religioase. Se oprea, din cînd în cînd, uimită, ca și cum ar fi surprins-o propria purtare, dar continuînd apoi să-și depene povestea într-un chip cît se poate de ciudat, ca un dans lent și puțin stîngaci, de altă dată, un dificil *pas seul*, în care nu i-ar fi prisosit ceva mai mult exercițiu, dar pe care trebuia să-l danseze, pînă la ultima figură. Dintre toate antichitățile Angliei, mintea domnișoarei Searle mi se părea cea mai bătrînă, cea mai convențională și mai împovărată de tradiție: îngrădită și protejată de convenții, de protocol și uzanță, pe deplin împăcată cu rolul său subordonat. Simțeam ca și cum aș fi stat de vorbă cu eroina unui roman din secolul trecut. Pe cînd vorbea, își ațintea asupra rudei sale privirea stearsă cu o blîndețe întrebătoare. În cele din urmă, se hotărî să-l întrebe:

— Chiar aveați de gînd să plecați fără să întrebați de noi?

— Cugetasem adînc, domnișoară Searle, și hotărîsem să nu vă tulbur. Mi-ați dovedit cît de neprietenos ar fi fost din partea mea.

— Știați însă că proprietatea e a noastră și că sîntem rude?

— Întocmai. Aproape că acesta e și scopul venirii mele în Anglia. Mi-a plăcut întotdeauna să mă gîndesc la aceste lucruri.

— Doreați doar să ne vedeți? Nu pretindem că oferim o priveliște grozavă.

El aștepta; cuvintele ei erau prea ciudate.

— Nu vă cunoașteți, domnișoară Searle.

— Vă place bătrînul conac, deci?

Searle o privi din nou în tăcere.

— De v-aș putea spune cît de mult! zise în cele din urmă.

— Vă rog să mi-o spuneți. Va trebui să veniți să locuiți cu noi.

Cuvintele ei îl amuzară oarecum.

— Luați seama, luați seama... V-aș putea lua pe nepregătite. Mă tem că v-aș plictisi. Nu v-aș mai părăsi niciodată.

— O, vi s-ar face dor de casă... de adevărata dumneavoastră casă!

Prietenul meu se amuză și mai mult.

— *Apropos*, îmi zise el, povestește-i domnișoarei Searle despre adevărata noastră casă.

După care, pășind peste pervazul ferestrei, ieși pe terasă, urmat de doi câini frumoși, un setter și un ogar tînăr, atașați fără rezerve de el din clipa sosirii noastre. Domnișoara Searle îl urmări cu o privire în care plutea o vagă dorință; începea să devină evident că exoticul ei văr o interesa. Mi-am amintit deodată ultimele cuvinte spuse de avocatul prietenului meu din Londra; fără ocolișuri, el se referise la o posibilă căsătorie cu acea doamnă. Dacă domnișoara Searle s-ar fi gîndit la o asemenea eventualitate și dacă cineva ar fi avut suficient tact pentru a-i sugera ideea! Ceva mă făcea să cred că inima ei era tărîm virgin, că mugurul iubirii romantice nu înflorise niciodată acolo. Dacă aș fi putut arunca cu sămînța! În ea, se întruchipase de la sine pareă imaginea perfectă a uneia din docilele soții de altă dată.

— Și-a pierdut inima în Anglia, îi spusei. Ar fi trebuit să se nască aici.

— Și totuși nu are deloc aerul unui englez, reflectă ea, punîndu-se oarecum în gardă.

— O, nu e vorba de aerul lui, sărmanul.

— Desigur, aparența nu e totul. Nu am mai vorbit niciodată cu un străin; vorbește însă așa cum îmi închipui că ar face o un străin.

— Da, e destul de străin.
— E căsătorit?
— I-a murit soția și e singur pe lume.
— E bogat?
— Cîtuși de puțin. Nu are o lețcaie.
— Are însă suficiente mijloace pentru a călători.
Am stat și m-am gîndit.
— Nu se aștepta să călătorească departe, am spus, în cele din urmă. Știți, sănătatea îi e foarte șubredă!
— Sărmanul gentleman! Așa mi-am închipuit și eu.
— Are însă mai multe resurse decît își închipuie el. A venit aici pentru că voia să vă vadă casa mai înainte de a muri.
— Vai mie... inimă de aur! Mi s-a părut că văd în ochii blînzi, umbra unei lacrimi.
— Și pleca fără să-l cunosc?
— Este foarte sfios, după cum vedeți!
— Este un adevărat gentleman.
Nu puteam decît să zîmbesc.
— Este *numai*...!
În acea clipă, am auzit pe terasă un țipăt strident.
— Este marele păun! zise domnișoara Searle, îndreptîndu-se spre fereastră și ieșind pe terasă. Am urmat-o. Sub noi, rezemat de parapet, stătea prietenul nostru, cu un braț petrecut pe după gîtul setterului. În fața lui, pe marea alee, pășea țanțoșă cunoscuta orătanie a tuturor grădinilor — un specimen splendid — cu gîtul zbîrlit și coada răsfirată. Celălalt cîine dăduse să alunge falnicul biped, dar la chemarea lui Searle, sărise înapoi pe terasă, lingînd acum fața noului său prieten. Scena avea un fermecător aer de vechime: păunul rotindu-se în primul plan, precum geniul reședințelor auguste: terasa largă ce răspundea unui gust înnăscut al meu pentru aleile singuratice în lungul cărora ședeau oamenii după cine bogate să-și bea cafeaua în porțelanuri de Sèvres, iar femeile își purtau peste gazon brocartul greu al rochiilor; pînă departe în jurul nostru, se întindeau acri împăduriți ai

parcului cu cercurile lor concentrice de frunze ce se pierdeau unul în altul.

— Chiar și animalele l-au întîmpinat, am observat eu, cînd ne-am reunit toți trei.

— Domnule Searle, îi spuse verișoara sa, păunul a făcut pentru dumneavoastră ceea ce face numai pentru persoanele de vază. Cu un an în urmă, a venit să-l vadă pe fratele meu, o persoană foarte importantă — o bătrînă și înaltă doamnă. De atunci cred că pentru nimeni nu și-a mai deschis atît evantaiul cozii, nici măcar o duzină de pene.

— Nu e vorba numai de păun, zise Searle. Chiar adineauri mi-a tăiat cărarea o mică șopîrlă verde, prima pe care am văzut-o vreodată, șopîrla literaturii! Și dacă aveți vreo fantomă, chiar de-i ziua în amiaza mare, sînt pregătit să o întîlnesc. Cunoașteți istoria casei dumneavoastră, domnișoară Searle?

— O, doamne, nu! În această privință, trebuie să-l întrebați pe fratele meu..

— Presupun că aveți o colecție de legende și eseuri. Odăile trebuie să fi fost martorele atîtor iubiri, crime, taine, întîmplări misterioase. Mi-ar fi rușine pentru dumneavoastră de v-ar lipsi.

— O, domnule Searle! Noi am fost întotdeauna o familie foarte respectabilă, susținu ea cu toată seriozitatea. Nu cred să se fi întîmplat vreodată ceva ieșit din comun.

— Nimic ieșit din comun? Nu se poate. E jalnic! Noi, cei din America, ne-am descurcat mai bine. Chiar eu însumi! O privi cu destulă tristețe, dar totodată încîntată la ideea, că ar fi putut personifica scandalul social ori drama întunecată a familiei Searle.

— Dacă v-aș dovedi că sînt mai bun decît dumneavoastră, mai bun decît ceea ce nutriți aici cu extravaganță romantică? Haideți, nu mă dezamăgiți. Trebuie să aveți printre dumneavoastră vreo istorie, puțină poezie, vreo comoară legendară. Toată viața am rîvnit la asemenea lucruri. Nu înțelegeți? O, nu puteți înțelege! Spuneți-mi, continuă el să bată cîmpii,

spuneţi-mi ceva colosal. Cînd mă gîndesc la cîte se vor fi întîmplat aici; la îndrăgostiţii care se vor fi plimbat pe această terasă şi la umbra fagilor, la toate figurile şi la pasiunile şi ambiţiile ce vor fi clocotit între aceste ziduri! Cînd mă gîndesc la naşteri şi morţi, la bucurii şi suferinţe, la tinere speranţe şi regrete tîrzii, la tumultuoasa experienţă a vieţii...!

Şovăi o clipă, lăsîndu-se apoi cuprins de o agitaţie şi mai mare. Înclinarea sa de a respinge banalitatea în istoria pe care o adulmeca în jur lua forma unei reacţii cu consecinţe mai adînci. Am început să mă tem totuşi că îşi pierdea cu adevărat capul. A continuat cu un spectacol şi mai melodramatic.

— De-aş putea vedea întruchipîndu-se în faţa mea toată această istorie şi dacă diavolul doar ar putea s-o facă, aş încheia tîrgul cu el. O, domnişoară Searle, strigă el, sînt un om cît se poate de nefericit!

— Doamne, Doamne! gemu ea, în vreme ce eu mă întorceam pe jumătate.

— Priviţi la acea fereastră, acea dragă fereastră!

M-am întors din nou şi l-am văzut arătînd deasupra noastră spre un mic bovindou ce se reliefa pe zidăria roşcată, încadrată de o cioplitură în piatră şi îmbrăcată în iederă.

— E cămăruţa mea, apuse ea.

— Bineînţeles că e camera unei femei. Gîndiţi-vă la galeria de chipuri dragi — toate atît de blînde şi totuşi atît de mîndre ce au privit printre zăbrele, la vieţile tuturor femeilor de altă dată, pentru care principalul decor al vieţii a fost acest parc liniştit! Toate mi-au fost verişoare. Iar dumneavoastră, iubită doamnă, sînteţi una dintre ele.

Zicînd acestea, se duse şi-i luă mîna mare şi albă. Ea i-o lăsă, roşind pînă în albul ochilor şi apăsîndu-şi inima cu cealaltă.

— Sînteţi o femeie din trecut. Aveţi o nobilă simplitate. Vederea dumneavoastră a fost ca un basm. Nu are importanţă ce vă spun. Ieri nu mă cunoşteaţi, mîine nu veţi mai şti de mine. Îngăduiţi-mi astăzi să comit o dulce nebunie. Lă-

saţi-mă să văd în dumneavoastră întruchiparea spiritului tuturor femeilor de altă dată care au păşit pe lespezile ce zac aici precum plăcile funerare pe pardoseala unei biserici. Îngăduiţi-mi să vă mărturisesc cîtă încîntare îmi produceţi! şi-i duse mîna la buze. Ea şi-o retrase cu blîndeţe şi, pentru o clipă, îşi întoarse faţa. Întîlnindu-i privirea în clipa următoare, i-am văzut ochii în lacrimi. Frumoasa Adormită se trezise.

Urmă o tăcere stînjenitoare, întreruptă curînd de apariţia majordomului, aducînd o scrisoare.

— O telegramă, domnişoară, anunţă el.

— Vai, ce mă fac? strigă domnişoara Searle. Nu mă simt în stare să deschid o telegramă. Vă rog, ajutaţi-mă, vere!

Searle luă misiva, o deschise şi citi cu voce tare:

„Vin deseară la cină. Reţine-l pe american!"

III

„Reţine-l pe american!" Conformîndu-se poruncii exprimate de fratele ei în telegramă (cu laconism telegrafic, desigur), domnişoara Searle se grăbi să-şi exprime plăcerea pe care i-ar fi produs-o rămînerea prietenului nostru.

— Trebuie să rămîneţi, spusese ea şi plecă numaidecît în căutarea menajerei pentru a-i da ordin să pregătească o cameră.

— Dar de unde naiba a ştiut că sînt aici? se miră însoţitorul meu, după ce rămaseserăm singuri.

I-am răspuns că probabil auzise de la avocat.

— Domnul Simmons şi respectivul domn se vor mai fi văzut de la sosirea dumitale în Anglia. Din motive personale, Simmons i-o fi făcut cunoscută călătoria ta în împrejurimile casei sale, iar domnul Searle, aflînd aceasta, nu s-a îndoit nici o clipă că te-ai folosit de prilej pentru a te prezenta în mod oficial surorii sale. Are intenţii ospitaliere, se pare, şi vrea să fii primit cum se cuvine. S-ar putea, am continuat,

să fie chiar vorba de ceva mai mult. Am eu o mică teorie ce-l prezintă ca pe un adevărat phoenix al uzurpatorilor. Cred că a fost foarte uimit de părerea experților în privința dumitale. Dorește acum să fie primul care să-ți ofere partea cuvenită — atît de mică, la urma urmelor — din averea sa.

— Renunț la ea! zise prietenul meu gînditor. Fie ce-o fi!

Domnișoara Searle reapăru, adresîndu-mi-se:

— Bineînțeles că sînteți inclus și dumneavoastră în invitația fratelui meu. Le-am spus să vă pregătească o cameră. Se vor duce de îndată să vă aducă bagajele.

Am hotărît să mă întorc eu însumi la micul nostru han și să revin la timp cu lucrurile noastre, pentru a-l întîlni pe domnul Searle la cină. Cînd m-am întors, cîteva ore mai tîrziu, am fost condus imediat în camera mea. Servitorul îmi arătă că aceasta comunica, printr-o ușă și un cordior separat, cu aceea a prietenului meu. M-am îndreptat într-acolo, traversînd coridorul îngust, cu o fereastră mare, zăbrelită, prin care se proiecta peste șirul de dulapuri de stejar, grotesc sculptate, lucirea vie, însuflețitoare, a soarelui la apus. Am ciocănit la ușă și, neprimind nici un răspuns, am deschis-o. Prietenul meu dormea într-un fotoliu lîngă fereastra deschisă, cu brațele și picioarele desfăcute și capul căzut pe piept. Era o mare ușurare să-l văd, odihnindu-se după toate declamațiile sale și l-am urmărit cîteva clipe, mai înainte de a-l trezi. În obrajii ușor colorați și în răsfrîngerea expresivă a buzelor, stăpînea ceva mai liniștit și mai împăcat decît observasem vreodată la el. Era aproape fericire, era aproape sănătate. I-am pus mîna pe braț, scuturîndu-l ușor. El deschise ochii, privindu-mă fix o clipă, abia recunoscîndu-mă, după care îi închise la loc.

— Lasă-mă să visez, lasă-mă să visez!

— Ce visezi?

Răspunsul său întîrzie.

— O femeie înaltă, îmbrăcată într-o rochie neagră, ciudată, cu păr galben și zîmbet nespus de dulce și cu o voce blîndă, susurînd delicat! O iubesc.

— E mai bine s-o vezi, decît s-o visezi, i-am zis. Scoală-te și îmbracă-te! Apoi, mergem la cină și ai s-o întîlnești.

— Cină... cină...? Treptat își redeschise ochii.

— Da, pe cinstea mea, am să cinez!

— Arăți foarte bine! i-am declarat pentru a douăzecea oară, pe cînd se ridica. Ai să trăiești să-l vezi și îngropat pe domnul Simmons.

Mi-a povestit că și-a petrecut orele în care lipsisem, în compania domnișoarei Searle — colindaseră jumătate din parc.

— Trebuie că ai devenit foarte intim cu ea, zîmbii eu.

— Ea e foarte intimă *cu mine*. Dumnezeu știe cîte verze și uscate i-oi fi tocat.

Se despărțiseră cu o oră înainte, credea că, între timp, venise fratele ei.

Cînd am coborît, marele salon mai era cufundat în razele întîrziate ale amurgului. Menajera ne spuse că acea încăpere era rareori folosită, în acest scop existînd și altele, mai mici și mai practice. Alegerea se făcuse, pare-se, în onoarea prietenului meu. La celălalt capăt, tronînd ca un mormînt regesc într-o catedrală, se afla un cămin mare din marmură albă, șlefuită, îngălbenită de timp, unde troznea un foc viu. Un bărbat scund stătea în picioare în fața focului, cu mîinile la spate. Lîngă el, se afla domnișoara Searle, atît de schimbată în noua ei ținută, încît abia am recunoscut-o. Ne-au făcut intrarea și am fost primiți cu o solemnitate înghețată. Am traversat, în tăcere, lungul salon, iar domnul Searle a făcut, fără grabă, cei cîțiva pași în întîmpinarea noastră; sora lui stătea nemișcată. Eram conștient de faptul că își ascundea fața după un imens evantai alb, împodobit cu paiete, peste care ne urmărea, cu aviditate, privirea gravă a ochilor ei mari. Stăpînul lui Lackley strînse, în tăcere, mîna întinsă a rudei sale și-l măsură din cap pînă-n picioare, reprimîndu-și, după cum am observat, o tresărire de surprindere, stîrnită de asemănarea acestuia cu portretul lui Sir Joshua.

E o zi fericită pentru noi.

Apoi, întorcîndu-se spre mine, mă examină scurt, cercetător:

— Prietenul vărului meu este și prietenul meu.

Domnișoara Searle își coborî evantaiul.

Primul lucru ce m-a izbit în înfățișarea domnului Searle a fost statura lui, cu o jumătate de cap mai scundă decît a surorii sale. A doua a fost roșeața nefirească a părului și bărbii, ce se uneau peste urechi, înconjurîndu-i capul ca o aureolă sîngerie. Avea o față palidă și inexpresivă — fața unui învățat, a unui diletant, a unui corector, a unuia care trăiește într-o bibliotecă, aplecat peste tipărituri și medalii. De departe ar fi putut trece drept netedă și șterșă; de aproape însă își revela ridurile, destul de adînci, ce-i dădeau un aer foarte îmbătrînit și rafinat. Era tenul unui bărbat de șaizeci de ani. Nasul arcuit, încovoiat și delicat era identic aproape cu al prietenului meu. Ochii mari și adînciți în orbite aruncau o lumină sîngerie, sugerînd fierbințeala metalului incandescent — ori, mai direct spus, erau plini de spirit și temperament. Încercați să vă imaginați această fizionomie — gravă, solemnă, grotesc de solemnă, în ciuda coamei strălucitoare ce-o încadra — animată de un zîmbet straniu, nervos, sfidător, trufaș, preocupat, și nici atunci nu veți avea o noțiune exactă despre remarcabila înfățișare a gazdei noastre; ceva mai vrednic de cunoscut, îmi dădeam seama în vreme ce-l contemplam cu respirația tăiată, nu întîlnisem încă. Nici nu bănuisem cît de mult mă legasem de sărmanul meu prieten întîlnit întîmplător pînă în cele cinci minute ce au precedat cina; fără ca el să-mi sugereze cîtuși de puțin, am intuit că se pusese în gardă.

Nici unuia dintre noi nu-i era simpatic domnul Searle. Puteam ghici, din atitudinea ei, că sora sa ne citea gîndurile. Suferise o vizibilă schimbare față de cum o cunoscusem dimineața, ba chiar din ora — după cum citeam în privirile întrebătoare aruncate de el — ce se scursese de cînd se despărțise de vărul ei. Era palidă și fața ei trăda faptul că plînsese. Urmele suferinței îi dădeau o nouă și destul de perversă

demnitate, sporită de o notă complementară și sugestivă în îmbrăcăminte.

Nu știu dacă era vorba de gust ori de o simplă întîmplare, dar așa cum stătea, luminată pe jumătate de razele roșii ale amurgului, iar pe jumătate, de lucirea mocnită a focului, ce ardea în uriașa sa peșteră de marmoră, blajina ființă era modelul ideal pentru un pictor. Strălucirea veștedă a rochiei ei din crep și mătase, verde ca marea, lucrată cu artă, mai păstra încă, în ciuda numeroaselor dineuri, la care fusese martoră, un aer festiv. Peste umerii albi, avea o dantelă foarte veche și scumpă, iar rotunjimea gîtului era reliefată de un superb șirag de perle. I-am dat brațul pentru a o conduce la masă, urmați de prietenul meu și domnul Searle, care jucase în glumă rolul cavalerului. În timpul cinei, am început să am sentimentul că în fața mea se desfășura o dramă cu trei actori — jucîndu-și fiecare cu pasiune rolul. Rolul destinat prietenului meu era, fără îndoială, cel mai puțin spectaculos, deși ardeam de dorința ca el să se achite onorabil. Parcă-l vedeam, ascuțindu-și facultățile tocite, pentru a fi la înălțimea spectacolului. Sărmanul se străduia mai mult ca oricînd, să facă o bună impresie. În compania domnișoarei Searle, acea femeie încrezătoare, placidă și miloasă, el renunțase la orice orgoliu ori convenții, dezvăluindu-și adîncurile inimii sale extraordinare.

Cu gazda noastră însă nu-și mai putea permite nici un fel de libertăți; acolo și atunci eram confruntați cu un conservator desăvîrșit, plin de fumurile privilegiilor și siguranței nobiliare. Timp de o oră, am fost martorul eforturilor dureroase, făcute de protejatul meu pentru a răspunde unor noi exigențe protocolare. Își pusese în minte să pară foarte american, pentru ca aprecierile sale cu privire la tot ceea ce reprezenta domnul Searle să pară pur dezinteresate. Cum se așteptaseră rudele lui să fie, nu știu. Am constatat însă că domnul Searle era dezamăgit, văzîndu-l atît de inofensiv. Gazda noastră nu era genul de om care să se dea pe față, dar

cred că mizase pe eventualitatea că un parazit atît de provincial să fie aproape total lipsit de bunele maniere. El împinse conversaţia spre ţara de unde veneam, cam în genul unuia care înnoadă o lesă la zgarda unui animal greoi şi pe jumătate domesticit, pentru a vedea încotro vrea s-o apuce. Vorbea de lumea de peste ocean ca despre o planetă complet străină orbitei britanice, despre care se recunoscuse recent că dispunea de amestecul de gaze atmosferice necesare întreţinerii vieţii animale, dar care, exceptînd, poate, o gîndire exagerat de liberală, nu putea fi inclusă în ordinea de lucruri normală. Eu, unul, nu puteam decît să regret că omogenitatea sferică a universului său era desfigurată prin desprinderea fie şi a unor particule neglijabile cum eram noi.

— Ştiam, la modul general, că familia noastră s-a ramificat peste Ocean, spuse domnul Searle; dar nu i-am urmărit destinul, aşa cum nu poţi avea pretenţia să culegi fructul pe care părul tău cărunt îl lasă să cadă de cealaltă parte a zidului, în grădina vecinului. La Cambridge, am cunoscut un individ foarte ciudat, dar destul de simpatic dealtfel; eram oarecum prieteni. Mi se pare că a plecat mai tîrziu în Statele de Mijloc. Asta presupun că înseamnă de-a lungul lui Mississippi, nu? În orice caz, mai e şi acel unchi al meu pictat de Sir Joshua. A plecat în America, dar nu i-a fost dat să ajungă. A pierit pe mare. Dumneata îi semeni suficient, încît să se poată crede că a ajuns totuşi şi că l-aţi păstrat printr-unul din procedeele acelea neeurate — pe care cred ca le practicaţi acolo: oare cum le spuneţi — de „conservare"? Dacă eşti cumva chiar dumneata, nu ai făcut un lucru înţelept, întorcîndu-te aici. A lăsat un prost renume în urma sa. Din cînd în cînd, dă tîrcoale casei, suspinînd, fantoma unei femei nedreptăţite.

— Doamne, îndură-te de noi, strigă domnişoara Searle de-a dreptul îngrozită.

— Firește, *tu* nu ai habar de asemenea lucruri, incuviinţă sec fratele ei. Dormi prea adînc ca să auzi suspinele fantomelor.

— Cred că mi-ar plăcea grozav să aud suspinele unei fantome, interveni prietenul meu, în ochii căruia se aprinsese din nou însufleţirea de mai înainte. De ce suspină? Parcă simt că pentru a afla povestea ei am venit pînă aici.

Domnul Searle îşi cercetă cu privirea auditoriul, de parcă şi-ar fi cîntărît resursele. Dorea să prezinte povestea în lumina cea mai convingătoare. În sfîrşit, bătînd nervos cu lungile lui unghii de la mîna stîngă în cristalul limpede al paharului de vin şi trădînd, din priviri, conştiinţa impresiei puternice, produsă în ciuda tipului său mărunt şi straniu, ci revărsă, în minţile noastre inocente, sumbra legendă a casei.

— Din cîte îmi dau seama, domnul Clement Searle era un tînăr foarte înzestrat, dar cu o fire slabă. Mama lui a rămas, din tinereţe, văduvă cu doi fii, dintre care el era cel mai mare şi mai promiţător. Firesc, cînd a ajuns la maturitate, mama lui dorea să-l vadă, făcînd o partidă cît mai bună. Dispunea de suficiente mijloace pentruca averea viitoarei soţii să nu constituie o problemă. Alegerea doamnei Searle se îndreptă către o tînără care, după cum credea ea, dispunea de toate darurile, cu excepţia unei zestre — o fată plină de demnitate şi distincţie, fiica unui vechi prieten al ei, poate chiar un vechi iubit, bănuiesc eu. Din păcate însă, Clement sau. făcuse deja o altă alegere, sau era încă incapabil de aşa ceva. Zadarnic îşi dezlănţui tînăra asupra lui toată puterea ei de seducţie; în van, îşi pledă mama lui cauza! Clement rămînea rece, inflexibil. Doamna Searle avea un caracter ce nu mai e la modă, pare-se, în familia mea; era o mînă de fier, o *maîtresse-femme*. O femeie mîndră, temperamentală, care cunoscuse o viaţă plină de griji şi trebuise să facă faţă mai multor procese. Toate acestea îi ascuţiseră voinţa şi-i aspriseră caracterul. Ea bănui că afecţiunea fiului ei avea un alt obiect şi acel obiect începu să-l urască. Enervată de încăpăţînarea tînărului, care-i dădea la spate dorinţele, îl urmări de aproape. Cu cît îl observa mai mult, cu atît îşi întărea convingerea că iubea în taină. Dacă aşa stăteau lucrurile, însemna că femeia iubită era mai prejos de rangul

său. Fiul ei devenea tot mai închis în el, mai posac și mai întunecat. În cele din urmă, cu pripeala femeii mînioase, îl amenință că o va aduce în casă pe favorita ei — care, în treacăt fie zis, nu pare să fi fost exagerat de timidă. O scenă violentă fu rezultatul. Tînărul amenință că în acest caz va părăsi țara, plecînd în America. Ea nu-l credea probabil în stare de așa ceva, îl știa slab, dar îi subestima slăbiciunea. În orice caz, tînăra respinsă veni, iar Clement Searle plecă. S-a îmbarcat la Southampton. Cele două femei, mîniate și îndurerate, rămaseră singure în această casă, amestecîndu-și lacrimile și blestemele. Două săptămîni mai tîrziu, în toiul unui viscol, rămas de pomină în ținut, o întîmplare avea să le sporească amărăciunea. O tînără femeie, udă și înghețată pînă la os, a reușit să se strecoare în casă și, ajungînd în fața stăpînei și musafirei sale, își revărsă toată durerea. Era fiica unui diacon sărac dintr-o văgăună a ținutului Gloucestershire. Clement Searle o iubise — o iubise prea mult! Fusese alungată cu blesteme din casa tatălui ei; mama lui barem se putea milostivi de ea — dacă nu de dragul ei, cel puțin, al copilului pe care avea să-l aducă în curînd pe lume. Dar sărmana fată se dovedise a doua oară prea încrezătoare. Cele două femei, disprețuitoare, revoltate, lovind-o poate, o alungară din nou în urgia de afară. Prin viscol rătăci și muri îngropată în troienile adînci. Iubitul ei, după cum știți, a pierit pe mare, din pricina acelei ierni grele; mama sa a aflat vestea mai tîrziu. Sîntem bîntuiți de fiica diaconului!

Domnul Searle povestise cu mult gust și efect, cu o artă desăvîrșită. Cînd termină, se așternură cîteva clipe de tăcere.

— Ei, poate că sîntem, într-adevăr! murmură cu tristețe domnișoara Searle.

Searle se entuziasmă:

— Vă dați seama, desigur, și roși violent, că nu mi-ar face plăcere să-mi revendic identitatea cu nefericitul acela — necredincios meu tiz. Dar i-aș fi grozav de recunoscător spectrului acelei tinere dacă, înșelat de asemănarea noastră, m-ar lua drept iubitul ei. E binevenită. Aș fi bucuros să-i

aduc alinare. Dar poate un spectru bîntui alt spectru? Căci sînt un spectru!

Domnul Searle se holbă la el, apoi rînji cu subînțeles:

— Aproape că-mi vine s-o cred!

— O, frate... vere! strigă domnișoara Searle cu cea mai blîndă dar și mai rugătoare demnitate. Cum puteți spune lucruri atît de îngrozitoare?

Lucrurile înspăimîntătoare posedau, totuși, o putere magică pentru prietenul meu și imaginația sa, strunită o vreme de influența rudei sale, începu din nou s-o ia razna. Din acel moment, încetă să-și mai dirijeze fragila barcă, să se mai preocupe de ce sau cum spunea, lăsîndu-se în voia admirației sale fierbinți pentru tot ceea ce-l înconjura. Pe cînd își revărsa astfel preaplinul din el, nici în gînd nu mai doream ca el să înceteze. M-am tot întrebat, de atunci, cum de nu mă irita felul în care revenea constant asupra propriei persoane. Dar o sinceritate profundă își devine după o vreme suficientă lege, sau o mare pasiune își află propriul făgaș. Mai găseam pe urmă o frumusețe inefabilă în tot ceea ce-i ieșea de pe buze. Lipsit atît de lingușeală, cît și de invidie, discursul său era în esență o intuiție divină, o viziune romantică liberă, precum zborul lui Ariel, a poeziei conținute în viața gazdelor noastre și, prin contrast, a insensibilității lor față de această lume.

— Cum se așterne patina vremii? întrebă el deodată, pe cînd ajunsesem la desert. Vine de la sine, neobservată, neauzită, nebăgată în seamă, nemăsurată? Ori trebuie s-o curtați, să-i întindeți momeli și capcane, s-o pîndiți... ca înnegrirea incipientă a unei pipe, grăbindu-vă în clipa cînd mijește să-i aprindeți o candelă dedesubt și să-i mulțumiți zilnic? Ori poate o puneți sub interdicție, vă opuneți și-i rezistați, simțind totuși cum se așterne și crește în jur la fel de irezistibilă precum destinul?

„Ce naiba tot îndrugă acest om?" părea să întrebe zîmbetul gazdei noastre.

— Azi-dimineață am descoperit un fir de păr alb, vorbi încetișor domnișoara Searle.

— Sper că i-aţi acordat respectul cuvenit? se repezi oaspetele ei.

— L-am privit o vreme în oglindă, răspunse ea, părînd să se trezească la realitate.

— Mulţi ani de-acum încolo îşi va putea permite domnişoara Searle să se amuze, privindu-şi firele albe, intervenii, în speranţa de a relaxa atmosfera.

Am obţinut efectul scontat.

— Peste exact zece ani, începînd de joia trecută, voi avea patruzeci şi patru de ani, zîmbi ea aproape nepăsătoare.

— Exact cît am eu acum, zise Searle. Dacă aş fi venit de acum zece ani! Aş fi gustat mai mult timp spectacolul, dar aş fi avut mai puţin apetit. Trebuia, mai întîi, să flămînzesc.

— O, de ce aţi aşteptat atît? îl întrebă verişoara sa. Cînd te gîndeşti că ne-am fi putut bucura în toţi aceşti ani de prezenţa dumneavoastră! La gîndul cărei pierderi şi risipe, domnul Searle slobozi un rîs strident şi foarte semnificativ.

— Am avut întotdeauna ideea, explică prietenul meu — cea mai stupidă şi vulgară posibilă — că pentru a merge în străinătate îţi trebuie o pungă cu bani. Punga mea era aproape goală. În cele din urmă, am venit cu ea şi aşa!

Domnul Searle făcu o pauză din delicateţe, dar apoi întrebă:

— Sînteţi!... sînteţi strîmtorat?

Prietenul meu se grăbi să înlăture şi cea mai mică umbră de îndoială:

— Nu am nimic afară de hainele de pe mine.

— Ce spuneţi! făcu domnul Searle, deschizînd ochii mari. Ei, ei, ei, adăugă el pe un ton însemnînd totul şi nimic; după care îşi goli paharul cu vin. Privirea lui o întîlni pe a mea şi, pentru o clipă, ne-am cercetat reciproc, efectul fiind, fără îndoială, penibil.

— Iar dumneavoastră, întrebă el, ca pentru a scutura sentimentul de jenă, *dumneavoastră* cum staţi cu garderoba?

— O, el! exclamă prietenul meu; are o garderobă imensă. Ar putea îmbrăca un regiment!

Băuse mai multă șampanie — care era bună, într-adevăr — decît ar fi fost de dorit din toate punctele de vedere. Se lăsa purtat cu repeziciune dincolo de orice povață tacită din partea mea. Era repezit și agitat și orice încercare de a-l struni nu ar fi făcut decît să-l irite și mai mult. Pe cînd ne ridicam de la masă, îmi surprinse privirea îngrijorată. Își trecu o clipă brațul pe după al meu.

— Aceasta e noaptea cea mare! spuse pe un ton coborît, straniu; noaptea și ceasul ce mă vor lumina.

Domnul Searle ceruse să se deschidă tot parterul casei și o mulțime de lumini fuseseră plasate în poziții cît mai de efect. O asemenea paradă de sfeșnice străvechi și de făclii nu-mi mai fusese dat să văd. Contrastînd cu lambriurile întunecate, aruncînd mari cercuri luminoase asupra sumbrelor tapiserii atîrnate pe pereți, reliefînd cu rafinament varietatea și misterul străvechii reședințe, ele păreau să populeze marile încăperi, în vreme ce micul nostru grup trecea agale dintr-una în alta, cu o prezență indefinită ce ne pîndea nevăzută. Am petrecut astfel o oră încîntătoare, desfătătoare, făcînd abstracție de orice altceva.

Domnul Searle își asumă de îndată rolul ghidului, devenind aproape agreabil. Rămăsesem în urmă împreună cu sora lui, iar el mergea înainte cu Clement Searle. Parcă ar fi spus: „Ei, bine, dacă vrei bătrîna casă, foarte bine, îți voi da impresia că o și ai!" Nu ne lipsi de nici un prilej de încîntare — era să zic aproape de nici un fior. Purtînd în mîna stîngă un sfeșnic înalt de argint, îl ridica și îl cobora, luminînd cînd un ungher, cînd altul, tablouri, sculpturi și scafe. Își cunoștea la perfecție casa. Făcea aluzii la o mulțime de legende și amintiri și un potop de referințe la primii ei ocupanți. Cu aceeași eleganță ne mai aruncă vreo duzină de anecdote — din fericire mai puțin sumbre. Ruda sa îl asculta respectuos și gînditor. Nici domnișoara Searle și cu mine nu eram cu desăvîrșire tăcuți.

— Am impresia că vărul dumneavoastră vă este deja ca un vechi prieten, am remarcat.

Ea își flutură evantaiul și după o vreme răspunse înălțînd spre mine ochii mici și blînzi:

— Sîntem vechi prieteni și totuși atît de noi! Vărul meu, vărul meu, lungi ea cuvintele, sună atît de ciudat cînd te gîndești că vreme de mulți ani am crezut că nu am pe nimeni pe lume afară de fratele meu. Este un om așa de bizar, totuși!

— Nu atît el, cît situația lui merită acest nume, am cumpănit.

— Îmi pare rău că se află într-o asemenea situație. Aș vrea să-l pot ajuta cumva! Mă interesează foarte mult, spuse cu un oftat dulce. Aș fi vrut să-l fi cunoscut mai bine și mai demult. Îmi spune că acum e doar umbra celui de altădată.

Mă întrebam dacă Searle speculase în mod conștient sensibilitățile blajinei făpturi. Dacă o făcuse, își atinsese ținta. Situația sa devenise însă în ochii mei atît de precară, încît abia dacă îndrăzneam să mă bucur.

— Parcă abia acum ia naștere cel său cel bun, zisei. Ar fi o faptă de binefacere din partea dumneavoastră, dacă l-ați ajuta să redevină cel care merită să fie.

Ea nu păru să înțeleagă.

— Doamne, Dumnezeule, dar ce-aș putea eu face?

— Purtați-vă prietenește cu el! Îngăduiți-i să vă aducă omagiul său, să vă iubească. Mă tem că acum vedeți la el numai ceea ce e straniu și vrednic de milă. Dar dacă l-ați lăsa să se bucure, o vreme, de apropierea și afecțiunea dumneavoastră, ați vedea că ar deveni mai bun și mai puternic și-atunci l-ați putea iubi și stima, fără rezerve.

Domnișoara Searle se frămîntă, încruntîndu-se neajutorată.

— E un rol foarte greu pentru o proastă ca mine!

Inocența ei aproape copilărească mă sili la o sinceritate brutală:

— Ați jucat vreodată vreun rol oarecare?

Ea roşi de parcă i-aş fi reproşat lipsa de importanţă.

— Niciodată! Cred că nici nu am trăit vreodată cu adevărat.

— Poate aţi început să trăiţi acum. Vă preocupă şi altceva decît obiceiurile dumneavoastră învechite. Iertaţi-mă dacă vi se pare că mă amestec în treburi ce nu mă privesc! Ştiţi, noi, americanii, sîntem firi cam spontane. Este o mare zi. Vă doresc fericire!

— Aproape îmi vine să cred că rideţi de mine. Ceea ce simt e mai curînd teamă decît fericire.

— De ce vă temeţi?

Ea tăcu, aţintindu-şi privirea asupra celor doi.

— Sosirea vărului meu a provocat o mare tulburare! zise ,în cele din urmă.

— Vreţi să spuneţi că aţi făcut rău ieşindu-i în întîmpinare? În acest caz, vina e a mea. El nu avea absolut nici o intenţie să vă dea prilejul de a-l cunoaşte.

— E drept că mi-am asumat o răspundere prea mare. Dar, în adîncul inimii mele, nu aflu nici o părere de rău. Nu voi regreta niciodată. Am făcut singurul lucru pe care-l puteam face, cerul să mă ierte!

— Cerul să vă binecuvînteze, domnişoară Searle! Va fi să iasă o nenorocire de aici? Eu sînt autorul răului: lăsaţi-mă pe mine să suport consecinţele!

— Nu-l cunoaşteţi pe fratele meu, zise ea, clătinînd din cap cu gravitate.

— Cu cît mai repede voi fi pus în temă, cu atît mai bine atunci.

Nu mă puteam stăpîni să nu dau frîu liber — cel puţin prin tonul vocii — antipatiei inspirate de acel domn.

— Nu că în acest caz ne-am putea împăca poate mai bine! Apoi, pentru că ea întorsese capul:

— Vă temeţi chiar atît de mult de el?

Ea îmi aruncă o privire piezişă, înspăimîntată:

— Se uită la mine!

Fratele ei era cu spatele la noi, ținînd o oglindă de mînă, venețiană, împodobită cu o ramă de argint, luată de pe un raft cu antichități. O îndreptase astfel, încît să prindă imaginea surorii sale. Era evident că și eu eram surprins în focarul atenției sale și nu doream să-i dau vreun prilej să mă suspecteze.

— Domnișoară Searle, spusei grăbit, promiteți-mi ceva.

Ea tresări și se întoarse spre mine, cu o privire ce mă implora s-o cruț.

— O, nu-mi cereți, vă rog, să nu-mi cereți!

Arăta ca și cum ar fi stat la marginea unui lac unde pămîntul se surpase brusc, iar ei i se cerea să sară. Simțeam însă că retragerea nu mai era posibilă și că lucrul cel mai generos era s-o ajut să sară.

— Promiteți-mi, am repetat.

Privirea ei se împotrivea încă.

— O, ce zi îngrozitoare, izbucni, în cele din urmă.

— Promiteți-mi că-i veți îngădui să vă vorbească între patru ochi, dacă vă va cere — în ciuda presupuselor dorințe ale fratelui dumneavoastră.

Ea roși adînc.

Credeți că are ceva atît de particular de spus?

— Ceva atît de particular!

Sărmanul văr!

— Într-adevăr, sărmanul văr! Dar promiteți-mi!

— Vă promit, spuse ea, traversînd încăperea lungă și ieșind.

— Ai picat tocmai la timp pentru a auzi cea mai delicioasă poveste, mi se adresă Searle, cînd m-am alăturat din nou lui și gazdei noastre. Stăteam în fața unui vechi și sumbru portret, înfățișînd o doamnă îmbrăcată ca pe vremea reginei Anne, ale cărei nuanțe carnale luceau livide la lumina luminării, pe fondul întunecat al pînzei. Aceasta e doamna Margaret Searle, un fel de Beatrix Esmond, *qui se passait ses fantaisies*[1]. S-a căsătorit cu un amărît de francuz, un muzi-

[1] Căreia-i plăcea să-și satisfacă toate capriciile (fr.).

cant fără o leţcaie, stîrnind revolta întregii familii. Frumoasă doamnă Margaret, trebuie că ai fost o femeie curajoasă! Pe cuvîntul meu, seamănă cu domnişoara Searle! Dar vă rog să continuaţi. Ce s-a întîmplat pînă la urmă?

Însoţitorul nostru îl urmărea cu un aer de dezgust pentru omagiul său gălăgios şi pentru lipsa de imaginaţie. Reluă însă povestea, pe un ton cît se poate de sec.

— În urmă cu un an, am găsit, într-o cutie cu hîrtii foarte vechi, o scrisoare de la doamna în chestiune adresată unei oarecare Cynthia Searle, sora ei mai mare. Datată şi expediată din Paris şi redactată cu o groază de greşeli de ortografie, aceasta conţinea o înfocată cerere de bani. Tocmai dăduse naştere unui copil şi murea de foame. Soţul ei o neglija groaznic — blestema ziua cînd părăsise Anglia. Îţi stîrnea milă. Nu am auzit să fi făcut vreodată rost de bani pentru a se întoarce.

— Aşa-i trebuie dacă s-a căsătorit cu un francez! spusei pe un ton sentenţios.

Amfitrionul nostru căzu într-una din tăcerile sale.

— Este singura doamnă din familia noastră care s-a lăsat vreodată păcălită de un aventurier, zise în sfîrşit.

— Domnişoara Searle cahoeşte povestea? întrebă prietenul meu, zglindu-se la alba rotunjime a obrazului eroinei.

— Domnişoara Searle nu ştie nimic! răspunse ruda sa, accentuînd cuvintele.

— Va cunoaşte măcar povestea doamnei Margaret, replică invitatul său şi plecă repede în căutarea ei.

Domnul Searle şi cu mine ne-am continuat marşul prin încăperile luminate.

— V-aţi aflat un văr răzbunător, remarcai cu un ris ciudat.

— Ah! Răzbunător? repetă înţepat domnul Searle.

— Vreau să spun că anale şi posesiunile îl interesează în aceeaşi măsură ca persoana dumneavoastră.

— O, chiar aşa! Spune că e serios bolnav, adăugă după o clipă. Nu mi-aş fi închipuit.

— De cîteva ore e un om schimbat. Frumoasa dumneavoastră casă, neașteptata generozitate l-au înviorat imens.

Domnul Searle scoase acea exclamație vagă prin care britanicii excesiv de lucizi se apără formal de vreun compliment exagerat. În continuare, mă fixă însă ciudat și-mi spuse tăios:

— Sînt un om cinstit.

Eram gata să-mi exprim acordul, dar el se dezlănțui cu o sinceritate furibundă, de parcă, pentru prima oară în viață, își deschisese inima față de cineva și, deși era foarte neplăcut, trebuia, totuși, să se achite de o datorie.

— Un om cinstit, țineți cont! Nu știu nimic despre domnul Clement Searle! A apărut cu totul pe neașteptate. A fost pentru mine o... o...! Se opri, căutînd cuvîntul care să exprime, de bine de rău, ceea ce reprezenta ruda lui pentru el. A fost pentru mine o Surpriză! Nu am nici o îndoială că nu ar fi un om cît se poate de drăguț. Nu veți nega însă că e cu totul ieșit din comun. Îmi pare rău că e bolnav. Regret că e sărac. Mi-este văr la a șaptea spiță. Toate bune pînă aici. Sînt un om cinstit. Nu se va putea plînge că nu l-am primit în casa mea.

— Și el, slavă Domnului, este un om cinstit! zîmbii eu.

— Atunci de ce naiba a emis această pretenție mascată asupra proprietății mele, se repezi domnul Searle aproape furios.

Răsunătoarea întrebare reverbera o rază de lumină asupra purtării gazdei noastre și a agitației reținute a surorii sale. Gelosul gentleman se dăduse pe față.

Pentru o clipă, am fost atît de surprins și revoltat de brutalitatea atacului, încît nu am avut cuvinte să-i răspund. Domnul Searle dovedea, într-adevăr, lipsă de maniere.

— Scuzați-mă, reluă el, dacă vorbesc prea aprins despre această chestiune. Dar nu pot spune cît am fost de dezgustat auzind azi-dimineață de nemaipomenitele demersuri ale domnului Clement Searle. Sfinte Dumnezeule, drept ce mă ia oare? Pretinde că are nu știu ce admirație profundă pen-

tru casa mea. Să facă bine atunci şi să o dovedească, îndrăznind mai puţin! Să încerce, cu toată parada lui de loialitate, să-şi imagineze puţin ce simt eu! Îmi iubesc moşia, este pasiunea, conştiinţa, viaţa mea! Trebuie s-o împart acum cu un străin sărăntoc — un om fără avere, fără prestanţă, fără identitate — un impostor, un aventurier, un saltimbac limbut? Parcă America se lăuda că are pământ pentru toată lumea! Pe sufletul meu, domnule, nu am fost în viaţa mea atît de scandalizat.

Nu am răspuns imediat, pentru ca furia lui să se reverse în voie şi să se aprindă din nou, dacă voia, căci doream ca amestecul meu în penibila poveste să rămînă cît se poate de discret.

— Temerile dumneavoastră, domnule, spusei, în cele din urmă, uimirea dumneavoastră poate nu lipsită de îndreptăţire faţă de inocenţa intenţiilor noastre v-au solicitat, se vede, prea mult nervii. Atacaţi un om de paie, o fiinţă despre care nu trebuie să vă faceţi iluzii, deşi mă tem că aţi rănit un om de spirit şi cu conştiinţă. Sau prietenul meu nu are nici un drept legal asupra proprietăţii dumneavoastră, în care caz, toată agitaţia dumneavoastră e inutilă, sau *are* un drept legal...

Domnul Searle mă apucă de braţ, holbîndu-se la mine; faţa-i arăta şi mai palidă, din pricina a ceea ce sugeram cuvintele mele, ochii verzi erau plini de groază, iar părul roşu i se înălţase măciucă în creştet.

— Un drept legal! strigă el. Să încerce numai — să mă dea în judecată!

Ajunsesem în holul mare şi ne aflam înaintea intrării principale. Uşa era deschisă înspre verandă, prin a cărei arcadă de piatră, vedeam grădina scăldată în lumina albastră a unei luni pline. În momentul, cînd stăpînul casei rostea cuvintele mai sus amintite, prietenul meu urca încet pe verandă, cu capul descoperit, luminat de lună, întunecat apoi de umbra arcadei şi luminat din nou de lămpile fixate la intrarea în hol. Pe cînd trecea pragul, în capătul scărilor din

stînga noastră apăru majordomul, șovăind vizibil la vederea domnului Searle, după care, observîndu-l pe prietenul meu, coborî cu un aer solemn. Ducea în mînă o mică tavă de argint. Pe tavă, lucea, în lumina candelabrului, o hîrtie împăturită. Clement Searle înaintă, privind-o uimit și speriat, cred, de fulgerătoarea previziune a unei catastrofe. Majordomul își luă inima în dinți. Se îndreptă țeapăn și grav spre prietenul meu, oferindu-i misiva. Domnul Searle făcu o mișcare de parcă ar fi vrut să se repeadă spre el, dar se stăpîni.

— Tottenham! strigă el aspru.

— Da, domnule! răspunse majordomul, oprindu-se.

— Rămîi unde ești! Pentru cine e biletul?

— Pentru domnul Clement Searle, răspunse majordomul, fixîndu-și privirea înainte și detașîndu-se de toată situația.

— Cine ți l-a dat?

— Doamna Horridge, domnule!

După cum am aflat mai tîrziu, acesta era numele menajerei.

— Cine i l-a dat doamnei Horridge?

Tottenham făcu o pauză infinitezimală mai înainte de a răspunde.

— Dragă domnule, interveni Searle, căruia criza îi restituise în întregime calmul și ușurința aristocratică, am impresia că asta mă privește doar pe mine.

— Tot ce se întîmplă în casa mea mă privește pe mine și par să se întîmple lucruri detestabile.

Era clar că amfitrionul nostru le detesta atît de tare, încît mă temeam să nu smulgă obiectul de discensiune fără multă ceremonie.

— Adu-mi-l încoace! porunci el, iar Tottenham se întoarse țeapăn, dînd să se supună.

— Asta e prea de tot! izbucni prietenul meu, jignit și nenjutorat.

La fel gîndeam și eu și, mai înainte ca domnul Searle să aibă timp să pună mîna pe bilet, am intrat în posesia lui.

— Dacă nu aveți nici un pic de considerație pentru sora dumneavoastră, îngăduiți-i unui străin să-i ia parte.

Zicînd acestea, am făcut fărîmițe disputatul obiect.

— În numele elementarei decențe, ce vrea să însemne povestea asta îngrozitoare? întrebă prietenul meu cu vocea tremurînd de indignare.

Domnul Searle se pregătea să deschidă focul asupra lui, dar, în acea clipă, apăru, pe scări, amfitrioana noastră, atrasă, evident, de tonul ridicat al vocilor noastre. Își schimbase rochia de seară cu o rochie de casă neagră, își scoase bijuteriile și începuse să-și desprindă cocul, din care îi atîrna acum o șuviță. Coborî în grabă, palidă, întrebătoare... Simțind prea bine că plecarea noastră devenise iminentă și intuind în domnul Tottenham o persoană cu instincte adînci și energii latente, am prins prilejul să-i cer *sotto voce*[1] să aducă, fără întîrziere, o trăsură. „Și pune în ea lucrurile noastre", am adăugat.

Domnul Searle se repezi la sora sa și-i prinse încheietura albă a mîinii ce-i ieșea din mînecile largi.

— Ce scria în biletul acela? șuieră el.

Domnișoara Searle privi mai întîi la bucățelele de hîrtie și apoi la vărul ei.

— L-ați citit?

— Nu, dar vă mulțumesc pentru el! răspunse Searle.

Pentru o clipă, ochii ei comunicară cu ai lui, așa cum cred că nu mai vorbiseră niciodată, nimănui; apoi, privirea i se mută asupra fratelui cu o expresie stinsă, tristă și supusă. Dar chiar și în acea umilință totală, lui i se păru că descoperă ceva ce-și rîdea de el. Se înroși de mînie și o împinse la o parte.

— Totdeauna ai fost o proastă!

Chipul sărmanului Searle își pierduse seninătatea și lumina pogorîtă asupra lui în ziua fericirii sale, arătînd acum descompus, dezorientat.

---

[1] În șoaptă (it.).

— Oare, în aceste trei ore, am avut de-a face cu un nebun?

— Un nebun, da, dacă vrei! Un om cu dragoste pentru căminul său și cu sentimentul stabilității lui. M-am stăpînit pînă acum, dar te-ai dovedit prea mult pentru mine. Cine naiba ești și ce și de ce și de unde? continuă teribilul omuleț. Din ce paradis al nebunilor ai picat de-ți închipui că e suficient să-mi ceri ca eu să-ți și abandonez o parte din averea și viața mea? Mă vezi cumva, caraghiosule, împărțindu-le cu tine? Dovedește-ți absurda pretenție! Nu despre *asta* e vorba aici! Și lovi cu piciorul una din bucățile de hîrtie de pe podea.

Searle rămase cu gura căscată. Apoi, depărtîndu-se, se așeză pe o bancă de lîngă perete, frecîndu-și fruntea cu o expresie confuză. M-am uitat la ceas și am ascultat, sperînd să aud roțile trăsurii.

Amfitrionul nostru era prea pornit însă pentru a se mai putea înfrîna.

— Nu ajunge că mi-ai uzurpat drepturile? Trebuia să mai vii în propria mea casă și că complotezi cu sora mea?

Prietenul meu își acoperi fața cu mîinile.

— Oh, oh, oh! gemu el, în vreme ce domnișoara Searle se îndrepta repede spre el, îngenunchind alături.

— Du-te la culcare, proasto! țipă fratele ei.

— Dragă vere, ce destin crud, cînd mă gîndesc ce vei fi gîndind despre noi!

— Despre *dumneavoastră* voi crede ceea ce doriți, spuse el, punîndu-i mîna pe creștet.

— Eu cred că nu ați făcut nimic rău, îndrăzni ea.

— Am făcut ce am putut, continuă domnul Searle, dar e prostie curată să te prefaci prieten cînd la mijloc e o mîrșăvie. Ai fost binevenit la bucatele și vinul meu, dar mă mir că le-ai putut înghiți. *Mie* spectacolul mi-a tăiat pofta de mîncare, zise stăpînul lui Lackley, slobozind un hohot de rîs. Nu ai decît să mergi înainte cu pretențiile dumitale absurde! Oamenii mei de la Londra sînt instruiți și pregătiți.

— Nu m-aş mira ca, de cînd ai renunţat, cazul dumitale să fi avut de cîştigat, m-am simţit îndemnat să-i spun lui Searle.

— Aha! Nu vă pretindeţi neştiutor deci? îşi clătină domnul Searle spre mine creştetul strălucitor. Ce drăguţ din partea dumitale să renunţi! Poate că renunţi şi la soră-mea!

Searle îşi privea adversarul îndurerat.

— Ah, nefericitule, credeam că ne unea o prietenie atît de frumoasă!

— Ipocritule! strigă gazdu noastră.

Searle părea să nu-l audă.

— Chiar şi-nchipuie cineva, continuă el cu tristeţe, că am să încerc să mă apăr de acuzaţia mîrşavă — să dovedesc că nu am făcut nimic pe ascuns ori ruşinos? Credeţi ce vreţi!

Făcu un efort să se ridice.

Roţile trăsurii răsunau pe pietriş şi, în aceeaşi clipă, coborî un valet cu cele două valize ale noastre. Îl urma domnul Totteuham, care ne aducea hainele şi pălăriile.

— Sfinte, Dumnezeule, izbucni din nou amfitrionul nostru, doar nu vreţi să plecaţi! — o exclamaţie care, după toate cele întîmplate, era cît se poate de comică. Cerule, remarcă apoi cu aceeaşi naturaleţe, bineînţeles că plecaţi!

— Poate, zise domnişoara Searle, făcînd un mare efort, cu atît mai tulburător la o persoană pentru care marile eforturi erau vizibil noi şi străini, poate e mai bine să vă spun ce conţinea biletul meu.

— Chestiunea cu biletul acela o vom discuta între noi, doamnă, o întrerupse fratele ei.

— Îngăduiţi-mi să-mi închipui numai lucruri frumoase, se rugă Searle, zîmbind fermecător.

— Oh, prea mult loc am lăsat închipuirii, răspunse ea simplu. Nu era decît un avertisment. Vă sfătuiam să plecaţi. Ştiam că va urma o scenă dureroasă.

El îşi luă pălăria.

— Nici durerile, nici bucuriile acestei zile nu le voi uita vreodată, îi spuse el gazdei sale. A, vă cunoaşte pe dumnea-

voastră — și-i oferi mîna domnișoarei Searle — a fost suprema bucurie. Speram să se nască și altceva de aici.

— O faptă monstruoasă s-a născut deja, nu se putu stăpîni să arunce domnul Searle. Oaspetele său îi răspunse cu o privire blîndă, aproape duioasă, și apoi spuse închizînd ochii și simțind că-l părăsesc puterile:

— Mă tem că da, mai mult nu mai suport.

I-am dat brațul și am trecut împreună pragul. Pe cînd ieșeam, am auzit-o pe domnișoara Searle izbucnind într-un hohot de plîns.

— Presupun că vom mai auzi unul de altul! continuă fratele ei să ne sîcîie.

Prietenul meu se opri și, întorcîndu-se, îl privi aspru.

— Om imposibil ce ești! îi aruncă el în obraz.

— Vrei să spui că n-ai să mă dai în judecată? — o ținu domnul Searle pe a sa. Am să te silesc s-o faci! Am să te tîrăsc în fața curții și vei fi învins — învins — învins!

Am tras, firește, la micul han pe care-l părăsisem dimineața atît de liberi fie de dușmani, fie de prieteni în întreaga Anglie. Cît am călătorit cu trăsura, prietenul meu păru copleșit și epuizat.

— Ce vis frumos și îngrozitor! se văită el confuz. Ce stranie deșteptare! Ce scenă oribilă! Sărmanul de mine! Sărmana femeie!

După ce am reintrat în posesia celor două cămăruțe învecinate, l-am întrebat dacă biletul domnișoarei Searle fusese urmarea a ceea ce se petrecuse între ei cînd se dusese s-o caute.

— Am găsit-o pe terasă, zise el, plimbîndu-se agitată în lumina lunii. Eram foarte emoționat — nici nu mai știu ce i-am spus. Am întrebat-o, cred, dacă știa povestea Margaretei Searle. A părut speriată și tulburată și a folosit cuvintele fratelui ei: „Nu știu nimic". Pe moment m-am simțit ca un om beat. Stăteam în fața ei și-i povesteam cu multă elocință, cum sărmana Margaret se căsătorise cu un străin sărman — supunîndu-se îndemnului inimii și sfidîndu-și familia. Pe

cînd vorbeam, razele de lună păreau să ne închidă într-un vis, într-o lume cu totul separată. Ea se făcea mai tînără, mai frumoasă, mai atrăgătoare — iar eu mă pomeneam înşirînd o mulţime de prostii. Mai înainte de a-mi da seama, mersesem foarte departe. Îi luasem mîna şi-i spuneam „Margaret, dragă Margaret!" Ea spunea că e imposibil, că nu poate face nimic, că era o proastă, un copil, o sclavă. Apoi, amintindu-mi — ce ciudat că mi-a venit tocmai atunci — de adevărata mea legătură cu acele locuri, i-am vorbit de drepturile mele asupra proprietăţii. „Ele există, i-am declarat, dar am renunţat la ele. Fii generoasă! Răsplăteşte-mă pentru sacrificiul meu." O clipă, faţa i s-a luminat: „Dacă mă mărit cu dumneata, m-a întrebat, se rezolvă totul?" De asta am asigurat-o numaidecît. Prin căsătorie, întreaga problemă avea să se topească precum un strop de ploaie în imensitatea mării. „Căsătoria noastră!" a repetat ea cu uimire; şi sunetul adînc, profund al vocii ei ne-a readus la realitate, dezvăluindu-ne toată nebunia noastră. „Te iubesc, dar nu te voi mai vedea niciodată, a strigat ea. A fugit, apoi, ascunzîndu şi faţa în mîini. M-am mai plimbat puţin pe terasă, după care am venit la tine. Asta-i toată vrăjitoria la care am recurs!"

Nefericitul era atît de surescitat şi deopotrivă zguduit de evenimentele zilei, încît nu credeam să poată dormi. Conştient în ceea ce mă privea că nu aveam să închid ochii, m-am dezbrăcat doar pe jumătate, am aţîţat focul şi m-am aşezat să scriu ceva. Aveam pendula din micul hol bătînd de douăsprezece, unu, unu şi jumătate. Chiar în clipa cînd vibraţia ultimei bătăi murea în aer, uşa de comunicare ce dădea spre camera lui Searle fu dată de perete, iar în prag apăru acesta, palid ca un cadavru, în cămaşa de noapte, detaşîndu-se ca o fantomă în întunericul din spatele meu.

— Uită-te bine la mine! zise el cu răsuflarea tăiată; atinge-mă, îmbrăţişează-mă, cinsteşte-mă, slăveşte-mă, închină-te mie! Ai în faţa ta un om care a văzut o fantomă!

— Dumnezeule mare, ce vrei să spui?

— Scrie! continuă el. Haide, ia-ți condeiul! Cum arăt? Sînt o ființă omenească? Sînt palid? Sînt roșu? Vorbesc englezește? O fantomă, domnule! Înțelegi?

Mărturisesc că am avut un fel de șoc, senzația copleșitoare a supranaturalului. Totdeauna cînd voi povesti acestea, voi avea sentimentul că am văzut și eu fantoma. Prima mea mișcare — acum mă pot amuza — a fost să mă reped la ușă, s-o închid repede și să răsucesc cheia peste întunericul căscat din care se ivise Searle. I-am apucat mîinile; erau ude de transpirație. Mi-am împins scaunul lîngă foc și l-am silit să se așeze. Apoi, am îngenuncheat, ținîndu-i mîinile cît puteam de strîns. Tremurau groaznic. Avea o privire fixă, dar pupilele i se dilatau și se contractau cu o forță extraordinară. Nu am pus nici o întrebare, așteptînd, foarte curios, să aud ce avea de spus... În cele din urmă, vorbi:

— Nu sînt speriat, dar sînt... o, emoționat! Asta e viață! Cea adevărată! Nervii... inima... creierul meu! Pulsează — nu le simți? Tremuri? Ți-e cald? Ți-e frig? Ține-mă strîns... strîns... strîns! Tremurînd, vibrînd, mă voi împrăștia în unde... în valuri... și voi cunoaște tainele lucrurilor, toate cauzele și toate misterele! Se opri o clipă și apoi continuă.

— O femeie — clară precum luminarea aceea; ba nu, mult mai clară! Într-o rochie albastră, cu o mantie neagră pe cap și un mic manșon negru. Tînără și minunat de frumoasă, palidă și bolnavă; avînd acea tristețe a tuturor femeilor care au iubit și au suferit, rugîndu-se și acuzînd cu ochii ei umezi. Dumnezeu știe că nu eu sînt făptașul! Dar ea m-a confundat cu înaintașul meu, cu celălalt Clement. A venit la mine aici, așa cum ar fi venit și acolo. Mi-a vorbit, frîngîndu-și mîinile: „Ia-mă de nevastă! a gemut ea, ia-mă de nevastă și pune capăt rușinii mele!" M-am ridicat în capul oaselor, așa cum stau aici acum, am privit-o, am auzit-o — i-am auzit vocea stingîndu-se în depărtare, i-am văzut trupul șterg îndu-se, dispărînd în neant. Doamne, apără-ne și ne mîntuiește! Aici sînt!

Nu am făcut nici o încercare, fie de a explica ori de a infirma nemaipomenita întîmplare. Ajunge că pe moment am fost contaminat de puternica emoție a prietenului meu. În general, cred că viziunea mea era mai interesantă. El nu vedea decît trecătorul, rătăcitorul spectru — eu vedeam subiectul omenesc, luminat de aureola supranaturală. Curînd însă, mi-am recăpătat, suficient, judecata, pentru a încerca să-l apăr de efectele surescitării. Nu mi-a fost greu să-l conving că nu trebuie să se mai întoarcă în camera sa, în noaptea aceea și i-am încropit un pat confortabil lîngă foc. Dorind, mai ales ,să-l feresc de răceală, mi-am scos așternutul și l-am înfășurat pe el în cearceafuri și plapumă. Nu aveam dispoziție nici pentru scris, nici pentru dormit; așa că am stins lumina, am mai aruncat lemne pe foc și m-am așezat de cealaltă parte a căminului. Găseam o satisfacție solemnă în a-mi studia tovarășul. Mut și învelit pînă la bărbie, zăcea țeapăn și plin de importanța aventurii sale. În cea mai mare parte a timpului, a stat cu ochii închiși; din vreme în vreme, îi deschidea însă brusc și se holba la flăcări, de parcă vedea din nou, fără să se înspăimînte, imaginea micuței femei cu manșon. Fața lui cadaverică suptă, cu ridurile tragic accentuate de strălucirea focului din cămin, mustața zbîrlită, neobișnuita gravitate și un anume aer nefiresc pe care i-l dădeau reflexele roșcate ale flăcărilor, toate acestea îi sporeau asemănarea cu bîntuitul cavaler din La Mancha, zăcînd la pat după cine știe ce aventură extraordinară. Noaptea se scurse încet, în tăcere. Spre dimineață, am aținit vreo jumătate de oră. Cînd m-am deșteptat, păsările începuseră să ciripească, iar Searle mă fixa neîncrezător. Am schimbat o privire lungă și am înțeles cu strîngere de inimă că ochii lui strălucitori gustaseră ultimul lor somn natural.

— Cum e? Te simți bine? am întrebat, totuși.

Mă privi lung și apoi îmi răspunse cu o voce slabă și stranie, făcînd niște pauze între cuvinte, ce păreau a fi îmboldurile domoale ale unei voci interioare.

— Cînd m-ai cunoscut, m-ai întrebat ce sînt. Nimic, ți-am răspuns, nimic important. Întotdeauna m-am considerat un nimic. M-am nedreptățit, însă. Sînt o mare excepție. Sînt un om bîntuit!

Dacă somnul i se risipise din privire, am simțit, cu și mai multă durere, că spiritul său nu mai era întreg. Din acea clipă, m-am așteptat la ce era mai rău.

Prietenul meu avea însă porniri atît de blajine, adesea constatate, încît nu mă temeam cîtuși de puțin că se va dovedi de nestrunit. Cînd s-a luminat de-a binelea, am pus capăt ciudatei noastre veghe. Searle era atît de slăbit, încît a trebuit să-i dau mîinile pentru a-l ajuta să se ridice de pe scaun. După ce s-a ridicat, le-a reținut cîteva clipe, părînd incapabil încă să-și țină echilibrul.

— Ei, spuse el, am avut noroc odată, dar nu cred că se va mai întîmpla. Curînd voi fi tot atît de apt de a-mi face „apariția" ca oricare alt spectru. Îl voi bîntui pe stăpînul lui Lackley! Nu poate să însemne decît un lucru — că se pregătesc să mă primească de cealaltă parte a mormîntului.

Cînd am atins chestiunea micului dejun, mi-a răspuns că îl avea în buzunar și-și scoase din sacul de voiaj fiola de morfină. Își administră o doză puternică și se culcă. La prînz, l-am găsit din nou în picioare, îmbrăcat, bărbierit și mult înviorat.

— Sărmanul de tine, zise el, ai căpătat mai mult decît te așteptai. Acum ei ca tovarăș nu numai un om apăsat de suferință, ci și unul bîntuit de o fantomă. Ei, nu va mai dura mult!

Se ridică imediat întrebarea încotro aveam să ne îndreptăm pașii acum.

— Fiindcă mi-a mai rămas atît de puțin timp, fu el de părere, aș vrea să văd ce e mai frumos, numai ce-i mai frumos.

I-am răspuns că, pentru moment ori dintotdeauna, găseam că Oxfordul reprezintă superlativul englez și, în consecință, spre Oxford porneam o oră mai tîrziu.

MADELENE YALE WYNNE

(1847—1918)

Sînt autori care intră în istoria literaturii cu un singur titlu. Așa s-a întîmplat cu Madelene Yale Wynne și povestirea ce dă titlul volumului ei, apărut în 1895: *The Little Room and Other Stories (Cămăruța și alte povestiri)*.

Povestirea are o simbolistică rafinată: cămăruța ce se metamorfozează succesiv într-un dulap de porțelanuri apare ca un agent al înșelăciunii, al frustrării și șanselor ratate. Este casa stăpînei casei — o bătrînă necăsătorită, care locuiește împreună cu sora sa, mai curînd un dublu al ei decît un pol al comunicării, sau al cuplurilor de soți ori de prieteni pe care le dezbină.

CĂMĂRUȚA

— Ce-ai zice dacă acolo ar fi fumoarul?

— E locul cel mai potrivit. Dar nici prin gînd să nu-ți treacă, Roger, că ai putea fuma în casă. Mă tem ca simpla prezență a unui bărbat obișnuit, nici nu mai vorbesc a unui fumător, să n-o deranjeze pe mătușa Hannah. E însăși personificarea Noii Anglii.

— Las-o pe mătușa Hannah în grija mea. Îi găsesc eu punctul sensibil. Am s-o întreb cum a fost atunci demult cu bătrînul hip de mare și cu imprimeul de stambă galbenă.

— Nu stambă galbenă, ci creton albastru.

— Galbenă era *seaiea* atunci.

— A, nu! Încurci groaznic lucrurile. N-ai să știi la ce să te aștepți, și asta strică tot farmecul.

— Atunci, spune-mi exact la ce să mă aștept. Ca să-ți spun drept, nu ascultam decît pe jumătate, cînd mi-ai povestit zilele trecute; eram cu mintea aiurea. Parcă era vorba de o întîmplare ciudată de pe vremea cînd erai copil, nu?

— Ceva ce se întîmplase și mai înainte și s-a mai întîmplat de cîteva ori de-atunci și se mai poate întîmpla și-acum, dar sper să nu fie cazul.

— Despre ce-i vorba?

— Mă întreb dacă ne aude cineva în compartiment.

— Nu cred, nici noi nu-i auzim pe ei, cel puțin, nu în mod intenționat.

— Să-ți povestesc atunci. Mama s-a născut în Vermont, după cum știi, ca unic copil dintr-o a doua căsătorie. Hannah și Maria îmi sînt mătuși doar pe jumătate.

— Sper că sînt măcar pe jumătate tot atît de drăguțe ca tine.

— Roger, te-aude lumea, încetează!

— Și nu vrei să se știe că sîntem căsătoriți?

— Nu proaspăt căsătoriți. E o mare deosebire.

— Te temi că ni se citește fericirea pe chip!

— Nu, dar vreau să gust singură această fericire.

— Ei, bine, și ce-i cu cămărușa?

— Pe mama au crescut-o mătușile, eram cu aproape douăzeci de ani mai în vîrstă. De fapt, au crescut-o mătușile și Hiram. Acesta a fost dat de mic copil bunicului meu ca ucenic și, cînd bunicul a murit, Hiram a spus că aparținea fermei pe care n-o părăsise niciodată, mai mult decît toți ceilalți. El era, pentru mama, singurul refugiu din imperiul severei discipline a mătușilor, care sînt aidoma unor roboți

Mă fac să mă gîndesc la femeia din Maine care-şi dorea ca epitaf: „Aceea care a trudit *din greu* toată viaţa".

— Trebuie să fi trecut acum de anii de trudă. Ce vîrstă au?

— Şaptezeci sau pe aproape. Dar au de gînd să moară precum copacii, în picioare, sau în orice caz, într-o simbătă seara, după ce au sfîrşit toate treburile casei. Erau cam severe cu mama şi cred că se simţea foarte singură. Casa nu se învecinează cu nimeni pe o rază de aproape o milă, străjuind solitară în vîrful lui Stony Hill. E destul de mohorît acolo sus, chiar şi în timpul verii.

Cînd avea vreo zece ani, mama a fost trimisă la nişte veri din Brooklyn, care aveau şi ei copii şi se pricepeau mai bine cum să-i crească. A stat la ei pînă ce s-a căsătorit. În tot acest timp nu făcuse nici o vizită la Vermont şi, desigur, nu-şi mai văzuse surorile, care n-ar fi plecat de acasă nici pentru o zi. Nu a reuşit să le determine nici să vină la Brooklyn pentru nunta ei, aşa că s-au dus părinţii mei la ele în voiaj de nuntă.

— Pentru asta mergem şi noi acolo în voiaj de nuntă?

— Te rog, Roger, nici nu-ţi dai seama cît de tare vorbeşti.

— Nu ţi se pare că vorbesc tare decît atunci cînd pomenesc acel cuvîntel.

— Atunci nu-l mai pomeni, sau fă-o foarte încet!

— Ei, şi ce li s-a întîmplat acolo aşa de ciudat?

Cînd au ajuns, mama a vrut să-l ducă imediat pe tata să viziteze cămăruţa. Îi povestise despre ea, aşa cum am să-ţi povestesc şi eu, şi-i spusese că din toată casa, aceea singură încăpere îi fusese dragă. Îi descrisese mobila, cărţile, tapetul, mă rog, toate detaliile. Era situată în partea de nord, la mijloc, între camerele dinspre faţada casei şi cele din spate. Dar cînd s-au dus s-o caute nu au găsit nici o cămăruţă; nu era decît un dulap unde se păstra serviciul de porţelan. Mama şi-a întrebat surorile, cînd modificaseră structura casei, transformînd cămăruţa ce fusese acolo înainte într-un dulap. Amîndouă au răspuns că aşa fusese

casa dintotdeauna și că nu făcuseră decît să înlocuiască vechiul șopron de lemn cu unul mai mic.

Părinții mei au făcut mult haz pe această temă și, ori de cîte ori pierdeau ceva, spuneau că trebuie să fie în cămăruță, iar despre orice afirmație neverosimilă că este „oa o cămăruță". Pe vremea cînd eram copil, credeam că expresia aparține, în mod firesc, limbii engleze, atît de des o auzeam.

Comentînd întîmplarea, au ajuns la concluzia că mama trebuie să fi fost un copil cu o imaginație foarte bogată care citise în vreo carte despre-o asemenea cămăruță, ori poate visase și se jucase cu iluzia pînă ce ajunsese să creadă că există cu adevărat.

— E foarte posibil.

— Numai că n-ai auzit partea cea mai ciudată a întîmplării. Așteaptă și-ai să-mi spui dacă-ți poți explica și restul la fel de ușor.

Au rămas două săptămîni la fermă, după care s-au stabilit la New York. Cînd aveam opt ani, tata a murit în război, lăsînd-o pe mama cu inima zdrobită. Nu și-a mai revenit niciodată cu adevărat. În vara aceea, ne-am hotărît să mergem la fermă pentru trei luni.

Eram un copil căruia nu-i plăcea să stea locului și călătoria părea să se lungească la nesfîrșit. În cele din urmă, ca să ne mai treacă timpul, mama mi-a spus povestea cămăruței. Credea acum că totul nu fusese decît fructul imaginației sale și că, într-adevăr, în locul respectiv nu se afla decît un dulap cu porțelanuri.

Mi-a povestit cu lux de amănunte, încît pînă și eu, care știam dinainte că nu exista acolo vreo încăpere, mi-o puteam imagina, ca și cum aș fi văzut-o atunci. Spunea că era situată în partea de nord, între camerele din față și cele din spate, că era foarte mică, încît uneori îi spuneau antreu. Avea o ușă ce dădea afară, vopsită în verde și tăiată la mijloc în genul vechilor uși olandeze, astfel încît să poată fi folosită și ca fereastră, deschizînd doar partea de sus. De cealaltă parte, se afla un divan, sau mai bine zis o

canapea, acoperită cu creton albastru de India, dăruit mătușei Hannah, pe cînd era tînără, de un vechi căpitan de marină din Salem, care-și încercase astfel norocul. Hannah fusese trimisă la Salem pentru doi ani de școală; bunicul era originar din Salem.

— Înțelesesem că n-a existat nici o cameră și nici un creton albastru.

— Tocmai asta este. Hotărîseră că nu fusese decît o fantezie a mamei și totuși cît de precis i se întipărise totul în minte. Și-amintea chiar că-l auzise pe Hiram, spunînd că Hannah s-ar fi putut mărita cu căpitanul, dacă ar fi vrut!

Pînza, un creton obișnuit, albastru, avea imprimat pe el un păun. Pasărea era pictată din profil, doar coada apărea în toată splendoarea ei. Se pare că mamei îi plăcuse foarte mult, căci mi-l desena pe o bucată de hîrtie în timp ce-mi vorbea. Nu-ți pare ciudat ca ea să fi inventat toate acestea, sau să fi visat?

La capătul canapelei, erau cîteva rafturi suspendate cu niște tomuri vechi legate în piele cu excepția unuia, de un roșu aprins, intitulat *Albumul doamnelor*. Cotorul său strălucitor făcea notă discordantă printre celelalte, mohorîte și mai groase.

Pe raftul de jos, se afla o frumoasă scoică de culoare roz, așezată pe o împletitură din lînă roșie. Scoica îi plăcea mamei nespus, dar nu-i îngăduiau să se joace cu ea decît atunci, cînd se dovedea vrednică de răsplată. Hiram o învățase să și-o pună la ureche pentru a auzi vuietul mării în adîncul labirintului ei.

Sînt sigură că o să-ți placă Hiram, Roger; e un tip foarte interesant în felul său.

Mama și-amintea, sau așa credea, că odată se îmbolnăvise și fusese silită să zacă pe acea canapea timp de cîteva zile. Atunci i se întipărise atît de bine în minte interiorul. Se bucurase în acel răstimp de felurite favoruri. Îi dăruiseră scoica să se joace tot timpul cu ea și îi aduceau la pat plinea

prăjită și un simulacru de ceai. Era una din amintirile plăcute ale copilăriei. Pentru prima dată, prezența și ea importantă pentru cineva, fie chiar și pentru sine.

La capătul canapelei, se afla un suport pentru lumînări cum îi ziceau ele, iar pe el, un sfeșnic de bronz strălucitor și o tăviță cu mucuri. Asta-i tot ce-mi amintesc din descrierea ei, în afară de faptul că pe jos era un covor de iută, iar pe perete un frumos tapet înflorat cu trandafiri și zorele împletite în cunună pe un fond albastru deschis. Același tapet împodobea și camera din față. Oare toate acestea să nu fi existat decît în imaginația ei?

Părinții mei au căutat, dar nu au găsit o cămăruță de acest gen în toată casa. Unde credea mama că fusese cămăruța, se afla un dulap cu porțelanuri.

— Și mătușile tale susțineau că nu existase niciodată o asemenea încăpere?

— Așa au spus.

— Nu au găsit nicăieri cretonul albastru cu un păun imprimat pe el?

— Nici o bucățică; mătușa Hannah a spus că nici nu-și amintea să fi văzut vreodată așa ceva, iar mătușa Maria i-a repetat cuvintele ca un ecou, cum face întotdeauna. Știi, mătușa Hannah este tipul femeii din Noua Anglie. Îi citești tot caracterul în fiecare trăsătură sau gest. Merge țeapănă, indiferent dacă înainte sau înapoi, dacă urcă sau coboară și nu-mi amintesc s-o fi văzut vreodată, aplecîndu-se sau relaxîndu-se într-un șezlong. Maria e altfel: mai blajină și mai maleabilă, dar nu are niciodată nici un fel de idei proprii. Cred că nu i se pare just sau cuviincios să aibă păreri deosebite de ale surorii sale, așa că de ce să mai gîndească de fel? Se mulțumește să fie un simplu ecou.

Cînd am ajuns acolo împreună cu mama, eram, firește, dornică să văd dulapul cu porțelanuri, avînd pe undeva sentimentul că voi da totuși de o cămăruță.

Am alergat înainte și, dînd ușa de perete, am strigat: „Vino să vezi cămăruța".

Şi Roger, spuse doamna Grant, lăsîndu-şi mîna într-a lui, exista, într-adevăr, o cămăruţă, aşa cum şi-o amintea mama. Erau şi canapeaua şi cretonul cu păun, uşa verde, scoica, tapetul cu trandafiri şi zorele, toate arătau *exact aşa cum mi le descrisese mama.*

— Şi ce naiba au mai spus atunci cele două surori?

— Aşteaptă puţin şi am să-ţi spun. Mama discuta încă în holul de la intrare cu mătuşa Hannah. La început nu m-a auzit, dar eu am alergat spre ea şi am tîrît-o prin camera din faţă, spunîndu-i: „Cămăruţa *există*, e la locul ei".

Mama părea gata să leşine. Se agăţase de mine îngrozită. Mi-amintesc ce privire speriată avea şi cît era de palidă.

Am strigat-o pe mătuşa Hannah şi am întrebat-o cînd construiseră cămăruţa în locul dulapului, căci în tulburarea mea, socoteam că asta se întîmplase.

— Cămăruţa aceea a fost acolo de cînd e casa.

— Dar mama spunea că nu era nici o cămăruţă, ci un dulap cu porţelanuri, atunci cînd a venit cu papa, i-am ripostat.

— Nu, n-a fost niciodată acolo un dulap cu porţelanuri. Aşa a fost dintotdeauna, a răspuns netulburată mătuşa Hannah.

Atunci se auzi vocea mamei; suna slabă şi îndepărtată. Vorbea încet, cu efort:

— Maria, nu-ţi aminteşti cînd mi-ai spus că *n-a fost niciodată o cămăruţă acolo* şi la fel a zis şi Hannah şi-atunci am spus că trebuie să fi visat?

— Nu, nu-mi amintesc deloc de aşa ceva, răspunse Maria, fără nici o urmă de emoţie în glas. Nu-mi amintesc să te fi auzit vorbind vreodată despre un dulap. Casa nu a suferit nici un fel de modificări. Doar te jucai în cămăruţa aceea, cînd erai copil, nu-ţi aminteşti?

— Ştiu asta, răspunse mama, cu aceeaşi voce scăzută, stranie, ce mă speria. Dar Hannah, nu-ţi aminteşti cînd am găsit acolo dulapul, pe rafturile căruia era un serviciu

de porțelan cu margine aurită, iar tu ai spus că *dulapul* a fost acolo dintotdeauna?

— Nu, răspunse Hannah, politicoasă dar impasibilă, nu-mi amintesc să mă fi întrebat vreodată de un dulap și nu avem în casă nici un serviciu de porțelan cu margine aurită.

Nu-și aminteau cu nici un chip să fi fost vreodată vorba de așa ceva. Și totuși trebuiau să-și fi amintit dacă mama nu visase toată întîmplarea. Era așa ciudat! Se arătau binevoitoare cînd era vorba de acest subiect, dar nu manifestau nici un fel de interes sau curiozitate. Răspundeau invariabil: „Casa este așa cum a fost construită, nu s-au făcut nici un fel de schimbări, după știința noastră".

Mama era în culmea perplexității. Cît de înghețați îmi păreau ochii lor verzi! Nu puteai citi nimic în ei. Mama părea zdrobită de întîmplare. De multe ori, în vara aceea, am văzut-o sculndu-se în mijlocul nopții, luînd o luminare și furișîndu-se încet pe scări în jos. Auzeam treptele troznind sub greutatea ei. Apoi ieșea pe ușa din față și scruta întunericul, punîndu-și mîna uscățivă între ochi și luminare. Parcă se aștepta să dispară din nou cămăruța. Se întorcea apoi în pat, zvîrcolindu-se noaptea întreagă, sau tremurînd din tot trupul. Mă speria.

Slăbea, devenea tot mai palidă și căpătase o tuse ușoară. Apoi, a început să se teamă de a mai rămîne singură. Căuta diferite pretexte, pentru a mă trimite în cămăruță — ba să-i aduc o carte, ba evantaiul ori batista. Nu mai stătea însă niciodată acolo și nici pe mine nu mă lăsa să rămîn mult timp. Zile întregi treceau uneori în care îmi interzicea să intru. O, era îngrozitor!

— Să nu mai vorbim despre asta, Margaret, dacă amintirea este dureroasă.

— Ba da, vreau să știi toată povestea și nu mai e mult; oricum, nu va mai fi vorba de cămăruță.

Mama nu și-a mai revenit, a murit în toamna aceea. Ofta uneori și spunea cu un rîs scurt, slab:

— De un lucru mă bucur, Margaret. Tatăl tău s-a convins acum de existența cămăruței.

Cred că se temea că nici eu nu-i dădeam crezare. Firește, cu mintea mea de copil, găseam ciudată întîmplarea, dar nu stăteam să despic firul în patru. Eram prea tînără atunci și mi se părea că de vină era boala ei. Dar știi, Roger, m-a afectat serios întîmplarea aceea. Aproape că mi-e groază să merg acolo, după ce ți-am povestit-o. Parcă mă tem să nu găsesc din nou un dulap cu porțelanuri.

— E absurd.

— Știu, firește, că nu poate fi așa. Am văzut camera cu ochii mei și nu există nici un dulap în locul acela, după cum nu e nici un serviciu de porțelan cu margine aurită, în toată casa. Dar, Roger, șopti ea, te rog să mă ții de mînă ca acum, atunci cînd vom merge să căutăm cămăruța.

— Și n-ai să te temi de ochii verzi ai mătușii Hannah?

— N-am să mă tem de *nimic*.

Se întunecase atunci cînd domnul și doamna Grant treceau pragul porții străjuite de doi bătrîni plopi de Lombardia, urcînd apoi pe aleea îngustă ce ducea la ușă, unde îi așteptau cele două mătuși.

Hannah îl primi pe domnul Grant cu un sărut rece, neprietenos. Maria păru o clipă cuprinsă de emoție, dar, privind spre Hannah, îl întîmpină pe tînăr în același mod distant și reținut.

Cina era pregătită. Pe masă se afla *serviciul de porțelan cu margine aurită*. Doamna Grant nu observase pînă ce nu-l văzu pe soțul său zîmbindu-i pe deasupra ceștii de ceai. Deveni nervoasă și nu mai putu să mănînce nimic. Se întreba ce se afla în spatele ei: o cămăruță sau un dulap.

După cină, se oferi să ajute la vase, dar, Dumnezeule! ar fi putut cere la fel de bine să se inverseze anotimpurile. Maria și Hannah nu aveau niciodată nevoie de ajutor. Așa încît, tînărul cuplu plecă să caute cămăruța sau dulapul sau ce va fi fost acolo.

Mătușa Maria îi urmă cu o lampă pe care le-o lăsă și se întoarse la spălatul vaselor.

Margaret își privi soțul. El o sărută, căci părea tulburată, apoi, mînă în mînă, merseră și deschiseră ușa. Dincolo de ea, se afla *un dulap cu porțelanuri*. Rafturile erau îmbrăcate cu grijă în hîrtie cu margine crestată. Pe ele se afla serviciul de porțelan cu margine aurită, din care lipseau cîteva piese — cele folosite în seara aceea la cină și care, în acea clipă, erau spălate și șterse cu grijă de cele două mătuși.

Domnul Grant dădu drumul mîinii soției sale și o privi. Tînăra tremura puțin și se întoarse spre el, ca pentru a-i cere ajutor, o explicație a misterului, dar, într-o clipă, realiză că intervenise ceva.

Între ei se ivise un nor; el arăta jignit, îi devenise ostil.

Bărbatul tăcu un timp, apoi spuse destul de politicos dar cu o voce ce o răni adînc:

— Mă bucur că s-a isprăvit povestea asta ridicolă; să nu mai vorbim niciodată despre ea.

— S-a isprăvit! exclamă ea. Cum adică s-a isprăvit? Vocea îi suna oarecum ca a mamei ei atunci cînd stătuse în același loc, întrebîndu-și surorile ce se întîmplase cu cămărușa. Parcă ea ar fi vorbit acum prin gura ei. Spuse încet:

— A început acum, cu mine. La fel s-a întîmplat cu mama cînd...

— Te rog mult, Margaret, să nu mai vorbim despre asta. Nu-mi place să te aud amestecîndu-ți mama în această chestiune. Nu... Ezită puțin, căci era ziua numții lor totuși. Nu se cuvine, nu este delicat, să te folosești de numele ei.

Acum înțelegea: *nu o credea*. Avu senzația că îngheață sub privirea lui.

— Haide, continuă el, să ieșim, sau să mergem în sufragerie, undeva, oriunde, numai să uităm de povestea asta absurdă.

Bărbatul ieși. Nu-i mai luase mîna acum; era ofensat, înșelat, rănit. Nu-i acordase oare toată afecțiunea, înce-

derea și mîna? Iar ea își bătuse joc de el. Ce putea să însemne asta? Ea, o femeie atît de onestă, de liberă de orice înclinație morbidă — un lucru pe care-l detesta. Se plimbă în sus și-n jos pe sub plopi, încercînd să-și recapete suficientă stăpînire de, sine pentru a reveni lîngă ea.

Margaret îl auzi ieșind. Apoi se întoarse și începu să zgîlțîie rafturile. Întinse mîna în spatele lor, încercînd să înlăture scîndurile. Ocoli apoi casa și, ajungînd în partea de nord, începu să bîjbîie în întuneric, vrînd să găsească o ușă sau treptele ce duceau la ea. Își sfîșie rochia în bătrînii trandafiri, căzu, se ridică, se împiedică, apoi se așeză jos pe pămînt și căută cu înfrigurare o explicație. Ce putea crede — visa cumva?

Intră în casă și, ducîndu-se în bucătărie, o imploră pe mătușa Maria să-i spună ce se întîmplase cu cămăruța: cînd fabricaseră dulapul, cînd cumpăraseră serviciul de porțelan?

Cele două bătrîne continuau să spele metodic vasele și să le șteargă cu prosoapele imaculate, iar în acest timp îi spuneau că, după cîte știau ele, nu fusese niciodată o cămăruță acolo. Fusese întotdeauna un dulap, iar serviciul de porțelan aparținuse mamei lor, se aflase tot timpul în casă.

— Nu, nu-mi amintesc ca mama ta să fi întrebat vreodată de o cămăruță, spuse Hannah. E drept că nu se simțea deloc bine în vara aceea, dar de schimbări în casă nu a întrebat niciodată. Nu s-au făcut nici un fel de schimbări.

Din nou aceeași poveste: nici un semn de interes, curiozitate sau iritare, nici o tresărire în memorie.

Se duse la Hiram, care-i povestea domnului Grant despre fermă. Avusese de gînd să-l întrebe de cămăruță, dar în fața soțului ei, cuvintele-i muriră pe buze.

Cîteva luni mai tîrziu, cînd timpul le mai potolise sentimentele, reușiră să discute cu sînge rece despre ciudatul fenomen. Domnul Grant nu-l mai privea ca pe ceva vrednic de disprețuit, sau ca pe o glumă nedemnă, ci doar inexplicabil cu ajutorul teoriilor curente.

Doar Margaret știa în adîncul inimii ei că vorbele mamei sale ascundeau un tîlc mai adînc decît bănuise la vremea aceea: „De un lucru mă bucur, tatăl tău s-a convins acum". Se întreba dacă ea sau Roger aveau să știe vreodată adevărul.

Cinci ani mai tîrziu, plecau în Europa. Terminase de împachetat, copiii dormeau, avînd alături lucrurile de călătorie, pregătite pentru a fi îmbrăcate în grabă, căci aveau să plece devreme.

Roger primise un angajament în străinătate și cîțiva ani nu aveau să se întoarcă în America. Intenționase să-și viziteze mătușile pentru a-și lua rămas bun, dar sînt o mulțime de lucruri pe care o mamă a trei copii nu ajunge să le facă. Un lucru reușise totuși să-l ducă la bun sfîrșit și, în pauza dintre două scrisori pe care trebuia să le expedieze înainte de culcare, îi spuse bărbatului ei:

- Roger, ți-amintești de Rita Lash? Ea și verișoara Nan se duc în fiecare toamnă la vila Andirondack. Sînt niște fete inteligente și le-am încredințat o misiune la care țin foarte mult.

Atunci nici nu-ți puteai alege pe cineva mai potrivit.

- Știu, iar ele au acceptat.

Despre ce-i vorba?

Știi Roger, căsătoria aceea...

Oh...

Într-adevăr, a fost o lașitate din partea mea că nu m-am dus eu însămi; nu mi-am găsit timp, pentru că nu am avut curajul.

Despre *asta* era vorba deci?

- Întocmai. Se vor duce ele și ne vor scrie.
- Vrei să capeți...
- Nu. Vreau doar să știu.

Rita Lash și verișoara Nan plănuiseră să se oprească la Vermont, în drum spre vila Andirondack. Descoperiseră că aveau la dispoziție trei ore între două trenuri, ceea ce însemna timp suficient pentru a ajunge la ferma Keys și a se întoarce în seara aceea la vilă. În ultimul moment însă pe

Rita o reținu ceva. Nan trebui să plece și urma să-i telefoneze de la familia Andirondack. Închipuiți-vă cît s-a amuzat Rita, primind următorul mesaj: „Am ajuns cu bine. Am fost la ferma Keys. Există o cămăruță".

Rita se amuză, deoarece nu credea în ruptul capului că Nan fusese într-adevăr acolo. Credea că-i o farsă și-și puse în minte să-i dea curs, oprindu-se ea însăși la fermă, căci intenționa să o urmeze pe Nan în săptămîna următoare. Așa și făcu. Se prezentă celor două bătrîne domnișoare, care-i apărură exact așa cum le descrisese doamna Grant.

Dacă nu au fost prietenoase, în orice caz nu s-au arătat nedumerite de vizita ei și-i arătară cu plăcere casa. Cum nu pomeniră un cuvînt despre recenta vizită a vreunei alte persoane străine, credința Ritei că Nan nu fusese acolo deveni convingere.

În camera dinspre nord, văzu pe perete tapetul cu trandafiri și zorele, precum și ușa ce se deschidea... unde?

Întrebă dacă o putea deschide.

— Desigur, spuse Hannah, iar vocea Mariei veni ca un ecou.

— Desigur.

Deschise ușa și dădu peste un dulap cu porțelanuri.

Simți o oarecare ușurare; cel puțin, ea nu se afla sub puterea nici unei vrăji. Doamna Grant lăsase un dulap cu porțelanuri; același lucru îl găsise și ea. Bun.

Încercă totuși să le facă pe cele două surori să-și amintească de faptul că într-un timp sau altul se ridicase întrebarea dacă dulapul fusese dintotdeauna un dulap. În zadar, obrazul lor era de marmură.

Apoi și-aminti de povestea cu căpitanul de marină și întrebă:

— Domnișoară Keys, ați avut vreodată o canapea acoperită cu un creton de India pe care era imprimat un păun, un material dăruit dumneavoastră de un căpitan de marină din Salem și adus de el din India?

— Nu-mi amintesc să fi avut vreodată așa ceva, răspunse Hannah.

Asta a fost tot. I se păru că obrajii Mariei se înroșiseră puțin, ochii însă erau de nepătruns.

În noaptea aceea, se duse la vila Andirondack. Rămasă singură cu Nan, o întrebă:

— *Apropos*, Nan, ce-ai văzut la fermă și cum ți s-au părut Maria și Hannah?

Nan nu bănui că Rita fusese acolo și-i povesti cu insuflețire amănuntele vizitei sale. Rita ar fi putut jura că Nan spunea adevărul, dacă nu ar fi știut că nu era așa. O lăsă să vorbească, făcînd haz în sinea sa de patetismul cu care-i povestea cum deschisese ușa și dăduse de o „cămăruță". Atunci o întrerupse:

— Gata, Nan, ai înșirat destule gogoși. Venind încoace, m-am abătut și eu pe la fermă. Nu există nici o cămăruță, nici nu a existat vreodată; e un dulap, așa cum a găsit și doamna Grant ultima oară.

Se făcea că e ocupată cu despachetarea geamantanului și pe moment, nu-și ridică privirea, dar cum Nan nu răspundea nimic, îi aruncă o privire peste umăr. Nan arăta foarte palidă și era greu de spus dacă de mînie sau de spaimă. În privirea ei, era un amestec din amîndouă. Rita îi explică atunci, cum o îmboldise telegrama ei să se ducă și ea la fermă de îndată. Nu voise s-o jignească pe Nan. Credea doar... Atunci Nan izbucni:

— Nu e adevărat. Sînt sigură că nu crezi asta. Eu sînt cea care am fost cu adevărat acolo, nu tu, căci dacă te-ai fi dus ai fi știut că există o cămăruță.

O, ce noapte au mai petrecut. Nu puteau să doarmă. S-au certat, s-au contrazis, apoi au tăcut pentru a începe din nou, era atît de absurd. Amîndouă susțineau că fuseseră acolo și fiecare era convinsă despre cealaltă că e fie nebună, fie încăpățînată ca un catîr. Era stupid ca două prietene să se certe pentru un asemenea lucru; și totuși iar începeau: „cămăruța", „dulapul," „cămăruța", „dulapul".

În dimineața următoare, Nan bătea în ținte niște tarlatan[1] la una din ferestre, ca pavăză împotriva gîngăniilor. Rita se oferi s-o ajute, cum făcuse în ultimii zece ani, dar refuzul scurt al lui Nan cu un „Nu, mulțumesc" o lovi în inimă.

— Nan, zise ea, dă-te jos de pe scara aia și fă-ți geamantanul! Diligența pleacă peste douăzeci de minute fix. Putem prinde expresul de după-amiază și mergem împreună la fermă. Eu una sau merg acolo, sau plec acasă. Mai bine vino cu mine!

Nan nu răspunse. Își adună ciocanul și cuiele și, cînd sosi diligența era gata de plecare.

Avură de străbătut treizeci de mile cu diligența și șase ore cu trenul, fără a mai socoti traversarea lacului, dar ce contau toate acestea, cînd era vorba de a înlătura minciuna ce plana între ele! Pentru a limpezi lucrurile, nici Europa nu era prea departe.

La halta din Vermont, văzură un țăran cu o căruță plină de saci cu făină. Îi întrebară dacă nu voia să le ducă pînă la vechea fermă Keys, și să le aducă înapoi pentru a prinde trenul din sens invers ce venea peste două ore.

Plănuiseră să spună că sînt într-o călătorie de lucru.

— Am mai fost acolo, îi explicară ele, sîntem pictorițe și am văzut niște peisaje interesante. Vrem totodată să facem o scurtă vizită domnișoarelor Keys.

— Voiați să prindeți și bătrîna *casă* în tablou?

— Da, probabil. Voiam s-o vizităm, în orice caz.

— Vai, vai, ați ajuns atunci prea tîrziu. *Casa* a ars din temelii noaptea trecută, cu tot ce era în ea.

---

[1] *Tarlatan*, muselină de bumbac foarte subțire, de culoare deschisă.

EDWARD BELLAMY

(1850—1898)

Ideile de ziarist militant și de reformator social ale lui Edward Bellamy s-au bucurat de o imensă audiență în epocă și continuă încă să trezească interes. La foarte puțin timp de la apariția celei mai interesante utopii americane — *Looking Backward: 2000—1887 (Retrospectivă: 2000—1887)*. 1888 — au apărut traduceri în mai multe țări, printre care și România (în *Biblioteca ziarului Românul*). Pe tot cuprinsul Americii au luat ființă numeroase cluburi, ba chiar un partid politic, care susțineau programul lui Bellamy. Viziunea societății ideale a anului 2000, ultramodernă, un adevărat paradis tehnologic, cu prefigurarea mai multor invenții ce au devenit de mult realități, cu un sistem de producție și repartiție ce se apropie de modelul marxist, o lume lipsită de sărăcie, crime sau războaie, a înflăcărat gîndirea socială la răscruce de veac. Uneori, autorul depășește granițele anticipației, ploujind în fantasticul pur. *Lumea orbului*, care dă titlul unui volum de povestiri, conține străvechea utopie a despărțirii sufletului de trup în vederea unei călătorii inițiatice. Cea mai bună lume posibilă imaginată pe planeta Murte ar stîrni, firește, multă ironie unui spirit voltairean. Altminteri, introvertirea domeniului visului și rea-

lităţii, echilibrul fin între explicaţia realistă şi ipoteza fantastică dovedesc perfecta stăpînire a tehnicii naraţiunii de acest gen.

LUMEA ORBULUI

Însemnările precedate de această notă introductivă au fost descoperite printre hîrtiile regretatului Profesor S. Erastus Larrabee. În calitate de prieten al moştenitorului profesorului, am fost solicitat să le redactez pentru tipar, ceea ce s-a dovedit o sarcină foarte uşoară, căci documentul era atît de neobişnuit încît, dacă avea să fie publicat, lucrul trebuia făcut fără nici un fel de modificări.

Se pare că profesorul a suferit într-adevăr odată de un soi de ameţeală sau ceva asemănător în condiţii similare celor descrise de el şi, în această privinţă, relatarea are la bază un fapt real. În ce măsură se depărtează de la el, oricum, cititorul va hotărî singur. Cert este că profesorul nu a povestit nimănui, în timpul vieţii, strania experienţă cuprinsă în acest document, dar faptul se poate explica prin teama sa de a nu-şi vedea şubrezit prestigiul de om de ştiinţă.

RELATAREA PROFESORULUI

La vremea cînd s-au petrecut cele relatate în continuare, eram profesor de astronomie şi matematici superioare la Abercrombie College. Majoritatea astronomilor se specializează într-un domeniu oarecare, al meu fiind studiul planetei Marte, vecina noastră din mica familie a Soarelui. Dacă nici un fenomen ceresc important nu-mi atrăgea atenţia în alt sector al boltei cereşti, telescopul meu era îndreptat spre discul roşiatic al lui Marte. Nu mă plictiseam niciodată să studiez contururile mărilor şi continentelor, ale că-

purilor și insulelor, golfurilor și strîmtorilor, lacurilor și munților. Cu arzător interes, observam cum înainta, de la o săptămînă la alta, calota polară în timpul iernii marțiene spre ecuator și, respectiv, regresul ei vara, dîndu-ne, dincolo de imensitatea spațiului, o dovadă tot atît de fermă, precum cuvîntul scris că acolo există un climat asemănător celui de pe planeta noastră.

O pasiune e mereu pîndită de pericolul transformării ei într-un obiect de cult și, la vremea despre care povestesc, aceasta depășise caracterul strict științific.

Iluzia apropierii planetei, datorită conturării atît de distincte a geografiei sale prin lentila unui microscop puternic, era de natură să stimuleze imaginația astronomului. În nopțile fără nori, petreceam ore întregi lîngă telescop, nu atît studiind științific, cît contemplînd suprafața strălucitoare, pînă ce ajungeam pureă să aud talazurile ce se spărgeau pe țărmul semeț al Țării Kepler ori detunătura înăbușită a avalanșelor coborînd versanții împovărați de zăpadă ai munților Mitchell. Nici o privelște pămînteană nu avea pentru mine destul farmec ca să mă distragă privirea de la acea îndepărtată planetă, ale cărei oceane și continente apăreau unui ochi neexperimentat doar ca niște pete ori fîșii întunecate sau luminoase.

Astronomii cred că Marte este locuită de ființe asemănătoare nouă, dar, firește, eu nu mă puteam mulțumi doar cu atît. Nu puneam nici o clipă la îndoială faptul că era locuită. Ceea ce mă interesa pe mine era natura acelor locuitori. Cunoscînd varietatea de tipuri umane ce poate fi întîlnită pînă și pe micul nostru Pămînt, ar fi absurd să ne închipuim că rezidenții diferitelor planete nu prezintă deosebiri mult mai profunde.

În ce constau aceste abateri de la prototipul uman, dacă priveau înfățișarea, ori mecanismul gîndirii, dacă le lipseau unele din marile mobiluri afective ale omului, ori dispuneau de altele — toate aceste speculații esoterice nu-și epuizau niciodată farmecul. Himerele inspirate primi-

lor exploatatori spanioli de misterele tărîmului virgin al Lumii Noi apăreau plicticoase și prozaice în comparație cu viziunile vieții pe o altă planetă, născute în închipuirea mea.

Era în acea perioadă din an cînd poziția planetei e cea mai favorabilă observației, iar eu, dornic să nu pierd nici o singură oră din prețiosul anotimp, îmi petreceam nopți de-a rîndul în observator. Consideram că descoperirile făcute de-a lungul coastei Kepler, în porțiunea dintre Peninsula Lagrange și Golful Christie, pe care o studiam cu precădere, erau destul de interesante.

În cea de a patra noapte, alte treburi m-au ținut departe de scaunul telescopului pînă după miezul nopții. După ce mi-am potrivit instrumentul, mi-am ațintit privirea asupra lui Marte și mi-amintesc că nu mi-am putut reține un strigăt de admirație. Planeta era pur și simplu orbitoare. Îmi apărea mai mare, mai apropiată și mai împurpurată ca oricînd. De fapt, nu-mi aminteam să mi se mai fi întîmplat, în cei treizeci de ani de cercetare, ca absența nebulozității în atmosfera noastră să coincidă cu un asemenea clar de Marte.

Puteam distinge perfect masele de vapori de la poli discului luminos care reprezintă ceața din zori și din apus. Masa înzăpezită a Muntelui Hall se detașa cu claritate pe fundalul Țării Kepler și puteam deosebi albăstrimea Oceanului De la Rue ce-i scălda țărmul. Era o imagine strălucitoare ce bucură adesea ochii privitorilor în stele, dar pe care eu nu o cunoscusem pînă atunci.

Mă stăpînea gîndul că, dacă mi-era dat să fac o descoperire originală în legătură cu planeta, în noaptea aceea trebuia să se întîmple și doream să nu pierd prilejul. Tremuram de bucurie și teamă, încît a trebuit să mă opresc puțin, pentru a-mi recăpăta stăpînirea de sine. În cele din urmă, mi-am apropiat ochiul de lentilă și mi-am îndreptat privirea către acea parte a planetei care mă interesa în mod deosebit. Curînd eram atît de absorbit în studiu, independent chiar de voința mea, încît făceam abstracție de tot ce mă înconjura. Cu toate resursele și atenția minții mele, eram pe Marte

Toate facultățile, capacitățile de percepție, ale simțurilor ori ale gîndirii se concentrară treptat în ochi și în actul privirii.

Fiecare atom de nerv, de voință participa la efortul de a vedea puțin și încă puțin, mai bine, mai clar, mai departe, mai adînc.

Cînd mi-am revenit, eram lungit pe un pat, într-un colț al observatorului, sprijinindu-mă într-un cot și privind fix spre ușă.

Era ziuă în amiaza mare. În jurul meu roiau mai multe persoane, printre care cîțiva profesori și un doctor din oraș. Unii încercau să mă facă să stau lungit, alții mă întrebau ce doresc, în vreme ce doctorul mă îndemna să beau niște whisky. Refuzîndu-le în mod mecanic serviciile, am arătat spre ușă, strigînd: „Vine Președintele Byxbee", dînd astfel expresie singurei idei ce stăpînea în acel moment mintea mea amețită. Și, într-adevăr, nici nu terminasem de spus aceste cuvinte, cînd ușa se deschise și în prag se arătă venerabilul director al colegiului, suflînd greu din cauza scărilor cam abrupte. Am recăzut pe pernă, cu o senzație de imensă ușurare.

Se pare că leșinasem în scaunul observatorului în noaptea trecută, iar dimineața mă găsise îngrijitorul cu capul căzut pe telescop, ca și cum aș fi privit încă prin el, dar cu trupul rece și înțepenit, fără puls, în aparență mort.

În cîteva zile m-am înzdrăvenit și aș fi uitat cu totul întîmplarea, dacă ea nu mi-ar fi sugerat o ipoteză extraordinară. Aceasta însemna, nici mai mult nici mai puțin decît că, în vreme ce zăceam leșinat, conștiința mea fusese trează, independent de trup, și în acea stare aș fi fost capabil de a recepționa impresii. Dovadă era faptul că în momentul deșteptării, știam că Președintele Byxbee urcă scările. Oricît de mic, detaliul mi se părea că poartă o semnificație precisă. Eram conștient de acest lucrù în clipa cînd mi-am revenit din leșin. Mai înainte, nu aveam de unde să fi știut.

Informația îmi parvenise deci între timp, cu alte cuvinte, mintea mea fusese capabilă de a înregistra impresii, în vreme ce trupul zăcea într-o insensibilitate totală.

Dacă așa stăteau lucrurile, mi-am zis că era puțin probabil ca banala informație ce-l privea pe Președintele Bymbee să fi fost și singura. Mult mai probabil era ca ea să fi întârziat pe creier, în momentul trezirii, doar pentru că era ultima din seria celor recepționate în vreme ce evadasem din propriul trup. Nu mă îndoiam că acestea trebuie să fi fost cît se poate de neobișnuite, întrucît aparțineau sufletului pur, eliberat de trup și posedînd facultăți mult mai spirituale. Dorința de a le cunoaște creștea tot mai mult în mine, până ce am ajuns să nu mai am odihnă. Mi se părea inadmisibil să am secrete față de mine însumi, ca sufletul să-i ascundă intelectului aventurile sale. Bucuros aș fi dat uitării jumătate din anii de veghe în schimbul însemnărilor cu privire la ceea ce văzusem și cunoscusem în orele ce nu-mi lăsaseră nici o urmă în memorie. Știam prea bine că dorința mea era zadarnică, dar nu ne putem împotrivi perversei naturi umane. Curiozitatea de a cunoaște ceea ce mi se refuza deveni tot atît de puternică precum foamea Evei în grădina paradisului.

Chinuit permanent de o vană dorință, însetat de a intra în posesia unei chei inaccesibile, am început să mă resimt fizic. Îmi măcinam sănătatea și-mi pierise somnul. Am recăpătat obiceiul de a mă plimba în somn, de care suferisem cînd eram copil. Așa trăiam de o bună bucată de vreme, cînd într-o dimineață m-am trezit cu acea ciudată senzație de oboseală, prin care trupul meu trăda secretul muncilor din timpul nopții, ce mi-ar fi rămas, altminteri, necunoscute. Ducîndu-mă în camera de lucru, vecină cu dormitorul, am găsit pe birou un teanc de hîrtii proaspăt scrise.

La început, am fost uimit, crezînd că intrase cineva în apartament, în vreme ce dormeam, dar, uitîndu-mă mai bine, am constatat cu stupefacție că era chiar scrisul meu. Cît de mare avea să-mi fie încă uluirea parcurgînd textul, cititorul

și va putea da singur seama, parcurgîndu-l, la rîndu-i. Căci rîndurile acelea păreau să conțină mult dorita și nesperata însemnare a orelor în care mă desprinsesem de trup. Ele alcătuiau un capitol al vieții mele, căzut cu desăvîrșire pierdut, ori poate cuvîntul e nepotrivit, căci nu era vorba de viață în stare de veghe, ci de un capitol furat — furat din acea memorie a visului pe ale cărui tăblițe misterioase se pot scrijeli povești tot atît de miraculoase ca aceasta, căci una mai ciudată e greu de inventat.

Ne amintim că ultimul lucru de care am fost conștient mai înainte de a mă trezi în dimineața următoare leșinului a fost acela că mă concentrasem adînc asupra țărmului Țării Kepler. După cîte îmi pot da seama — și nu sînt mai avantajat ca alții în această privință — povestirea ce urmează începe în momentul cînd puterile trupului m-au părăsit și mi-am pierdut cunoștința.

DOCUMENTUL GĂSIT PE BIROUL MEU

Chiar de n-aș fi călătorit tot atît de drept și de repede ca raza de lumină ce-mi despica drumul, tot aș fi știut în ce parte a universului am ajuns. Nici un peisaj de pe pămînt nu mi-ar fi fost mai familiar. Mă aflam pe coasta abruptă a Țării Kepler, orientată spre sud. Bătea un vînt rece dinspre apus și valurile Oceanului Be la Rue mugeau la picioarele mele, iar spre sud-vest se întindeau apele albastre ale largului Golf Christie. În partea de nord se profila pe orizont, înălțîndu-se din ocean ca un nor pistecos de furtună, ceea ce și credeam că e la început, vîrful înzăpezit al Muntelui Hall.

Chiar de n-aș fi recunoscut de îndată configurația pămîntului și a mării, aș fi știut, totuși, că mă aflu pe planeta a cărei nuanță roșiatică stîrnește deopotrivă admirația și nedumerirea astronomilor. Explicația o găseam acum în culoarea atmosferei, comparabilă cu ceața verii indiene, dar de un roz mai pal. Ca și nebulozitatea verii indiene, avea ceva eteric,

impalpabil. și, fără să încurce privirea, scălda toate obiectele, de departe și de aproape, într-o aureolă de nedescris. Cînd priveai în sus însă, imensitatea albastră a spațiului învingea nuanța trandafirie, încît îți puteai imagina că ești încă pe Pămînt[1].

Privind în jurul meu, am văzut o mulțime de bărbați, femei și copii. Din cîte-mi puteam da seama, ei nu se deosebeau în nici o privință de pămînteni, cu excepția unei expresii aproape copilărești pe chipurile senine, nebrăzdate de grijă, teamă ori suferință. Datorită înfățișării uimitor de tinerești, era foarte greu să deosebești, decît după o atentă examinare, tinerii de cei între două vîrste, maturii de cei aflați la o vîrstă înaintată. Pe Marte se părea că Timpului i se smulseseră colții.

Priveam în jur, admirînd acea lume trandafirie cu locuitorii ei ce păreau să posede un secret al fericirii necunoscut pămîntenilor, cînd am auzit cuvintele „Fii binevenit". Întorcîndu-mă, am văzut că bărbatul care mă acostase avea statura și portul vîrstei mijlocii, deși, pe chipul său, ca și pe al celor ce-i studiasem deja, se îmbinau în mod miraculos forța bărbătească și seninătatea copilărească. I-am mulțumit și i-am spus:

— Nu păreți surprins să mă întîlniți, în vreme ce eu nu știu cum să-mi explic prezența mea aici.

— Bineînțeles că nu, îmi răspunse. Știam că vă voi întîlni astăzi. Mai mult decît atît, pot spune că vă cunosc parcurs, datorită prietenului nostru comun, profesorul Edgerly, care a fost aici luna trecută. Ne-am cunoscut cu acel prilej și am vorbit despre dumneavoastră și despre interesul manifestat față de planeta noastră. I-am spus că vă aștept la noi.

---

[1] Spre deosebire de ipoteza eronată a lui Edward Bellamy, privind aspectul bolții cerești de pe Marte, cele ale lui Edgar Allan Poe, în cazul Lunii, au fost confirmate de dezvoltarea științifică ulterioară și de călătoriile spațiale.

— Edgerly! am exclamat. Ce ciudat că nu mi-a spus nimic despre asta. Ne vedem doar zilnic.

Mi se explică atunci că Edgerly vizitase planeta într-un vis, ca și mine acum, iar la trezire nu-și mai amintise nimic, așa cum nici eu nu aveam să-mi mai amintesc experiența trăită. Cînd va învăța oare omul să-și întrebe sufletul despre minunile pe care le vede în peregrinările sale onirice? Nu va mai avea nevoie atunci să-și perfecționeze telescoapele pentru a afla secretele universului.

— În acest chip vizitați și dumneavoastră pămîntul?

— Desigur, răspunse tovarășul meu, noi însă nu găsim pe nimeni capabil să ne recunoască și să converseze cu noi, așa cum conversăm noi acum, deși eu mă aflu în stare de veghe. Dumneavoastră vă lipsesc deocamdată cunoștințele necesare despre latura spirituală a naturii umane ce ne unește pe toți.

— Acele cunoștințe v-au ajutat probabil să aflați mult mai multe despre Pămînt, decît știm noi despre dumneavoastră.

— Așa e, într-adevăr. De la vizitatori ca dumneavoastră, destul de frecvenți, ne-am familiarizat cu civilizația, istoria, manierele, ba chiar limbile și literatura Pămîntului. Nu ați băgat de seamă că vă vorbesc în engleză, care nu e, bineînțeles, o limbă vorbită pe Marte?

— Copleșit de atîtea minunății nu observasem, am recunoscut.

— De veacuri vă tot așteptăm să vă perfecționați telescoapele pentru a putea stabili comunicația interplanetară. Progresele dumneavoastră sînt atît de încete însă, încît va trebui, credem, să mai așteptăm multă vreme.

— Mă tem că așa stau lucrurile, într-adevăr. Opticienii noștri recunosc deja că au atins limitele științei lor.

— Să nu credeți că vreau să vă jignesc, continuă interlocutorul meu. Ceea ce ne uimește nu e încetineala progreselor dumneavoastră, ci chiar faptul că nu progresați defel, handicapați cum sînteți de o infirmitate atît de cruntă, încît, dacă am fi în locul dumneavoastră, am dispera pur și simplu.

— La ce infirmitate vă referiți? Păreți oameni la fel ca noi.

— Așa și sîntem, cu o excepție, dar acea unică deosebire uriașă. Căci, înzestrați în alte privințe asemeni nouă, sînteți totuși privați de capacitatea de previziune, în absența căreia noi considerăm celelalte facultăți drept lipsite de valoare.

— Capacitatea de previziune! am exclamat. Doar nu vreți să spuneți că vă e dat să cunoașteți viitorul.

— Acest dar ne e dat nu numai nouă, dar, din cîte știm, tuturor ființelor inteligente din Univers, cu excepția dumneavoastră. Avem cunoștințe precise în ceea ce privește sistemul nostru planetar și alte cîteva învecinate. Poate la periferia universului să mai sălășluiască și alte rase de orbi de felul dumneavoastră; pare puțin probabil totuși ca un spectacol atît de lamentabil să-și afle perechea. O singură ilustrare a neînchipuitelor privațiuni în prezența cărora este totuși posibilă existența ființelor raționale ar trebui să fie suficientă în univers.

— Dar nimeni nu poate cunoaște viitorul decît prin grația divină, am protestat.

— Toate facultățile noastre se datorează grației divine, veni răspunsul, iar previziunea nu este superioară celorlalte cu nimic. La judecați puțin prin analogie! Ochii sînt situați în față. Nefirească ar mai fi prezența lor la ceafă. Ar fi contrar naturii și scopului lor. Nu vi se pare atunci la fel de firesc ca viziunea minții să fie orientată înspre viitor, ca la noi, luminîndu-ne calea de-acum, și nu spre trecut, ca la dumneavoastră, dezvăluind doar drumul parcurs, pe care nu-l mai puteți influența în nici un fel? Providența s-a milostivit însă, făcîndu-vă incapabili de a înțelege absurditatea situației, așa cum ne apare nouă bunăoară.

— Dar viitorul înseamnă eternitatea! exclamai. Cum poate să-l încapă o minte finită?

— Previziunile noastre sînt limitate la destinul individual pe această planetă, veni răspunsul. Fiecare poate prevedea

cursul vieții personale, dar nu și pe al celorlalți, decît în măsura în care are vreo legătură cu a sa.

— Filozofii noștri nici nu au visat vreodată că o asemenea capacitate ar putea coexista cu modestele facultăți omenești. Și totuși cine poate spune dacă Dumnezeu nu a fost milostiv, ferindu-ne de ea? Dacă e, într-adevăr, o binecuvîntare să-ți poți prevedea fericirea, trebuie să fie cît se poate de deprimant să-ți știi în prealabil cortegiul de suferințe, eșecuri și chiar moartea. Nu am dreptate? Căci, dacă-ți cunoști dinainte soarta viața, atunci îți poți anticipa și ora și circumstanțele morții, nu-i așa?

— Neîndoios. Ne-am trăi viața la întîmplare, dacă nu am cunoaște limita. Necunoașterea pragului ultim ni se pare a fi una din cele mai triste aspecte ale condiției dumneavoastră.

— În vreme ce noi o privim ca pe o binecuvîntare.

— Previziunea morții nu v-ar scuti, desigur, de acest eveniment, dar v-ar elibera de miile de morți trăite datorită permanentei nesiguranțe cu privire la ziua de mîine. Nu moartea adevărată, ci aceste false morți vă umbresc existența. Sărmane ființe oarbe ce vă aflați, temîndu-vă la fiecare pas de lovitura ce nu va cădea poate, decît la bătrînețe, care, ridicînd cupa la gură, nu știți dacă veți mai trăi să o sorbiți, niciodată siguri dacă veți mai întîlni prietenul părăsit doar pentru o oră, în ale căror inimi nici o bucurie nu-i suficientă pentru a izgoni frigul veșnicelor temeri, ce știți voi despre liniștea divină a vieții trăite de noi împreună cu cei iubiți! Pe Pămînt aveți o zicală: „Să ajungem pînă mîine". Aici însă de mîine sîntem tot atît de siguri ca de azi. Dintr-un motiv cunoscut doar de El, viața vă picură strop cu strop, fără să aveți siguranța că fiecare din ele nu e și ultimul. Nouă ne dă o viață dintr-o dată, cincizeci, șaizeci, șaptezeci de ani — un dar cu-adevărat divin. O viață ca a dumneavoastră nu ar avea cine știe ce valoare pentru noi, căci nu durează decît o clipă, doar de atît sînteți vreodată siguri.

— Şi, totuşi, i-am răspuns, deşi vă putem invidia pentru liniştea pe care v-o dă cunoaşterea duratei vieţii cîtă vreme sfîrşitul e încă departe, nu vă apasă oare spectrul morţii pe măsură ce vă apropiaţi de ea?

— Dimpotrivă, moartea nu ne inspiră niciodată teama, deoarece, pe măsură ce viaţa se apropie de sfîrşit, apare un sentiment de indiferenţă. Numai pentru că trăiţi în trecut moartea vă produce amărăciune. Toate cunoştinţele, sentimentele, interesele dumneavoastră, sînt înrădăcinate în trecut şi, de aceea, pe măsură ce viaţa se lungeşte, vă acaparează tot mai mult, iar amintirile devin cea mai preţioasă avere. Noi, dimpotrivă, le dispreţuim şi nu trăim niciodată în trecut. Departe de a reprezenta o excrescenţă morbidă şi monstruoasă, memoria e în cazul nostru doar o facultate rudimentară. Trăim doar în prezent şi în viitor. Prevăzute ori trăite, evenimentele vieţii noastre, fie ele plăcute ori dureroase, îşi pierd orice interes în momentul în care aparţin trecutului. Depozitul tot mai bogat al memoriei, de care vă despărţiţi atît de dureros în clipa morţii, nu valorează nimic pentru noi. Hrănindu-se exclusiv din viitor, mintea noastră gîndeşte şi simte doar în funcţie de ceea ce anticipează, aşa încît, pe măsură ce viitorul individual se împuţinează, gîndurile se comprimă, preocupările se reduc. Viaţa îşi pierde interesul odată cu descreşterea imaginilor proiectate în mintea noastră pînă ce, în pragul morţii, moartea găseşte mintea muribundului *tabula rasa*, aşa cum a fost la naştere. Cu alte cuvinte, cînd trebuie să renunţe la ea, viaţa nu mai înseamnă pentru el decît actul final al dispariţiei. Murind, nu lasă nimic în urmă.

— Dar viaţa de apoi — nici de ea nu vă temeţi?

— Credeam că nu mai e nevoie să menţionez că noi nu cunoaştem o temere ce nu afectează decît pămîntenii ignoranţi şi care la noi ar trece drept blasfemie. Mai mult, după cum spuneam, previziunile noastre sînt limitate la viaţa pe această planetă. Orice speculaţie dincolo de limitele ei e

ar ipotetică, ori minții noastre îi repugnă îndoiala și nesiguranța, oricît de mici. Pentru noi, ipotetic și nevrednic de fi gîndit înseamnă același lucru.

— Dar chiar de nu vă sperie moartea în sine, am insistat, e vorba de cei ce vă iubesc și pe care-i lăsați în urmă. Nu vă doare ruperea corzilor ce vă unesc?

— Pe planeta noastră, iubirea și moartea nu sînt dușmani nelmpăcați. Nu vărsăm lacrimi pe patul muribunzilor. Aceeași lege fastă ce ne face să renunțăm atît de ușor la viață ne împiedică să deplîngem prietenii pe care-i părăsim ori ca ei să ne plîngă pe noi. Pentru dumneavoastră, mobilul afecțiunii este viața trăită împreună, în vreme ce pentru noi e anticiparea ei. Pe măsură ce prietenii dispar din viitorul nostru, odată cu apropierea morții, efectul prezenței lor asupra gîndurilor și sentimentelor noastre este similar celui produs asupra dumneavoastră de trecerea timpului. Ei ne devin tot mai indiferenți pînă ce, prin acțiunea aceleiași legi naturale, nu mai sîntem decît niște afectuoși veghetori la căpătîiul celor ce ne privesc cu egală seninătate. Astfel încît Dumnezeu dezleagă treptat, în loc să rupă dureros, corzile ce ne unesc inimile, făcînd moartea la fel de blîndă atît pentru cei ce mor, cît și pentru cei ce le supraviețuiesc. Legăturile care ne aduc fericirea nu sînt în același timp și mijloc de tortură, cum se întîmplă în cazul dumneavoastră. Iubirea înseamnă pentru noi numai bucurie. Nu ne fericește doar o vreme, aruncîndu-ne apoi în deznădejde, silindu-ne să plătim cu un strop de amărăciune pentru fiecare fior de iubire, taxîndu-ne cîte o lacrimă pentru fiecare zîmbet.

— Mai sînt și alte despărțiri, în afară de moarte. Nici acestea nu sînt dureroase pentru dumneavoastră?

— Bineînțeles că nu. Nu vă dați seama că așa trebuie să se întîmple cu niște ființe eliberate de boala memoriei prin rapacitatea de a citi în viitor? În cazul dumneavoastră, toată suferința provocată de despărțire se datorează privirii orientate spre trecut care va împiedica să vă cunoașteți dinainte

fericirea. Să zicem că aţi fi predestinaţi să cunoaşteţi binecuvîntarea unei iubiri împărtăşite. Dacă aţi şti acest lucru dinainte, viaţa vi s-ar umple de bucuria aşteptării, înseninînd anii de pînă atunci şi îndulcindu-vă inima în perioadele de restrişte. Dar nu vă e dat. Nu-i cunoaşteţi pe cei dragi, pînă ce nu-i întîlniţi. Şi nici atunci nu ştiţi ce vor însemna ei pentru dumneavoastră, ca să-i îmbrăţişaţi de la prima vedere. Vă purtaţi rece şi indiferenţi. Trebuie să treacă mult timp pînă să se aprindă flacăra iubirii şi atunci e deja timpul să vă despărţiţi. Flacăra aprinsă nu mai face decît să vă ardă inimile. Abia după ce-i pierdeţi, înţelegeţi pe deplin cît de mult îi iubiţi şi cîtă nevoie aveţi de ei. În vreme ce noi — noi îi vedem pe cei dragi, zîmbindu-ne undeva în viitor cu mult înainte ca drumurile noastre să se unească. Îi întîmpinăm de prima dată, nu cu rece neîncredere, ci cu săruturi înfocate, într-o revărsare de bucurie. Ei devin dintr-o dată stăpîni pe inimile în care de mult s-a aprins dragostea pentru ei. Ne întîlnim stăpîniţi de aceeaşi pasiune pe care dumneavoastră o cunoaşteţi abia la despărţire. Iar cînd vine vremea să ne luăm rămas bun, asta nu înseamnă decît că fericirea noastră nu mai depinde de ei. Nu sîntem sortiţi să luăm cu noi bucuriile aduse celorlalţi, lăsînd în loc sentimentul dureros al frustrării şi păgubindu-i mai mult decît ar fi fost, dacă nu ne-ar fi întîlnit niciodată. Despărţirile noastre sînt ca întîlnirile dumneavoastră, liniştite, lipsite de pasiune. Bucuriile posesiunii anticipate sînt unica hrană a iubirii şi de aceea iubirea poartă totdeauna un zîmbet pe chip. În cazul dumneavoastră, ea se hrăneşte din bucurii trecute, moarte, ce sînt, în acelaşi timp, motiv de întristare. Nici nu-i de mirare că iubirea şi durerea seamănă atît de mult pe Pămînt. Noi spunem adesea că dacă nu ar exista planeta dumneavoastră, restul lumilor ar fi incapabile de a aprecia bunătatea lui Dumnezeu faţă de ele; şi cine ştie dacă nu chiar aceasta e motivul pentru care ne-a fost aşezat înainte acest tablou demn de milă?

— Mi-ați împărtășit lucruri uimitoare, i-am spus după ce am reflectat puțin. Este, într-adevăr, firesc ca o rasă ca a dumneavoastră să ne disprețuiască și să ne compătimească pe noi, pământenii. Și totuși vreau să vă mai pun o întrebare. În lumea noastră, ne e dat să cunoaștem uneori o dulce nebunie; sub vraja ei, uităm toate mizeriile sorții, pe care n-am mai schimba-o nici cu a unui zeu. Într-atît de mulțumiți sînt oamenii cu asemenea compensație, în ciuda tuturor suferințelor provocate de iubire, încît, dacă acesta e prețul plătit în schimbul previziunii divine, ne putem considera mai norociți decît dumneavoastră. Recunoașteți că iubirea, cu nesiguranța, îndoielile, surprizele, tainele și revelațiile sale este incompatibilă cu o cunoaștere totală și anticipată ce măsoară și stabilește totul dinainte.

— Despre surprizele iubirii nu știm, e drept, nimic. Gînditorii noștri cred că și cea mai mică surpriză ar ucide ca un trăznet, ființe cu o constituție ca a noastră, deși, desigur, aceasta e pură speculație, deoarece numai studiind condițiile vieții pe Pămînt, ne putem face o idee despre noțiunea respectivă. Capacitatea dumneavoastră de a îndura loviturile permanente din partea necunoscutului ne uimește peste măsură. Totodată, după părerea noastră, nu există nici o deosebire între ceea ce numiți surprize plăcute sau dureroase. Vedeți deci că nu vă putem invidia pentru aceste surprize oferite de iubire, pentru simplul motiv că nouă ne-ar fi fatale. În rest, nimic nu sporește bucuria dragostei precum capacitatea de a cunoaște viitorul. Cînd adolescentul începe să ia seama la farmecele femeiești, el descoperă, ca și dumneavoastră, că are preferințe pentru anumite trăsături. Visează mai mult la o fată cu păr blond, ori brun, cu ochi albaștri, ori căprui. Cu trecerea anilor, chipul din vis se desăvîrșește, căpătînd contururi, linii, culori, pînă ce într-o zi își dă seama că în inima lui, s-a născut imaginea fetei ce-i e destinată. Pot trece ani, pînă cînd ajunge s-o cunoască, dar de acum începe pentru el una din cele mai suave îndatoriri ale iubirii necunoscută pămîntenilor. Pe Pămînt, tinerețea reprezintă o perioadă în-

gată, stăpînită de pasiuni violente, roasă de abstinență ori păcătuind prin exces. Și, totuși, chiar deșteptarea pasiunii, moment critic pentru pămînteni, are pe Marte o influență binefăcătoare, căreia ne încredințăm cu drag copiii. Tentațiile ce împing tinerii dumneavoastră pe căi greșite nu au nici o putere asupra tînărului de pe norocoasa noastră planetă, căci el își păzește comorile inimii pentru viitoarea lui iubită. Doar la ea gîndește și doar ei îi face jurăminte. A păcătui ar însemna un act de trădare față de stăpîna inimii, al cărei drept asupra întregii lui ființe îl recunoaște cu bucurie. A o păgubi, a nu-i respecta înaltele privilegii înseamnă a se jigni pe sine, căci onoarea și gloria ei sînt și ale sale. În tot acest timp în care visează zi și noapte la ea, sublima răsplată a devotamentului este conștiința că și ea se gîndește la el, că, în altarul inimii unei fecioare, imaginea sa așteaptă slujbele unei afecțiuni ce nu are nevoie să se înfrîneze de teama eșecului.

La soroc, viețile lor se împletesc. Îndrăgostiții se întîlnesc, se privesc o clipă în ochi și apoi, se string la piept. Fata are toate farmecele ce au înflăcărat vreodată inima unui pămîntean, dar ea mai posedă o aureolă la care acesta e orb: aureola viitorului. În tînăra cu obrajii împurpurați, iubitul ei întrezărește pe soția iubitoare și credincioasă, în fata plină de viață, pe mama răbdătoare și înnobilată de sacrificiul matern. Pe pieptul fecioarei, își visează copiii. Chiar de cînd gustă pentru prima oară dulceața buzelor ei, el are viziunea anilor ce vin, în care ea-i va fi tovarășă de viață, minglierea de fiecare zi, darul cel mai de preț al bunătății divine. Am citit și noi poveștile de dragoste, așa cum o cunoașteți pe Pămînt, și trebuie să mărturisesc, dragă prietene, că le găsim foarte plicticoase.

Sper, adăugă el, căci eu tăceam în continuare, că nu vă jignesc, spunîndu-vă că le găsim chiar reprobabile. Literatura dumneavoastră ne interesează în general, prin descrierea vieții anapoda, impusă de lipsa de previziune. Este un studiu recomandat cu precădere pentru dezvoltarea facultăților

maginative, din pricina dificultății, de a concepe condiții e viață opuse celor de care se bucură pretutindeni ființele nteligente. Femeile de pe planeta noastră nu vă citesc însă omanele de dragoste. Ideea că un bărbat sau o femeie se pot ăsători cu altă persoană decît cea hărăzită este șocantă entru unii cu obiceiurile și noțiunile noastre. Fireşte, veți pune că asemenea cazuri sînt rare, dar dacă aceste romane sînt veridice, ele există totuși. Că în condițiile vieții pe Pămînt asemenea situații sînt inevitabile, știm prea bine și nu vă judecăm cu asprime, dar nu are rost să îndurerăm pe tinerele noastre fete îngăduindu-le să afle că undeva în lume taina căsătoriei devine o mascaradă.

Mai există poate un motiv pentru care nu încurajăm lectura cărților dumneavoastră de către tineri și acesta este efectul deprimant pe care-l are asupra unei rase obișnuite să vadă viața în culorile luminoase ale viitorului o literatură scrisă la timpul trecut și referindu-se exclusiv la întîmplări petrecute deja.

— Dar dumneavoastră ce timp folosiți pentru a relata întîmplări trecute? am întrebat mirat.

— Noi scriem despre trecut în vremea cînd e încă viitor și folosim firește, timpul viitor. Dacă ar fi ca istoricii noștri să aștepte pînă ce-au trecut evenimentele, pentru a le descrie, nu numai că scrierile lor nu ar mai interesa pe nimeni, dar istoriile însele ar fi false, căci, după cum spuneam, memoria reprezintă la noi o facultate rudimentară și nedemnă de încredere. Dacă vreodată se va întîmpla ca pămîntenii să stabilească legături de comunicare cu noi, veți găsi istoriile noastre foarte interesante, căci planeta noastră, fiind mai mică, s-a răcit și a fost populată cu mult înaintea Pămîntului, iar arhivele astronomice conțin observații detaliate ale planetei dumneavoastră, 'noă de pe vremea cînd era o masă fluidă.

Geologii și biologii de pe Pămînt vor descoperi aici o mină de informații.

Din conversația noastră, am aflat că, datorită capacității de previziune, multe emoții din cele mai obișnuite sînt ne-

cunoscute pe Marte. Cei pentru care viitorul nu are nici o taină n-au, într-adevăr, de unde să cunoască nici speranța, nici teama. Mai mult, știind fiecare ce e în stare să realizeze și ce nu, nici nu poate fi vorba de rivalitate, întrecere, de vreo competiție oarecare. De aceea, toată urzeala de pasiuni clocotitoare, de ură și invidie iscată pe Pămînt de lupta oamenilor între ei nu e cunoscută pe Marte, decît din studiul planetei noastre. Cînd l-am întrebat dacă nu resimțeau totuși o lipsă de spontaneitate și libertate în viața lor cunoscută și prestabilită pînă la ultimul detaliu, mi-a amintit că în această privință nici o deosebire între pămînteni și marțieni, căci existența unora cît și a altora se desfășura conform voinței divine. Doar că primii o cunosc abia ulterior. Altminteri, dincolo de voințele lor, este tot voia Domnului. Nu au sentimentul necesității mai mult decît pămîntenii, într-o acțiune prestabilită, atunci cînd profețiile lor se întîmplă să fie realiste. Interlocutorul meu îmi vorbi mult despre pasiunea marțienilor de a-și studia planul viitoarei lor vieți. Spunea că seamănă cu fascinația exercitată asupra unui matematician de o demonstrație detaliată și fără fisură, o ecuație algebrică perfectă, în care strălucitoarele realități ale vieții au luat locul cifrelor și simbolurilor.

Cînd l-am întrebat dacă nu și-au dorit vreodată alt viitor, mi-a răspuns că o asemenea întrebare nu putea veni decît de la un pămîntean. Căci oricine are capacitatea de previziune își dă lesne seama că viitorul nu poate fi schimbat mai mult decît trecutul. Și nu numai atît: a prevedea șirul de evenimente înseamnă a le cunoaște atît de bine necesitatea logică, încît a dori să le schimbi e ca și cum ai pretinde ca doi și cu doi să facă cinci în loc de patru. Nici un individ cu judecată nu poate dori ca lucrurile să se desfășoare altfel, căci atît de judicios sînt împletite toate, și cele mari și cele mici, în țesătura divină, încît dorind chiar și cel mai umil fir, s-ar prăbuși în neant întreaga creațiune.

După-amiaza era pe sfîrșite, soarele coborîse dincolo de orizont, atmosfera trandafirie a planetei împrumuta norilor

în colorit strălucitor, iar peisajului cu munți și ape, o grandoare neegalată de vreun apus terestru.

Apariția pe boltă a constelațiilor binecunoscute mi-a amintit că de aproape eram, în realitate, de Pământ, căci fără telescop nu puteam deosebi nici cea mai mică schimbare în poziția lor. Firmamentul îmi oferea, totuși, și un aspect cu totul nou: o parte din puzderia de asteroizi ce se rotesc în spațiul dintre Marte și Jupiter erau perfect vizibili cu ochiul liber. Privirea mi-era însă cu deosebire atrasă de Pământ, care plutea undeva la baza orizontului. Discul său, de două ori mai mare decît al oricărei stele ori planete văzute de pe Pământ, strălucea tot atît de puternic ca Venus.

— E, într-adevăr, un peisaj încîntător, spuse interlocutorul meu, deși pe mine mă umple întotdeauna de melancolie gîndirea contrastului dintre strălucirea planetei și condiția mizeră a locuitorilor săi. Noi îi zicem „Lumea Orbului".

Spunînd aceștea, se întoarse spre un obiect bizar din apropierea noastră, pe care nu-l observasem pînă atunci.

— Ce e acesta? întrebai.

— E un telescop. Dacă doriți, puteți să aruncați o privire acasă și să-i verificați singur capacitatea.

Potrivi instrumentul după dorința sa și-mi arătă locul prin care să privesc, corespunzător ocularului de la telescoapele noastre.

Nu mi-am putut înăbuși o exclamație de uimire, căci nu exagerase, într-adevăr, cîtuși de puțin. Micul oraș universitar în care locuiam se întindea înaintea ochilor mei, apărîndu-mi tot atît de apropiat ca și cum l-aș fi privit de la geamul observatorului. Era dimineața în zori și orașul se trezea la viață. Lăptarii își făceau deja rondurile, iar muncitorii, ducînd sufertașe cu mîncare în mîini, se grăbeau pe străzi.

Primul tren tocmai pleca din stație. Puteam distinge rotocoalele de fum din coșul de locomotivă și jeturile, încît mă miram că nu aud șuierul aburului. Pe colină, se zăreau clădirile colegiului, ale căror geamuri reflectau razele joase ale soarelui. Puteam citi cît e ora pe cadranul orologiului. Am

fost surprins constatînd o forfotă neobișnuită în jurul clădirilor, în ciuda orei timpurii. Un grup de bărbați stăteau la ușa observatorului, iar alții se grăbeau în aceeași direcție. Printre ei, l-am recunoscut pe președintele Byxbee, însoțit de ingrijitorul colegiului. I-am urmărit pînă au ajuns la ușa observatorului și i-am văzut trecînd printre cei adunați și intrînd. Era evident că președintele se îndrepta spre reședința mea. În acel moment, m-a trăznit ideea că eu eram pricina întregii agitații. Mi-am amintit cum ajunsesem pe Marte și ce lăsasem în urmă. Trebuia să mă întorc numaidecît pentru a pune lucrurile la punct.

Aici sfîrșește brusc extraordinarul document descoperit pe biroul meu. Sigur, nu aștept să credeți că e însemnarea autentică privind viața pe o altă planetă, așa cum se pretinde a fi. Cititorul îl va lua probabil drept unul din ciudatele accese de somnambulism despre care se scrie în cărți. Poate e doar atît, poate e mai mult. Nu am pretenția să hotărăsc eu acest lucru. Eu doar am relatat cele întîmplate și nu sînt mai în măsură decît cititorul să-mi formez o părere. Și de ar fi autentic, documentul tot nu m-ar fi putut afecta mai mult. Istoria unei alte lumi m-a înstrăinat de a mea. Promptitudinea cu care m-am adaptat punctului de vedere marțian cu privire la Pămînt a fost, de-a dreptul, uimitoare.

Incapacitatea de previziune, de care pînă atunci abia dacă fusesem conștient, îmi apărea acum tot mai mult ca o infirmitate gravă, în dezacord cu natura, înșelîndu-i făgăduințele, o mutilare morală, o privațiune arbitrară și inexplicabilă. Spectacolul unei rase blestemate să privească doar înapoi, sigură doar de ceea ce e trecut și mort, mă copleșește iar și iar, cu o forță de nedescris. Visez la o lume în care iubirea e numai zîmbet, despărțirile sînt lipsite de lacrimi, iar moartea nu mai e rege. Mă amăgesc cu gîndul că locuitorii acelei sfere binecuvîntate, fie ea și o simplă fantasmă a mea, reprezintă tipul ideal și normal al rasei noastre, cum poate a fost odată, cum poate va mai fi cîndva.

EDITH WHARTON

(1862—1937)

Născută într-o bogată și distinsă familie new-yorkeză, Edith Wharton se bucură de o educație aleasă, în America și în Europa. Înalta societate americană, elegantă și snoabă, cu „platitudinea și inutilitatea sa" va fi evocată în romanele *Casa veseliei* (1905) și *Vîrsta inocenței* (1920) și în mai multe nuvele. În 1907, se stabilește în Franța, atrăgînd în cercul ei figuri ilustre ale vremii: Henry James, Henry Adams, Paul Valéry, Marcel Proust și alții. Paginile în care cei doi mari scriitori americani — Edith Wharton și Henry James — evocă fiecare figura celuilalt sînt reciproc revelatoare. Similitudinile din operele lor se datorează totuși mai curînd unei profunde înrudiri spirituale și identității climatului în care s-au format, decît imitației deliberate. Se poate oricum observa că stilul lui Edith Wharton este mult mai precis și lumea ei mai reală, cu o mai pregnantă identitate temporală și spațială, în comparație cu stilul aluziv, complexitatea caracterelor și decorul vag din scrierile compatriotului ei. Scriitoarea îi reproșa deatîtei depărtarea, în operele tîrzii, de umanitatea vie, într-o supraevaluare estetizantă.

Primele volume de povestiri — *The Greater Inclination (Principala înclinație)*, 1899, și *The Touchstone (Piatra de încercare)*, 1900, trădează influența lui Henry

James în forma de nuvelă și în preocuparea pentru valorile etice. În *Casa veseliei*, întreprinde un studiu al falselor valori morale. Încercarea de a sparge convențiile sociale duce la ostracizare. O problematică similară, dar într-un decor diferit — lumea fermierilor săraci dintr-un umil sat în vestul statului Massachusetts — întîlnim în nuvela *Ethan Frome* (1911). Romanul *Vîrsta inocenței*, care-i aduce Premiul Pulitzer, este scris în manieră jamesiană, în sensul narării din punctul de vedere unificator al unei singure conștiințe.

Alte volume de povestiri: *Crucial Instances, (Exemple capitale)*, 1901; *The Descent of Man (Originea omului)*, 1904; *The Hermit and the Wild Woman (Pustnicul și Femeia sălbatică)*, 1908; *Tales of Men and Ghosts (Povestiri cu oameni și fantome)*, 1910; *Xingu and Other Stories (Xingú și alte povestiri)*, 1916; *Human Nature (Natura umană)*, 1933; *Ghosts (Fantome)*, 1937.

Eseul *The Writing of Fiction (Arta prozei)*, 1925, concretizează crezul ei artistic, îndatorat, după cum recunoaște, prozatorilor francezi și lui Henry James.

În povestirile lui Edith Wharton, fantasticul reprezintă spațiul în care se proiectează obsesiile personajelor. Printre cele mai cunoscute, se numără jamesiana *Ochii*, din volumul *Tales of Men and Ghosts* și *Sâmînță de rodie*, apărută postum în *The World Over (De prin lume adunate)*, din care reproducem un fragment. După cum sugerează și metafora din titlu, prezența erozivă a fostei soții în viața unui cuplu demonstrează că viața și moartea nu sînt entitățile perfect separate din accepțiunea comună. Fericirea Charlottei Ashby, care se vede instalată în casa visată, alături de bărbatul și copiii femeii invidiate odinioară, durează pînă într-o zi, cînd pe adresa soțului ei încep să sosească plicuri cenușii, cu un scris șters...

SĂMÎNȚĂ DE RODIE

(fragment)

IV

„La noapte am să dorm". își spusese Charlotte. Trecuse, în schimb, de miezul nopții, iar ea mai ședea în fața focului din cămin, pîndind zgomotele ce ar fi putut veni din camera soțului ei. El, în orice caz, părea să se odihnească după zbuciumul serii. De cîteva ori se furișase pînă la ușă și la lumina slabă ce se strecura din stradă prin fereastra deschisă îl văzuse cufundat într-un somn adînc — somnul slăbiciunii și epuizării. „E bolnav, gîndi ea, e serios bolnav. Și nu-i vorba de surmenaj, fără îndoială. De vină e această misterioasă persecuție."

Scoase un oftat de ușurare. Purtase pînă la capăt crîncena luptă și victoria era de partea ei — cel puțin pe moment. Numai de-ar putea pleca numaidecît — indiferent unde! Știa că nu avea rost să-l roage acest lucru mai înainte de vacanță, iar, între timp, tainica influență — despre care tot nu știa nimic — va continua să acționeze contra ei, iar ea trebuia să-și reînnoiască zilnic lupta pînă la plecare. După aceea însă, totul avea să se schimbe. Dacă reușea să-și ducă bărbatul departe de aici, undeva unde să fie numai al ei, nu se îndoia nici o clipă că nu-l va putea elibera de nefasta vrajă. Împăcată cu acest gînd, adormi, în cele din urmă, și ea.

Cînd se trezi, era mult peste ora ei obișnuită. Se ridică în capul oaselor surprinsă și nemulțumită că dormise atît de mult. Îi plăcea întotdeauna să coboare și să ia micul dejun împreună cu bărbatul ei lîngă focul din bibliotecă. Aruncînd o privire la ceas, înțelese că el trebuia să fi plecat de mult la birou. Ca să se convingă, sări din pat și se duse în camera lui: era goală. Cu siguranță, că el deschisese ușa și, văzînd-o dormind, coborîse fără să-i tulbure somnul, iar relațiile dintre ei

erau destul de tandre pentru a o face să regrete că pierduse răgazul lor de dimineață împreună.

Sună și întrebă dacă domnul Ashby plecase deja. Da, aproape de o oră, răspunse camerista. Poruncise ca doamna Ashby să nu fie trezită și nici copiii să nu se ducă în camera ei pînă nu-i chema ea. Da, urcase chiar el în camera copiilor pentru a da această dispoziție. Totul suna cît se poate de firesc, dar, fără să știe de ce, Charlotte întrebă:

— Domnul nu a lăsat nici un alt mesaj?

— Ba da, răspunse camerista, scuzîndu-se pentru că uitase. La plecare, domnul îi ceruse să-i transmită doamnei Ashby că va cumpăra biletele de vapor și că o roagă să fie gata, căci mîine urmau să plece.

— Mîine, repetă Charlotte, fixînd-o pe fată cu ochii mari, neîncrezători. Ești sigură că l-ai auzit spunînd că plecăm mîine?

— O, sînt foarte sigură, doamnă. Nu știu cum de-am uitat să vă spun.

— Ei, nu face nimic. Pregătește-mi baia, te rog!

Charlotte sări în picioare, se repezi în camera de toaletă și în vreme ce-și peria părul, se pomeni cîntînd în fața imaginii ei din oglindă. Victoria obținută o făcea să se simtă din nou tînără. Cealaltă femeie se pierduse ca un norișor la orizont, în vreme ce aceasta, care stăpînea în prim plan, surîdea propriului său chip. O iubea, deci... O iubea cu aceeași pasiune dintotdeauna. Îi intuise suferința, înțelesese că fericirea lor depindea de plecarea neîntîrziată de aici, ca să se poată regăsi după căutarea disperată de ieri. Ce-o mai interesa acum răul ce-i despărțise? Înfruntase fantoma și o alungase. „Curajul — acesta-i secretul! De ce se tem întotdeauna îndrăgostiții că-și pun în pericol fericirea, privind-o în ochi?"

Periindu-l, părul des și suplu se electriza, ridicîndu-i-se pe creștet ca laurii victoriei. Așa era, unele femei știau cum să-i domine pe bărbați, altele, nu — și numai cele frumoase —

se amuză ea să parafrazeze — meritau victoria! Era într-adevăr frumoasă.

Lumina dimineții dansa sprințar, ca o scoică pe o mare strălucitoare — acea mare ce-i va purta în curînd. Comandă un meniu delicios pentru cină, supraveghe plecarea copiilor la școală și ceru să i se coboare geamantanele. Se consultă cu camerista dacă să ia îmbrăcăminte de vară, căci, fără îndoială, călătoreau spre ținuturi calde și însorite — și se întrebă dacă nu trebuia să scoată de la naftalină costumele de flanelă ale bărbatului ei. „Dar e absurd, gîndi ea, să nu știu încă unde mergem!" Se uită la ceas și, văzînd că e aproape ora prînzului, se hotărî să-l sune pe Kenneth la birou. Telefonul suna în gol. În sfîrșit, auzi vocea secretarei lui, care-i spuse că domnul Ashby trecuse pe-acolo foarte devreme, dar plecase aproape imediat... Nu-i nimic, Charlotte îi va telefona mai tîrziu. La ce oră îl putea găsi? Secretara nu-i putea spune, la birou știau doar că se grăbea, întrucît pleca din oraș.

Pleca din oraș! Charlotte puse receptorul în furcă și rămase încremenită, sondînd noile tenebre. De ce plecase din oraș? Și unde se dusese? De ce să fi ales din toate zilele tocmai ajunul precipitatei călătorii? O străbătură fiori de teamă. Se dusese, fără îndoială, la femeia aceea — să-i ceară permisiunea să plece. Așa de mult îl robise; iar ea, Charlotte, fusese atît de naivă, încît să-și vadă creștetul încununat de lauri. Rîse sarcastic și, traversînd camera, se așeză din nou în fața oglinzii. Cită deosebire pe chipul ei de-acum! Zîmbetul buzelor palide părea o caricatură a expresiei radioase de mai înainte. Treptat însă își recăpătă culoarea. La urma urmelor, avea tot dreptul să-și revendice victoria, căci bărbatul îi îndeplinea ei voia, nu porunca celeilalte. Era firesc, ca în urma unei hotărîri atît de neașteptate, să aibă o mulțime de lucruri de pus la punct, afaceri de încheiat. Nici măcar nu avea motiv să-și închipuie că misterioasa călătorie era o vizită la autoarea scrisorilor. Putea pur și simplu să se fi dus să-și vadă un client care locuia afară din oraș. Bineînțeles, că nu aveau de ce să-i spună ei cei de la birou. Secretara

ezitase dacă să-i împărtășească pînă și o informație atît de sumară cum era absența domnului Ashby. Își va continua liniștită pregătirile, mulțumindu-se să afle mai tîrziu pe ce insulă a fericirii avea să fie dusă.

Orele se scurgeau. Ori, mai bine zis, zburau în hora febrilelor pregătiri. Cînd, în sfîrșit, veni camerista să tragă draperiile, trezind-o din toiul îndeletnicirilor sale, văzu cu uimire că orologiul arăta ora cinci. Și nici măcar nu știa unde plecau a doua zi! Telefonă din nou la birou, dar i se spuse că domnul Ashby nu revenise. Ceru să vorbească cu asociatul lui, dar nici acesta nu o putu lămuri mai mult, căci îi întîrziase trenul și ajunsese la slujbă după plecarea lui Ashby. Charlotte rămase perplexă. Se hotărî atunci să-i telefoneze soacrei sale. Fără îndoială, că în ajunul unei plecări pentru o lună de zile, Kenneth se dusese să-și vadă mama. Cum, în ciuda obiecțiilor lui vagi, copiii aveau cu siguranță să rămînă în grija bătrînei doamne Ashby, cei doi trebuiau, evident, să hotărască împreună o sumedenie de lucruri. În altă împrejurare, Charlotte s-ar fi simțit puțin jignită pentru că o excluseseră de la sfatul lor; acum însă nimic nu mai conta, decît că învinsese, că Ashby îi aparținea tot ei și nu altei femei. Veselă, o sună pe doamna Ashby și, auzindu-i vocea prietenoasă, începu:

— Ei, nu-i așa că te-a surprins vestea lui Kenneth, mamă? Ce zici de escapada noastră?

Aproape în aceeași clipă știu răspunsul. Doamna Ashby nu-și văzuse fiul, nu schimbase nici un cuvînt cu el și nu înțelegea ce voia nora ei să spună. Charlotte tăcea, amuțită de uimire. „Dar atunci unde este?" se întrebă în gînd. Apoi, revenindu-și, îi explică doamnei Ashby despre ce era vorba și, pe măsură ce-i povestea, își recăpătă convingerea că nimic nu mai putea interveni vreodată între Kenneth și ea. Doamna Ashby primi vestea cu calm și bunăvoință. Și ei i se păruse că tînărul arăta prea preocupat și extenuat și era de acord cu nora că în asemenea cazuri, schimbarea era remediul cel mai bun.

— Mă bucur ori de cîte ori îl văd plecînd. Elsie detesta călătoriile: mereu găsea cîte un pretext pentru a-l ține pe loc. Cu bine, slavă Domnului, lucrurile s-au schimbat.

Pe doamna Ashby n-o intriga nici faptul că nu-și găsise timp să-i spună de plecarea lor. O fi avut o mulțime de treburi pe cap; era sigură însă că va trece pe la ea înainte de cină. Nu le trebuiau mai mult de cinci minute pentru a pune totul la punct.

— Sper că încetul cu încetul ai să-l vindeci pe Kenneth de mania de a reveni de o sută de ori asupra unei chestiuni ce poate fi rezolvată în cîteva cuvinte. Nu era așa înainte și, dacă va proceda la fel și-n afaceri, în curînd își va pierde toți clienții... Da, da, treci un minut pe la mine, dragă, dacă ai timp, trebuie să apară și el. Vocea încrezătoare a doamnei Ashby răsuna liniștitor în tăcerea camerei, în vreme ce Charlotte își continua pregătirile.

Pe la șapte, auzi telefonul și se repezi să ridice receptorul. Acum avea să știe! Nu era însă decît conștiincioasa secretară, care mai înainte de a închide biroul, ținuse s-o anunțe că domnul Ashby nu se întorsese și nici nu dăduse vreun semn. „Oh, e în ordine. Mulțumesc mult!" spusese Charlotte pe un ton vesel, după care puse receptorul la loc cu o mînă tremurătoare. Dar poate că la ora asta era deja la mama lui. Încuie sertarele și dulapurile, își puse mantoul și pălăria și sună la camera copiilor, anunțînd că pleca pentru cîteva minute la bunica.

Doamna Ashby locuia în apropiere. Cît dură scurta plimbare prin aerul rece al serii de primăvară, i se părea că-și vede soțul în toți bărbații care veneau spre ea. Nu-l întîlni însă pe drum, iar pe soacra sa, o găsi singură. Kenneth nici nu venise, nici nu telefonase. Bătrîna doamnă Ashby ședea lîngă focul ce ardea vesel în cămin. În harnicele ei mîini andrelele aruncau neîntrerupt sclipiri și chiar și numai prezența ei fizică o liniști pe Charlotte. Da, era într-adevăr ciudat că Ashby dispăruse o zi întreagă, fără să le spună nimic; dar, pînă la urmă, era de așteptat. Un avocat atît de solicitat

ținea o mulțime de fire în mîini, încît orice hotărîre neașteptată îl obliga la tot soiul de modificări și aranjamente neprevăzute. Poate se dusese la vreun client în afara orașului și fusese reținut acolo; mama lui își amintea că-l auzise spunînd că se ocupă de afacerile unui bătrîn excentric și singuratic, care locuia undeva în New Jersey, putred de bogat, dar prea zgîrcit pentru a-și instala telefon. Era foarte probabil să se fi împotmolit pe-acolo.

Charlotte simțea însă cum crește din nou în ea neliniștea. Cînd soacra sa o întrebă la ce oră se îmbarcau a doua zi, iar ea trebui să-i spună că nu avea idee — că soțul ei îi lăsase pur și simplu vorbă că se duce să cumpere biletele de vapor — își dădu încă o dată seama de ciudățenia situației. Chiar și doamna Ashby recunoscu acest lucru, adăugînd însă imediat că aceasta nu dovedea decît că era foarte grăbit.

— Dar, mamă, e aproape opt! Nu se poate să nu-și dea seama că trebuie să știu la ce oră plecăm mîine.

— Probabil, vaporul pleacă abia seara. Uneori, trebuie să aștepte mareea pînă la miezul nopții. Pe asta se bizuie, probabil, Kenneth. Doar e un om cu judecată

Charlotte se ridică.

— Nu-i vorba de asta. I s-a întîmplat ceva.

Doamna Ashby își scoase ochelarii și-și strînse lucrul.

— Dacă începi să-ți închipui tot felul de lucruri...

— Dumneata nu ești deloc îngrijorată?

— Nu-mi fac niciodată griji fără motiv. Sună, te rog, să ne servească masa, draga mea. Rămîi la cină? Kenneth va trece precis pe-aici în drum spre casă.

Charlotte sună acasă la ea.

— Nu, răspunse cameristă, domnul Ashby nu se întorsese și nici nu telefonase. De îndată ce va veni, îi va spune că doamna Ashby lua masa la mama dumnealui.

Charlotte își urmă soacra în sufragerie și se așeză cu un nod în gît în fața farfuriei goale, în vreme ce doamna Ashby se ocupa calm și metodic de cina frugală dar bine gătită.

— Ai face bine să mănînci ceva, fetițo, ori de nu ai s-o iei pe urmele lui Kenneth... Da, mai pune-mi, te rog, puțin sparanghel, Jane.

La insistențele soacrei sale, Charlotte bău un pahar de Xeres și ciuguli puțină pîine prăjită; se întoarseră apoi, în sufragerie, unde focul fusese aprins, iar pernele din fotoliul doamnei Ashby, scuturate și netezite cu grijă. Cît de domestic și pașnic părea totul, în vreme ce afară, undeva în nesiguranța și taina nopții, plutea răspunsul la întrebările celor două femei, ca o siluetă vagă, dînd tîrcoale pragului.

În cele din urmă, Charlotte se ridică spunînd:

— Cred că e mai bine să mă întorc. La ora asta, Kenneth se duce precis direct acasă.

Doamna Ashby zîmbi cu îngăduință.

— Nu e foarte tîrziu, draga mea. Niște vrăbiuțe ca noi mănîncă repede.

— E trecut de nouă. Charlotte se aplecă s-o sărute. Adevărul este că nu pot sta locului.

Doamna Ashby împinse lucrul la o parte și, sprijinindu-și mîinile pe brațele fotoliului, se ridică anevoie.

— Vin cu tine, zise ea.

Charlotte protestă că era prea tîrziu, că nu era nevoie, că-i va telefona, de îndată ce va veni Kenneth, dar doamna Ashby își sunase deja camerista. Șchiopăta puțin și trebui să se sprijine în baston, în vreme ce i se aduceau mantoul și șalul.

— Dacă apare domnul Kenneth, spune-i că mă găsește la el acasă, își instrui camerista, pe cînd se urca în taxiul comandat. În timpul scurtei călătorii, Charlotte îi mulțumi că nu se întorcea singură acasă. Chiar și simpla prezență a doamnei Ashby emana o caldă materialitate, ceva înrudit cu limpezimea ochilor și prospețimea sănătoasă a tenului. Cînd taxiul se apropie de casă, doamna Ashby își puse încurajator mîna pe aceea a norei sale:

— Ai să vezi, zise ea. Va fi un mesaj.

La apelul Charlottei, ușa se deschise și cele două intrară. Inima tinerei bătea cu putere, stimulată de liniștea încrezătoare a soacrei sale.

— Ai să vezi... ai să vezi, repeta doamna Ashby.

Camerista care deschisese ușa spuse, nu, domnul Ashby nu venise și nu trimisese nici un mesaj.

— Ești sigură că nu-i deranjat telefonul? sugeră mama lui, iar fata răspunse că în urmă cu o jumătate de oră în mod sigur nu era, dar se va duce, în orice caz, să verifice. Fata dispăru, iar Charlotte dădu să-și scoată mantoul și pălăria. Întorcîndu-se, privirea îi poposi pe masa din hol; pe ea se afla un plic cenușiu, cu numele soțului ei mîzgălit cu litere șterse.

— O, strigă ea, brusc conștientă că pentru prima oară de luni de zile intrase în casă fără să se întrebe dacă nu venise vreunul din plicurile acelea cenușii.

— Ce s-a întîmplat, draga mea? întrebă doamna Ashby privind-o surprinsă.

Charlotte nu-i răspunse. Ridică scrisoarea și rămase cu privirea ațintită asupra ei, de parcă ar fi voit s-o străpungă, pentru a afla ce era înăuntru. Apoi, îi veni o idee. Se întoarse și-i întinse soacrei sale plicul.

— Cunoști scrisul, mamă?

Doamna Ashby luă scrisoarea. Cu cealaltă mînă își căută ochelarii și, după ce și-i potrivi, ridică plicul la lumină.

— Bine dar!... exclamă ea și apoi se opri. Charlotte observă că plicul tremura în mîna ei, de obicei atît de sigură.

— Dar e adresată lui Kenneth, spuse în cele din urmă, cu voce joasă.

Tonul ei părea să spună că găsea întrebarea norei sale ușor indiscretă.

— E adevărat, dar nu are importanță, spuse Charlotte, hotărîndu-se brusc. Vreau să știu — cunoști scrisul?

Doamna Ashby îi înapoie scrisoarea.

— Nu, articulă ea ferm.

Cele două femei intraseră în bibliotecă. Charlotte răsuci comutatorul și închise ușa. Ținea încă plicul în mînă.

— Am de gînd să-l deschid, anunță ea.

Văzu privirea speriată a soacrei sale.

— Dar, iubito, o scrisoare ce nu ți-e adresată? Draga mea, nu se poate!

— Ca și cum de asta mi-ar păsa acum! Continua să se uite fix la doamna Ashby. Scrisoarea aceasta s-ar putea să-mi spună unde e Kenneth.

O ciudată paloare acoperi brusc tenul înfloritor al doamnei Ashby; obrajii ei netezi păreau acum trași și ofiliți.

— De ce oare? Ce te face să crezi?... Nu cred că ar putea...

Charlotte nu-și lua ochii de pe fața ei schimbată.

— Aha, prin urmare, cunoști scrisul? o săgetă necruțător.

— Dacă-l cunosc? Cum să-l cunosc? Cîți corespondenți are fiul meu... Ceea ce știu e... Doamna Ashby se întrerupse și-i aruncă norei sale o privire imploratoare, aproape timidă.

Charlotte o prinse de mînă.

— Mamă! Ce știi? Spune-mi! Trebuie să-mi spui!

— Ceea ce știu e că nu văd să iasă nimic bun, cînd o femeie deschide scrisorile soțului, în lipsa lui.

În auzul iritat al Charlottei, cuvintele ei sunară la fel de searbăd ca un citat dintr-o carte cu maxime morale. Rise enervată și dădu drumul mîinii pe care o strîngea într-a sa.

— Asta-i tot ce ai să-mi spui? Nimic bun nu poate ieși din scrisoarea asta, fie c-o deschid, fie că nu. Știu asta prea bine. Răul din ea vreau să-l aflu.

Mîinile în care ținea plicul îi tremuraseră tot timpul, acum însă deveniseră ferme ca și glasul său. Continua s-o privească în ochi pe doamna Ashby.

— Este a noua scrisoare cu același scris, sosită pe adresa lui Kenneth de cînd ne-am căsătorit. Mereu aceleași plicuri cenușii. Le-am ținut socoteala pentru că, după fiecare, el s-a purtat ca un om care a suferit un șoc îngrozitor. Îi trebuie

ore întregi să-şi revină. I-am spus şi lui. I-am cerut să-mi mărturisească de la cine vin, pentru că văd cum îl ucid. Nu-mi răspunde la întrebări; zice că nu-mi poate dezvălui nimic în privinţa lor. Noaptea trecută însă mi-a promis că o să plece cu mine — să scape de ele.

Doamna Ashby se îndreptase cu paşi tremurători către un fotoliu şi se aşezase în el, cu capul lăsat pe piept.

— Oh, murmură ea.

— Înţelegi acum...

— Ţi-a spus că vrea să scape de ele?

— A spus, că vrea să scape... să scape. Plîngea, abia putea vorbi. I-am spus însă că ştiu din pricina cui.

— Iar el ce-a zis?

— M-a luat în braţe şi-a zis că merge oriunde vreau eu.

— Oh, slavă Domnului! exclamă doamna Ashby.

Se aşternu o pauză, timp în care continuă să stea cu capul plecat, ferindu-şi privirea de nora sa. În cele din urmă, ridică ochii şi-i spuse:

— Eşti sigură că au fost chiar nouă?

— Absolut. Aceasta e a noua. Le-am numărat.

— Iar el a refuzat pur şi simplu să dea vreo explicaţie?

— Întocmai.

Doamna Ashby vorbea printre buzele strînse şi palide.

— Cînd au început să sosească? Ţi-aminteşti?

Charlotte rise din nou.

— Dacă-mi amintesc? Prima a venit chiar în noaptea cînd ne-am întors din voiajul de nuntă.

— Tocmai de-atunci? Doamna Ashby îşi înălţă capul, cu o mişcare energică şi hotărîtă.

— Bine... Deschide-o!

Cuvintele erau atît de neaşteptate, încît Charlotte simţi că-i vuiesc tîmplele şi mîinile începură să-i tremure din nou. Încercă să dezlipească plicul, dar era atît de etanş, încît trebui să scotocească pe biroul soţului ei după *coupe-papier*-ul lui de fildeş. Mişcînd obiectele familiare pe care propriile lui mîini le atinseseră, pînă nu de mult, simţi acel fior îngheţat,

emanat de bunurile unei persoane moarte recent. În liniștea camerei, pirîitul hîrtiei răsună ca un țipăt omenesc. Scoase scrisoarea și se apropie de lampă.

— Ei bine? întrebă doamna Ashby cu respirația tăiată.

Charlotte nu-i răspunse. Sta aplecată asupra paginii, cu sprîncenele încruntate, apropiind-o tot mai mult de lumină. Avea poate privirea aburită, ori poate orbită de reflexul luminii pe suprafața velină, căci, oricît se chinuia, nu putea discerne decît niște semne, atît de șterse și șovăitoare, încît erau aproape indescifrabile.

— Nu înțeleg, zise ea.

— Ce vrei să spui, dragă?

— Scrisul e prea șters... Așteaptă.

Se întoarse la birou și, așezîndu-se lîngă lampa de citit a lui Kenneth, examină scrisoarea printr-o lupă. În tot acest timp, era conștientă de faptul că soacra sa nu o slăbea din ochi.

— Ei bine? șopti aceasta cu sufletul la gură.

— Ei bine, nici așa nu văd. Nu pot citi.

— Vrei să spui că hîrtia e albă?

— Nu, nu chiar. Scrie ceva pe ea. Parcă descifrez cuvintele „al meu"... o, și „vino". Ar putea fi „vino".

Doamna Ashby se ridică brusc. Fața ei era și mai palidă decît înainte. Veni la birou și lăsîndu-și ambele mîini pe el, respiră adînc.

— Vreau să văd. Dă-mi să văd, spuse ea, părînd să se supună unui silnic efort.

Charlotte simți că pălește, la rîndu-i. „Știe", gîndi ea și-i împinse scrisoarea. Doamna Ashby se aplecă tăcută asupra ei, dar fără s-o atingă cu mîinile-i îngălbenite și zbîrcite.

Charlotte o privea intens, așa cum fusese și ea urmărită, în vreme ce încerca să descifreze scrisoarea. Bătrîna bîjbîi după ochelari, îi puse la ochi și se aplecă și mai mult peste hîrtia desfăcută, ferindu-se, parcă, s-o atingă. Lampa îi lumina în plin fața bătrînă, iar Charlotte medita ce adîncimi

tainice se pot ascunde sub trăsăturile cele mai luminoase și mai nevinovate. Pe chipul soacrei ei, nu mai citise pînă atunci decît emoții simple și sănătoase — cordialitate, bună dispoziție, o simpatie afectuoasă, arareori, vreo salutară izbucnire de mînie. Ceea ce vedea acum era un amestec de spaimă și ură, de consternare și sfidare dușmănoasă. Era ca și cum spiritele ce se războiau în adîncul ei i-ar fi schimonosit trăsăturile, după chipul și asemănarea lor. În cele din urmă, se ridică.

— Nu pot... nu pot, gemu ea, cu o dezolare copilărească în voce.

— Nici dumneata nu-l poți descifra?

Clătină din cap și Charlotte văzu două lacrimi, rostogolindu-i-se pe obraji.

— Deși cunoști scrisul? insistă Charlotte, ţuguindu-și buzele.

Doamna Ashby nu răspunse provocării.

— Nu înțeleg nimic... absolut nimic.

— Dar cunoști scrisul?

Doamna Ashby își ridică timorată capul, aruncînd o privire speriată în jurul camerei liniștite și familiare.

— Ce pot să spun? La început m-a surprins...

— Te-a surprins asemănarea?

— Da, m-am gîndit...

— De ce nu recunoști mamă? Ai știut imediat că e scrisul *ei*.

— Stai puțin, draga mea... așteaptă!

— Ce să aștept?

Doamna Ashby își ridică privirea; ochii ei, ocolind-o pe Charlotte, erau ațintiți acum asupra peretelui gol, din spatele biroului fiului ei.

Urmărindu-i privirea, Charlotte izbucni într-un hohot strident, acuzator.

— Nu am ce să mai aștept! Mi-ai răspuns chiar acum! Privești drept în locul unde atîrna tabloul ei!

Bătrîna își ridică mîna, cu un avertisment:

— Sst!

— O, crezi că mă mai poate speria ceva? strigă Charlotte.

Soacra ei stătea încă aplecată peste bircu. Își mișca buzele tirguitor.

— Ce e cu noi? Ne-am pierdut mințile amîndouă? Doar știm că asemenea lucruri sînt imposibile.

Nora ei o privi lung și compătimitor.

— Știu de mult timp că nimic nu e imposibil.

— Nici asta?

— Nici asta.

— Dar scrisoarea... la urma urmelor, scrisoarea nu spune nimic...

— Lui poate că-i spune ceva. De unde pot ști? Odată mi-a zis că dacă ești familiarizat cu scrisul cuiva, înțelegi și cea mai fină trăsătură de condei. Acum înțeleg ce voia să spună. El *era* familiarizat.

— Dar puținele semne pe care le înțeleg sînt atît de palide. Nimeni n-ar putea citi scrisoarea.

— Presupun că totul e palid în privința unei fantome, șuieră tînăra.

— O, copila mea... copila mea... nu spune asta!

— De ce să n-o spun, cînd pînă și pereții o strigă? Ce importanță are că eu sau dumneata nu-i putem citi scrisorile? Dacă și dumneata îi vezi chipul pe peretele gol, de ce să nu-i poată citi el scrisul pe hîrtia asta albă? Nu-i simți prezența pretutindeni în casă și cu atît mai aproape de el, cu cît pentru toți ceilalți a devenit invizibilă?

Charlotte se prăbuși într-un fotoliu, îngropîndu-și fața în mîini. Un hohot de plîns o scutură din cap pînă-n picioare. Într-un tîrziu, o atingere pe umăr o făcu să-și ridice privirea și o văzu pe soacra sa, aplecată asupra ei. Fața doamnei Ashby devenise parcă și mai suptă și mai ofilită, dar își recăpătase liniștea obișnuită. În ciuda suferinței sfîșietoare ce o măcina, Charlotte simți influența binefăcătoare a acelui spirit energic.

— Mîine... mîine. Ai să vezi. Mîine vom primi o explicație.

— O explicație? o întrerupse Charlotte. Și cine o s-o dea, mă întreb?

Doamna Ashby își îndreptă eroic trupul.

— Kenneth însuși, strigă ea cu putere.

Charlotte rămase tăcută, iar ea continuă:

— Pînă atunci însă, trebuie să acționăm. Să anunțăm poliția. Chiar acum, fără întîrziere. Trebuie să facem totul... totul.

Charlotte se ridică încet, cu o rigiditate mecanică; își simțea încheieturile amorțite, ca ale unei bătrîne.

— Ca și cum am crede că ajută la ceva orice am face?

— Da! afirmă cu hotărîre doamna Ashby, iar Charlotte se duse la telefon și ridică receptorul.

EDWARD LUCAS WHITE

(1866—1934)

Formația umanistă a celui care a fost profesor de greacă și latină în Baltimore, Edward Lucas White, se vădește cu prisosință în romanele a căror acțiune este plasată în amurgul Imperiului Roman, ca și în inspirația frecvent livrească a povestirilor. Dintre volumele publicate, amintim: *The Song of the Sirens and Other Stories (Cîntecul Sirenelor și alte povestiri)*, 1919; *Andivius Hedulio*, 1921; *Helen*, 1925; *Lukundoo and Other Stories (Lukundoo și alte povestiri)*, 1927; *Why Rome Fell (De ce a căzut Roma)*, 1927. *El Supremo* (1916), romanul vieții unui dictator paraguaian din secolul al XIX-lea, trădează, ca și celelalte reconstituiri istorice, o viziune romantică. Povestirile fantastice sînt cele care-i aduc consacrare internațională. Mai puțin cunoscută decît atrocea *Lukundoo*, reprodusă în *Antologia nuvelei fantastice* (Editura Univers, 1971), *Casa copacului* este deopotrivă de reprezentativă, atît pentru gen în sine, cît și pentru autor. Plonjarea în supranatural, urmînd imediat unei curse halucinante și unui accident de automobil, oferă o alternativă de interpretare, în sensul unei aberații psihice, lectorului modern, mereu amator de „explicații realiste", în ciuda nevoii continue de miraculos.

Casa aceea am zărit-o, pentru prima oară, de pe creasta muntelui atunci cînd, părăsind desișul pădurii, mi-am aruncat privirea peste valea întinsă, desfășurîndu-se la cîteva sute de picioare sub mine, către soarele ce se scufunda lent dincolo de îndepărtatele culmi albastre. În acea clipă, am avut senzația acută a verticalității. Eram, parcă, suspendat deasupra drumurilor ce se întretăiau ca pe o tablă de șah pe cîmpurile punctate de acareturile fermelor și-am încercat familiara amăgire, cum că aș putea aproape să arunc cu o piatră peste casă. Abia-i zăream acoperișul din plăci de ardezie.

Ceea ce mi-a atras atenția în mod deosebit a fost drumeagul ce despărțea masa, întunecată, alcătuită de frunzișul copacilor din jurul casei, de livada din partea opusă. Era perfect drept, mărginit de un șir de copaci, printre care întrezăream o potecă lăturalnică, acoperită cu zgură, și un zid scund de piatră.

Pe partea cu livada, ieșea în evidență, flancat de doi copaci, un obiect alb, pe care l-am luat drept o piatră înaltă, un fragment din stîncile de calcar risipite din belșug pe cîmpiile din regiune.

Chiar și drumeagul îl vedeam neted și drept, ca o riglă de cimișir pe o masă cu postav verde. Mă bucuram de pe acum, de ocazia de a mări viteza. Traversasem cu greu regiunea semi-muntoasă, flancat tot timpul de pădure. Nu întîlnisem nici o fermă, ci doar niște colibe amărîte pe drumul din care mai mult de douăzeci de mile le găsisem accidentate și anevoie de străbătut. Acum, cînd mai aveam doar cîteva mile pînă la locul de popas, speram într-o călătorie ceva mai plăcută, mai ales pe porțiunea aceea dreaptă și netedă.

Pe cînd coboram prudent începutul abrupt al lungului povîrniș, m-a înghițit din nou pădurea și am pierdut din

vedere valea. M-am afundat într-un hău, iar când am urcat pe creasta dealului următor, am văzut din nou casa, mai aproape, de data aceasta, și la o adîncime mai mică.

Am tresărit surprins, revăzînd piatra aceea înaltă. Parcă era de cealaltă parte a casei, în continuarea livezii, așa o știam. Acum o vedeam, fără putință de îndoială, pe partea stîngă a drumului, în apropierea casei. Nedumerirea mea a ținut doar scurtul răstimp cît m-am aflat pe culme. Le-am pierdut apoi din nou din ochi și, în timp ce conduceam, priveam nerăbdător înainte, așteptînd un nou prilej de a revedea derutanta priveliște.

După ascensiunea celui de-al doilea deal, nu am avut decît o vedere oblică înspre drum și nu eram sigur, dar, ca și la început, pietroiul părea situat pe partea dreaptă.

În vîrful celui de-al treilea și ultimului deal, am privit ca printr-un tub, în lungul drumului mărginit de-o parte și de alta de pomii ce-și împreunau deasupra coroanele. Am zărit o pată alburie, pe care am luat-o drept piatra cu pricina. Era pe partea dreaptă.

Am coborît în ultima vale. Pe cînd urcam panta, țînteam cu privirea creasta drumului ce urca în fața mea. Cînd am putut privi dincolo, am observat piatra în dreapta mea, într-un desiș de arțari. M-am aplecat să inspectez anvelopele, și pe-o parte și pe cealaltă, după care am aruncat levierul. Pe cînd o porneam din nou în viteză, mi-am ridicat privirea. Piatra se afla... în stînga drumului! Eram speriat de-a binelea și aproape amețit. Aveam de gînd să mă opresc locului, să mă uit, cu luare aminte, la piatră și să stabilesc, odată pentru totdeauna, dacă era pe partea dreaptă sau stîngă, ori de nu chiar în mijlocul drumului.

În uluirea mea, am apăsat pe accelerator pînă la fund. Mașina a început să zboare; mi-am pierdut controlul; răsuceam mult volanul; un viraj brusc spre stînga și goana mea a sfîrșit într-un arțar.

Cînd mi-am revenit în simțiri, zăceam în șanț, întins pe spate. Ultimele raze ale soarelui săgetau ca niște sulițe

auriu-verzui, frunzișul arțarilor de deasupra mea. Primul gînd era un amestec ciudat de admirație pentru frumusețea naturii și de dezaprobare a nesăbuinței dovedite, plecînd la drum de unul singur — un obicei prost, pe care-l regretasem și altă dată. Mintea mi s-a limpezit apoi și m-am ridicat în capul oaselor. M-am pipăit din cap pînă în picioare. Nu sîngeram, nu aveam nici o fractură și, deși mă durea tot corpul în urma căzăturii, nu aveam zgîrieturi serioase.

Atunci l-am văzut pe băiat. Stătea la marginea potecii cu zgură, pe buza șanțului. Era scund și îndesat, cu picioarele goale și cu pantalonii suflecați pînă la genunchi; purta o cămașă cafenie, deschisă la gît. Nu avea nici haină, nici pălărie. Capul îi era acoperit de o claie de păr ciufulit, iar fața stropită de pistrui și desfigurată de o respingătoare buză de iepure. Se muta cînd pe un picior, cînd pe altul, se răsucea pe călcîie și nu scotea o vorbă, deși nu-și lua o clipă privirea de la mine.

M-am ridicat cu greutate și m-am apucat să evaluez ravagiile. Bilanțul era deprimant. Mașina nu explodase, nici nu luase foc măcar, dar dezastrul părea total. Tot ceea ce examinam arăta și mai rău decît restul. Ironia soartei făcuse ca tocmai cele două coșuri cu provizii să fi scăpat prăpădului; nu se apărease nici măcar o sticlă.

Cît timp durase inspecția mea, ochii pleoștiți ai băiatului mă urmăriseră necontenit, dar el nu rostise un cuvînt. După ce m-am convins că nu puteam face nimic singur, mi-am îndreptat trupul și l-am întrebat:

— Cît de departe e de aici pînă la o fierărie?

— Opt mile, mi-a răspuns.

Soarta-l năpăstuise cu încă un beteșug; avea gură de lup și cu greu înțelegeai ce spune.

— Mă poți duce pînă acolo?

— Nu-i nici o vită prin jur, mi-a răspuns, nu-i nici cal, nu-i nici vacă.

— Cît e pînă la cea mai apropiată casă?

— Șase mile.

Privii la cer. Soarele apusese deja. M-am uitat la ceas; mergea — era şapte şi jumătate.

— Pot dormi la tine în noaptea asta? l-am întrebat.

— Poţi să intri, dacă vrei, şi să dormi, dac-ai să poţi. În casă-i o harababură...; mama-i moartă de trei ani şi tata-i plecat. N-ai ce să haleşti decît hrişcă şi nişte şuncă veche.

— Am mîncare din belşug, răspunsei, ridicînd unul din coşuri. Eşti drăguţ să-l iei pe celălalt?

— Poţi să vii, dacă gîndeşti că-i bine, îmi spuse, dar va trebui să-ţi cari singur bagajele.

Nu vorbise pe un ton ţîfnos sau grosolan; păruse doar să afirme cu blîndeţe un fapt ce nu avea nimic jignitor.

— Foarte bine, zisei, luînd şi celălalt coş, ia-o înainte!

Curtea din faţa casei era întunecată de vreo duzină sau mai mulţi arbori cenuşari uriaşi. La umbra lor, crescuseră alţi copaci mai mici, şi, sub ei, un lăstăriş abundent, umed şi răcoros, ridicîndu-se din iarba deasă şi încîlcită. Ceea ce fusese, pare-se, un peron pentru trăsuri, devenise o potecă îngustă, curbă, năpădită de iarbă, ce ducea înspre casă. Chiar şi aici se iviseră nişte mlădiţe de cenuşari, iar aerul era încărcat de miasmele rădăcinilor lăstărişului şi de mirosul greu şi persistent al florilor acestora.

Înaintarăm spre o casă de piatră, ale cărei obloane verzi se decoloraseră de vreme pînă la a deveni aproape cenuşii ca şi piatra. În partea din faţă, avea o verandă joasă, fără balustradă. Pe ea zăceau cîteva balansoare din lemn de carie. Înspre verandă, dădeau opt ferestre închise cu obloane şi, în mijlocul lor, o uşă largă, cu mici lambriuri violete de ambele părţi, iar deasupra cu o fereastră în evantai.

— Deschide uşa! cerui băiatului.

— Deschide-o singur, îmi răspunse. Nu sunase nici de data asta impertinent sau jignitor, ci cît se poate de firesc.

Am lăsat jos cele două coşuri şi am încercat uşa. Era înţepenită, dar nu zăvorîtă. S-a deschis scîrţîind şi zgîriind podeaua, pe măsură ce se învîrtea în balamalele ruginite

și lăsate. Dinspre coridor, venea un aer jilav și stătut. De-o parte și de alta, erau mai multe uși; băiatul mi-o arătă pe prima din dreapta.

— Acolo-i camera matale!

Am deschis ușa. Din cauza întunericului, sporit de vegetația bogată din curte, de acoperișul verandei și de obloanele trase, nu puteam distinge mai nimic.

— Adu mai bine o lampă, îi zisei băiatului.

— Nu-i nici o lampă, îmi declară vesel. Nici luminare. De obicei, mă culc înainte de a se înnegura.

M-am întors la rămășițele vehiculului meu. Toate cele patru faruri erau un amestec de schije metalice și cioburi de sticlă. Lanterna era și ea turtită. Aveam însă întotdeauna lumînări în valiză. Am descoperit-o, strivită și sfîșiată pe-alocuri, dar ținîndu-se încă. Am dus-o pe verandă și-am scos din ea trei lumînări.

Intrînd în cameră, l-am găsit pe băiat exact unde-l lăsasem. Am aprins luminarea. Pereții erau văruiți, podeaua, goală. În cameră plutea un aer mucegăit și rece, dar patul arăta recent schimbat și curat, chiar dacă așternutul îți dădea aceeași senzație jilavă.

Am lipit luminarea cu cîteva picături din propriul seu de un colț al unui birou rahitic. În cameră, nu se mai aflau decît două scaune cu fundul de papură și o măsuță.

Am ieșit pe verandă, mi-am luat valiza și, întorcîndu-mă, am pus-o pe pat. Am ridicat cercevelele ferestrelor și am deschis obloanele.

Apoi l-am rugat pe băiat, care nici nu se mișcase, nici nu vorbise, să-mi arate unde era bucătăria. M-a condus în spatele casei, într-o încăpere spațioasă, al cărei mobilier se reducea la cîteva scaune de pin, o bancă de pin și o masă de pin.

Am pus două lumînări la capetele mesei. În bucătărie, nu se aflau nici o sobă sau vreo mașină de gătit, ci doar un cuptor uriaș, a cărui cenușă arăta și mirosea ca și cum ar fi fost veche de o lună.

Lemnele din magazie erau destul de uscate, dar pînă și ele aveau un miros stătut, de pivniță. Toporul și securea arătau amîndouă ruginite și tocite, dar folosibile încă și curînd în vatră ardea un foc viu. Spre uimirea mea, căci seara de mijloc de iunie era liniștită și caldă, băiatul, cu un rînjet strîmb, pe chipul pocit, se aplecă peste flăcări cu brațele și mîinile întinse, mai să ia foc.

— Ți-e frig? îl întrebai.

— Mie mi-i frig mereu, răspunse, aplecîndu-se și mai mult peste foc, de credeam că o să se pîrlească.

L-am lăsat, prăjindu-se, iar eu m-am dus după apă. Am descoperit pompa în stare de funcționare, dar a trebuit să mă lupt, nu glumă, ca să umplu cele două găleți găurite pe care le găsisem. După ce-am pus apa la fiert, mi-am adus coșurile de pe verandă.

Am șters masa și am întins merindele: carne rece de pasăre, șuncă, pîine albă și neagră, măsline, gem și chec. Cînd s-a înfierbîntat supa și a fost gata cafeaua, am tras două scaune lîngă masă și l-am invitat pe băiat să cinăm împreună.

— Nu mi-e foame, îmi răspunse. Am mîncat.

Era un gen de băiat cum nu mai cunoscusem. Toți cei pe care-i știam erau mari mîncăcioși și nu refuzau niciodată o asemenea invitație. Îmi fusese foame și, totuși, cînd am început să mănînc, îmi cam pierise pofta și n-am prea gustat bucatele. Am isprăvit repede, am înăbușit focul, am stins luminările și m-am întors pe verandă ca să-mi fumez pipa, legănîndu-mă într-unul din balansoarele de carie. Băiatul m-a urmat în tăcere. S-a așezat pe jos, rezemîndu-se de un stîlp și cu picioarele afară, în iarbă.

— Ce faci cînd e plecat tatăl tău? l-am întrebat.

— Hoinăresc și eu, îmi răspunse. Umblu teleleu.

— La ce distanță sînt cei mai apropiați vecini?

— Nu vine nici un vecin încoace. Zice că le e frică de moroi.

Nu am fost deloc surprins. Aspectul locului te făcea, într-adevăr, să crezi că pe-acolo bîntuie strigoii. M-a uimit însă liniștea băiatului, de parcă mi-ar fi spus că vecinii se tem de un cîine rău.

— Ai văzut vreodată moroi pe-aici? continuai.

— Niciodată, îmi răspunse simplu, de parcă l-aș fi întrebat de vagabonzi sau de prepelițe. Nu i-am văzut niciodată. Da' uneori parcă-i simt așa, în jur.

— Nu ți-e teamă de ei?

— Nț. Nu mă sperii de moroi. Numa' de vise rele. Mata visezi urît?

— Rareori.

— Eu, da. Visez mereu tot un vis — cu o scroafă mare, mare cît un armăsar, care vrea să mă mănînce. Mă scol așa speriat, că aș fugi și la capătu' lumii. Da' n-am unde fugi. Adorm și-l visez iar. Mă scol mai speriat ca'nainte. Taică-miu zice că de vină's turtele de hrișcă vara.

— Trebuie să fi necăjit tu vreo scroafă vreodată...

— Așa-i. Am necăjit odată, o scroafă mare, ținîndu-i unu' din purcei de picioru' de dinapoi. Am necăjit-o mult timp așa. Am căzut în coteț și m-a mușcat nițel. Mai bine n-o făceam. Visez visu' ăla și de trei ori pe săptămînă cîteodată. E' mai rău decît de m-ar arde de viu. Mai rău ca moroii. Auzi, parcă-i simt acuma primprejur.

Nu dorea să mă sperie. Spunea ce simțea și o făcea pe un ton atît de liniștit, de parcă ar fi vorbit de lilieci sau țînțari.

N-am răspuns, dar m-am pomenit ascultînd, fără să vreau. Mi s-a stins pipa. Nu doream cu adevărat să mai fumez una, dar nu mi-era încă să merg la culcare și mă simțeam bine, unde mă aflam, în ciuda mirosului neplăcut al florilor de cenușari. Mi-am umplut din nou pipa, am aprins-o și, pufăind, am aținit puțin.

M-am trezit, simțind pe față, atingerea unui material subțire. Băiatul nu-și schimbase poziția.

— Tu ai făcut asta? îl întrebai aspru.

— N-am făcut nimica, negă el. Da' ce-a fost?

— Mi-am simțit fața ștearsă de ceva, ca o plasă pentru țînțari.

— N-a fost o plasă, a fost un văl. Al unei fantome. Unele te lovesc, altele te ating cu degetele lor lungi și reci. Aia care-ți trece un văl pe față... — așa cred eu — îi mama.

Vorbise cu convingerea de nezdruncinat a copiilor. N-am avut ce să-i răspund și m-am ridicat, să mă duc la culcare.

— Noapte bună, îi zisei.

— Noapte bună, îmi răspunse, ca un ecou. Eu mai stau să le zic un descîntec.

Am aprins un chibrit și mi-am redescoperit luminarea fixată în colțul biroului sărăcăcios și prăpădit. M-am dezbrăcat și m-am urcat în pat. Avea o saltea confortabilă din pănuțe și-n curînd am adormit.

Dormeam parcă de mult timp, cînd am avut un coșmar — era chiar coșmarul pe care mi-l povestise băiatul. O scroafă uriașă, cît un cal de povară, se ridicase în două picioare pe tăblia patului, încercînd să se urce și să mă zdrobească. Grohăia și pufnea și-mi dădeam seama că eu eram hrana ce și-o dorea. Pe undeva știam totuși că nu era decît un vis și mă chinuiam să mă trezesc.

Apoi, uriașul animal din vis escaladă greoi tăblia patului, aruncîndu-mi-se pe picioare. M-am trezit.

Eram cufundat într-un întuneric deplin, de parcă aș fi fost zăvorît într-un cavou. Cu toate acestea, m-am eliberat repede de coșmar și nervii mi s-au liniștit. Mi-am dat seama unde mă aflu și nu am simțit nici un pic de teamă. M-am întors pe cealaltă parte și am adormit aproape imediat. A urmat un coșmar adevărat, căci nu-l mai credeam vis, ci chiar cumplita realitate, copleșindu-mă cu tortura de nedescris a groazei iraționale.

În cameră, era o Fiară; nu o scroafă, de data asta, nici vreo altă creatură cunoscută, ci o Fiară. Mare cît un elefant, înălțîndu-se pînă la tavan, cu înfățișarea unui mistreț. Se sprijinea pe picioarele dinapoi, cabrîndu-și-le amenință-

toare pe cele din față. Avea o gură roșie, turbată, din care-i curgeau balele. Își dezvelea colții mari, fioroși, și maxilarele-i mestecau de zor. Se tîra spre mine, avansînd puțin cîte puțin, pînă ce uriașele sale labe încălecară patul.

Acesta se sfărîmă ca o coajă de nucă și am simțit greutatea Fiarei peste picioare, peste coapse, peste pîntec, peste piept. Era înfometată și eu eram cel care-i stîrnea pofta. Fața mea îi era țintă și-i simțeam tot mai aproape gura îmbăloșată.

Apoi, amorțeala visului ce mă împiedicase să strig sau să mă mișc ceda brusc și m-am trezit cu un urlet de groază. De data aceasta, spaima mea era adevărată și nu reușeam să mă eliberez de nălucirile nopții.

Se lumina de ziuă: distingeam vag geamurile crăpate și murdare. M-am sculat, am aprins mucul de luminare și încă două noi, m-am îmbrăcat în grabă, am strîns în curele valiza ferfeniță și am scos-o pe verandă, lîngă ușă. Apoi, l-am strigat pe băiat. Abia acum îmi dădeam seama că nu-i spusesem cum mă cheamă, nici nu-l întrebasem pe el de nume.

Am strigat de cîteva ori, dar nu am primit nici un răspuns. Mă săturasem de casa aceea. Eram încă sub impresia teribilului coșmar. Am renunțat să-l mai strig pe băiat, sau să-l caut și, luîndu-mi două lumînări, m-am dus în bucătărie. Am sorbit o înghițitură de cafea rece și am mestecat un biscuit, în timp ce-mi înghesuiam lucrurile în cele două coșuri. Apoi, punînd un dolar de argint pe masă, am scos coșurile pe verandă și le-am depus lîngă valiză.

Era de-acum suficientă lumină ca să văd pe unde merg și am ieșit la drum. Metalul prinsese deja rugină de la roua căzută peste noapte, încît automobilul avariat arăta și mai dezolant. Nimic nu-i tulburase însă liniștea. Totul era pustiu și neatins. Pe drum, nu se zărea nici o urmă de roată sau de copită. Piatra înaltă și albă, ce-mi provocase toată nenorocirea, străjuia ca o sentinelă, în partea opusă celei în care mă răsturnasem.

Am plecat în căutarea fierăriei. Nu mersesem mult, cînd soarele se înălță peste orizont, devenind aproape imediat torid. Căldura mă toropea, încît cele șase mile pînă la prima casă mi s-au părut cît zece. Era o casă nouă, aproape de drum, vopsită frumos și cu un gard văruit în fața grădinii.

Tocmai voiam să deschid poarta, cînd am văzut, sărind din tufișuri, un cîine mare, negru, cu coada încovrigată. Nu lătra, ci stătea dincolo de poartă, dînd din coadă și privindu-mă prietenos. Ezitam cu mîna pe clanță, cîntărind situația: s-ar fi putut ca dulăul să nu fie atît de binevoitor pe cît părea. Vederea lui m-a făcut, în schimb, să mă gîndesc că în afara băiatului nu mai văzusem, în casa unde-mi petrecusem noaptea, nici o altă ființă vie — vreun cîine sau vreo pisică, nici măcar o broască sau o pasăre. În timp ce rumegam în gînd la această ciudățenie, din spatele casei a apărut un om.

— Mușcă dulăul? îl întrebai.

— Nu mușcă, nu. Intrați!

I-am spus că avusesem un accident de mașină și l-am întrebat dacă nu putea să mă transporte pînă la fierărie și înapoi, la locul unde-mi lăsasem mașina.

— Sigur, îmi răspunse. Bucuros să vă pot ajuta. Înham caii numaidecît. Unde v-ați ciocnit?

— În fața casei cenușii, aflată la vreo șase mile înapoi.

— Casa aia mare, de piatră? se miră el.

— Chiar aceea, îi confirmai.

— Ați trecut pe-aici mai devreme? mă întrebă uimit. Nu v-am auzit.

— Nu, am venit din direcția opusă.

— Atunci, cugetă el, trebuie că v-ați ciocnit pe la răsăritul soarelui. Ați mers noaptea prin munți?

— Nu. I-am străbătut ieri seară. M-am accidentat la vremea apusului.

— La apus! exclamă el. Și unde, Dumnezeu, ați fost toată noaptea?

— Am dormit în casa din apropiere.

— În casa aceea mare, de piatră, înconjurată de copaci?

— Da.

— Vai de mine, se înfioră el, dar casa e bîntuită de strigoi. Lumea zice că, dacă treci pe-acolo, după ce se întunecă nu poți să-ți dai seama de ce parte a drumului se găsește piatra aceea mare, albă.

— Eu nu mi-am putut da seama nici înainte de apusul soarelui.

— Vedeți, exclamă el. Ce ziceți de asta? Și dumneavoastră ați dormit în casă! Chiar ați dormit cu adevărat?

— Am dormit foarte bine. Afară de un coșmar, nu m-a tulburat nimic toată noaptea.

— Ei, continuă el, eu unul n-aș intra în casa aceea, nici de-ar fi să primesc o fermă în dar, și n-aș dormi acolo, nici pentru a-mi salva sufletul. Iar dumneavoastră ați dormit! Cum naiba ați intrat?

— M-a condus băiatul.

— Cum arăta băiatul, mă întrebă, privindu-mă ciudat, cu acea curiozitate pătrunzătoare a țăranului.

— Un băiat cu părul vîlvoi, cu fața pistruiată și cu buză de iepure.

— Vorbește de parc-ar avea prune-n gură, așa-i?

— Da, îi răspunsei. O malformație gravă; are gură de lup.

— Ei bine, exclamă el, pînă acum n-am crezut cu-adevărat în strigoi și nu credeam decît pe jumătate zvonurile despre casa bîntuită, dar acuma știu. Iar dumneavoastră ați dormit acolo!

— N-am văzut nici un strigoi, îi răspunsei iritat.

— Ba ați văzut, cu siguranță, unul, îmi replică solemn. Băiatul acela cu buză de iepure a murit acum șase luni.

HOWARD PHILLIPS LOVECRAFT

(1890—1937)

Cunoscător al câtorva limbi, autor de solidă formație enciclopedică și științifică, Howard Phillips Lovecraft se impune în literatura americană, ca maestru al povestirii gotice și pionier al literaturii de anticipație. Modelele sale literare includ, pe lîngă goticii americani (Charles Brockden Brown, Edgar Allan Poe, Nathaniel Hawthorne, Ambrose Bierce ș.a.) autori britanici de scrieri fantastice de la începutul secolului, cum sînt Oscar Wilde, Bram Stoker, Walter de la Mare, Arthur Machen, Algernon Blackwood. De la ei împrumută viziunea unui univers malefic, ascunzînd sub o aparență inofensivă zăcăminte de rău latent. Tema recurentă a cruzimii naturii în comparație cu umanitatea civilizată adaugă terorii cosmice din operele lui Edgar Allan Poe și Herman Melville aspecte noi, inspirate de descoperirile științifice ale secolului al XX-lea, care accentuează micimea și fragilitatea pămîntului la scară cosmică. În timpul vieții, îi apar două volume de povestiri: *The Shunned House (Casa ocolită)*, 1928; *The Shadow Over Innsmouth (O umbră peste Innsmouth)*, 1936. Postum au apărut: *The Outsider and Others (Străinul și alte povestiri)*, 1939; *Beyond the Wall of Sleep (Dincolo de Zidul somnului)*, 1943; *Marginalia*, 1944; *The Lurker at the Threshold (La pîndă la prag)*, 1945.

Ca și *Peter Rugg, dispărutul*, *Străinul* reia tema strigoiului condamnat la rătăcire veșnică, inversînd oarecum tehnica obișnuită a povestirii fantastice, întrucît mișcarea se produce *dinspre* Lumea de Dincolo, materializată cu risipă de fantezie, înspre realitatea temporală. Ascensiunea eroului spre lumină, prin turnul negru ce constituie unicul lor punct de comunicare, este însoțită, altminteri, de numeroase embleme ale unei mitologii tradiționale. Tehnică suspensului, ce amînă revelația pînă în final, limbajul poetic, ușor desuet, aluziile erudite, amestecate cu altele fără referent — producînd acel amestec deopotrivă straniu și familiar, specific lovecraftian — sporesc farmecul acestei povestiri — un adevărat „clasic" al genului.

STRĂINUL

Vai de acela căruia amintirile din copilărie nu-i aduc decît teamă și întristare! Nefericit cel ce privește în urmă la orele lungi și pustii petrecute în încăperi uriașe, cu tablouri întunecate și nesfîrșite, înnebunitoare rafturi, pline de tomuri vechi, ori la priveghiul înfricoșat în cringurile cu arbori monstruoși, pierduți în hățișul ierburilor agățătoare, clătinîndu-și, fără zgomot, în înalturi, crengile răsucite. Așa o soartă mi-au hărăzit zeii mie, mahmurul, întristatul suflet pustiit și inimă zdrobită.

Cu toate acestea, simt o inexplicabilă mulțumire și mă agăț cu disperare de acele amintiri colbuite, cînd, pentru o clipă, mintea mea stă gata să spargă zidul și să pătrundă *dincolo*.

Nu știu unde m-am născut, afară doar că era într-un castel infinit de bătrîn și de respingător, plin de coridoare

întunecate, cu plafoane înalte, unde privirea nu întîlnea decît pînze de păianjen și umbre amenințătoare. Pietrele zidurilor sfărîmicioase erau totdeauna jilave și pretutindeni stăpînea o duhoare născută parcă din straturile succesive ale generațiilor moarte. Era tot timpul întuneric, așa că aprindeam lumînări și mă bucuram de lumina lor.

Nici afară nu era soare, căci coroana copacilor giganți depășea cel mai înalt turn accesibil. Doar un turn negru se avînta mai sus de ei, în văzduhul necunoscut, dar era, în parte, surpat și nu puteai urca pînă acolo decît pe verticalitatea peretelui gol, călcînd din piatră în piatră.

Trebuie să fi trăit ani de zile în acest loc, dar nu pot măsura timpul. După cum trebuie să se fi îngrijit cineva de mine, deși eu nu-mi amintesc de nici o altă persoană și, de fapt, de nici o ființă vie, cu excepția șobolanilor, liliecilor și păianjenilor ce forfotesc fără zgomot în jur. Cred că persoana care m-a crescut era foarte bătrînă, fiindcă prima mea idee despre o făptură omenească este aceea a unei figuri asemănătoare mie, dar deformată, zbîrcită și decăzută peste măsură, asemeni castelului. Pentru mine, oasele și scheletele risipite prin criptele de piatră și prin subsoluri nu au nimic grotesc. În mintea mea, ele se asociază în chip fantastic cu evenimentele zilnice și-mi par chiar mai firești decît ilustrațiile colorate reprezentînd ființe vii, pe care le găsesc în cărțile mele mucegăite. Din cărți am aflat tot ceea ce știu. Nici un dascăl nu m-a îndemnat ori îndrumat și nu-mi amintesc să fi auzit vreodată voce de om în toți acești ani — nici măcar pe a mea. Căci, deși am citit despre vorbire, nu am încercat niciodată să vorbesc cu voce tare. Nici cum arăt nu m-am întrebat vreodată, căci nu se găsește nici o oglindă în castel și în mod instinctiv mă consider asemeni chipurilor de tineri pe care le văd desenate ori pictate în cărți. Mă cred tînăr, deoarece am atît de puține amintiri.

Mă întind adesea sub copacii întunecați și muți, dincolo de șanțul cu apă stătută și visez ore întregi la cele citite.

Cum mi-ar mai place să mă aflu și eu înconjurat de un grup vesel, în lumea însorită de dincolo de imensitatea pădurii. Odată, am încercat să evadez, dar cu cît mă îndepărtam de castel, întunericul era tot mai des, iar aerul tot mai încleștat de spaime nelămurite. Am alergat ca un nebun înapoi, de teamă să nu mă pierd într-un labirint al liniștii înnoptate.

Așa am visat și-am așteptat amurg după amurg, fără să știu nici eu ce așteptam. Și deodată, în neagra-mi singurătate, dorul de lumină deveni atît de aprig, încît nu am mai avut liniște și mi-am ridicat mîinile implorător către unica ruină neagră ce se înălța deasupra pădurii în văzduhul necunoscut. În cele din urmă, m-am hotărît să urc acel turn, chiar de va fi să mă prăbușesc, căci era mai bine să zăresc o clipă cerul și apoi să pier, decît să trăiesc, fără să fi cunoscut vreodată lumina zilei.

În amurgul umed și rece, am urcat scările tocite de piatră pînă la ultima treaptă, după care m-am aventurat pe versantul periculos și amețitor, cu, ici și colo, mici adînciturî în care-mi propteam picioarele.

Sumbru era acel cilindru de granit, orb, fără scări, o ruină neagră, părăsită, locuită de lilieci, ale căror aripi nu făceau nici un zgomot. Dar și mai sumbră încă era zădărnicia efortului, căci oricît înaintam, întunericul de deasupra mea nu slăbea, alte miasme de loc mucegăit și bîntuit răzbăteau spre mine. Mă întrebam înfiorat de ce nu mai ajung la lumină.

Nu îndrăzneam să privesc în jos. Mi-am închipuit că se înnoptase brusc și, în van, pipăiam cu mîna liberă, căutînd despicătura unei ferestre, prin care să pot privi afară, ca să-mi dau seama unde am ajuns. Deodată, după nesfîrșitul calvar al tîrșului pe zidul concav și amețitor, am simțit deasupra capului, un obstacol și am înțeles că trebuie să fi ajuns la acoperiș ori la vreun planșeu oarecare. Am ridicat mîna liberă și am pipăit, pe întuneric, piatra de neclintit. A urmat un ocol mortal în jurul turnului, agățîndu-mă de orice sprijin îmi acorda zidul lunecos, pînă ce, în cele din

urmă, am aflat un loc unde bariera ceda. Am împins cu capul lespedea ori uşa, ce-o fi fost, căci mă foloseam de ambele mîini în periculoasa ascensiune. Nici deasupra nu era lumină. Pipăind mai sus, mi-am dat seama că deocamdată urcuşul meu se oprea aici, căci lespedea era chepengul unui planşeu neted de piatră, avînd o circumferinţă mai mare decît turnul de dedesubt. Era, fără îndoială, podeaua vreunui observator înalt şi spaţios.

M-am tîrît cu grijă înăuntru, încercînd să împiedic lespedea grea să cadă la loc, dar nu am reuşit. În vreme ce mă aşezam epuizat pe pardoseala de piatră, am auzit ecoul lugrubu al căderii sale, dar speram s-o pot ridica din nou la nevoie.

Crezînd că mă aflam la o mare înălţime, cu mult deasupra blestematelor crengi ale pădurii, m-am urnit cu greu de jos şi am bîjbîit în jur după o fereastră, ca să pot vedea, pentru prima oară, cerul, luna şi stelele, cunoscute doar din cărţi. Eram însă mereu dezamăgit, căci nu dădeam decît de rafturi uriaşe de marmoră, pe care erau aşezate nişte cutii lugubre, dreptunghiulare, de dimensiuni tulburătoare. Tot îmi băteam capul, întrebîndu-mă ce mistere străvechi erau conţinute în acea încăpere, despărţită prin atîţi eoni de castelul de dedesubt, cînd, pe neaşteptate, mîinile mele au întîlnit cadrul unei uşi de piatră, încrustată cu nişte desene ciudate. Am încercat-o: era încuiată. Încordîndu-mi toate puterile, am reuşit, totuşi, s-o deschid. În acel moment, m-am simţit cuprins de o fericire extatică, aşa cum nu mai cunoscusem vreodată, căci prin grilajul ornamentat de fier de la capătul scurtului pasaj cu trepte ce urcau chiar din pragul uşii, strălucea blînd o lună plină, aşa cum nu mai văzusem decît în vise şi în acele crîmpeie de imagini pe care nu îndrăznesc să le numesc amintiri.

Închipuindu-mi că mă aflu chiar în vîrful castelului, am început să urc în grabă cele cîteva trepte. Vălul unui nor acoperi tocmai atunci faţa lunii, făcîndu-mă să mă împiedic şi să-mi găsesc mult mai greu drumul. Era încă întuneric

atunci cînd am ajuns la poarta de fier, pe care am încercat-o cu grijă și am găsit-o descuiată, dar nu am deschis-o, de teamă să nu mă prăbușesc de la ameţitoarea înălţime unde mă urcasem. Atunci a ieșit luna.

Cele mai cumplite șocuri ţi le produce întîlnirea cu ceva aflat dincolo de marginile naturalului și verosimilului. Nimic din ceea ce simţisem vreodată nu se compara cu groaza abisală, produsă de priveliștea de dinaintea mea, cu toate miracolele străinii implicate. Peisajul era deopotrivă simplu și uluitor, căci în locul panoramei ameţitoare a unei păduri, nu vedeam, în jurul meu, decît *pămînt bătătorit*, acoperit cu lespezi și coloane de marmoră, peste care-și arunca umbra o veche biserică de piatră, cu o turlă dărăpănată, ce lucea spectral în lumina lunii.

Plutind într-un fel de semiconștienţă, am deschis poarta de fier și am pășit, clătinîndu-mă pe poteca albă, pietruită, ce se ramifica în două direcţii. În mintea mea răvășită, stăpînea încă dorul sălbatic de lumină și nici experienţa fantastică prin care trecusem nu mă putea abate din drum. Nu știam și nici nu-mi păsa dacă totul nu era decît nebunie, vis ori vrăjitorie. Eram hotărît să cunosc lumina și bucuria cu orice preţ. Nu știam cine ori ce eram, ori unde mă aflam, deși pe măsură ce mergeam, împleticindu-mă, începeam să devin conștient de unele amintiri vagi, îngropate în ungherele minţii, și care făceau ca înaintarea mea să nu fie întîmplătoare. Am ieșit printr-o arcadă din acea curte cu lespezi și coloane și am pornit peste cîmp. La un moment dat, am traversat înot un rîu repede, într-un loc unde bucăţi de zidărie acoperite de mușchi vorbeau despre un pod de mult dispărut.

Mai bine de două ore trebuie să fi trecut pînă-am ajuns la ceea ce părea să-mi fie ţinta: un străvechi castel îmbrăcat în iederă, înconjurat de un parc împădurit, înnebunitor de familiar și totuși străin. Am observat că șanţul ce-l înconjura era plin cu apă, că o parte din binecunoscutele turnuri fu-

seseră dărimate, în vreme ce alte aripi nou construite derutau privitorul.

Ceea ce mă interesa însă cu deosebire, umplindu-mă de bucurie, erau ferestrele deschise — orbitor luminate, prin care se revărsau risete și zgomote de petrecere. Apropiindu mă de una din ele, am privit înăuntru și am văzut un grup de persoane îmbrăcate cît se poate de ciudat; rideau și discutau cu voioșie. Parcă nu mai auzisem niciodată vorbă de om, căci abia înțelegeam ce spuneau. Unele chipuri îmi redeșteptau amintiri, incredibil de îndepărtate, altele îmi erau, cu totul, străine.

Am păşit peste pervazul ferestrei joase în camera luminată, trecînd astfel de la clipa unică a speranței la cea mai neagră disperare și cutremurătoare înțelegere.

Coşmarul avea să se coboare de îndată asupra mea, căci, în momentul în care am intrat, a avut loc una din cele mai terifiante scene pe care mi le-aș fi putut imagina. Nici nu trecusem bine pervazul, cînd cei dinăuntru au fost dintr-odată cuprinși de o groază fără seamăn, ce le schimonosea trăsăturile în chip hidos și-i făcea să scoată urlete înspăimîntătoare. Cu toții o rupseră la fugă și, în panica și zarva generală, cîțiva leşinară și fură tîrîți afară de semenii lor. Mulți își acopereau ochii cu mîinile, alergînd orbește, răsturnînd mobile și izbindu-se de pereți, pînă ce nimereau în sfîrșit, vreuna din numeroasele uși.

Țipau ca scoși din minți. Rămas singur în camera luminată, ascultam amețit ecourile lor îndepărtate și mă întrebam cu groază ce monstru trebuie să fi existat în preajma mea, nevăzut de mine, dar care-i alungase ca fulgerul pe toți ceilalți. La o cercetare superficială, încăperea părea goală, dar, îndreptîndu-mă către un alcov, mi s-a părut că întrezăresc acolo o prezență, că percep o mișcare dincolo de arcada aurită ce ducea spre o altă încăpere, oarecum asemănătoare. Apropiindu-mă, am început să văd mai bine despre ce era vorba, pînă cînd, cu primul și ultimul sunet scos vreodată — un urlet lugubru, dezarticulat, ce m-a

dezgustat aproape tot atît cît nefasta sa cauză — am contemplat cu înfricoșătoare claritate acea monstruozitate de nespus, de nedescris, de neconceput, care, prin simpla sa apariție, transformase o veselă reuniune într-o turmă înspăimîntată, alergînd în delir.

Nu pot nici măcar să sugerez cum arăta, căci era un amestec din tot ceea ce e mai dezgustător, sinistru, anormal. Era umbra macabră a descompunerii, dezolării și părăsirii, spectrul scîrbavnic al Apocalipsului, oribila revelație a ceea ce nemilostivul pămînt ar trebui să ascundă pentru vecie. Dumnezeu mi-e martor că acel ceva nu aparținea acestei lumi, ori nu *mai* aparținea — și, totuși, întrezăream cu groază în formele mîncate și în oasele golite caricatura scîrnavă și batjocoritoare a formei umane, iar în straiul mucezit și destrămat un nu-știu-ce de nedescris ce mă îngheță și mai tare.

Eram aproape paralizat, însă nu într-atît, încît să nu pot face un firav efort, de a evada din prezența lui: am dat înapoi, împiedicîndu-mă, dar nu am rupt vraja exercitată asupra mea de monstrul mut și nenumit. Ochii mei, hipnotizați de orbitele sticloase ce se zgîiau la ei, refuzau să se închidă, chiar dacă erau, din fericire, aburiți și, după primul șoc, nu mai percepeau decît vag teribila imagine. Am încercat să-mi ridic mîna, pentru a scăpa de ea, dar atît de amorțiți mi-erau nervii, încît brațul nu s-a supus decît pe jumătate și mi-am pierdut echilibrul. A trebuit să fac cîțiva pași înainte, ca să nu cad. Atunci am devenit brusc conștient de *apropierea* hoitului, căruia mi se părea că-i aud hidoasa respirație cavernoasă. Aproape nebun, am mai avut puterea de a întinde o mînă, pentru a mă apăra de putreda apariție ce se apropia, cînd, într-o secundă de cataclism cosmic și de diavolesc vicleșug, degetele mele au atins *laba întinsă, descompusă, a monstrului de sub arcada aurită*.

Nu am strigat, dar toți vîrcolacii cruzi ce călătoresc în văzduhul nopții au strigat în locul meu, căci, în aceeași fracțiune de secundă, s-a abătut asupra mea avalanșa de

amintiri pustietoare. Am ştiut atunci tot ce fusese mai înainte; mi-am amintit ce era dincolo de castelul înspăimîntător şi de copacii săi, am recunoscut edificiul schimbat, unde mă aflam şi, mai cumplit decît toate, am ştiut cine era monstrul ce mă privea batjocoritor, în vreme ce-mi retrăgeam degetele întinate din ale sale.

În univers, există însă şi alinare, nu numai amărăciune, iar alinarea se numeşte uitare. În agonia acelei secunde, am uitat tot ceea ce mă îngrozea şi întunecatele amintiri, redeşteptate pentru o clipă, se topiră într-un haos de imagini caleidoscopice. Ca într-un vis, am zburat din acel loc blestemat, pierzîndu-mă fără zgomot în lumina lunii. Cînd m-am întors în cimitirul de marmoră şi am coborît treptele, nu am mai putut ridica lespedea din locul ei. Nu mi-a părut rău, căci uram străvechiul castel şi copacii. Acum mă las purtat împreună cu prietenii mei vîrcolacii de vîntul nopţii, iar în timpul zilei mă joc prin catacombele lui Nephren-Ka şi în misterioasa vale Hadoth, din lungul Nilului. Ştiu că lumina nu e pentru mine, afară doar de razele lunii ce cad peste mormintele de piatră ale lui Neb, şi mici bucuria, afară de serbările fără nume ale lui Nitokris[1] sub Marea Piramidă.

Şi totuşi, în noua mea libertate şi singurătate, găsesc amărăciunea înstrăinării aproape o binecuvîntare.

Căci, deşi ostoit de uitare, voi şti mereu că sînt un străin; un străin în acest secol şi printre cei ce mai sînt încă oameni. Ştiu acest lucru de cînd am întins mîna înspre monstrul din marea ramă aurită; am întins mîna şi am dat de *faţa rece şi neînduplecată a oglinzii.*

---

[1] *Nitokris (Nitakrit)*, regină egipteană care a domnit spre sfîrşitul celei de-a şasea dinastii. Se spune că şi-a răzbunat fratele, ucigîndu-i asasinii într-o sală subterană. Îi e atribuită a treia piramidă din Gizeh.

SHIRLEY JACKSON

(1919—1965)

Premiul de poezie primit la vîrsta de doisprezece ani anunţa pe una din figurile cele mai de seamă ale literaturii americane contemporane, Shirley Jackson. Împreună cu soţul ei, cunoscutul critic Stanley Edgar Hyman, editează revista *The Spectre*. Alături de John Collier şi James Purdy, ilustrează cu rafinament artistic tradiţia gotică în secolul al XX-lea. O atmosferă supranaturală învăluie romanele ei despre răul ascuns al naturii umane, populate de personaje psihopate, fără echilibru, ori criminale, dar lipsite de sentimentul moral al crimei: *The Road through the Wall (Drumul prin perete)*, 1948; *Hangsaman*, 1951; *The Haunting of Hill House (Casa bîntuită)*, 1959; *Special Delivery, (Comision special)*, 1960; *We Have Always Lived in the Castle (Am locuit întotdeauna la castel)*, 1962; *Nine Magic Wishes (Nouă dorinţe magice)*, 1963.

Povestirea *The Lottery (Loteria)*, apărută în 1948, şi-a cîştigat repede faimă internaţională. Consumarea unui vechi şi atroce ritual al fertilităţii, bazat pe jertfă umană, în mijlocul unei comunităţi perfect indiferente la implicaţiile lui morale, obligă la meditaţie asupra răului social consimţit. Aflînd că Republica Sud-Africană a cenzurat povestirea, autoarea a exclamat cu satisfacţie: „Ei, cel puţin, au înţeles despre ce e vorba!..."

Un capitol aparte îl constituie *Life among the Savages (Traiul printre sălbatici)*, 1953, și *Raising Demons (Creșterea demonilor)*, 1957 — delicioase cronici domestice, amuzante și fanteziste, despre excentricitățile ei și ale soțului, problemele creșterii copiilor, etc. Un volum de povestiri — *The Daemon Lover and Other Stories (Iubitul demonic și alte povestiri)*, două volume de memorii și o piesă pentru copii se adaugă la bibliografia unei opere inspirate de „ferocea, traumatizanta lume a Bombei și a taberelor de concentrare" (S.E. Hyman).

Povestirea ce dă titlul ultimului volum de povestiri (intitulată în versiunea noastră *Miraj)*, lasă să se întrevadă mecanismul prin care autoarea lunecă spre fantastic: nu din pasiune pentru macabru sau senzațional, ci pentru a cîștiga un plus de autenticitate în tratarea vieții alienante din marile metropole. Căci, dincolo de mirajul matrimonial al unei fete bătrîne, spulberat de certitudinea finală a singurătății iremediabile și a morții, pelerinajul ei într-un labirint kafkian prilejuiește creionarea cîtorva tipuri umane memorabile și desolante.

MIRAJ

Dormise prost. De la ora unu și jumătate, cînd o părăsise Jamie și se dusese fără tragere de inimă să se culce, pînă la șapte, cînd se hotărîse, în sfîrșit, să se scoale din pat și să-și facă o cafea, dormise pe apucate, trezindu-se mereu, gîndind iar și iar la cele întîmplate, cu ochii pironiți în întuneric, pentru a recădea apoi în tot felul de vise agitate. Petrecu o oră lîngă ceașca de cafea, după care, dacă nu voia să se îmbrace devreme, nu-i mai rămînea nimic de făcut. Spălă ceașca și făcu patul, cercetă cu atenție îmbrăcămintea ce avea s-o poarte, se duse la fereastră, să vadă

dacă era o zi frumoasă. Se așeză să citească, dar se gîndi că ar fi fost mai bine să-i scrie surorii sale și începu cu scrisul ei cel mai caligrafic: „Scumpa mea Anne, cînd vei primi această scrisoare, voi fi o femeie căsătorită. Nu sună ciudat? Nici mie nu-mi vine să cred, dar, cînd îți voi spune cum s-a întîmplat, vei vedea că partea cea mai ciudată e alta..."

Rămase cîteva clipe cu stiloul în mînă, neștiind cum să continue, reciti primele rînduri și apoi rupse scrisoarea. Se duse iar la geam, constatînd că era, într-adevăr, o zi foarte frumoasă. Îi veni în minte că poate rochia albastră de mătase nu era tocmai potrivită; era prea simplă, aproape austeră, iar ea voia să pară cît mai suavă și mai feminină. Îngrijorată, începu să răscolească printre rochiile din dulap, oprindu-se la una imprimată, cumpărată cu o vară în urmă. Era prea tinerească însă, cu gulerul ei plisat și pe urmă, era și prea devreme pentru o rochie imprimată, dar...

Așeză cele două rochii una lîngă cealaltă pe ușa dulapului și deschise, cu grijă, ușițele cu geam de la oficiul ce-i servea drept chicinetă. Deschise ochiul de aragaz pe care pusese ibricul de cafea și se duse la geam: era soare. Cînd auzi ibricul fierbînd, se întoarse și-și turnă cafea într-o ceașcă. O să mă doară capul dacă nu mănînc nimic consistent, se gîndi, după atîta cafea și țigări. O durere de cap în ziua nunții... Se duse la baie și, luînd din dulăpior cutia cu aspirină, și-o puse în portvizitul albastru. Trebuia să-l schimbe cu unul maron, dacă se decidea pentru rochia imprimată, dar singurul ei portvizit maron era uzat. Își plimbă încurcată privirea de la portvizit la imprimeu, după care îl lăsă jos și se duse să-și bea cafeaua, în vreme ce inspecta interiorul garsonierei.

Se întorcea aici deseară și totul trebuia să fie pus la punct. Deodată realiză cu groază că nu schimbase așternutul. Tocmai adusese lenjeria de la spălat; luă, de pe umărul celălalt al dulapului în perete, cearceafuri curate și fețe de pernă și le întinse pe cele vechi. Lucra cu rapiditate, ca să nu aibă timp să se gîndească de ce schimba patul. Era un studio

acoperit cu o pătură, pentru a-l face să arate ca o canapea și, după ce-l înveli la loc, nimeni n-ar fi putut spune că tocmai pusese lenjerie curată. Duse vechile cearceafuri și fețe de pernă în baie, îndesîndu-le în coșul de rufe, aruncă peste ele și prosoapele, atîrnînd altele curate pe suporturile de metal. Cînd reveni, cafeaua se răcise, dar o bău totuși.

Se uită la ceas și, văzînd că trecuse, în sfîrșit, de ora nouă, începu să se grăbească. Făcu o baie și se șterse cu unul din prosoapele curate, pe care-l aruncă apoi în coș și-l înlocui cu unul curat. Începu să se îmbrace cu meticulozitate. Lenjeria de corp era toată curată și, în mare parte, nouă. Tot ceea ce purtase cu o zi în urmă, inclusiv cămașa de noapte, aruncă la coș. Cînd veni rîndul rochiei, rămase nehotărîtă în fața ușii de la dulap. Rochia albastră era, fără îndoială, decentă, curată și-i venea foarte bine, dar o purtase de atîtea ori cu Jamie și nu era o rochie pentru o ocazie deosebită, cum era ziua nunții. Rochia imprimată era foarte șic și Jamie n-o știa, dar încă nu era timpul pentru o rochie atît de subțire. În cele din urmă, își spuse: „Azi mă căsătoresc, pot să-mbrac ce-mi place" și luă rochia imprimată de pe umeraș. Cînd și-o bagă pe cap, o simți proaspătă și ușoară, dar privindu-se în oglindă, văzu că pliseurile din jurul gîtului n-o prea avantajau, iar fusta amplă, godată, părea făcută anume pentru o tînără, fragedă, care să alerge, să danseze, să-și miște șoldurile în mers. Gîndi nemulțumită: „E-ca și cum aș vrea să par mai frumoasă decît sînt. Va crede că vreau să arăt mai tînără pentru că se însoară cu mine." Își scoase rochia cu atîta repeziciune, încît rupse fermoarul. Rochia albastră era comodă și familiară, dar arăta neinteresantă în ea. „Nu hainele contează", își spuse cu tărie. Căută disperată în dulap, după altceva, dar nu mai găsi absolut nimic cît de cît potrivit pentru căsătoria ei cu Jamie. O clipă îi trecu prin cap să se repeadă pînă la vreun mic magazin din apropiere și să-și cumpere o rochie. Văzu însă că era aproape zece și nu mai avea timp decît să se pieptene și să se machieze. Prima operațiune era simplă.

Își strînse părul într-un coc lăsat pe ceafă, după care trebui din nou să-și bată capul pentru a găsi media ideală între a arăta cît mai bine și a înșela cît mai puțin. Nu avea sens să încerce a-și ascunde pielea gălbejită, ori ridurile din jurul ochilor tocmai astăzi, cînd putea să pară că o făcuse intenționat, dar nici nu se putea împăca cu gîndul ca Jamie să aibă o mireasă ofilită și ridată. „La urma urmelor, ai treizeci și patru de ani", își spuse cu cruzime în oglinda de la baie. Pe autorizație scria treizeci.

Zece și două minute. Era nemulțumită de cum arăta, de rochie, de garsonieră. Încălzi din nou cafeaua și se așeză pe scaunul de la geam. Nu mai pot face nimic acum, își spuse, nu poți îngrășa porcul în ajun.

Împăcată, încercă să se gîndească la Jamie, dar nu-și putea aminti exact nici trăsăturile lui, nici vocea. Așa e cînd iubești, își spuse și zbură cu gîndul departe în viitor, cînd Jamie va fi devenit un scriitor cunoscut, iar ea renunțase la slujbă, acel viitor de aur cu casă la țară de care tot vorbeau de o săptămînă încoace. „Mă pricepeam să gătesc de minune, îi promisese ea lui Jamie, dacă exersez puțin am să-mi reamintesc cum se fac prăjiturile acelea delicioase. Și pui fript, zisese ea, știind cum aveau să poposească acele cuvinte în mintea lui, cu savoarea lor tandră, și sos olandez."

Zece și jumătate. Se ridică și se duse la telefon. Formă numărul, așteptînd să audă vocea metalică a fetei anunțînd: „.... va fi ora zece și douăzeci și nouă de minute". Fără să știe prea bine de ce, puse ceasul cu un minut în urmă. Și-amintea vocea ei, întrebînd cu o seară în urmă din prag: „La ora zece, voi fi gata. Nu e vis, e adevărat deci?"

Și Jamie coborîse scările, rîzînd.

Pînă la unsprezece, terminase de cusut fermoarul plesnit și pusese trusa de cusut la loc în dulap. Cu imprimeul pe ea, stătea acum la geam, bînd încă o ceașcă de cafea. Mă puteam îmbrăca mai în liniște, se gîndi, acum însă era atît de tîrziu, încît el putea să apară dintr-o clipă în alta și nu îndrăznea să mai repare nimic, de teamă să nu strice totul.

În casă, nu avea altă mîncare decît aceea pusă bine pentru începutul vieţii lor în doi: bucata întreagă de şuncă, duzina de ouă din cutie, pîinea şi pachetul de unt neîncepute. Erau însă pentru micul dejun de mîine. Se gîndi să coboare pînă la drogherie[1] să-şi ia ceva de mîncare, lăsînd un bilet în uşă. Se hotărî apoi să mai aştepte puţin.

Pe la unsprezece şi jumătate, era atît de ameţită şi slăbită, încît trebui să coboare. Dacă Jamie ar fi avut telefon, l-ar fi sunat. Deschise pupitrul şi scrise un bilet: „Jamie, m-am dus la drogherie. Mă întorc în cinci minute." Se pătase de cerneală pe degete. Se spălă la baie, ştergîndu-se cu un prosop curat, pe care-l înlocui. Înfipse biletul în uşă, rotindu-şi încă o dată privirea prin cameră, pentru a se asigura că toate erau la locul lor, şi închise uşa, fără s-o încuie, ca Jamie să poată intra, dacă avea să vină în lipsa ei.

La drogherie, nu găsi nimic să-i placă. Îşi comandă încă o cafea, pe care o lăsă pe jumătate în ceaşcă, deoarece i se năzărise deodată că Jamie este sus, aşteptînd-o nerăbdător.

Acolo însă, totul era exact aşa cum lăsase, biletul pe uşă necitit, în încăpere un aer înăsprit de fumul ţigărilor. Deschise fereastra şi se aşeză alături. Într-un tîrziu, îşi dădu seama că adormise; era ora unu şi douăzeci de minute.

De data asta, o cuprinse spaima. Trezindu-se deodată în camera ei de aşteptare, văzînd totul în jur curat şi neatins de la ora zece, se sperie şi simţi o teribilă nevoie de a se grăbi. Se ridică de pe scaun şi traversă aproape în fugă camera, îşi clăti faţa cu apă rece şi se şterse cu un prosop curat. Acum îl agăţă nepăsătoare la loc. Îmbrăcată cu rochia imprimată, peste care-şi aruncase un pardesiu, cu portvizitul albastru în mînă, închise uşa garsonierei, fără să lase nici un bilet de astă dată, şi alergă în jos pe scări. Găsi un taxi la colţ şi-i dădu adresa lui Jamie.

---

[1] Drogherie americană care serveşte şi de magazin alimentar, bufet, centru de răcoritoare şi difuzare a presei.

Nu era departe; ar fi putut merge pe jos, dacă n-ar fi fost atît de slăbită. În taxi, realiză brusc ce imprudență ar fi comis, dacă ar fi apărut așa, fără nici o sfială la ușa lui Jamie, revendicîndu-l. Îl rugă deci pe șofer s-o lase la un colț de stradă, aproape de casa lui și, după ce-i plăti, aștepță să se depărteze și o porni pe jos spre bloc. Nu mai fusese niciodată aici; era o clădire veche, frumoasă, dar numele lui Jamie nu figura nici pe cutiuțele poștale de la intrare, nici pe sonerii. Verifică adresa; era corectă, nu se înșelase. În cele din urmă, sună la apartamentul unde scria „Administrator". După un minut sau două, buzzerul de la ușă îi răspunse. Deschise ușa și pătrunse într-un hol întunecat. Ezită încurcată, pînă ce în celălalt capăt se deschise o ușă, iar cineva întrebă:

— Ce doriți?

În clipa aceea, își dădu seama că habar nu avea ce să întrebe, așa că înaintă către persoana care se profila în cadrul ușii. Cînd ajunse foarte aproape, aceasta repetă întrebarea. Constată că era un bărbat îmbrăcat doar în cămașă, care nu o putea vedea mai bine decît îl vedea ea pe el.

Încurajată, îi spuse:

— Caut pe cineva care locuiește la această adresă, dar nu-i găsesc numele nicăieri.

— Cum îl cheamă? întrebă bărbatul. Nu avea încotro, trebuia să răspundă.

— James Harris, zise ea. Harris.

Bărbatul rămase tăcut cîteva clipe și apoi repetă pentru sine: „Harris". Se întoarse și strigă pe cineva dinăuntru: „Maggie, vino puțin".

— Ce s-a întîmplat? întrebă o voce și, după un răstimp, suficient cît să se ridice dintr-un fotoliu confortabil, o femeie i se alătură în prag, scrutînd holul întunecat.

— A venit o doamnă, îi spuse bărbatul. Caută pe un ins cu numele de Harris, zice că locuiește aici. Îl cunoști cumva?

— Nu, răspunse femeia, a cărei voce suna amuzată. Aici nu locuiește nici un bărbat pe nume Harris.

— Regret. Ați greșit adresa, doamnă, zise bărbatul dînd să închidă ușa. „ori bărbatul", adăugă cu voce joasă, iar femeia rise.

Cînd în holul întunecat nu se mai zărea decît o față luminoasă, spuse cu fermitate:

— Dar *aici* locuiește, sînt sigură.

— Ascultă, zise femeia prin ușa întredeschisă, povești din astea se întîmplă tot timpul.

— Vă înșelați, spuse ea cu o voce în care răsună toată demnitatea celor treizeci și patru de ani. Mă tem că nu înțelegeți.

— Cum arată? întrebă femeia plictisită, fără să deschidă mai mult ușa.

— Este destul de înalt și blond. Poartă adesea un costum albastru. E scriitor.

— Nu-l cunosc... locuia cumva la etajul al doilea?

— Nu știu sigur.

— Un bărbat... Ar putea fi cineva... zise ea gînditoare. Purta adesea un costum albastru și a locuit o vreme la etajul al doilea. I-au împrumutat Roysterii apartamentul, cît timp au fost în vizită la rudele din nord.

— S-ar putea, deși credeam...

— Acesta purta mai tot timpul un costum albastru, zise femeia, dar nu știu cît era de înalt. A stat acolo aproape o lună.

— Acum o lună...

— Întrebați-i pe Roysteri. S-au întors azi dimineață. Apartamentul 3 B.

Ușa se închise definitiv. Din hol, urcă scările, care-i păreau și mai întunecate.

La primul etaj, venea puțină lumină de la un luminator situat undeva sus. Erau cîte patru uși pe palier, tăcute, ferecate, fiecare în izolarea sa. În fața lui 2 C se găsea o sticlă de lapte.

La al doilea etaj, aşteptă un minut. Dincolo de uşa de la 3 B, se auzeau voci şi muzică. În cele din urmă, ciocăni o dată, de două ori. Uşa se deschise şi în urechi i se revărsă un concert simfonic de prinz.

— Bună ziua, îi spuse politicoasă femeii din prag. Dumneavoastră sînteţi doamnă Royster?

— Eu sînt. Femeia purta o rochie de casă şi pe obraz mai avea machiajul de peste noapte.

— Aş putea să vă deranjez cîteva clipe?

— Desigur, spuse doamna Royster, fără să se mişte.

— În legătură cu domnul Harris.

— Care domn Harris? întrebă sec doamna Royster.

— Domnul James Harris. Cel care a locuit la dumneavoastră.

— Doamne Dumnezeule, exclamă doamna Royster, care părea să deschidă ochii pentru prima oară. Ce-a făcut?

— Nimic. Încerc doar să dau de el.

— O, Dumnezeule, zise din nou doamna Royster. Deschise uşa, invitînd-o înăuntru şi apoi strigă:

— Ralph.

În cameră răsuna, în continuare, muzica. Pe canapea, pe scaune, pe podele, zăceau valize pe jumătate despachetate. Resturi de mîncare erau risipite pe o masă într-un colţ, iar tînărul care şedea acolo şi care-i păru o clipă că seamănă cu Jamie, se ridică şi veni spre ea.

— Ce s-a întîmplat? întrebă el.

— Domnule Royster, începu ea, dar era greu să acopere muzica. Administratorul mi-a spus că aici a locuit domnul James Harris.

— Desigur, spuse el, dacă aşa-l cheamă.

— Credeam că dumneavoastră i-aţi împrumutat apartamentul, spuse surprinsă.

— Nu ştiu nimic despre el, răspunse domnul Royster. E un prieten de-al lui Dottie.

— Nu e prietenul *meu*, se apără doamna Royster. Nu mi-e prieten. Se dusese la masă şi-şi ungea o bucată de pîine

cu unt de arahide. Mușcă și repetă gesticulînd cu felia de pîine spre soțul ei. Nu e prietenul *meu*.

— Tu l-ai agățat la una din întîlnirile acelea blestemate, zise domnul Royster. Îmbrînci o valiză de pe scaunul de lîngă radio și se așeză, luîndu-și o revistă de pe jos. Eu n-am schimbat cu el mai mult de zece cuvinte.

— Tu ai spus că n-ai nimic împotrivă să-i împrumutăm apartamentul, strecură doamna Royster între două îmbucături. De fapt, nu ai spus o vorbuliță împotriva lui.

— Nu spun nimic despre prietenii *tăi*, zise domnul Royster.

— Dacă mi-ar fi fost prieten ai fi zis *multe*, ascultă-mă pe mine, îl contrazise doamna Royster cu subînțeles. Mușcă încă o dată și spuse: Credeți-mă, ar fi zis *multe*.

— Ajunge acum, zise domnul Royster peste copertele revistei. Nu vreau să mai aud nimic.

— Vedeți, se tîngui doamna Royster, arătînd spre soțul ei cu felia de pîine unsă. Așa face mereu, zi de zi, ceas de ceas.

Cei doi tăcură. În cameră nu mai răsuna decît urletul radioului. Întrebă atunci fără speranță că va fi auzită:

— A plecat deci?

— Cine? întrebă doamna Royster, ridicîndu-și privirea din borcanul cu unt.

— Domnul James Harris.

— A, el? Trebuie să fi plecat azi-dimineață, mai înainte de întoarcerea noastră. Nici urmă de el pe nicăieri.

— A plecat?

— A fost foarte bine, a fost perfect, îi spuse ea soțului ei. Ți-am spus că o să aibă grijă de toate. Eu nu mă înșel niciodată.

— Ai avut noroc, zise domnul Royster.

— Nu a deranjat absolut nimic. Toate sînt la locul lor, exact cum le-am lăsat.

— Știți unde e acum?

— N-am nici cea mai vagă idee, răspunse doamna Royster bine dispusă. Dar cum vă spuneam, a lăsat totul în perfectă ordine. De ce? se interesă brusc. Pe *el* îl căutaţi?

— E o chestiune foarte importantă.

— Regret că nu e aici, spuse doamna Royster. Se ridică politicoasă, văzînd că vizitatoarea ei se îndreaptă spre uşă.

— Poate l-o fi văzut administratorul aruncă domnul Royster, cu nasul în paginile revistei.

Cînd uşa se închise în urma ei, se regăsi în holul întunecat, dar sunetul radioului amuţise. Coborîse pe jumătate prima scară, cînd uşa se deschise şi vocea doamnei Royster răsună în casa scărilor:

— Dacă-l văd, am să-i spun că l-aţi căutat.

Ce să fac? se întrebă ajunsă în stradă. Era imposibil să meargă acasă, cînd Jamie trebuia să fie undeva pe drum. Rămase atît de mult pironită pe trotuar, încît o femeie care stătea la o fereastră de peste drum întoarse capul şi chemă pe cineva dinăuntru să vină şi să se uite. În sfîrşit, se hotărî să intre în micul magazin de delicatese de lîngă bloc. Un omuleţ citea ziarul, rezemat de tejghea. La intrarea ei, îşi ridică privirea şi-i veni în întîmpinare. Îi spuse cu timiditate peste vitrina cu carne şi brînză:

— Caut un bărbat care a locuit în blocul vecin şi mă întrebam dacă nu cumva îl cunoaşteţi.

— De ce nu-i întrebaţi pe locatari? îi zise bărbatul, care o cerceta cu ochi îngustaţi.

E supărat, probabil, pentru că nu cumpăr nimic, gîndi ea.

— Vă rog să mă iertaţi. I-am întrebat, dar nu ştiu nimic despre el. Ei cred că a plecat azi-dimineaţă.

— Nu înţeleg ce vreţi de la *mine*, răspunse el, depărtîndu-se puţin, în direcţia ziarului. Nu-i treaba mea să ţin socoteală indivizilor care intră şi ies din blocul vecin.

— M-am gîndit că poate l-aţi observat întîmplător, zise ea repede, asta-i tot. Ar fi putut trece pe-aici cu puţin înainte de ora zece. Este un bărbat înalt şi poartă de obicei un costum albastru.

— Ia gîndiţi-vă, doamnă, cîţi bărbaţi în costum albastru trec pe-aici zilnic? Credeţi că n-am altceva de făcut decît...

— Vă rog să mă iertaţi, spuse ea, şi pe cînd ieşea, îl auzi exclamînd: „Doamne păzeşte!"

În vreme ce se îndrepta spre colţul străzii, îşi spunea: „Pe-aici trebuie să fi venit, este singurul drum, dacă venea pe jos." Încercă să se transpună în pielea lui Jamie: „oare unde ar fi traversat strada? Ce fel de om era de fapt — ar fi traversat în faţa casei sale, la întîmplare, prin mijlocul străzii, la colţ?"

La colţ, era un chioşc cu ziare; poate-l văzuseră ei. Se grăbi într-acolo şi aşteptă, pînă ce un bărbat cumpără un ziar, iar o femeie întrebă în ce parte s-o ia. Cînd vînzătorul îşi îndreptă privirea spre ea, îl întrebă:

— Aţi putea să-mi spuneţi cumva dacă a trecut pe-aici în jur de ora zece un tînăr înalt, îmbrăcat într-un costum albastru? Bărbatul o privi cu ochii mari şi gura întredeschisă. Şi-nchipuie că-i o farsă, îşi zise ea şi se grăbi să-i explice:

— E o chestiune foarte importantă, credeţi-mă. Nu-mi arde de glumă.

— Ascultaţi, doamnă, începu bărbatul, dar ea îl întrerupse:

— E scriitor. Poate cumpăra reviste de la dumneavoastră.

— Ce-aveţi cu el? întrebă bărbatul. O privea, zîmbind şi-şi dădu seama că în spatele ei mai aşteaptă un bărbat, iar vînzătorul de ziare îi zîmbea lui.

— N-are importanţă, zise ea.

— Staţi puţin, poate că a trecut pe-aici — zîmbea cu subînţeles, făcîndu-i cu ochiul bărbatului din spatele ei. Ea îşi aminti brusc de imprimeul mult prea tineresc şi-şi strînse repede pardesiul pe lîngă ea. Vînzătorul vorbea rar, părînd să-şi răscolească amintirile.

— Sigur, n-aş putea să vă spun precis, da' parcă a trecut pe-aici azi-dimineaţă un bărbat care semăna cu prietenul matale.

— Pe la ora zece?

— Pe la zece, încuviință vînzătorul. Bărbat înalt, costum albastru. Nu m-aș mira să fi fost chiar el.

— În ce parte a luat-o? întrebă ea repede. În sus?

— Chiar așa, încuviință el. A luat-o în sus. Cu ce vă pot servi, domnule?

Se dădu la o parte, strîngîndu-și, în continuare, pardesiul pe lîngă ea. Bărbatul care aștepta în spate o privi peste umăr și-apoi schimbă o privire cu vînzătorul. Ea stătea nehotărîtă, neștiind dacă să-i dea vînzătorului un bacșiș, dar, cînd cei doi bărbați începură să rîdă, se depărtă în grabă, traversînd strada.

„În sus, gîndi ea, așa trebuie să fie", și începu să urce pe bulevard. Ea nu mai traversase bulevardul, mersese pe lîngă cele șase blocuri și coborîse pe strada mea. După ce depăși primul bloc, ajunse în dreptul unei florării, în vitrina căreia era un aranjament floral destinat unei nunți. „De fapt, e ziua nunții mele, gîndi ea, poate că a intrat să-mi cumpere flori."

Florarul îi ieși înainte, zîmbindu-i mieros. Se grăbi să-i vorbească, mai înainte s-o întrebe el ce vrea să cumpere.

— Trebuie să dau de un domn care ar fi putut intra azidimineață la dumneavoastră, ca să cumpere flori. Este teribil de important.

Se opri să-și tragă sufletul, iar florarul o întrebă:

— Ce fel de flori?

— Nu știu, răspunse surprinsă. Niciodată... Se opri și continuă altfel:

— Este un tînăr înalt, îmbrăcat într-un costum albastru. Era în jur de ora zece.

— Așa... Din păcate...

— Dar e *foarte* important. Probabil era foarte grăbit, îl ajută ea.

— Ei, pentru o *doamnă*, începu florarul, zîmbind binevoitor, dezvelindu-și toți dinții mărunți. Se duse și deschise un registru mare de pe o măsuță. Unde urmau să fie trimise?

— Oh, nu cred, că le-a trimis printr-un comisionar. Ştiţi, el mergea... vreau să spun că le aducea personal.

Florarul păru ofensat. Zîmbetul său deveni dispreţuitor:

— Madam, cred că vă daţi şi dumneavoastră seama că dacă nu dispun de nimic *palpabil*...

— *Vă rog*, încercaţi să vă amintiţi, îl imploră ea. Este înalt, poartă un costum albastru şi era în jur de zece dimineaţa.

Florarul îşi închise ochii şi cu degetul la gură se concentră adînc. În cele din urmă, clătină din cap.

— Pur şi simplu, *nu-mi pot aminti*.

— Mulţumesc, zise ea descurajată şi porni spre uşă, cînd auzi vocea bărbatului, ascuţită, entuziasmată:

— Staţi puţin! Staţi puţin, doamnă!

Se întoarse, iar florarul, după ce se mai gîndi o clipă, spuse:

— Crizanteme? O privea întrebător.

— O, *nu*, zise ea cu o voce uşor tremurătoare, nu pentru o asemenea ocazie, sînt sigură.

Florarul îşi strînse buzele şi privi rece în altă parte.

— *Fireşte*, eu nu ştiu despre ce *ocazie* este vorba, dar sînt aproape sigur că domnul de care întrebaţi a venit azi-dimineaţă aici şi a cumpărat o duzină de crizanteme. Fără comision.

— Sînteţi *sigur?*

— Absolut, întări florarul. El era acela.

Îi zîmbi larg, iar ea-i întoarse zîmbetul.

— Mulţumesc foarte mult.

O însoţi pînă la uşă:

— Nu doriţi un buchet la corsaj? întrebă el, pe cînd traversau florăria. Nişte trandafiri roşii? Gardenii?

— Aţi fost foarte drăguţ, vă mulţumesc.

— Florile pun cel mai bine în valoare frumuseţea femeilor, zise el, înclinîndu-şi capul spre ea. Orhidee, poate?

— Nu, mulţumesc.

— Vă doresc să-l găsiţi pe tînărul acela, zise el cu o nuanţă răutăcioasă în voce.

Pe cînd mergea pe stradă, se gîndea: „Toată lumea găsește că e ceva atît de *amuzant*.“ Își strînse mai tare pardesiul, din care nu se vedea decît pliseul de la poalele imprimeului.

La colț, văzu un polițist. „Oare de ce nu m-aș adresa poliției“, se întrebă. „Asta faci cînd dispare cineva“. Dar își luă seama. „Cum m-aș mai face de rîs.“ Parcă se vedea la un post de poliție spunînd: „Vedeți, urma să ne căsătorim astăzi, dar n-a venit“. Iar cei trei sau patru polițiști din jurul ei ascultînd ,examinîndu-i rochia imprimată, machiajul strident, schimbînd între ei priviri și zîmbete semnificative. Mai mult nu le-ar fi putut spune, ca de exemplu: „Da, pare caraghios, nu-i așa, mă vedeți împopoțonată, luptîndu-mă să-l găsesc pe bărbatul care a promis să se căsătorească cu mine, dar ce-i cu asta? Eu sînt mai mult decît atît, mai mult decît puteți vedea dumneavoastră: am talent, poate puțin umor, sînt o doamnă, am mîndria mea, sînt capabilă de multă afecțiune, am finețe sufletească și o viziune realistă a vieții, lucruri care pot face un bărbat fericit și dornic să se realizeze“.

Poliția nu era, evident, o soluție. Polițiștii sînt imposibili. Lăsînd la o parte ce va gîndi Jamie, cînd va afla că a pus poliția pe urmele lui. „Nu, nu“ spuse ea cu voce tare, grăbind pasul. Un trecător se opri și privi după ea.

La următorul colț — o mai despărțeau doar trei blocuri de strada ei — văzu măsuța unui lustragiu. Bătrînul dormea într-unul din scaune. Se opri în fața lui și așteptă, pînă ce acesta deschise ochii și-i zîmbi.

Cuvintele-i veneau pe negîndite.

— Îmi pare rău că vă deranjez, dar caut un tînăr care a trecut pe-aici, pe la zece azi-dimineață. L-ați văzut cumva? Și-și începu descrierea: înalt, costum albastru, ducînd un buchet de flori.

Bătrînul aprobă din cap, mai înainte ca ea să fi terminat.

— L-am văzut. Vă e prieten?

— Da, spuse ea, zîmbindu-i fără să vrea.

Bătrînul clipi și continuă:

— Mi-amintesc că m-am gîndit atunci: „Te duci să-ţi vezi drăguţa, tinere. Toţi se duc să-şi vadă drăguţele". Dădu din cap îngăduitor.

— În ce parte a luat-o? Drept înainte pe bulevard?

— Chiar aşa, încuviinţă bătrînul. I-am lustruit pantofii, avea flori, era îmbrăcat ca de sărbătoare, grozav de grăbit. „Ai o drăguţă", m-am gîndit.

— Mulţumesc, zise ea, căutînd prin buzunare după nişte mărunţiş.

— Sînt sigur că ea l-a plăcut , după cum arăta, mai zise bătrînul.

— Mulţumesc, spuse din nou, scoţînd mîna goală din buzunar.

Pentru prima dată, avea certitudinea că el o aştepta. Depăşi, în grabă, cele trei blocuri şi coti pe strada ei, săltîndu-şi rochia tinerească. De la colţ nu putea distinge care erau geamurile ei, nu-l putea vedea pe Jamie privind afară, aşteptînd-o. Cînd ajunse la bloc, aproape alerga. Îi tremura mîna în care ţinea cheia uşii de la intrare. Aruncînd o privire spre drogherie şi amintindu-şi în ce panică îşi bea în acea dimineaţă, cafeaua, îi veni să rîdă. Cînd ajunse la uşă, nu mai avu răbdare şi începu să vorbească tare, mai înainte de a o deschide: „Jamie, sînt aici, am fost atît de îngrijorată".

O aştepta o cameră tăcută, pustie, în care se lungeau umbrele amiezii. Văzu o ceaşcă goală şi-şi zise: „A fost aici şi m-a aşteptat", mai înainte de a-şi da seama că era, de fapt, a ei, rămasă de dimineaţă.

— Nu l-am văzut, îi spuse vînzătorul de la drogherie. Mi-ar fi atras atenţia florile. Nu a intrat nici un bărbat aşa cum îl descrieţi.

Bătrînul lustragiu se trezi din nou şi o văzu în faţa sa:

— *Hello*, din nou, îi spuse zîmbind:

— Sînteţi *sigur?* întrebă ea. A luat-o pe bulevard [illegible]

— M-am uitat după el, răspunse bătrînul puţin [illegible]at de tonul ei. M-am gîndit: are o drăguţă, băiatul, [illegible]n urmărit pînă ce a intrat în casă.

— În care casă? întrebă ea pierdută.

— Uite, acolo! Se aplecă și-i arătă: În primul bloc. Cu flori, cu pantofi lustruiți, s-a dus să-și vadă drăguța. Chiar acasă la ea.

— Unde anume?

— Pe la mijlocul blocului, răspunse bătrînul. Apoi, privind-o bănuitor: Ce-aveți de gînd, în orice caz?

O luă aproape la fugă, fără măcar să-i mulțumească. Trecu repede pe lîngă bloc, inspectînd apartamentele pe dinafară, sperînd să-l vadă pe Jamie la vreo fereastră, ascultînd să-i audă rîsul undeva, înăuntru.

În fața unui apartament, stătea o femeie împingînd un căruț înainte și înapoi, la o lungime de braț. Copilul din căruț dormea.

Repetă veșnica întrebare, care curgea acum de la sine:

— Iertați-mă, nu ați văzut cumva un tînăr intrînd aici pe la ora zece azi-dimineață? Este înalt, poartă un costum albastru și avea un buchet de flori în mînă.

Un băiat de vreo zece ani, se opri să asculte, privind de la una la cealaltă și, din cînd în cînd, la copil.

— Uite ce e, îi zise femeia cu un aer obosit. La ora zece, fac baie copilului. Stau să mă uit după bărbații străini care trec pe-aici?

— Cu un buchet mare de flori? întrebă băiatul, trăgînd-o de pardesiu. Cu un buchet mare de flori? L-am văzut, *missus*.[1]

Își coborî privirea și băiatul îi rînji obraznic.

— Unde a intrat? întrebă ea epuizată.

— Vreți să divorțați de el? o iscodi băiatul.

— Nu-i frumos să întrebi așa ceva pe o doamnă, îi spuse femeia care legăna cărușul.

— L-am văzut, zise băiatul. A intrat acolo. Arăta spre casa vecină. M-am dus după el. Mi-a dat un sfert de dolar. Vocea băiatului coborî, devenind un fel de mîrîit. „E o zi mare pentru mine" zice dumnealui. Mi-a dat un sfert.

Ea îi dădu un dolar.

— Unde spui că a intrat?

[1] *Missus*. doamnă, în limbaj necultivat.

— La mansardă. M-am dus după el pînă mi-a dat banul. Urcaţi la mansardă.

Băiatul se depărtă pe trotuar, pînă se simţi în siguranţă cu bancnota sa de un dolar.

— Vreţi să divorţaţi? întrebă din nou.

— Avea un buchet de flori?

— Da, răspunse băiatul. Începu să ţipe strident: Vreţi să divorţaţi de el, doamnă? Aveţi ceva cu el?

Se îndepărtă de-a doua pe stradă, urlînd cît îl ţinea gura: „I-a căşunat pe bietul băiat", iar femeia care legăna copilul rise.

Uşa de la stradă era descuiată; la intrare, nu erau sonerii, nici liste de locatari. Urcă scările înguste şi murdare. La mansardă se aflau două uşi. În faţa uşii principale, zăcea mototolită o bucată de hîrtie de la florărie alături de o panglică înnodată, ca ultimul indiciu în acel gen de cursă în care alergătorii însemnează pista cu hîrtiuţe.

Ciocăni şi i se păru că aude voci înăuntru. Oare ce-am să spun, dacă Jamie e înăuntru şi-mi deschide? se gîndi deodată cu groază. Vocile părură să înceteze brusc. Ciocăni din nou. Aceeaşi tăcere mută. Doar undeva, departe, răsună parcă un hohot de ris. M-ar fi putut vedea de la geam, îşi spuse. Apartamentul e la stradă şi băieţelul a făcut un zgomot îngrozitor.

În cele din urmă, se duse şi ciocăni la cealaltă uşă. Uşa se deschise la apăsarea mîinii ei; văzu un oficiu gol, cu pereţi lăţuiţi şi podeaua de scîndură nevopsită. Intră, rotindu-şi privirea împrejur; în încăpere, zăceau saci cu ipsos, teancuri de ziare vechi, un cufăr spart. Auzi deodată un zgomot şi-şi dădu seama că era al unui şobolan, apoi îl şi văzu: stătea foarte aproape de ea, lîngă perete, urmărind-o cu o expresie speriată pe faţa funestă, cu ochi strălucitori. În graba de a ieşi şi a închide uşa se împiedică şi-şi sfîşie fusta.

Ştia că în cealaltă cameră este cineva, căci auzea voci joase şi uneori risete. Reveni de multe ori — în prima săptămînă, zilnic. Trecea în drum spre slujbă, dimineaţa, trecea seara cînd se ducea singură să cineze, dar ori de cîte ori trecea şi oricît de tare bătea, nimeni nu-i deschidea vreodată uşa.

CUPRINS

HERMAN MELVILLE
Istoria balenierei „Town-Ho" 7

SILAS WEIR MITCHELL
Experiența 33

AMBROSE BIERCE
Ceasul lui John Bartine 66
Iedera 72
Ochii panterei 76

HENRY JAMES
Urmărirea 89
Un pelerin pasionat (fragmente) 127

MADELENE YALE WYNNE
Cămăruța 166

EDWARD BELLAMY
Lumea orbului 182

EDITH WHARTON
Sămînță de rodie (fragment) 203

EDWARD LUCAS WHITE
Casa cosmarelor 218

HOWARD PHILLIPS LOVECRAFT
Străinul 230

SHIRLEY JACKSON
Miraj 239

proză fantastică americană

«Experiența americană e una a permanentelor dislocări. Călătoria în necunoscut — fie că acesta înseamnă lumea de peste ocean, frontiera vestului sălbatic mustind de primejdii ori, mai recent, zborul interplanetar, face din american un Odiseu modern, pornit într-un voiaj inițiatic, cu toată figurația-i fabuloasă, înspre o mereu altă Lume Nouă. Geneza fantasticului american nu are însă numai o explicație istorico-socială ori psihologică, în sensul reacției firești la un pragmatism agresiv și un naturalism sufocant, întreținut de progresul spectaculos al științei, ci și una proprie dialecticii interioare a întregii literaturi naționale : nevoia creării unei mitologii proprii, pe baza tradiției folclorice locale, a unui set de imagini care să traducă simbolic modul imaginativ de reprezentare a realității.»

MARIA-ANA TUPAN

editura minerva

Vol. I-II, Lei 14